

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ:
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ
ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ NATURA
2000 ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ
ΚΡΗΤΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Ζυγάκη Αιμιλία Α.Μ. 1374

Επιβλέπων: Δρ. Τριχάς Νικόλαος

©

2014

**TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF
CRETE**

**SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS
DEPARTMENT OF COMMERCE & MARKETING**

**TOURISM AND ENVIRONMENT:
MANAGEMENT AND PROMOTION OF
NATURA 2000 SITES IN THE
MUNICIPALITY OF IERAPETRA
CRETE**

DIPLOMA THESIS

Student: Zygaki Emilia A.M. 1374

Supervisor: Dr. Trihas Nikolaos

©

2014

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Ζυγάκη Αιμιλία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα μελέτης τις επιπτώσεις που δέχεται το φυσικό περιβάλλον από δραστηριότητες που ασκεί σε αυτό ο άνθρωπος και η τουριστική ανάπτυξη. Η εφαρμογή πολιτικών βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να εκπληρώνονται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες ενώ, παράλληλα, διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής. Το δίκτυο Natura 2000 δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της ανησυχίας του ανθρώπου για το περιβάλλον, στοχεύοντας στην διατήρηση της βιοποικιλότητας, την αειφορική διαχείριση και ανάπτυξη των περιοχών που είναι ενταγμένες σε αυτό. Όλες οι περιοχές του οικολογικού δικτύου Natura 2000 είναι πρόσφορες για την ανάπτυξη ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων που σκοπό έχουν την ηρεμία, την απομόνωση, την αισθητική απόλαυση του τοπίου καθώς και τη γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον. Η πολύτιμη αξία και η αναγκαιότητα προσφοράς και ανάδειξης του φυσικού πλούτου που τις διακρίνει απαιτούν την υιοθέτηση και εφαρμογή μιας πολυεπίπεδης στρατηγικής, αποτελούμενης από εξειδικευμένα έργα, μέτρα και δράσεις, με σκοπό τη συστηματικότερη διασφάλιση και διαχείριση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε να εξετασθούν οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας: Νήσος Χρυσή, Όρος Θρυπτή και γύρω περιοχή, και Σελάκανο, προκειμένου να διατυπωθούν προτάσεις και συμπεράσματα για τη γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης μιας ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και την επίτευξη μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης που θα φέρει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Λέξεις Κλειδιά: Τουρισμός, περιβάλλον, βιώσιμη ανάπτυξη, διαχείριση, Natura 2000, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Ιεράπετρα, Κρήτη, Ελλάδα.

ABSTRACT

This thesis is a study of the impacts on natural environment from the human activity and the tourist development. The implementation of policies for sustainable tourism development leads to the management of all resources in such a way as to fulfill the economic, social and aesthetic needs while also maintaining cultural integrity, the essential ecological processes, biological diversity and life support systems. The Natura 2000 network was created as a result of concern for the human environment aiming at biodiversity conservation, sustainable management and development of areas that are imbedded in it. All areas of the ecological network Natura 2000 is suitable for the development of mild tourist activities aiming in tranquility, isolation, aesthetic enjoyment of the landscape and the acquaintance with the natural environment. The precious value and necessity of supply and promotion of heritage that distinguishes them require the adoption and implementation of a multi-level strategy, consisting of special projects, measures and actions in order to ensure a systematic and management of sustainable tourism development. In this work it was chosen to examine the Natura 2000 protected areas in the Municipality of Ierapetra, namely Chrissi Island, Mount Thrypti and surrounding area, and Selakano, in order to formulate recommendations and conclusions for general upgrading of these areas through the development of a mild tourist activity, and achieving a rational and effective management that will bring sustainable tourism development.

Key Words: Tourism, environment, sustainable development, management, Natura 2000, alternative forms of tourism, Ierapetra, Crete, Greece.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	17
Κεφάλαιο 1	19
Τουρισμός και Περιβάλλον	19
1. Εισαγωγή.....	19
1.1 Σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος	20
1.2 Προβλήματα που προκύπτουν από την τουριστική ανάπτυξη.....	22
1.2.1 Επιπτώσεις του τουρισμού στους φυσικούς πόρους.....	23
1.2.2 Επιπτώσεις του τουρισμού στα φυσικά οικοσυστήματα	28
1.2.3 Επιπτώσεις του τουρισμού σε φυσικά πάρκα και σε προστατευόμενες περιοχές.....	32
1.3 Παράγοντες που οδήγησαν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....	33
1.4 Μορφές τουρισμού που συνδέονται με το περιβάλλον	36
1.4.1 Ο Αγροτουρισμός	37
1.4.2 Ο Οικοτουρισμός.....	38
1.4.3 Ο Τουρισμός Περιπέτειας	40
1.4.4 Ο Πολιτιστικός Τουρισμός.....	42
Κεφάλαιο 2	43
Πολιτικές βιώσιμου τουρισμού και περιβάλλον	43
2.1 Εισαγωγή.....	43
2.2 Τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη.....	44
2.3 Αειφόρος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα.....	49
2.4 Ατζέντα 21	51
2.4.1 Τοπική Ατζέντα 21.....	53
2.5 Πολιτικές σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.....	55
2.6 Εργαλεία της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.....	57

Κεφάλαιο 3	67
Natura 2000.....	67
3.1 Εισαγωγή.....	67
3.2 Τι είναι το Δίκτυο Natura 2000.....	68
3.2.1 Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.....	70
3.2.2 Στόχοι και σκοποί του δικτύου Natura 2000.....	73
3.2.3 Τι είναι η βιοποικιλότητα και γιατί είναι σημαντικό να την προστατεύσουμε.....	75
3.2.4 Βιογεωγραφικές περιφέρειες του δικτύου Natura 2000.....	76
3.2.5 Ζώνες προστασίας στο δίκτυο Natura 2000.....	78
3.2.6 Η εμπλοκή των ενδιαφερόμενων φορέων και ομάδων (stakeholders)	80
3.3 Γεωργία και Natura 2000	81
3.3.1 Αγροτικές εκτάσεις στο Natura 2000.....	82
3.3.2 Ο Κανονισμός Αγροτικής Ανάπτυξης της Ε. Ε.....	82
3.3.3 Επιλογές για Natura 2000 βάσει του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης	83
3.3.4 Δασική εκμετάλλευση και Natura 2000.....	84
3.3.5 Η διαχείριση των δασών στο Natura 2000.....	85
3.3.6 Ψυχαγωγικές Δραστηριότητες μέσα στο Natura 2000	86
3.3.7 Ερμηνευτικός οδηγός της Επιτροπής για το κυνήγι στο Natura 2000.....	87
3.3.8 Τουρισμός σε περιοχές Natura 2000.....	87
3.3.9 Η αξιολόγηση καινούργιων αναπτυξιακών έργων σε περιοχές Natura 2000	89
3.4 Natura 2000 - καταρίπτοντας τους μύθους.....	91
3.5 Ιστορικό και χαρακτηριστικά του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα	94
3.6 Φορείς Διαχείρισης.....	97
3.7 Επιτροπή "Φύση 2000"	98
3.8 Η πραγματικότητα σήμερα στην Ελλάδα για το Natura 2000.....	100

3.9 Η Νομοθεσία και η εφαρμογή του Δικτύου NATURA 2000 στην Ελλάδα....	102
Κεφάλαιο 4	106
Περιοχές Natura στην Κρήτη.....	106
4.1 Εισαγωγή.....	106
4.2 Ποια είναι η Κρήτη.....	106
4.3 Η Ιστορία της Κρήτης.....	108
4.4 Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά.....	109
4.4.1 Το ανάγλυφο.....	110
4.4.2 Κλίμα.....	112
4.5 Η Οικονομία του Νησιού.....	113
4.6 Η Χλωρίδα της Κρήτης.....	116
4.6.1 Η Πανίδα της Κρήτης	120
4.7 Οι περιοχές NATURA στην Κρήτη	122
4.7.1 Επιπτώσεις από την ανθρώπινη διαχείριση.....	125
4.7.2 «Μίνι-Natura» (ΜΑΦ) στην Κρήτη για μοναδικά αυτοφυή είδη	126
4.8 JUNICOAST - Δράσεις για την προστασία των παράκτιων αμμοθινών με είδη Juniperus στην Κρήτη.....	127
4.8.1 Περίληψη του προγράμματος.....	128
4.8.2 Περιοχές εφαρμογής	129
4.8.3 Αντικείμενο	129
4.8.4 Δομή του προγράμματος.....	130
4.8.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα.....	131
4.8.6 Δίκτυο εμπλεκόμενων φορέων	132
4.8.7 Δίκτυο τουρισμού	133
Κεφάλαιο 5	134
Δήμος Ιεράπετρας - Νομός Λασιθίου	134
5.1 Εισαγωγή.....	134

5.2 Η περιοχή της Ιεράπετρας.....	135
5.2.1 Η Ιστορία.....	135
5.2.2 Η Οικονομία του Δήμου	137
5.2.3 Φυσικές Ομορφιές της περιοχής.....	137
5.2.4 Ευρωπαϊκές διακρίσεις για Ιεράπετρα	139
5.3 Περιοχές Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας.....	140
5.3.1 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (Π.Ε.Π.) στο Καποδιστριακό Δήμο Ιεράπετρας.....	142
5.4 Νήσος Χρυσή, Η Διαμαντόπετρα της Μεσογείου	147
5.4.1 Διερεύνηση του Νομικού καθεστώτος του οικότοπου 2250* (Νήσος Χρυσή).....	148
5.4.2 Αξίες.....	150
5.4.3 Περιγραφή του τόπου.....	151
5.4.4 Χαρακτηριστικά Ενδιαστήματα	152
5.4.5 Το κλίμα	152
5.4.6 Ιστορία.....	153
5.4.7 Το ανάγλυφο.....	153
5.4.8 Τα απολιθώματα	154
5.4.9 Χλωρίδα και πανίδα.....	155
5.4.10 Απειλές.....	157
5.4.11 Δράσεις του προγράμματος Junicoast που έχουν εφαρμοστεί και για την Νήσο Χρυσή.....	161
5.5 Σελάκανο, ένας κρυμμένος παράδεισος	163
5.5.1 Σπουδαιότητα	164
5.5.3 Ανάγλυφο περιοχής.....	165
5.5.4 Χλωρίδα και πανίδα.....	165
5.5.5 Μονοπάτια, περίπατοι.....	166
5.5.6 Κίνδυνοι / Απειλές / Διαταραχές.....	167

5.5.7 Δράσεις για την προστασία του Σελακάνου.....	168
5.6 Όρος Θρυπτή - Νοτιοδυτική Θρυπτή (Κουφωτό).....	169
5.6.1 Καθεστώς προστασίας	169
5.6.2 Σπουδαιότητα	170
5.6.3 Θέματα διατήρησης	171
5.6.4 Ανάγλυφο της περιοχής.....	171
5.6.5 Το Οροπέδιο της Θρυπτής.....	172
5.6.6 Το Δάσος.....	173
5.6.7 Χλωρίδα και πανίδα.....	174
5.6.8 Μονοπάτια.....	177
5.6.9 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ) που περιλαμβάνονται στην περιοχή της Θρυπτής	177
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	182
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	182
6.1 Εισαγωγή.....	182
6.2 Τι είναι η ποιοτική έρευνα (qualitative research) και ποιος ο σκοπός της	182
6.3 Η σε βάθος συνέντευξη (In Depth Interview).....	187
6.4 Ο ερευνητικός σκοπός και οι ερευνητικοί στόχοι.....	190
6.5 Ο σχεδιασμός της έρευνας.....	191
6.6 Η επιλογή του δείγματος.....	194
6.7 Οι περιορισμοί της έρευνας	196
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	196
ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	196
7.1 Εισαγωγή.....	196
7.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας.....	197
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	214
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	214

8.1 Εισαγωγή.....	214
8.2 Συμπεράσματα.....	214
8.3 Προτάσεις.....	231
8.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	239
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	241
Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	241
Β. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	244
Γ. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	247
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	259
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ – ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	259
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	260
Το Νομοθετικό Πλαίσιο για την Προστασία του Περιβάλλοντος.....	260
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	263
Περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα	263
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.....	285
Διεύθυνση Δασών Λασιθίου – Απόφαση για την προστασία και τη σύνταξη κανονισμού λειτουργίας της Νήσου Χρυσής Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης.....	285
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5	291
Χάρτες – Φωτογραφικό Υλικό	291

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ενδημικά φυτά της Κρήτης.....	119
Πίνακας 2: Περιοχές NATURA 2000 της Κρήτης.....	123
Πίνακας 3: Στοιχεία πληροφορητών έρευνας.....	193
Πίνακας Π1: Οι περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα.....	264

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα Π1: Το λογότυπο της Natura 2000.....	291
Εικόνα Π2: Το λογότυπο του προγράμματος Life.....	291
Εικόνα Π3: Το λογότυπο του προγράμματος Junicoast.....	291
Εικόνα Π4: Οι περιοχές Natura 2000 στη Κρήτη.....	292
Εικόνα Π5: Προγράμματα Life στην Κρήτη.....	292
Εικόνα Π6: Δίκτυο οικοτόπων στην Κρήτη.....	293
Εικόνα Π7: Η θέση του φυσικού υγρότοπου στη Νήσο Χρυσή.....	293
Εικόνα Π8: Δορυφορική φωτογραφία της Νήσου Χρυσής.....	294
Εικόνα Π9: Δορυφορική φωτογραφία της περιοχής με το δάσος Σελάκανο.....	294
Εικόνα Π10: Δορυφορική φωτογραφία της περιοχής Θρυπτή.....	295
Εικόνα Π11: Αεροφωτογραφία της Νήσου Χρυσής.....	295
Εικόνα Π12: Κέδροι στη Νήσο Χρυσή.....	296
Εικόνα Π13: Κέδροι στη Νήσο Χρυσή.....	296
Εικόνα Π14: Τουριστικές υποδομές στη Νήσο Χρυσή – αισθητική υποβάθμιση του φυσικού τοπίου.....	297
Εικόνα Π15: Τουριστικές υποδομές στη Νήσο Χρυσή– αισθητική υποβάθμιση του φυσικού τοπίου.....	297
Εικόνα Π16: Κατάπλους του πρώτου κρουαζιερόπλοιου στη Νήσο Χρυσή.....	298
Εικόνα Π17: Κατάπλους του πρώτου κρουαζιερόπλοιου στη Νήσο Χρυσή.....	298
Εικόνα Π18: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή.....	299
Εικόνα Π19: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή.....	299
Εικόνα Π20: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή.....	300
Εικόνα Π21: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή.....	300
Εικόνα Π22: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή.....	301
Εικόνα Π23: Σημάδια από τροχοφόρα οχήματα στη Νήσο Χρυσή.....	301
Εικόνα Π24: Βόσκηση στη Νήσο Χρυσή.....	302
Εικόνα Π25: Κομμένοι κέδροι στη Νήσο Χρυσή.....	302
Εικόνα Π26: Ξεραμμένοι κέδροι στη Νήσο Χρυσή.....	303
Εικόνα Π27: Παράνομο camping στη Νήσο Χρυσή.....	303
Εικόνα Π28: Σήμανση Natura 2000 στη Νήσο Χρυσή.....	304
Εικόνα Π29: Οριοθέτηση του οικοτόπου στη Νήσο Χρυσή.....	304

Εικόνα Π30: Ξύλινος διάδρομος στη Νήσο Χρυσή.....	305
Εικόνα Π31: Ξύλινος διάδρομος στη Νήσο Χρυσή.....	305
Εικόνα Π32: Φράκτες για τη σταθεροποίηση της άμμου στη βόρεια παραλία της Χρυσής.....	306
Εικόνα Π33: Φράκτης για τη προστασία των αμμοθινών στη Νήσο Χρυσή.....	306
Εικόνα Π34: Εγκατάσταση ενημερωτικών πινακίδων στη Νήσο Χρυσή.....	307
Εικόνα Π35: Κώδικας συμπεριφοράς επισκεπτών στη Νήσο Χρυσή.....	307
Εικόνα Π36: Σήμανση μονοπατιού Ε4 στο Σελάκανο.....	308
Εικόνα Π37: Σήμανση μονοπατιού Ε4 στο Σελάκανο.....	308
Εικόνα Π38: Μελισσοκομία στο Σελάκανο.....	309
Εικόνα Π39: Μελισσοκομία στο Σελάκανο.....	309
Εικόνα Π40: Υλοτομία στο Σελάκανο.....	310
Εικόνα Π41: Απορρίμματα στο Σελάκανο.....	310
Εικόνα Π42: Αποτελέσματα της βόσκησης στο Σελάκανο.....	310
Εικόνα Π43: Η είσοδος στον οικισμό της Θρυπτής.....	311
Εικόνα Π44: Ο οικισμός της Θρυπτής.....	311
Εικόνα Π45: Ο οικισμός της Θρυπτής.....	312
Εικόνα Π46: Πεζοπορία στο δάσος της Θρυπτής.....	312
Εικόνα Π47: Παλιά οικία (μαγατζές) στον οικισμό της Θρυπτής.....	313
Εικόνα Π48: Βόσκηση στο δάσος της Θρυπτής.....	313

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

«Ένα μεγάλο ευχαριστώ θέλω να σου χαρίσω και κορυφαίο δάσκαλο θα'θελα να σε χρίσω».

Ένα μεγάλο ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου και φίλο, Δρ. Τριχά Νικόλαο, που με την πολύτιμη βοήθειά του κατάφερα να υλοποιήσω την εργασία αυτή, για την στήριξη και τη συμπαράσταση επίσης που μου πρόσφερε απλόχερα σε όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Ευχαριστώ, την αείμνηστη μητέρα μου που με γέννησε άνθρωπο, τους καθηγητές/τριες που με μύησαν στα μονοπάτια της γνώσης και της αλήθειας, τα αγαπημένα μου παιδιά που στάθηκαν δίπλα μου όλα αυτά τα χρόνια και με βοήθησαν να πραγματώσω ένα όνειρο ζωής και όλους όσους με παρότρυναν να συνεχίσω τον δύσκολο δρόμο που διάλεξα.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω θερμά όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνά μου, τον Δήμαρχο Ιεράπετρας κύριο Σήφη Αναστασάκη, τον Αντιδήμαρχο του Δήμου Ιεράπετρας κύριο Ζαφειράκη Μανόλη, τον Υπεύθυνο Παιδαγωγικής Ομάδας ΚΙΠΕ Ιεράπετρας-Νεάπολης κύριο Δασκαλάκη Παύλο, τον Διευθυντή Δασών Νομού Λασιθίου κύριο Συλλιγάρδο Εμμανουήλ, τον Δημοτικό Σύμβουλο του Δήμου Ιεράπετρας κύριο Σωμαράκη Γιώργο, τον Τέως Πρόεδρο του Κυνηγετικού Συλλόγου Ιεράπετρας κύριο Γενειατάκη Ευάγγελο, τον Δασοφύλακα Ιεράπετρας κύριο Μεραμβελιωτάκη Νίκο, τον Πρόεδρο Ξενοδόχων Ιεράπετρας και Νοτιοανατολικής Κρήτης κύριο Βαρδάκη Γεώργιο, και τέλος τον κύριο Μανιαδάκη Ιωάννη, για το υλικό και τις πολύτιμες πληροφορίες που μου πρόσφεραν προκειμένου να ολοκληρώσω την παρούσα εργασία.

Η εργασία αυτή αποτελεί αφιέρωμα στην Κρήτη και ιδιαίτερα στον τόπο καταγωγής μου την Ιεράπετρα Λασιθίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πλήθος και ο επείγων χαρακτήρας των περιβαλλοντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας όπως η αλλαγή κλίματος, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η ερημοποίηση, η μείωση και υποβάθμιση της ποιότητας των υδάτινων πόρων, η μείωση της βιοποικιλότητας, τα τοξικά κ.ά., απαιτούν την άμεση ανάληψη δράσης για την αντιμετώπισή τους (Σβορώνου, 2006).

Στην Ελλάδα ζούμε καθημερινά τα προβλήματα των μεγαλουπόλεων, της εγκατάλειψης της υπαίθρου αλλά και των κορεσμένων και άναρχα ανεπτυγμένων τουριστικών περιοχών και αστικών κέντρων. Δύσκολα μπορεί να περιγράψει κανείς ένα από τα κοινωνικό-οικονομικά προβλήματα αυτών των τόπων που να μην έχει περιβαλλοντική διάσταση (Σβορώνου, 2006).

Την ευθύνη για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων από την τουριστική ανάπτυξη και την μεγιστοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων έχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στο τουριστικό κύκλωμα που δραστηριοποιούνται σε μια περιοχή: κρατικοί φορείς, τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρηματίες, τοπική κοινωνία, και φυσικά ο ίδιος ο τουρίστας (Τσάρτας, 2010).

Ο σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να δια φωτίσει και να ενημερώσει τον αναγνώστη πάνω σε θέματα που αφορούν: τον τουρισμό και το περιβάλλον, την αειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη, τις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης, το ειδικό καθεστώς (νομικό, διαχειριστικό) που τις διέπει και τα προβλήματα που υπάρχουν σε αυτές. Ο στόχος είναι να διατυπωθούν προτάσεις για μια γενικότερη αναβάθμιση των περιοχών αυτών μέσω της ανάπτυξης μιας ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης η οποία θα φέρει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται διερεύνηση της σχέσης του τουρισμού με το περιβάλλον, και αναλύονται οι επιπτώσεις που ασκούνται από τον ίδιο τον άνθρωπο και την τουριστική ανάπτυξη στο φυσικό περιβάλλον, μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης. Παρουσιάζονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με το φυσικό περιβάλλον ενώ ταυτόχρονα το προστατεύουν.

Σκοπός του δεύτερου κεφαλαίου είναι να αποδώσει όσο το δυνατόν καλύτερα τις έννοιες της «βιώσιμης ανάπτυξης» και της «βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης», να παρουσιάσει τα εργαλεία για την επίτευξη της αειφορίας (φέρουσα ικανότητα, Ατζέντα 21), να αναλύσει τις πολιτικές σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, τις ενέργειες και τις παρεμβάσεις που μπορούν να γίνουν για την χάραξη μιας περιβαλλοντικά υπεύθυνης πολιτικής ανάπτυξης του τουρισμού στις περιοχές όπου εφαρμόζεται.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσονται αναλυτικά ο ρόλος, οι σκοποί, οι στόχοι του Δικτύου Natura 2000, οι περιοχές που περιλαμβάνονται σε αυτό, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Παρουσιάζονται τα οφέλη που αποκομίζονται αλλά και τα προβλήματα που υπάρχουν μέσα σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο. Γίνεται αποσαφήνιση της εφαρμογής του δικτύου Natura 2000, της σωστής κατανόησης των Οδηγιών, του Διαχειριστικού καθώς και του Νομικού καθεστώτος που εφαρμόζονται σε αυτές, ειδικά στην Ελλάδα.

Το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην Κρήτη ως τόπο προορισμού, η οποία χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (κυρίως μαζικού τουρισμού) τις τελευταίες δεκαετίες. Δίνεται έμφαση στα γεωμορφολογικά, ιστορικά, κλιματολογικά, οικονομικά χαρακτηριστικά και κυρίως στις περιοχές NATURA 2000 και στους υδροβιότοπους που βρίσκονται στο νησί, με σκοπό να προβληθεί η ιδιαιτερότητα του τόπου έτσι ώστε, η τουριστική ανάπτυξη που εφαρμόζεται να προστατεύει και να διατηρεί τους φυσικούς οικότοπους και το φυσικό περιβάλλον με όρους βιωσιμότητας.

Το πέμπτο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί σημείο διερεύνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, προβάλλει την ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας, ιδιαίτερα τις περιοχές Natura 2000 και τις Περιοχές Ειδικής Προστασίας που υπάγονται σε αυτόν. Σκοπός είναι να παρουσιαστούν τα προβλήματα που υπάρχουν μέσα σε αυτές, προκειμένου να προταθούν λύσεις για μια βιώσιμη και αειφόρο τουριστική ανάπτυξη ήπιας μορφής, των περιοχών αυτών, μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην μεθοδολογία της έρευνας, της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε για το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόβλημα,

στο σκοπό και το στόχο της έρευνας, στην επιλογή του ερευνώμενου δείγματος και στους περιορισμούς της έρευνας.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας που προέκυψαν κατά την διεξαγωγή της έρευνας.

Τέλος, στο όγδοο κατά σειρά κεφάλαιο εξάγονται συμπεράσματα και διατυπώνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα, όπως απορρέουν από την ερευνητική διαδικασία.

Κεφάλαιο 1

Τουρισμός και Περιβάλλον

1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός μετά το 1970, έχει αναπτυχθεί με διάφορες μορφές και σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποτελεί την μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία και μοχλό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τομέα είναι ότι η λειτουργία του συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με έναν μεγάλο αριθμό παραγωγικών

κλάδων και παροχής υπηρεσιών, συμβάλλοντας σημαντικά στην οικονομική άνθιση στις τουριστικές περιοχές όπου αναπτύσσεται (Ανδριώτης, 2005, Bachvarov, 1999).

Ο τουρισμός, όμως, παρά τα θετικά του αποτελέσματα δημιουργεί, και έχει επικριθεί γι αυτό, αρνητικές συνέπειες που οφείλονται κυρίως στην μαζικοποίηση, εμπορευματοποίηση των ανθρώπινων σχέσεων, αλλοίωση των κοινωνικών δομών, καταστροφή του περιβάλλοντος, μέσα από την άναρχη δόμηση και την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων, και για το ότι πολλά από τα χρήματα που αφήνει ο μέσος τουρίστας διαρρέουν έξω από την τοπική κοινωνία λόγω της κατανάλωσης εισαγόμενων προϊόντων, της απασχόλησης αλλοδαπών κ.λπ. (Ανδριώτης, 2005).

Η σύνθετη φύση του τουριστικού προϊόντος (το οποίο συνδυάζει ποικιλία υλικών και άυλων αγαθών και υπηρεσιών, όπως είναι το κλίμα, το φυσικό τοπίο, τα μέσα μεταφοράς, τα ξενοδοχεία, τα μνημεία και η ιστορία ενός προορισμού κ.ά.) αποτελεί, το πιο σημαντικό ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπίσει η κάθε προσπάθεια σχεδιασμού και οργάνωσης της τουριστικής δραστηριότητας και αγοράς (Λαγός, 2005, Τσάρτας, 2010, Bramwell και Lane, 2011).

Ο τουρισμός δημιουργεί πολλαπλασιαστικά εισοδήματα, νέες θέσεις απασχόλησης, φορολογικά έσοδα για το κράτος, συμβάλλει στην εισροή συναλλάγματος, στην κατασκευή κατάλληλης υποδομής, στην αναστύλωση ιστορικών μνημείων, στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος. Γι' αυτό το λόγο θεωρείται ως ένα μέσο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης σε Εθνικό, Περιφερειακό και Τοπικό επίπεδο (Ανδριώτης, 2005).

1.1 Σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος

Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον καθώς και οι κοινωνίες αποτελούν το κεφάλαιο πάνω στο οποίο «χτίζεται» ο τουρισμός ενώ ταυτόχρονα είναι άμεσοι αποδέκτες των συνεπειών του. Ο τουρισμός για να λειτουργήσει, στηρίζεται στο να αξιοποιεί και να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους μιας περιοχής, δημιουργώντας συνάμα μεγάλες πιέσεις - χρήσεις στους πόρους αυτούς, με

θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, με κίνδυνο εξαφάνισης, αλλοίωσης και υποβάθμισής τους (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, Castellani και Sala, 2010).

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος τα τελευταία χρόνια έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001) λόγω:

- 1) Του έντονου διεθνούς ανταγωνισμού στον τουριστικό τομέα, γιατί νέες χώρες - προορισμοί μπαίνουν στην αγορά, προσφέροντας σχεδόν παρθένο περιβάλλον ως τουριστικό προϊόν.
- 2) Της συνεχούς και αδιάκοπης αναζήτησης του ανθρώπου για καλύτερη ποιότητα ζωής και καλύτερο περιβάλλον η οποία δεν περιορίζεται μόνο στον τόπο διαμονής του, αλλά επεκτείνεται και στον τόπο προορισμού τον οποίο δυνητικά μπορεί να επισκεφθεί για διακοπές και αναψυχή.

Η ταχύτατη ανάπτυξη της τεχνολογίας, η αύξηση του βιοτικού επιπέδου και του ελεύθερου χρόνου, έχουν συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση της ζήτησης για διακοπές και αναψυχή. Για την ελληνική οικονομία ο τουριστικός κλάδος αποτελεί το 16,4% του Α.Ε.Π. και το 18,3% της συνολικής απασχόλησης (ΣΕΤΕ, 2014). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) υπολογίζει ότι στα επόμενα δέκα έτη οι εισροές από τον τουρισμό στην Ελλάδα θα αυξηθούν κατά 4,1% (Βασιλειάδης, 2009).

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός και το περιβάλλον αποτελούν πεδίο πολλών διενέξεων και πολιτικών, τόσο από την πλευρά για την τουριστική ανάπτυξη, όσο και από την πλευρά για την προστασία των πολιτιστικών και φυσικών πόρων. Ο τουρισμός επιφέρει περιβαλλοντικές αλλαγές στην περιβαλλοντική δομή (δίκτυα οικισμών, γεωργική γη, φυσικές παράκτιες ζώνες ή ζώνες προστασίας κ.λ.π.) και σε φυσικές αλλαγές στις χρήσεις γης, τα δίκτυα υποδομής, το φυσικό ή δομημένο περιβάλλον και το μικροκλίμα (Τσάρτας, 2010, Cernat και Gourdon, 2012).

Όλες σχεδόν οι δραστηριότητες του τουρισμού βρίσκονται σε στενή εξάρτηση με το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα σύμφωνα με εκτιμήσεις σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί μια από τις βασικές παραμέτρους για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής δηλαδή το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν

κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη (Τσάρτας κ.ά., 2010, Tsartas, 2003).

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες η έννοια της ανάπτυξης του τουρισμού και των σχετικών με αυτόν δραστηριοτήτων έλαβε νέες επιστημονικές διαστάσεις, σημαντικά διαφοροποιημένες από προγενέστερες αντιλήψεις, με έμφαση στην ισορροπημένη ανάπτυξη των περιοχών υποδοχής με βασικούς άξονες την προστασία του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την ευημερία της τοπικής κοινωνίας και της οικονομίας με τρόπο που θα σέβεται τις βασικές αρχές της αειφορίας (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Η αειφορία στην περίπτωση αυτή επιτυγχάνεται μόνο όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και ισόρροπες. Ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι έννοιες αλληλένδετες και αλληλοεξαρτώμενες γιατί η τουριστική ανάπτυξη εξαρτάται άμεσα από το περιβάλλον, την ποιότητά του και το βαθμό συντήρησής του. Στο πλαίσιο μιας αρμονικής και ισόρροπης ανάπτυξης σε μια περιοχή, μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες τουριστικές και αναψυχής οικολογικού προσανατολισμού, οι οποίες διαμορφώνουν κατάλληλα τοπία ή περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για να προσελκύσουν τον κατάλληλο τουρισμό (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011, Tsartas, 2003).

Ο όρος που υιοθετήθηκε για να αποδώσει αυτό το «είδος» ανάπτυξης είναι η «βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη» και περιλαμβάνει τον τύπο τουρισμού που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα περισσότερες ευκαιρίες για την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά (Τσάρτας κ.ά., 2010, Middleton και Hawkins, 2004).

1.2 Προβλήματα που προκύπτουν από την τουριστική ανάπτυξη

Ο τουρισμός μέσα από τις δραστηριότητές του, αλληλεπιδρά σε μεγάλο βαθμό με το φυσικό περιβάλλον, σε τέτοιο βαθμό που όταν υποβαθμίζεται το φυσικό περιβάλλον να πλήττεται άμεσα το τουριστικό προϊόν. Τα προβλήματα τα οποία

προκύπτουν από την τουριστική ανάπτυξη σχετικά με το μέγεθος και την ποιότητα των φυσικών πόρων ενός προορισμού, όταν δεν υπάρχει μέριμνα για ορθολογικό και μακροχρόνιο σχεδιασμό της τουριστικής δραστηριότητας παρουσιάζονται παρακάτω (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, Middleton και Hawkins, 2004).

1.2.1 Επιπτώσεις του τουρισμού στους φυσικούς πόρους

- **Νερό**

Κατά τους θερινούς μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου, οι υψηλές απαιτήσεις σε ποσότητες νερού αποτελούν σημαντικό πρόβλημα, ιδιαίτερα σε πολλά νησιά και σε παράκτιες περιοχές. Αυτό συμβαίνει γιατί αυξάνονται οι καταναλωτές, οι απαιτήσεις τους σε νερό, καθώς και στο ότι οι παράκτιες περιοχές φιλοξενούν το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών. Τα περισσότερα νησιά έχουν περιορισμένη φέρουσα ικανότητα διότι δεν διαθέτουν μεγάλα υδάτινα αποθέματα, ικανά να καλύψουν τη μεγάλη ζήτηση την καλοκαιρινή περίοδο. Οι παράκτιοι υδροφορείς οι οποίοι έχουν περιορισμένη δυναμικότητα, σε αυτήν τη χρονική περίοδο δέχονται μεγάλη πίεση. Η υπεράντληση τους προκαλεί φαινόμενα υφαλμύρωσης η οποία είναι μη αναστρέψιμη. Από την υφαλμύρωση απειλούνται περιοχές που βρίσκονται γύρω από αμμώδη περιβάλλοντα αλλουβιακών αποθέσεων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:149-150, Tsartas, 2003).

Η υφαλμύρωση των υδάτινων αποθεμάτων προκαλεί, αλάτωση των γεωργικών εδαφών τα οποία αρδεύονται από τα υδάτινα αποθέματα, με συνέπειες καταστροφικές συνέπειες για την παραγωγή και την εδαφική ισορροπία του τοπικού οικοσυστήματος. Η επίπτωση αυτή σε συνδυασμό με άλλες αρνητικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, οδηγούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σε ξηροθερμικές και ύφυγρες περιοχές όπως είναι πολλές περιοχές και νησιά της Ελλάδας. Η υποβάθμιση αυτή ονομάζεται ερημοποίηση και είναι ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει ο τουριστικός σχεδιασμός στο πλαίσιο για μια βιώσιμη ανάπτυξη (Τσάρτας κ.ά., 2010:15-16).

Στα ξενοδοχεία πολυτελείας η χρήση νερού κατά μέσο όρο είναι 450 λίτρα ανά τουρίστα ενώ στα άλλα είναι 280 λίτρα. Η ζήτηση περιλαμβάνει τις ποσότητες νερού

που απαιτούνται για την υγιεινή - καθαριότητα και την συντήρηση κήπων, δεξαμενών, πισινών κ.ά. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για τις τουριστικές εξυπηρετήσεις απαιτούν μεγάλες ποσότητες νερού για γκαζόν, γήπεδα γκολφ, τζακούζι ή για είδη δέντρων (ιτιές, λεύκες) ξένα προς το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, τα οποία απαιτούν συχνό πότισμα, ιδιαίτερα στις ξηροθερμικές περιοχές τουριστικών προορισμών στη Μεσόγειο όπως η Ελλάδα (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:149-150).

Στην περίπτωση των γηπέδων γκολφ, οι συνέπειες είναι σοβαρές όχι μόνο για τις τεράστιες ποσότητες νερού που χρειάζονται για την συντήρησή τους αλλά και για την ρύπανση που προκαλείται στον υδροφόρο ορίζοντα μέσω των λιπασμάτων και των αγροχημικών που εφαρμόζονται σε αυτά (Τσάρτας κ.ά., 2010:14).

Όλες αυτές οι χρήσεις νερού συχνά συγκρούονται με τις ανάγκες νερού των φυσικών οικοσυστημάτων με φυσική βλάστηση, τη γεωργία, την κτηνοτροφία κ.ά. Για να εξυπηρετηθούν όλες αυτές οι ανάγκες σε νερό, ανοίγονται γεωτρήσεις μειώνοντας έτσι το φόρτο του δικτύου ύδρευσης αλλά συνάμα αποδυναμώνουν τον υδροφόρο ορίζοντα επηρεάζοντας τελικά την όλη ανάπτυξη της περιοχής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001: 149-150).

Εάν δεν υπάρξει σωστός ορθός και αποτελεσματικό σχεδιασμός, η ποιότητα και η ποσότητα των υδάτινων πόρων σε μια περιοχή όπου αναπτύσσεται τουριστική δραστηριότητα, μπορεί να πληγεί ανεπανόρθωτα (Τσάρτας κ.ά., 2010:16, Tsartas, 2003).

- **Γη - έδαφος**

Η παρεμπόδιση του φυσικού υδρογραφικού δικτύου που μεταφέρει ιζήματα από τα ανώτερα μέρη της λεκάνης απορροής, έχει συχνά ως αποτέλεσμα τη μείωση των χερσαίων στερεοπαροχών στο θαλάσσιο αποδέκτη. Ανάλογα με τα παράκτια ρεύματα επέρχεται η διάβρωση της ακτής, αρχικά με την απομάκρυνση της λεπτόκοκκης άμμου και στη συνέχεια με την αποκάλυψη και την διάβρωση του σκληρού υπόβαθρου. Η μεταβολή του ισοζυγίου στον ιζηματογενή κύκλο προέρχεται συχνά από την δόμηση στην προσκείμενη λεκάνη απορροής και όχι από τις τουριστικές εγκαταστάσεις. Ο ιζηματογενής κύκλος διάβρωσης-απόθεσης αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές φυσικές διεργασίες και έναν από τους κυριότερους γεω-

μορφολογικούς κύκλους. Τα λεπτόκοκκα και τα χονδρόκοκκα ιζήματα, τα οποία είναι αποτέλεσμα της αιολικής και υδατικής χερσαίας διάβρωσης, παρασύρονται από τα όμβρια νερά και μέσω του υδρογραφικού δικτύου και του μεγαλύτερου μέρους από κάθε λεκάνη απορροής, καταλήγουν στη θάλασσα. Χάρη σε αυτόν τον κύκλο απολαμβάνουμε τις υπέροχες αμμουδιές οι οποίες συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστικών δραστηριοτήτων και αυτών που σχετίζονται με την αναψυχή (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:150-151).

Σε αρκετές περιπτώσεις εφαρμόζονται διορθωτικά τεχνικά έργα, τα οποία επιλύουν τα τοπικά προβλήματα αλλά δημιουργούν προβλήματα σε γειτονικές περιοχές. Οι παρεμβάσεις αυτές μπορούν να διαφοροποιήσουν ή ακόμα και να ανατρέψουν κρίσιμους φυσικούς κύκλους. Η διάβρωση είναι η κυριότερη περιβαλλοντική επίπτωση που δημιουργείται λόγω των έργων. Η έλλειψη ορθολογικού σχεδιασμού εγκαταστάσεων και υποδομών δημιουργεί συχνά φαινόμενα ολικής γεωμορφολογικής μεταβολής και διάβρωσης της ακτής. Η κακή χωροθέτηση και ο σχεδιασμός στα λιμενικά έργα στην παράκτια ζώνη, επηρεάζει τις διαδικασίες μορφοποίησης της ακτής, οδηγώντας στην διάβρωση ή την εναπόθεση, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος και να μειώνεται η αποτελεσματικότητα των έργων. Επιπτώσεις επίσης παρατηρούνται από τις εκτεταμένες αμμοληψίες, από τα έργα υποστήριξης ακτών, από έργα υποδομής, από τουριστικές δραστηριότητες και την ψυχαγωγία στην ακτή (τροχοφόρα, αθλοπαιδιές) (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:150-151).

- **Αέρας**

Ο τουρισμός όπως και κάθε δραστηριότητα από άλλους τομείς επιβαρύνει την μόλυνση της ατμόσφαιρας. Η εκτεταμένη χρήση οχημάτων εσωτερικής καύσης, αεροπλάνων, πλοίων τα οποία χρησιμοποιούνται για την μετακίνηση των τουριστών, αλλά και η αύξηση της καύσης ορυκτών καυσίμων προκείμενου να παραχθεί ενέργεια ικανή να αντιμετωπίσει την αυξημένη ζήτηση, συμβάλλουν στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, επηρεάζοντας το μικροκλίμα της περιοχής και γενικότερα όλο το κλίμα συμβάλλοντας στο φαινόμενο του θερμοκηπίου (Τσάρτας κ.ά., 2010:19).

Εκτιμάται ότι οι μεταφορές που συνδέονται με τον τουρισμό, καταναλώνουν το 3% της καταναλισκόμενης ενέργειας στην Ευρώπη. Τα 2/3 των τουριστών στη

Μεσόγειο χρησιμοποιούν αυτοκίνητο για τις μετακινήσεις τους, αυτό αντιστοιχεί σε 110 εκ. επιβάτες και 36 εκ. αυτοκίνητα κάθε χρόνο. Είναι προφανές από τα στοιχεία αυτά ότι οι μετακινήσεις αυτές συμβάλλουν στην ρύπανση της ατμόσφαιρας. Το 70% των συνολικών εκπομπών CO₂, προκαλεί προβλήματα στην υγεία, στο αναπνευστικό σύστημα και στην καρδιά, προέρχονται από τις μεταφορές. Αυτές επίσης ευθύνονται για το 50% των εκπομπών οξειδίων του αζώτου, το οποίο συμβάλλει στη δημιουργία φωτοχημικού νέφους. Παρόλο που είναι δύσκολος ο υπολογισμός της συμβολής της τουριστικής κίνησης στην ατμοσφαιρική ρύπανση, εκτιμάται ότι ορισμένες εποχές του έτους η συμβολή της είναι μεγάλη (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:151-152).

Για μια αποδοτική και βιώσιμη ανάπτυξη επιβάλλεται άμεσα η αφύπνιση για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προβλημάτων. Είναι ενδεικτικό ότι τα τελευταία χρόνια οι αεροπορικές εταιρείες δίνουν την δυνατότητα στους πελάτες τους να πληρώνουν, εφόσον το επιθυμούν, ένα ελάχιστο αντίτιμο κατά την αγορά του εισιτηρίου για να αντισταθμίσουν (offset) τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα που παράγονται κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους (Τσάρτας κ.ά., 2010:19-20).

- **Φυσικοί πόροι για την παραγωγή ενέργειας**

Για την παραγωγή ενέργειας απαιτείται η κατανάλωση μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως πετρέλαιο-υδρογονάνθρακες, άνθρακας κ.ά. Στις περιόδους και στις περιοχές που δέχονται μεγάλη τουριστική πίεση, η ανάγκη για κατανάλωση ενέργειας αυξάνεται κατακόρυφα επιβαρύνοντας το περιβάλλον (υπερκατανάλωση πόρων, μόλυνση από τους ρύπους που εκπέμπονται κατά την καύση τους). Για τους λόγους αυτούς προωθείται η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως ο ήλιος και ο αέρας, με σκοπό να μετριαστεί η κατανάλωση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων και να εδραιωθούν τεχνικές που είναι πιο φιλικές στο περιβάλλον. Η λήψη μέτρων για την μείωση της κατανάλωσης ενέργειας σε τουριστικές και άλλες εγκαταστάσεις είναι αναγκαία. Οι τουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να πάρουν μερικές πρωτοβουλίες σχετικά με θέματα που αφορούν (Τσάρτας κ.ά., 2010, Spilanis και Vayanni, 2004):

- χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- χρήση συσκευών χαμηλής κατανάλωσης ενέργειας
- χρήση λαμπτήρων χαμηλής ενέργειας

- αυτόματη διακοπή του φωτισμού σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους
- αισθητήρες στα κουφώματα για διακοπή των κλιματιστικών
- αποφυγή προϊόντων μιας χρήσης
- συντήρηση των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού
- χώροι πρασίνου για σκίαση, δροσιά και απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα
- προώθηση της ανακύκλωσης των απορριμμάτων
- εφαρμογή συστημάτων εξωτερικής θερμομόνωσης για εξοικονόμηση ενέργειας

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ξενοδοχείων τα οποία χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας αποτελούν (Τσάρτας κ.ά., 2010:21): Το ξενοδοχείο ATRION 117 κλινών στο Ηράκλειο Κρήτης το οποίο χρησιμοποιεί πυρηνόξυλο για να καλύψει τις ανάγκες θέρμανσης και ζεστού νερού. Το ξενοδοχείο EL GRECO στο Ρέθυμνο διαθέτει φυτεμένο δώμα συνολικής επιφάνειας 1.160 m² για καλύτερη θερμική συμπεριφορά του κτηρίου. Το ξενοδοχείο VILLAGE στο Ρέθυμνο χρησιμοποιεί ηλιακό σύστημα ψύξης επίπεδων ηλιακών συλλεκτών 450 m² και ψυκτικό σύστημα απορρόφησης ισχύος 105 KW.

- **Προβλήματα από την λανθασμένη διαχείριση των απορριμμάτων**

Μερικές τουριστικές επιχειρήσεις δεν έχουν σχεδιάσει τη διαχείριση μεγάλου όγκου αποβλήτων που προκύπτει την εποχή της έντονης τουριστικής κίνησης. Η λανθασμένη διαχείριση των απορριμμάτων έχει καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους. Η εναποθέτησή τους σε παράνομες χωματερές υποβαθμίζει την αισθητική του τοπίου δημιουργώντας παράλληλα εστίες μόλυνσης. Ως συνέπειες αυτού είναι η μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα που βρίσκεται κάτω από τις χωματερές, και, η ανάφλεξη ή η καύση των απορριμμάτων η οποία παράγει βλαβερές χημικές ουσίες, τις διοξίνες, που καταλήγουν στην ατμόσφαιρα και στις γύρω περιοχές. Εξαιτίας των παράνομων χωματερών μολύνονται μεγάλες περιοχές ακτών και θαλασσών οι οποίες αποτελούν πολύτιμους

πόρους για την ζωή και την τουριστική ανάπτυξη. Κινδυνεύει η θαλάσσια και η χερσαία χλωρίδα και πανίδα, ο κίνδυνος πυρκαγιών είναι μεγάλος, μεταβάλλεται η αισθητική του φυσικού τοπίου με παράλληλη διατάραξη του αποστραγγιστικού δικτύου (Τσάρτας κ.ά., 2010:21).

1.2.2 Επιπτώσεις του τουρισμού στα φυσικά οικοσυστήματα

Οι επιπτώσεις του τουριστικής ανάπτυξης στα φυσικά οικοσυστήματα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες διαταραχών που αφορούν (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001) :

- τη λειτουργία των οικοσυστημάτων,
- τη δομή των οικοσυστημάτων των βιοκοινοτήτων ή και τη μείωση της βιολογικής ποικιλότητας και,
- αυτές που αφορούν συγκεκριμένους πληθυσμούς σπάνιων ειδών.

Βασικές έννοιες οι οποίες πρέπει να διευκρινιστούν και είναι άμεσα συνδεδεμένες με την οικολογική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης και τον τουρισμό είναι (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:147-148):

1. **Οικοσύστημα (ecosystem)**: Σύστημα το οποίο περιέχει όλους τους οργανισμούς μιας περιοχής και το περιβάλλον το οποίο ζουν.
2. **Βιότοπος (habitat)**: Είναι ο τύπος περιβάλλοντος όπου ζει ένας οργανισμός.
3. **Ποικιλότητα (diversity)**: Η αφθονία του αριθμού των ειδών σε μια περιοχή. Διακρίνεται σε:
 - Ποικιλότητα **τοπική**, ο αριθμός των ειδών σε μια μικρή περιοχή (βιότοπος)
 - Ποικιλότητα **περιφερειακή**, ο αριθμός των ειδών σε μια ευρύτερη περιφέρεια

4. **Διατήρηση της ποικιλότητας.** Ο στόχος για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας των ειδών θα πρέπει να θεωρείται δεδομένος. Όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες, οι οποίες έχουν ως άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της βιολογικής ποικιλότητας θα πρέπει να εξαλειφθούν διότι δεν νοείται υιοθέτηση βιώσιμης ανάπτυξης με ταυτόχρονη απώλεια φυτικών ή ζωικών ειδών.
5. **Μέγιστη βιώσιμη απόδοση (maximum sustainable yield).** Η αξιοποίηση ενός φυσικού πόρου είναι βιώσιμη μέχρι ένα ορισμένο σημείο απόδοσης. Η απόδοση μιας ανανεώσιμης πηγής αυξάνει σταθερά μέχρι να φτάσει στο σημείο της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης. Μετά από αυτό το όριο έχουμε απότομη πτώση της απόδοσης.
6. **Φέρουσα ικανότητα (carrying capacity).** Έχει μεγάλη σημασία για μια γεωγραφική περιοχή και καθορίζει την ικανότητα της για συντήρηση συγκεκριμένου αριθμού ανθρώπων, πανίδας, χλωρίδας και γενικότερα ατόμων ή μονάδων. Η ιδανική φέρουσα ικανότητα (optimal carrying capacity) θα πρέπει να διαχωρίζεται από την φέρουσα ικανότητα γιατί εμφανίζεται λιγότερο τρωτή στις περιβαλλοντικές εντάσεις.
7. **Αφομοιωτική ικανότητα (assimilative capacity).** Ο κάθε φυσικός αποδέκτης ρύπων παρουσιάζει περιορισμένες δυνατότητες αυτοκαθαρισμού. Η ικανότητά του να αφομοιώνει κάποιες ποσότητες ενώ παράλληλα να διατηρεί τα περιβαλλοντικά του πρότυπα, ονομάζεται αφομοιωτική ικανότητα. Ο ποσοτικός προσδιορισμός της ως ορίου δεν προσδιορίζει την ποσότητα των ρύπων που δεν βλάπτει, όσο οι συνέπειες αυτής της ποσότητας είναι άγνωστες ή αμελητέες σύμφωνα με την υφιστάμενη γνώση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μείωση της αφομοιωτικής ικανότητας κάτω από διαφορετικές περιβαλλοντικές συνθήκες όσο και συσσωρευτικά στο χρόνο (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:147-148).

Οι διαταραχές στη λειτουργία των οικοσυστημάτων δεν οφείλονται μόνο από την τουριστική ανάπτυξη, αλλά και από όλες τις δραστηριότητες που ασκεί ο άνθρωπος στο φυσικό περιβάλλον. Η τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιπτώσεις προκαλεί, επιταχύνει, επιτείνει λόγω της εποχιακής υπερφόρτωσης ή της επέκτασης των

υποδομών και των οικισμών, τις παραπάνω διαταραχές (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:151, Τσάρτας κ.ά., 2010:24).

Η κατασκευή μεγάλων τουριστικών μονάδων, σχετικών εγκαταστάσεων και προσβάσεων, οι οποίες δεν εναρμονίζονται με το περιβάλλον, με την αισθητική και σύμφωνα με την φέρουσα ικανότητα του τοπίου, εισβάλλουν στα φυσικά οικοσυστήματα δημιουργώντας επιπτώσεις στον υδρολογικό κύκλο, στο μικροκλίμα της περιοχής, στη διακίνηση και επικοινωνία των ειδών τα οποία εγκλωβίζονται σε περιορισμένο ζωτικό χώρο λόγω της ανεξέλεγκτης δόμησης, του θορύβου και της διακίνησης των οχημάτων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:153, Τσάρτας κ.ά., 2010 : 24).

Η κατασκευή, η επέκταση, και η συντήρηση του οδικού δικτύου δημιουργούν άμεσες και έμμεσες διαταραχές στην ευρύτερη λειτουργία των οικοσυστημάτων. Η χάραξη οδικού δικτύου ή αεροδρομίων επηρεάζει τα οικοσυστήματα γιατί σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτείται η αποψίλωση μεγάλων δασικών εκτάσεων και ο κατακερματισμός του φυσικού χώρου. Η κοπή των δέντρων έχει ως αποτέλεσμα τη διάβρωση και την αλλαγή του μικροκλίματος στην περιοχή. Επηρεάζει φυσικές διεργασίες όπως την αναπαραγωγή των ειδών γιατί δεν είναι εφικτή η επικοινωνία μεταξύ των πληθυσμών, την πανίδα και την χλωρίδα λόγω των καυσαερίων που εκπέμπουν τα μηχανήματα-οχήματα. Ο περιορισμός στην επικοινωνία των πληθυσμών των ειδών μειώνει την ποικιλία σε επίπεδο γονιδίων, με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση των ειδών και τον εκφυλισμό των χαρακτηριστικών τους. Στη ζώνη της μεσογείου η χάραξη δρόμων μέσα από δάση με πεύκα, μακία ή φρυγανική βλάστηση επιβάλλεται από τον κίνδυνο πυρκαγιάς που οφείλεται πολλές φορές σε αμέλεια (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:153, Τσάρτας κ.ά., 2010).

Προβλήματα δημιουργούνται επίσης από τις χωροθετήσεις των έργων αυτών, παράδειγμα αποτελούν οι παράλληλοι δρόμοι που ανοίγονται σε μικρή απόσταση από την ακτή οι οποίοι παρεμποδίζουν τον ιζηματογενή κύκλο, προκαλώντας αρκετές φορές διάβρωση της ακτής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:153).

Η κατασκευή λιμανιών και μαρίνων επηρεάζει την ισορροπία της φυσικής κυκλοφορίας των οικοσυστημάτων (του νερού, η εκβάθυνση και η απόρριψη αδρανών υλικών επηρεάζουν τον πυθμένα της ακτής). Με την λειτουργία των

αεροδρομίων δημιουργούνται υγρά και αέρια απόβλητα και συνάμα προσελκύουν και άλλες δραστηριότητες στην περιοχή οι οποίες επιβαρύνουν το περιβάλλον (μεγάλες εγκαταστάσεις, μεγάλη περιμετρική ζώνη, θόρυβος) (Τσάρτας κ.ά., 2010: 24-25).

Η μείωση της έκτασης του φυσικού περιβάλλοντος για την επέκταση της δόμησης που επιβάλλει η εξυπηρέτηση των τουριστικών αναγκών, επιδρά αρνητικά στη δομή και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων μιας περιοχής και στη βιολογική ποικιλότητα των ειδών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:154).

Μεταβολές στη δομή των οικοσυστημάτων των βιοκοινοτήτων και η μείωση της βιολογικής ποικιλίας εμφανίζονται κυρίως από την αύξηση των υγρών αποβλήτων, που έχει ως άμεση συνέπεια την δημιουργία ευτροφισμού. Η τουριστική ανάπτυξη δεν είναι η μοναδική αιτία για τις μεταβολές αυτές. Η βιωσιμότητα του τουρισμού απειλείται από την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος όταν ξεπερνιέται η αφομοιωτική του ικανότητα. Ο ευτροφισμός προέρχεται από την διάθεση αποβλήτων στην θάλασσα από τους αγωγούς των αστικών λυμάτων των πόλεων, τους αγωγούς λυμάτων των ξενοδοχείων, των βιομηχανιών και από τα χερσαία όμβρια νερά τα οποία περιέχουν μεγάλες ποσότητες λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και λυμάτων από τις χωματερές. Τα αποτελέσματα του ευτροφισμού είναι, η μείωση της διαφάνειας του θαλασσινού νερού και των λιμνών, η υπερβολική ανάπτυξη φυτοπλαγκτού και η παρουσία οργανικών αιωρούμενων. Έτσι δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες επιβίωσης βλαβερών οργανισμών συνήθως παθογόνων βακτηρίων τα οποία μολύνουν τους υδάτινους πόρους (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:154-155).

Στα χερσαία οικοσυστήματα παρατηρούνται αλλαγές στην χλωρίδα και την πανίδα, χαρακτηριστική είναι η αλλαγή που συντελείται στην δομή των φυτοκοινοτήτων στις αμμοθίνες, η οποία οφείλεται στην πίεση που ασκούν οι επισκέπτες και οι λουόμενοι, στις παρεμβάσεις που γίνονται, στον μεγάλο αριθμό τουριστών, στην διακίνησης οχημάτων κ.ά. Παρόλο που ο κίνδυνος από την τουριστική ανάπτυξη για τα ενδημικά φυτά είναι υπαρκτός δεν εφαρμόζονται τα μέτρα για μια ουσιαστική προστασία (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:155-156, Lagos και Stamatiou, 2006).

Ο τουρισμός ευθύνεται σε πολλές περιπτώσεις για την απώλεια σημαντικών βιοτόπων και τη μείωση της βιολογικής ποικιλότητας. Το 75% των θινών από το Γιβραλτάρ ως τη Σικελία έχουν χαθεί από το 1960, αυτό συνεπάγεται σε απώλεια των τόπων αναπαραγωγής. Περισσότερα από 500 μεσογειακά είδη απειλούνται με εξαφάνιση, ενώ στη Γαλλία 145 είδη βρίσκονται στα πρόθυρα εξαφάνισης ή έχουν εκλείψει (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:160-161, Weaver, 2006).

1.2.3 Επιπτώσεις του τουρισμού σε φυσικά πάρκα και σε προστατευόμενες περιοχές

Οι πιέσεις που δέχονται οι περιοχές αυτές από τους τουρίστες οποίοι αναζητούν να επισκεφθούν περιοχές σε φυσική σχεδόν κατάσταση, είναι τρομερές. Ενώ στην αρχή αυτή η ήπια μορφή τουρισμού συμβάδιζε με την προστασία του περιβάλλοντος, στην πορεία λόγω του μεγάλου αριθμού επισκεπτών δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν τα οικοσυστήματα. Η άγρια φύση αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών, οι οποίοι δημιουργούν με την παρουσία τους και τις δραστηριότητες τους δυσλειτουργίες στον αναπαραγωγικό κύκλο των ειδών, με αποτέλεσμα να μειώνεται δραματικά ο αριθμός τους. Μονοπάτια έχουν καταστραφεί ενώ υπάρχουν ανεπανόρθωτες καταστροφές στη βλάστηση σε κάθε διαδρομή των τουριστών. Οι επισκέπτες με φορέα τα ρούχα τους, τις σκηνές τους, τα λάστιχα των αυτοκινήτων τους κ.ά. κουβαλάνε μέσα στο χώρο του πάρκου ή της προστατευόμενης περιοχής, «εξωτικά-ξενικά» είδη τα οποία επιφέρουν αλλαγές στους υπάρχοντες πληθυσμούς. Αρκετές φορές σε τέτοιες περιοχές η τουριστική ανάπτυξη συγκρούεται με δραστηριότητες που ασκούν οι ντόπιοι κάτοικοι όπως το κυνήγι, η λαθροθηρία, οι παράνομες συναλλαγές κ.ά. (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:156-157).

Το ταξίδι σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους δημιουργεί το παράδοξο της αύξησης των τουριστών, με την ιδέα ότι μπορείς να δεις κάτι σήμερα το οποίο ίσως και να μην υπάρχει στο μέλλον. Εάν δεν υπάρξει ουσιαστική πολιτική προστασίας και διατήρησης για να ελεγχθεί το φαινόμενο αυτό, οι προστατευόμενες

περιοχές και τα πάρκα οδηγούνται στην εξαφάνιση (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:167).

Οι περιοχές αυτές προστατεύονται με ειδικό θεσμικό καθεστώς, ενώ υπάρχουν ειδικές επιτροπές που είναι υπεύθυνες για την αναγνώριση και οριοθέτηση των περιοχών αυτών και την παροχή συμβουλών για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη σε αυτές τις περιοχές. Ο βασικός στόχος είναι η προστασία της φυσικής ομορφιάς, η προώθηση της αναψυχής όταν είναι συμβατή με την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των αναγκών των τοπικών κοινωνιών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001:158, Lagos και Stamatiou, 2006).

1.3 Παράγοντες που οδήγησαν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Επικρατέστερη μορφή τουρισμού ακόμα και μέχρι σήμερα είναι ο «μαζικός τουρισμός», ο οποίος αποτελεί μια οργανωμένη μετακίνηση μιας ομάδας ατόμων για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και συνήθως για παραθαλάσσιες διακοπές. Το πρότυπο αυτό επικράτησε λόγω του χαμηλού κόστους μεταφοράς και διαμονής που προσέφερε, με αποτέλεσμα να είναι οικονομικά προσιτό σε μεγάλο αριθμό ατόμων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001, Λαγός, 2005).

Ο μαζικός τουρισμός έχει κατηγορηθεί πολλές φορές ότι ευθύνεται για όλες αυτές της αρνητικές συνέπειες, με αποτέλεσμα το ενδιαφέρον επενδυτών και δημόσιων φορέων να έχει στραφεί στην αναζήτηση νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης και προώθησης ήπιων μορφών τουρισμού, οι οποίες προστατεύουν το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, σέβονται τον πολιτισμό στον τόπο του τουριστικού προορισμού και ικανοποιούν τις ανάγκες του τουρίστα, αλλά και τις ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται αλλαγή στη συχνότητα και την διάρκεια των διακοπών, στην χρονική τους κατανομή, των σκοπών για αναψυχή και μια στροφή των προτιμήσεων των τουριστών προς ανεξάρτητες, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του τουρίστα μορφών τουρισμού, για επαφή με την φύση (φυσιολατρικός τουρισμός), αναζήτηση πολιτισμικών δραστηριοτήτων (πολιτιστικός

τουρισμός), ενασχόληση με τον αθλητισμό (αθλητικός τουρισμός), συμμετοχή σε επιστημονικές εκδηλώσεις (συνεδριακός τουρισμός), αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός) κ.ά. (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Όλες αυτές οι ειδικές μορφές ονομάζονται «εναλλακτικός ή επιλεκτικός τουρισμός» ο οποίος δίνει έμφαση στην ποιότητα, στην προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και αναμένεται να καλύψει ένα μεγάλο μέρος του μαζικού τουρισμού (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Αυτή η νέα προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης, έρχεται σε αντίθεση με το συμβατικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού και τις αρνητικές του συνέπειες, βασισμένη στις αρχές της βιώσιμης – αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

«Εναλλακτικές μορφές» τουρισμού σημαίνει ανάδειξη και προβολή των διακριτικών χαρακτηριστικών του τόπου, ενίσχυση των παραδοσιακών παραγωγικών δραστηριοτήτων, συμμετοχή και διάχυση των ωφελειών στην τοπική κοινωνία (Τσάρτας κ.ά., 2010). Ταυτόχρονα επίσης σημαίνει:

- Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση ορθολογικής διαχείρισης των πόρων μιας περιοχής (π.χ. του νερού), των τουριστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών (π.χ. είδος και ένταση των προσφερόμενων υπηρεσιών), των επισκεπτών (π.χ. μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός επισκεπτών).
- Ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης, παρακολούθησης και ελέγχου των επιπτώσεων (επίπεδα μόλυνσης νερού, αέρα, φυσικού, δομημένου περιβάλλοντος κ.ά.).
- Υιοθέτηση κώδικα συμπεριφοράς επισκεπτών, διάχυση τουριστικών δραστηριοτήτων στο χώρο και τον χρόνο.

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι αλληλένδετη αφενός με την υιοθέτηση μιας διαφορετικής αντίληψης για τον τουρισμό, αφετέρου με την εφαρμογή πλαισίου αρχών και κανόνων. Διαφορετικά, ανήκουν σε άλλες μορφές τουρισμού (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Ο προσανατολισμός τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς οδηγεί προς τις νέες αυτές μορφές τουρισμού. Αυξάνεται όλο και περισσότερο η ζήτηση και η προσφορά εξειδικευμένων μορφών τουρισμού, παράλληλα προσαρμόζονται ανάλογα οι τουριστικοί κατάλογοι με αναφορές στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των προορισμών. Οι τουριστικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν ειδικά προγράμματα για το περιβάλλον, οι τοπικοί παράγοντες εφαρμόζουν κατάλληλες παρεμβάσεις ανάπτυξης ειδικού τύπου υποδομής, καθώς επίσης πολιτικές προστασίας και ανάδειξης της τοπικής ταυτότητας (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Αιτίες που οδηγούν στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι (Τσάρτας κ.ά., 2010):

- Η ικανοποίηση και ο κορεσμός των βασικών αναγκών για ξεκούραση και αναψυχή και η αναζήτηση άλλων τρόπων ικανοποίησης και εμπειριών, των τουριστών.
- Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και οι αλλαγές στις ανάγκες, αξίες, και προτεραιότητες στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, με κύριο γνώμονα την ποιότητα.
- Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και οι αρνητικές του συνέπειες εξαιτίας της έντονης δραστηριότητας που ασκεί σε αυτό ο άνθρωπος.
- Η συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- Η ευαισθητοποίηση για την προστασία και την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας κάθε περιοχής.
- Η νέα αυτή μορφή τουρισμού διαμορφώνεται από την ανάγκη των τουριστών να ξεφύγουν από τα καθιερωμένα, να διευρύνουν τους ορίζοντές τους μέσω της εμπλοκής και της ενασχόλησης τους με δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φύση και το περιβάλλον, βιώνοντας την εμπειρία των διακοπών ή της αναψυχής.

Επιτυγχάνεται αύξηση της διασύνδεσης του τουριστικού τομέα με τους λοιπούς κλάδους της οικονομίας και κυρίως με τον πρωτογενή κλάδο: γεωργία, κτηνοτροφία

και χειροτεχνία. Επιπλέον, υπάρχει μειωμένη εκροή χρημάτων από την τοπική οικονομία για αγορά εισαγόμενων προϊόντων, λιγότερη εξάρτηση από ξένους οργανωτές ταξιδιών και μειωμένη απασχόληση αλλοδαπών στην ντόπια βιομηχανία, δημιουργώντας έτσι σχετικά υψηλούς οικονομικούς δεσμούς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011, Ανδριώτης, 2005: 136-137).

Οι επενδύσεις μικρής κλίμακας που προωθούνται μέσω του εναλλακτικού τουρισμού, δίνουν την δυνατότητα στην τοπική κοινωνία να έχει τον έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης και να εξασφαλίζει αυξημένα οικονομικά οφέλη. Ταυτόχρονα, οι μικρής κλίμακας επενδύσεις μπορούν να ενσωματωθούν με μεγαλύτερη ευκολία στο υπάρχον κοινωνικό-πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον του προορισμού, βοηθώντας αποτελεσματικά τη βιωσιμότητά του μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος (Ανδριώτης, 2005).

1.4 Μορφές τουρισμού που συνδέονται με το περιβάλλον

Στο πλαίσιο της μεταστροφής της τουριστικής ζήτησης που επιχειρείται τα τελευταία δέκα χρόνια, για διακοπές περισσότερο ενεργητικές, παρατηρείται ότι υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο φυσικό περιβάλλον. Βλέπουμε περιοχές της υπαίθρου να αναπτύσσονται σταδιακά και να αναδεικνύονται σε τόπους προορισμού και να ασκούνται σε αυτές πολλές τουριστικές δραστηριότητες, προσελκύοντας ένα μεγάλο μέρος επισκεπτών που αναζητούν καθαρό περιβάλλον και αυθεντικές εμπειρίες (Τσάρτας κ.ά., 2010, Spilanis και Vayanni, 2004).

Οι δραστηριότητες αυτές συνδέονται άμεσα με το κίνητρο το οποίο ωθεί στην άσκηση τους και εντάσσονται στην κατηγορία των ειδικών/εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Αποτελούν ήπιες μορφές τουρισμού που η άσκηση των δραστηριοτήτων τους συνδέεται έμμεσα ή άμεσα με το φυσικό περιβάλλον. Τέτοιες είναι (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011) :

- Ο Αγροτουρισμός

- Ο Οικοτουρισμός
- Ο Τουρισμός περιπέτειας
- Ο Πολιτιστικός Τουρισμός

1.4.1 Ο Αγροτουρισμός

Η μορφή αυτή τουρισμού αναπτύσσεται στην ύπαιθρο με βασικό γνώρισμα την προσπάθεια σύζευξης του πρωτογενή τομέα με τον τουρισμό, αποβλέποντας στο κοινό όφελος και των δύο τομέων. Η ανάπτυξη του συνδέεται με την προσπάθεια παραμονής του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές και της εξασφάλισης συμπληρωματικού εισοδήματος για τους αγρότες (Τσάρτας κ.ά., 2010). Σύμφωνα με τον Κοκκώση, Τσάρτα και Γκρίμπα (2011), αποτελεί μια μορφή ήπιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο η οποία στοχεύει:

- ✓ Να συμβάλλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτιστικά στοιχεία του τόπου και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά της αγροτικής περιοχής.
- ✓ Να έρθει σε επαφή ο επισκέπτης με τη φύση και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο συμμετέχοντας σε αυτές, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.
- ✓ Να κινητοποιήσει τις αναπτυξιακές, πολιτισμικές και παραγωγικές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι, στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

Στις χώρες της Ευρώπης, το μοντέλο ανάπτυξης του αγροτουρισμού, συνδυάζει τη διαμονή του επισκέπτη σε μια φάρμα και την συμμετοχή του στις αγροτικές, γεωργικές, κτηνοτροφικές ασχολίες της φάρμας (Τσάρτας κ.ά., 2010, Spilanis και Vayanni, 2004).

Στην Ελλάδα, εκτός ορισμένων περιπτώσεων, η μορφή αυτή του αγροτουρισμού δεν υπάρχει. Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στη χώρα μας είναι ταυτισμένη με την διαμονή και παραμονή του επισκέπτη σε κάποιον ξενώνα μέσα ή κοντά στον αγροτικό οικισμό, ο οποίος σε αρκετές περιπτώσεις διαχειρίζεται από αγροτικούς συνεταιρισμούς. Οι τουρίστες δεν ασκούν αγροτικές δραστηριότητες, σπάνια συμμετέχουν στις καθημερινές ασχολίες της αγροτικής οικογένειας, ενώ πάρα πολύ συχνά δεν έρχονται καθόλου σε επαφή με την τοπική κοινωνία. Αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μορφή μαζικού τουρισμού με αρκετές διαφοροποιήσεις, όπως ο τύπος καταλύματος. Με αυτόν τον τρόπο που αναπτύσσεται σήμερα ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα, παρουσιάζει μεγάλες και σημαντικές αποκλίσεις από την ευρύτερη φιλοσοφία που πρέπει να βασίζεται η ανάπτυξη των ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η οποία έχει συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής και στόχους (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Η φιλοσοφία του αγροτουρισμού ταυτίζεται απόλυτα με το πλαίσιο αρχών και κανόνων που διέπουν την ανάπτυξη του Οικοτουρισμού. Ο Αγροτουρισμός σέβεται, την πολιτισμική, κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική δομή του τόπου υποδοχής. Δεν απαιτεί μεγάλης έκτασης παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, αντίθετα ενισχύει τη διατήρηση και αναδόμηση του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου. Προβάλλει τα τοπικά προϊόντα αναγνωρίζοντας την αυθεντικότητά τους, ωθεί στην ενασχόληση με παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες που τείνουν να εξαλειφθούν (οικοτεχνία, χειροτεχνία κ.ά.), κρατά ζωντανό το ενδιαφέρον των ντόπιων για την διατήρηση και περιφρούρηση των παραγωγικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών του τόπου τους (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Οι δυο μορφές αγροτουρισμός και οικοτουρισμός μπορούν εφαρμοστούν συγχρόνως διαμορφώνοντας ένα πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων, συμβάλλοντας έτσι στη μεγιστοποίηση της τουριστικής εμπειρίας που αποκομίζουν τελικά οι επισκέπτες (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011, Spilanis και Vayanni, 2004).

1.4.2 Ο Οικοτουρισμός

Η μορφή αυτή τουρισμού αναπτύσσεται σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, οικοσυστήματα με πλούσια βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα μνημεία της φύσης, εθνικά πάρκα, σπάνια χλωρίδα και πανίδα και γενικά σε προστατευόμενες περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Η ανάπτυξη του ως μορφή τουρισμού, αποτελεί αποτέλεσμα της έντονης δυσαρέσκειας που υπήρχε από τις κλασικές μορφές τουρισμού που, με κοινή αποδοχή, καταστρατηγούσαν τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των τουριστικών προορισμών, υιοθετώντας μια εντελώς κερδοσκοπική προσέγγιση με μοναδικό στόχο τη μεγιστοποίηση του οικονομικού οφέλους. Ο οικοτουρισμός ενσάρκωσε την ελπίδα ότι μπορεί να συμβάλλει στην προστασία των πολύτιμων οικοσυστημάτων τα οποία βρίσκονται στους τουριστικούς προορισμούς, προσφέροντας μια εναλλακτική πηγή εισοδήματος σε αντιστάθμισμα των οικονομικών δραστηριοτήτων που έπρεπε να απαγορευτούν ως ασύμβατες με την προστασία των φυσικών πόρων (Τσάρτας κ.ά., 2010). Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού έχει τα εξής χαρακτηριστικά (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011):

- Αποτελεί ένα τύπο δραστηριοτήτων που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον και τους ντόπιους κατοίκους.
- Αυξάνει την ενημέρωση και την κατανόηση για τα φυσικά και πολιτιστικά συστήματα μιας περιοχής καθώς και για την επακόλουθη ενασχόληση των επισκεπτών σε θέματα που επηρεάζουν τα συστήματα αυτά.
- Συμβάλλει στην προστασία και την διαχείριση των νομικά προστατευόμενων περιοχών, αλλά και μη φυσικών περιοχών.
- Μεγιστοποιεί την αρχική και συνεχή συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, βάσει της οποίας καθορίζεται ο τύπος και ο όγκος των τουριστών/ επισκεπτών που θα δεχτούν στην περιοχή.
- Κατευθύνει τα συνολικά οφέλη στους ντόπιους κατοίκους, οι οποίοι συμπληρώνουν αντί να αντικαθιστούν ή να εγκαταλείπουν τις παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες (γεωργία, αλιεία κ.ά.).

- Προσφέρει ευκαιρίες στους ντόπιους και στους επισκέπτες να «γνωρίσουν» το φυσικό περιβάλλον και τα θαύματα της φύσης, αποκτώντας έναν γνωστικό χαρακτήρα.

Οι οικοτουρίστες, σύμφωνα με την «International Ecotourism Society» (2005), είναι ταξιδιώτες που αναζητούν την εμπειρία και έχουν ενεργητικό ρόλο στο ταξίδι. Συνήθως είναι άτομα με περιβαλλοντικές ανησυχίες. Τα κυρίαρχο κίνητρο των οικοτουριστών είναι η ανάγκη να βρεθούν ή να αναπτύξουν δραστηριότητες κοντά στη φύση. Η φυσιολατρία αυτή συνοδεύεται με ενδιαφέρον ή μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος. Η πλειοψηφία των οικοτουριστών σέβεται το περιβάλλον και την ποιότητα των περιοχών που επισκέπτεται. Για πολλούς ερευνητές η έννοια του οικοτουρίστα διαφοροποιείται ανάλογα με το βαθμό και την περιβαλλοντική εμπειρία που αναζητά στο ταξίδι του ή με την ένταση της δραστηριότητας που επιλέγει, το χρόνο ή το βαθμό επαφής του με την φύση κ.ά. Εξαιτίας της στάσης ζωής και της φιλοσοφίας που έχουν υιοθετήσει απέναντι στη φύση, οι δραστηριότητές τους όχι μόνο δεν αλλοιώνουν, αλλά αντίθετα συμβάλλουν ενεργά στην ενδυνάμωση των χαρακτηριστικών των προστατευόμενων και μη περιοχών (Τσάρτας κ.ά., 2010:38).

Για να λειτουργήσει ο οικοτουρισμός προς όφελος του φυσικού, κοινωνικού, πολιτιστικού, οικονομικού περιβάλλοντος μιας περιοχής, θα πρέπει η εφαρμογή του να εντάσσεται σε ένα πλαίσιο αρχών και κανόνων, το οποίο να στηρίζεται από ένα πλέγμα συστημάτων ορθής διαχείρισης (διαχείρισης επισκεπτών, παρακολούθησης των επιπτώσεων από τις τουριστικές δραστηριότητες, χωροθέτησης τουριστικών υποδομών κ.ά.). Σε αντίθετη περίπτωση, υπάρχει κίνδυνος να αναπτυχθεί μορφή με το όνομα οικοτουρισμός, ενώ στην ουσία θα είναι απλός τουρισμός στην φύση ή κάποια άλλη μορφή τουρισμού (Τσάρτας κ.ά., 2010:38).

1.4.3 Ο Τουρισμός Περιπέτειας

Περιλαμβάνει την άσκηση δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου που αναπτύσσονται σε ένα ασυνήθιστο, εξωτικό, απομακρυσμένο προορισμό και

εμπεριέχουν σε κάποιες περιπτώσεις ένα βαθμό «επικινδυνότητας» (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει ο τουρισμός περιπέτειας είναι:

- Παρατήρηση της φύσης
- Παρατήρηση αγρίων ζώων (πουλιών, κητωδών κ.ά.)
- Δραστηριότητες υδάτινης περιπέτειας (πλεύση σε ποταμό με κανό ή καγιάκ, ράφτινγκ κ.ά.)
- Δραστηριότητες χειμερινής περιπέτειας (σκι κ.ά.)
- Δραστηριότητες χειμαδιάς περιπέτειας (ορειβασία, αναρρίχηση κ.ά.)
- Δραστηριότητες εναέριας περιπέτειας (πτήσεις με ανεμόπτερο, bungee jumping κ.ά.)
- Δραστηριότητες που η άσκησή τους προκαλεί φθορές στο φυσικό περιβάλλον (κίνηση οχημάτων 4x4 εκτός δρόμου, μηχανές enduro κ.ά.) (Τσάρτας κ.ά., 2010:43).

Οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιούνται κυρίως σε εξωτερικούς χώρους και διακρίνονται σε ήπιας και ακραίας περιπέτειας. Οι ακραίας περιπέτειας εμπεριέχουν ένα σημαντικό αριθμό επικινδυνότητας γι' αυτό και οι συμμετέχοντες θα πρέπει να διαθέτουν εμπειρία και να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι (σωματικά και πνευματικά) προκειμένου να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του προορισμού (αναρρίχηση, κατέβασμα απότομων βράχων). Αντίθετα οι δραστηριότητες ήπιας περιπέτειας χαρακτηρίζονται από περιορισμένο βαθμό επικινδυνότητας, χαμηλότερο επίπεδο απαιτούμενης φυσικής κατάστασης αυτών που συμμετέχουν και ευρύτερο πλαίσιο προσφερόμενων εμπειριών (ράφτινγκ, ιπασία). Βάσει της επικινδυνότητας και του βαθμού δυσκολίας που παρουσιάζουν, διακρίνονται σε διάφορα επίπεδα. Σαν μορφή τουρισμού είναι ιδιαίτερα δημοφιλής σε άτομα νεαρής ηλικίας, χωρίς να αποκλείονται άτομα από άλλες ηλικιακές ομάδες, και μπορεί να συνδεθεί με άλλες μορφές τουρισμού όπως ο οικοτουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Πρέπει να σημειωθεί ότι κάποιες από τις παραπάνω δραστηριότητες απαγορεύονται σε προστατευόμενες περιοχές όπως Εθνικά Πάρκα, περιοχές Natura 2000 κ.ά., επειδή ενδέχεται να ενοχλήσουν ευαίσθητα οικοσυστήματα και είδη πανίδας και χλωρίδας που φιλοξενούνται σε αυτά. Οι επισκέπτες οφείλουν να ενημερωθούν για τυχόν απαγορεύσεις και να συμμορφωθούν με τους κανόνες διαχείρισης που εφαρμόζονται στις περιοχές αυτές (Τσάρτας κ.ά., 2010:44).

1.4.4 Ο Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο πολιτισμός και ο τουρισμός αποτελούν έννοιες αλληλένδετες. Όταν πραγματοποιείται ένα ταξίδι, κυρίαρχο κίνητρο μεταξύ των άλλων, είναι η γνωριμία με τα υλικά και πνευματικά στοιχεία του τόπου προορισμού που επισκεπτόμαστε. Ως πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να χαρακτηριστεί η περιήγηση που έχει στόχο την επαφή και εκτίμηση της ιστορικής, καλλιτεχνικής και πνευματικής κληρονομιάς, καθώς και των σύγχρονων πολιτιστικών δημιουργημάτων μιας περιοχής (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Στοιχεία πολιτισμού που μπορούν να αποτελούν τουριστικούς πόρους είναι (Τσάρτας, 1996, Τσάρτας κ.ά., 2010:45):

- Μορφές τέχνης (μουσική, χορός, γλυπτική κ.ά.)
- Έθιμα και παραδόσεις που σχετίζονται με την τοπική παράδοση
- Γαστρονομία, τοπική κουζίνα
- Ιστορία, θρησκεία (πνευματικά και υλικά στοιχεία)
- Δομημένο περιβάλλον (αρχιτεκτονική, παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα)
- Φυσικό περιβάλλον ή συνδυασμός φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος (τοπία)
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνδυάζει την «κατανάλωση» μιας ευρείας γκάμας πολιτιστικών και φυσικών προϊόντων που προσφέρονται σε έναν τόπο, και αποτελεί μια εξειδικευμένη δραστηριότητα. Οι τουρίστες επισκέπτονται μια συγκεκριμένη περιοχή με σκοπό να εκφράσουν το ειδικό ενδιαφέρον τους για συγκεκριμένα πολιτιστικά προϊόντα. Ο πολιτιστικός τουρισμός εμπεριέχει την έννοια της μάθησης και της ευρύτερης παιδείας. Οι επισκέπτες γίνονται οι ίδιοι κοινωνοί της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμβάλλοντας στην διαφύλαξη και την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της κουλτούρας του τόπου που επισκέπτονται (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στο να μην συγχέονται οι δραστηριότητες και οι τουρίστες των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με αυτούς των άλλων μορφών. Λόγου χάρη, το γεγονός ότι οι τουρίστες κατά τη διάρκεια των διακοπών τους περιστασιακά συμμετείχαν, παρακολούθησαν, άσκησαν έναν αριθμό πολιτιστικών δραστηριοτήτων, δεν τους καθιστά αυτόματα και τουρίστες του πολιτιστικού τουρισμού. Όπως και τη περιήγηση στο φυσικό περιβάλλον ή σε ένα προστατευόμενο οικοσύστημα, δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τους τουρίστες αυτούς ως «οικοτουρίστες» (Τσάρτας κ.ά.,2010).

Κεφάλαιο 2

Πολιτικές βιώσιμου τουρισμού και περιβάλλον

2.1 Εισαγωγή

Η κεντρική ιδέα της «βιώσιμης ανάπτυξης» συνοψίζεται στο τρίπτυχο «περιβάλλον, οικονομία και κοινωνία». Η φτώχεια, το περιβάλλον και η χρήση των φυσικών πόρων είναι άμεσα συνδεδεμένα. Η βιωσιμότητα, επομένως, πρέπει να αφορά και τις τρεις αυτές πτυχές της ζωής στον πλανήτη. Η προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας, η εξάλειψη της φτώχειας, η μετρίαση των ανισοτήτων μεταξύ του ανεπτυγμένου και του αναπτυσσόμενου κόσμου και η ενίσχυση των θεσμών που

βοηθούν τον άνθρωπο να είναι υγιής, ασφαλής και ικανός να φέρει εις πέρας τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι τα βασικά ζητούμενα της βιώσιμης ανάπτυξης. Επίσης, η συνεργασία σε εθνικό, τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο αναγνωρίζεται ως βασική προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Τέλος, το τοπικό επίπεδο θεωρείται κρίσιμο για να κερδηθεί το στοίχημα της βιώσιμης ανάπτυξης γιατί εκεί λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις για την καθημερινή ζωή των πολιτών και προσφέρονται περισσότερες ευκαιρίες για την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά (Σβορώνου, 2006, Hall, 2011).

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να αποδώσει όσο το δυνατόν καλύτερα τις έννοιες της «βιώσιμης ανάπτυξης» και της «βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης», να παρουσιάσει τα εργαλεία για την επίτευξη της αειφορίας (φέρουσα ικανότητα, Ατζέντα 21), να αναλύσει τις πολιτικές σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, τις ενέργειες και τις παρεμβάσεις που μπορούν να γίνουν για την χάραξη μιας περιβαλλοντικά υπεύθυνης πολιτικής ανάπτυξης στον τουρισμό. Και τέλος βασική προϋπόθεση για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αποτελούν οι ομάδες συμφερόντων και ο ρόλος που διαδραματίζουν.

2.2 Τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη

Κατά τον ορισμό της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, αειφόρος ανάπτυξη *«είναι μια διαδικασία αλλαγής που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση των πόρων που διαθέτει μια περιοχή και σέβεται τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών»* (Ανδριώτης, 2005:59, Janusz και Bajdor, 2013).

Την ουσιαστική σύνδεση μεταξύ περιβάλλοντος και κοινωνικό-οικονομικής ευημερίας των ανθρώπων περιλαμβάνει η έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης» που αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς και το κύριο ζητούμενο διεθνώς για το μέλλον του πλανήτη. Η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως *«ικανοποιούσα τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες»*. Στην Παγκόσμια Συνάντηση Κορυφής που

πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως διαχείριση των πεπερασμένων πόρων του πλανήτη με τέτοιον τρόπο ώστε τα φτωχά έθνη να μπορούν να πλουτίσουν χωρίς να φτωχύνουν τα πλούσια έθνη (Σβορώνου, 2006, WTO, 1998).

Στο Νομοθετικό Πλαίσιο¹ για την προστασία του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα, αναφέρεται ότι, “*Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός*”(Τσάρτας κ.ά., 2010).

Οι αρνητικές κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές, οικολογικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την έντονη κριτική που δέχτηκε το πρότυπο του μαζικού τουρισμού, καλλιέργησαν το έδαφος για μια νέα θεώρηση στην πολιτική του τουρισμού. Η θεώρηση αυτή δεν εστιάζει μόνο στην εξάλειψη των αρνητικών συνεπειών, αλλά συμβαδίζει με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες του τόπου, ενταγμένη σε ένα ευρύτερο πλαίσιο στρατηγικής για μια βιώσιμη ανάπτυξη (Τσάρτας κ.ά., 2010:72, Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011:85, Hardy, Beeton και Pearson, 2002).

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια διαδικασία συνεχούς εξέλιξης και προσαρμογής μέσα από μια στρατηγική η οποία εστιάζει στην ισορροπία τριών παραμέτρων (Τσάρτας, 1996, Karatzoglou και Spilanis, 2010) :

- της αποτελεσματικότητας της οικονομίας,
- της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης,
- της προστασίας του περιβάλλοντος.

Με την αειφόρο ανάπτυξη επιδιώκεται (Ανδριώτης, 2005:60, Harris, Griffin, και Williams, 2002):

- **Οικονομική αειφορία**, η οποία εξασφαλίζει ότι, η ανάπτυξη θα είναι οικονομικά αποδοτική, θα βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο του ντόπιου

¹ Το Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο για την προστασία του Περιβάλλοντος, είναι διαθέσιμο στο παράρτημα της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

πληθυσμού και μπορεί να διαχειριστεί τους φυσικούς πόρους έτσι ώστε να διατηρηθούν και να περάσουν στις επόμενες γενιές.

- **Οικολογική αειφορία**, κατά την οποία η διαδικασία της ανάπτυξης πρέπει να βρίσκεται σε πλήρη σύμπνοια με το φυσικό περιβάλλον της κάθε περιοχής και παράλληλα να προστατεύεται.
- **Κοινωνικό-πολιτική αειφορία**, σύμφωνα με τη οποία το μέγεθος της ανάπτυξης και η χρήση των φυσικών πόρων πρέπει να ελέγχονται από τον ντόπιο πληθυσμό, ενώ ταυτόχρονα να επιδιώκεται η διατήρηση της κουλτούρας, του πολιτισμού και η ενδυνάμωση της κοινωνίας.

Μέσα από την βιώσιμη ανάπτυξη σκιαγραφείται μια διαδικασία με κύρια χαρακτηριστικά: την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη όλων των κλάδων της οικονομίας, τη συνεχή ανατροφοδότηση του παραγωγικού ιστού του τόπου, την αυτάρκεια και την αυτονομία της τοπικής οικονομίας, την ανάληψη καινοτόμων τοπικών πρωτοβουλιών, την ενθάρρυνση της ενεργούς συμμετοχής και συνεργασίας των κατοίκων στις διαδικασίες ανάπτυξης (Τσάρτας κ.ά., 2010:72, Spilanis κ.ά., 2009).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO) :

«η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν και, παράλληλα, προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Θεωρείται ότι η ανάπτυξη αυτή οδηγεί στην διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε οι οικονομικές, κοινωνικές, και αισθητικές ανάγκες να είναι δυνατό να εκπληρώνονται ενώ, παράλληλα, διατηρείται η πολιτισμική ακεραιότητα οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής. Τα προϊόντα του βιώσιμου τουρισμού είναι προϊόντα που λειτουργούν σε αρμονία με το τοπικό περιβάλλον, τη κοινωνία και τους πολιτισμούς, έτσι ώστε αυτά να καρπώνονται όλα τα οφέλη και να μην

αποτελούν θύματα τουριστικής ανάπτυξης» (Τσάρτας κ.ά., 2010, Τσάρτας, 1996, WTO, 1998).

Η αειφόρος ανάπτυξη είναι μια ευκαιρία, στο να διατηρηθεί ο έμβιος πλούτος σε μια περιοχή φυσικού κάλλους, και ταυτόχρονα να αναπτυχθεί μια κοινωνία με σκοπό την βελτίωση της ζωής των κατοίκων που ζουν σε αυτήν (Τσάρτας, 1996, Jayawardena κ.ά., 2013).

Οι βασικοί στόχοι που διέπουν την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και διατυπώθηκαν με την μορφή Χάρτας στο Παγκόσμιο Συνέδριο στο Λανθαρότε της Ισπανίας το 1995, (WTO, 1998, Τσάρτας κ.ά., 2010, Johnston, 2014) είναι:

- Η τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να βασίζεται στα κριτήρια της αειφορίας, πρέπει δηλαδή να είναι μακροπρόθεσμα συμβατή, οικονομικά βιώσιμη καθώς ηθικά και κοινωνικά αποδεκτή.
- Η αειφόρος φύση του τουρισμού εισάγει την ολοκλήρωσή του στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
- Ο τουρισμός πρέπει να υπολογίζει τις επιπτώσεις του στην πολιτιστική κληρονομιά και στις δραστηριότητες της παράδοσης.
- Η ενεργή συμβολή του τουρισμού στην αειφόρο ανάπτυξη προϋποθέτει απαραίτητως τη συγκέντρωση και συμμετοχή όλων των παραγόντων, που εμπλέκονται στη διαδικασία.
- Η διατήρηση, προστασία και αξιοποίηση του πλούτου της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς αποτελεί ένα προνομιακό πεδίο για συνεργασία.
- Η διατήρηση ταυτόχρονα της ποιότητας του τουριστικού προορισμού και της ικανότητας να ικανοποιεί τους τουρίστες, θα πρέπει να αντιπροσωπεύει τους πρωταρχικούς στόχους στη διαμόρφωση των τουριστικών στρατηγικών και προγραμμάτων.
- Ο τουρισμός πρέπει να βασίζεται στη διαφοροποίηση των ευκαιριών, εδραιώνοντας σταθερούς δεσμούς που θα διασφαλίσουν την πλήρη

ολοκλήρωσή του και τη θετική του συμβολή στην τοπική οικονομικά ανάπτυξη.

- Όλες οι εναλλακτικές για την ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να υπηρετούν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πληθυσμών υποδοχής και πρέπει να επιφέρουν θετικό αποτέλεσμα στην κοινωνικοπολιτιστική ταυτότητα.
- Οι κυβερνήσεις και οι υπεύθυνες αρχές για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη θα πρέπει να προωθούν ενέργειες για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό του τουρισμού στην βάση των αρχών της αειφορίας.
- Προτείνεται η ανάπτυξη μέτρων, που επιτρέπουν μια πιο ισόρροπη κατανομή του οφέλους και του φόρτου του τουρισμού.
- Ζώνες πιο ευάλωτες από τη σκοπιά του περιβάλλοντος και του πολιτισμού, θα πρέπει να έχουν ειδική προτεραιότητα στο ζήτημα της βοήθειας και συνεργασίας για την ανάπτυξη του τουρισμού.
- Αναγνωρίζεται η ανάγκη προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού που εναρμονίζονται με τις αρχές της αειφορίας και ενθαρρύνουν τη διαφοροποίηση του προϊόντος.
- Οι υπεύθυνες αρχές θα πρέπει να προωθούν τη δημιουργία ανοικτών δικτύων πληροφοριών, έρευνας, διάχυσης-διάδοσης του κατάλληλου τουρισμού, περιβαλλοντικής γνώσης και τεχνολογιών.
- Οι τουριστικές αρχές και υπηρεσίες θα πρέπει να αναδείξουν ένα πλαίσιο για ενισχυτικές ενέργειες για την ανάπτυξη και τη διαχείριση του τουρισμού από μία σκοπιά, που να υπολογίζει το περιβάλλον και να εδραιώσουν προγράμματα υποστήριξης της εφαρμογής τέτοιων πρακτικών.
- Θα πρέπει να παρθούν μέτρα για την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού.
- Θα πρέπει να ενθαρρύνεται η υιοθέτηση εθελοντικών κωδικών διαχείρισης από τους κύριους συντελεστές του τουρισμού.

Ακολουθώντας τους όρους βιωσιμότητας, η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής πραγματοποιείται με στόχο (Τσάρτας κ.ά., 2010, Τσάρτας, 1996):

- Τη μείωση των χωρικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης.
- Τη συμβολή του τουρισμού στους δύο άλλους πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης: της κοινωνικής ευημερίας και της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής.

Συγκεκριμένα η τουριστική ανάπτυξη σε μια περιοχή πρέπει να (Τσάρτας κ.ά., 2010, Τσάρτας, 1996, Lee, 2001):

- Προωθεί την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και των αστικών υποδομών
- Να προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και τα οικοσυστήματα
- Να βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής
- Να συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής
- Να συμβάλλει στη δημιουργία μιας υψηλής ποιότητας ταξιδιωτικής εμπειρίας για τους επισκέπτες
- Να διασφαλίζει τη δυνατότητα διατήρησης της ποιότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος για τις επόμενες γενιές.

Αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη επαναπροσδιορισμού η σχέση τουρισμού - περιβάλλοντος, είναι πλέον ένα από τα κύρια θέματα πολιτικής με στόχο τόσο την προώθηση της τουριστικής βιομηχανίας, όσο και την προστασία των πολιτιστικών και φυσικών πόρων μιας περιοχής (Τσάρτας κ.ά., 2010).

2.3 Αειφόρος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα

Μεγάλες πιέσεις δέχεται το φυσικό και δομημένο περιβάλλον σε μια περιοχή, από την αύξηση των τουριστικών αφίξεων και από τη συνεχώς αυξανόμενη κατασκευή τουριστικών υποδομών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλές αρνητικές επιπτώσεις. Στο πλαίσιο της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης ενσωματώνονται διάφοροι περιορισμοί μέσω της «φέρουσας ικανότητας» έτσι ώστε να εξαλείφονται οι αρνητικές συνέπειες (Ανδριώτης, 2005:67, Lee, 2013).

Ορίζεται ως :

«Η μέγιστη χρήση μιας τοποθεσίας χωρίς να προκαλούνται αρνητικές συνέπειες στους διαθέσιμους πόρους καθώς και να μην μειώνεται η ικανοποίηση των τουριστών ή να ασκούνται αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία, στη οικονομία και στον πολιτισμό της κάθε περιοχής» (WTO, 1993:23, Ανδριώτης, 2005:67).

Η φέρουσα ικανότητα προσδιορίζει το μέγιστο επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή, χωρίς να υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις. Δείχνει τα όρια της επισκεψιμότητας σε μια τουριστική περιοχή. Οι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό και την διαχείριση μιας τουριστικής περιοχής αν θέλουν να πετύχουν αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, θα πρέπει να γνωρίζουν τις τεχνικές μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας έτσι ώστε να μπορούν να ορίσουν τους περιορισμούς στις αλλαγές που μπορούν να γίνουν στον προορισμό (Ανδριώτης, 2005:67).

Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον εμφανίζονται όταν ο τουρισμός ξεπερνά τη φέρουσα ικανότητα του φυσικού περιβάλλοντος, όταν δηλαδή η τουριστική ανάπτυξη ξεπεράσει τα όρια αντοχής μιας περιοχής. Αυτό έχει ως συνέπεια τη μείωση της τουριστικής ανάπτυξης, την υποβάθμιση του τουριστικού προϊόντος αλλά κυρίως του φυσικού περιβάλλοντος (Ανδριώτης, 2005). Υπάρχουν όμως παραδείγματα που η τουριστική ανάπτυξη ωφέλησε το φυσικό περιβάλλον, προστατεύοντάς το, διατηρώντας το ή ακόμα και βελτιώνοντάς το. Σε αρκετές περιοχές δημιουργήθηκαν πάρκα, ενώ άλλες ανακηρύσσονται προστατευόμενες (Ανδρεά κ.ά., 2012). Οι τοπικές κοινωνίες οι οποίες υποδέχονται τουρίστες, είναι αυτές που πρέπει να αποφασίσουν για τον αριθμό των τουριστών που μπορεί να απορροφήσει η περιοχή τους, χωρίς να προκαλείται κοινωνική, πολιτιστική και κυρίως περιβαλλοντική υποβάθμιση (Ανδρεά κ.ά., 2012, Tao και Wall, 2009).

2.4 Ατζέντα 21

«Η βιώσιμη (ή αειφόρος) ανάπτυξη είναι μια αναγκαιότητα σε παγκόσμιο επίπεδο...Η Τοπική Ατζέντα 21 είναι ένα ουσιαστικό εργαλείο για την επίτευξη της αειφορίας σε παγκόσμιο επίπεδο» (Σβορώνου, 2006, WTTC, 1998).

Σε διεθνές επίπεδο έχει διατυπωθεί ένας μεγάλος αριθμός αρχών, συστάσεων και ενεργειών που αποσκοπούν στην διαμόρφωση πολιτικών για την ανάπτυξη του τουρισμού και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι συστάσεις αυτές δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα να μην υφίσταται καμιά διεθνής συμφωνία δεσμευτικού χαρακτήρα που να αφορά τη σχέση του τουρισμού με την προάσπιση των περιβαλλοντικών πόρων. Η ανάγκη προώθησης του βιώσιμου τουρισμού έχει αναγνωριστεί και διατυπωθεί σε διεθνές επίπεδο μέσω της Ατζέντας 21 (Τσάρτας κ.ά., 2010:74, UNEP, 2003, Jackson και Morpeth, 1999).

Η «Ατζέντα 21» είναι το πρόγραμμα δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος και την αναβάθμιση των όρων διαβίωσης των ανθρώπων που υπέγραψαν οι 178 ηγέτες που πήραν μέρος στην Διάσκεψη του Ρίο (την Παγκόσμια Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992). Ο πλήρης τίτλος του προγράμματος είναι «Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη για τον 21^ο αιώνα». Η Ατζέντα αυτή περιέχει ένα σύνολο δράσεων που έπρεπε να αναλάβουν κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμοί, αναπτυξιακοί φορείς, φορείς του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (Σβορώνου, 2006, UNEP, 2003, Jackson και Morpeth, 1999).

Τα βασικά θέματα στα οποία εστιάζει η Ατζέντα 21 είναι η πείνα, η υγεία, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η αειφόρος γεωργία, η ερημοποίηση, τα απόβλητα, η βιοποικιλότητα και η προστασία των οικοσυστημάτων. Στο κείμενο αυτό γίνεται μεγάλη αναφορά για τον ρόλο των τοπικών κοινωνιών. Με δεδομένο ότι πολλά από τα ζητήματα που προκύπτουν έχουν την ρίζα τους αλλά και την λύση σε τοπικό επίπεδο, η αποτελεσματική εφαρμογή όλων των δράσεων της Ατζέντας 21,

στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ενθάρρυνση της ενεργούς συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας (Τσάρτας κ.ά., 2010:74, Leslie και Hughes, 1997).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO), αναγνωρίζοντας τον ρόλο του τουρισμού στην παγκόσμια οικονομία και τις επιπτώσεις του στο περιβάλλον, συνέταξε σε συνεργασία με το World Travel and Tourism (Παγκόσμιο Ταξίδι και Τουρισμού) και το Earth Council (Συμβούλιο Γης), μια «**Ατζέντα 21 για την Ταξιδιωτική και Τουριστική Βιομηχανία**» με στόχο τη λειτουργία του κλάδου με κριτήρια αειφορίας. Στην Ατζέντα αυτή καθορίζονται άξονες – δράσεις οι οποίες απευθύνονται κυρίως σε κρατικούς φορείς και στην τουριστική βιομηχανία (Σβορώνου, 2006, WTTC, 1998).

Οι προτεραιότητες των αρμόδιων κρατικών οργάνων πρέπει να είναι (Τσάρτας κ.ά., 2010:75, Leslie και Hughes, 1997):

- Η αξιολόγηση του υφιστάμενου θεσμικού και οικονομικού πλαισίου για την επίτευξη αειφόρου τουρισμού
- Ο σχεδιασμός ήπιας τουριστικής ανάπτυξης με την συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών
- Η εκπαίδευση, κατάρτιση, και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας
- Ο σχεδιασμός αειφόρων τουριστικών προϊόντων
- Η δημιουργία συμμαχιών για την τουριστική ανάπτυξη
- Η συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση επίτευξης των στόχων

Οι προτεραιότητες της τουριστικής βιομηχανία πρέπει να είναι:

- Η μείωση της παραγωγής σκουπιδιών
- Η διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων
- Η μείωση της κατανάλωσης του νερού
- Η εξοικονόμηση ενέργειας

- Η μείωση της ρύπανσης από τις μεταφορές
- Ο σχεδιασμός προϊόντων και υπηρεσιών με κριτήρια αειφορίας

Στην Ελλάδα, η εφαρμογή της Ατζέντας 21 για τον τουρισμό, έχει γίνει σε μεμονωμένες περιπτώσεις, ενώ απουσιάζει ένας συνολικός σχεδιασμός σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Αυτό οφείλεται αφενός στη πολυσύνθετη φύση του τουρισμού, αφετέρου στην διάσπαση των αρμοδιοτήτων και του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας των κρατικών μηχανισμών στην χώρα μας. Ίσως είναι πιο εύκολη η εφαρμογή της Ατζέντας 21 σε τοπικό επίπεδο. Βασικό παράγοντα αποτελεί η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στο όλο εγχείρημα, για την επιτυχία των προσπαθειών (Σβορώνου, 2006).

2.4.1 Τοπική Ατζέντα 21

Η Τοπική Ατζέντα 21 είναι ένα πρόγραμμα δράσης που καταρτίζει ένας ΟΤΑ (Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης) με συμμετοχικές διαδικασίες (με τη συμμετοχή εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας, ομάδων ενδιαφερόντων και ειδικών) για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου. Συνήθως ένα τέτοιο πρόγραμμα περιλαμβάνει ζητήματα προστασίας περιβάλλοντος και συνοχής της τοπικής κοινωνίας (Σβορώνου, 2006).

Η Τοπική Ατζέντα 21 δεν αποτελεί υποχρέωση προς κάποιον διεθνή οργανισμό. Εφαρμόζεται σε εθελοντική βάση. Δεν υπάρχει σύστημα πιστοποίησης της ποιότητας μιας Τοπικής Ατζέντας 21. Υπάρχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις και κριτήρια για να θεωρηθεί ότι ένας ΟΤΑ εφαρμόζει ή σχεδιάζει Τοπική Ατζέντα 21. Δεν υπάρχει καμία υποχρέωση ούτε ως προς την επιλογή των συγκεκριμένων θεμάτων που θα συμπεριλάβει μια Τοπική Ατζέντα 21 ούτε ως προς τη μορφή του τελικού κειμένου. Είναι αυτονόητο, όμως, ότι αυτό το ευέλικτο εργαλείο θα πρέπει να στοχεύει στη βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου και να συμβάλει στην βιώσιμη ανάπτυξη παγκοσμίως (Σβορώνου, 2006, Leslie και Hughes, 1997). Κατά συνέπεια η Τοπική Ατζέντα 21 είναι μια ευκαιρία για την πορεία ενός τόπου προς τη βιώσιμη ανάπτυξη

και μια ηθική υποχρέωση απέναντι στην παγκόσμια κοινότητα (Σβορώνου, 2006, UNEP, 2003).

Από το 1992 ως σήμερα έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την εφαρμογή Τοπικών Ατζέντα 21. Στην Ευρώπη μόνο εφαρμόζονται Τοπικές Ατζέντες 21 σε πάνω από 1800 δήμους ενώ αρκετές είναι οι χώρες που έχουν θεσπίσει θεσμικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο για την προώθησή τους. Στην Ευρώπη πρωτοπόρο θέση κατέχουν η Ιρλανδία και η Σουηδία, όπου και οι 288 Δήμοι της εφαρμόζουν Τοπική Ατζέντα 21. Η Δανία, με τα 2/3 των Δήμων και το Ηνωμένο Βασίλειο με το 90% των Δήμων τους να έχουν Τοπικές Ατζέντες 21 βρίσκονται επίσης στην πρώτη γραμμή της προσπάθειας για αειφόρο ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Ακολουθεί η Ιταλία με ποσοστό 30% ενώ αξιόλογη είναι η επίδοση και της Καταλονίας (Σβορώνου, 2006).

Εκτός Ευρώπης, στην Αυστραλία, όπου έχει συνταχθεί εθνική στρατηγική για την Τοπική Ατζέντα 21, υπάρχουν πάνω από 60 Δήμοι που την εφαρμόζουν. Σε πολλές χώρες, η απόφαση για εφαρμογή της Τοπικής Ατζέντας 21 οδήγησε σε ριζικές αλλαγές στη δομή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως στη δημιουργία διατμηματικών μονάδων σχεδιασμού ή στη δημιουργία κρατικών μονάδων διοίκησης σε επίπεδο γειτονιάς ή χωριού. Στο Περού η Επαρχία Cajamarca ξεκίνησε την εφαρμογή της Τοπικής Ατζέντας 21 με την αποκέντρωση της διοίκησής της σε 76 αστικές και αγροτικές διοικητικές ενότητες ούτως ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη συμμετοχή σε τοπικό επίπεδο και διαφανείς διαδικασίες στη σύνταξη της Τοπικής Ατζέντας 21 (Σβορώνου, 2006).

Ενώ στις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου η Τοπική Ατζέντα 21 εστιάζει σε περιορισμένο αριθμό βασικών προβλημάτων που αφορούν συνήθως την οικονομία, την παιδεία, τις συνθήκες υγιεινής πόλεων και χωριών, τη διαχείριση λυμάτων και απορριμμάτων και τους φυσικούς πόρους, στις εύπορες χώρες επενδύεται ένα σοβαρό ποσό για την εφαρμογή μιας πολυδιάστατης Τοπικής Ατζέντας 21, όπως στην επαρχία Kanagawa της Ιαπωνίας που επένδυσε 149 εκατομμύρια δολάρια για 52 προγράμματα που περιλαμβάνουν από την οικοδόμηση 100 βιοκλιματικών σπιτιών ως την απόσυρση και καταστροφή των CFCs που καταστρέφουν τον όζον και την μείωση της κατανάλωσης ξυλείας από τις τροπικές χώρες κατά 70% σε μια τριετία (Σβορώνου, 2006, UNEP, 2003).

Στην Ελλάδα παρά το γεγονός ότι υπάρχει ειδικό κοινοτικό κονδύλι για την εφαρμογή Τοπικών Ατζέντα 21, μόνον δυο από τους 1000 περίπου Δήμους και Κοινότητες που υπάρχουν, έχουν καταρτίσει Τοπική Ατζέντα 21, του Αμαρουσίου και του Χαλανδρίου. Στη χώρα μας δεν υπάρχουν ακόμη αρκετά παραδείγματα εφαρμογών Τοπικών Ατζέντα 21 ή ανάλογων διαδικασιών συμμετοχικού σχεδιασμού. Η υστέρηση αυτή είναι ανάλογη με την υστέρηση που παρατηρείται στην υιοθέτηση περιβαλλοντικά ορθών πρακτικών στην ατομική ζωή των πολιτών, στην ανάπτυξη συλλογικής δράσης για το περιβάλλον και γενικά στην ανάπτυξη της «Κοινωνίας Πολιτών». Η στάση του πολίτη που προσδοκά τις λύσεις στα προβλήματα από το κράτος χωρίς να αναλαμβάνει ευθύνη, να ελέγχει, να εκφράζει εμπειριστατωμένη άποψη και να συμμετέχει στα κοινά μοιάζει να μην είναι άγνωστη στην ελληνική κοινωνία (Σβορώνου, 2006).

Από την άλλη πλευρά και οι εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ίσως λόγω δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην άσκηση του έργου τους εξαιτίας της γραφειοκρατίας και της πολυαρχίας, να αποθαρρύνονται να ξεκινήσουν έναν διάλογο με τους πολίτες και συμμετοχικές διαδικασίες στον σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων. Έτσι, και οι δυο πλευρές, πολίτες και οι εκπρόσωποί τους, εφησυχάζουν σε παραδοσιακές πρακτικές διαχείρισης των κοινών (Σβορώνου, 2006).

2.5 Πολιτικές σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Σε Εθνικό επίπεδο υπάρχει δυνατότητα μεγαλύτερης ευελιξίας σε ότι αφορά τις ενέργειες και τις παρεμβάσεις που μπορούν να γίνουν για την χάραξη μιας περιβαλλοντικά υπεύθυνης πολιτικής ανάπτυξης στον τουρισμό. Πρόβλημα αποτελεί η ίδια η φύση του τουριστικού προϊόντος για μια αποτελεσματική πολιτική, καθώς και το ότι η ζήτηση και η προσφορά διαμορφώνονται σε διεθνές επίπεδο (Τσάρτας κ.ά., 2010:78, Λαγός, 2005).

Επιβάλλεται η ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση τουριστικής ανάπτυξης που να σέβεται τις τοπικές, πολιτιστικές

και φυσικές ιδιαιτερότητες. Οι εθνικές πολιτικές που αφορούν τον τουρισμό στοχεύουν (Τσάρτας κ.ά., 2010:78, Λαγός, 2005):

- στην άμβλυνση της εποχικότητας
- στην μεγιστοποίηση των ωφελειών
- στην ανανέωση του τουριστικού προϊόντος
- στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου.

Σε μια προσπάθεια αειφορικής ανάπτυξης τουρισμού, με όσο το δυνατόν λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις που θα σέβεται και θα προστατεύει το περιβάλλον, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημιουργία τουριστικής συνείδησης στους πολίτες της κάθε χώρας (Τσάρτας κ.ά., 2010:79, Βασιλειάδης, 2009).

Σε τοπικό επίπεδο, οι πολιτικές θα πρέπει να στοχεύουν, στην ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας μέσα από μια διαδικασία ορθολογικού σχεδιασμού και διαχείρισης, που να επιτρέπει την ενεργό συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού. Με την σωστή ενημέρωση και εκπαίδευση, οι τοπικές κοινωνίες μπορούν να ευαισθητοποιηθούν και να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην προώθηση μιας περιβαλλοντικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης υπό προϋποθέσεις (Τσάρτας κ.ά., 2010:79).

Οι προϋποθέσεις καθορίζονται από τις πολιτικές και ενσωματώνονται στα μέτρα στρατηγικής τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν (Τσάρτας κ.ά., 2010:79):

- Τη θέσπιση αυστηρών κανόνων, τον έλεγχο στον τρόπο δόμησης σε τουριστικές περιοχές και στην υποκίνηση για κατασκευές με ήπιες μορφές ενέργειας
- Την αυστηρή εφαρμογή και τήρηση περιβαλλοντικών προτύπων
- Την δημιουργία προστατευτικών ζωνών γύρω από περιοχές που είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητες
- Την ευαισθητοποίηση των τουριστών, του ντόπιου πληθυσμού, των φορέων του τουρισμού σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και την προστασία του.

2.6 Εργαλεία της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Κατά την εφαρμογή πολιτικών για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, παρουσιάζονται προβλήματα και δυσκολίες που προέρχονται τόσο από την πολυσύνθετη μορφή του τουρισμού και την αδυναμία συσχέτισης σε τοπικό επίπεδο των αρμόδιων φορέων, όσο και από τις συγκρούσεις και αντιδράσεις που πηγάζουν από τις ίδιες τις πολιτικές. Για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, και την αξιολόγηση των δράσεων αλλά και την ενθάρρυνση για να υιοθετηθούν οι κατάλληλες περιβαλλοντικές πρακτικές, έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με κατεύθυνση για μια βιώσιμη ανάπτυξη (Τσάρτας κ.ά., 2010:79, Τσάρτας, 1996, Lozano-Oyola κ.ά., 2012). Στα εργαλεία αυτά περιλαμβάνονται (Τσάρτας κ.ά., 2010:81-82, Τσάρτας, 1996):

1. Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων [ΕΠΕ] :

Είναι μια διαδικασία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που δημιουργούνται από οποιαδήποτε δραστηριότητα, ανθρωπογενή, τουριστική ή μη όπως: κατασκευή καταλυμάτων, δημοσίων πλαζ, αυτοκινητόδρομων, γηπέδων γκολφ κ.ά. Η σύνταξη περιβαλλοντικής μελέτης για κάθε προτεινόμενο έργο, αποτελεί ένα εργαλείο εκτίμησης των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Tsartas, 2007). Οι στόχοι μιας ΕΠΕ είναι :

- να ενημερώσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων για τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις
- να περιγράψει τις εναλλακτικές προσεγγίσεις που εξασφαλίζουν την αποφυγή ή την μείωση των περιβαλλοντικών συνεπειών
- να ενημερώσει την τοπική κοινωνία και το ευρύ κοινό για την σημασία της έγκρισης του έργου με αρνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον.

2. Ο Περιβαλλοντικός έλεγχος

Είναι ένα εργαλείο που δίνει την δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις και στους φορείς/οργανισμούς να μετρήσουν και να αξιολογήσουν την περιβαλλοντική απόδοσή τους. Στόχος είναι να εντοπιστούν τα προβλήματα και να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα για να περιοριστούν οι συνέπειες στο περιβάλλον που δημιουργούνται από την λειτουργία τους. Δίνει την δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις να συμμορφωθούν με την νομοθεσία, να βελτιώσουν την εικόνα τους προς τα έξω και την ποιότητα των υπηρεσιών τους, και να μειώσουν το λειτουργικό κόστος (Τσάρτας κ.ά., 2010:82, McNamara και Gibson, 2008).

3. Εκτίμηση φέρουσας ικανότητας

Είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται ευρέως για να καθορίσει την ικανότητα μιας περιοχής να «αντέξει» το μεγαλύτερο δυνατό επίπεδο ανάπτυξης που μπορεί να δεχτεί από τον τουρισμό και τις άλλες δραστηριότητες. Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας επικεντρώνεται σε τρεις παραμέτρους: φυσικό-οικολογικές, κοινωνικό-δημογραφικές και πολιτικό-οικονομικές. Και οι τρεις αυτές διαστάσεις έχουν διαφορετική βαρύτητα για κάθε τόπο προορισμού. Η διαφορετικότητα έγκειται στα χαρακτηριστικά και στις ιδιαιτερότητες του τόπου, στον τύπο τουρισμού που εφαρμόζεται (μαζικός, εναλλακτικός), καθώς και από την αλληλεπίδραση των τουριστικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον (Τσάρτας κ.ά., 2010:83, Middleton και Hawkins,1998).

4. Συστήματα διαχείρισης επισκεπτών

Τα εργαλεία αυτά έχουν σκοπό να διαχειρίζονται την χρονική και χωρική κατανομή των επισκεπτών, με τέτοιο τρόπο ώστε από την μια να προστατεύεται το περιβάλλον και από την άλλη να μην υποβαθμίζεται η τουριστική εμπειρία. Όλες οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται είναι σχεδιασμένες πάνω στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται η χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση των επισκεπτών (Τσάρτας κ.ά., 2010:83-84, Miller κ.ά., 2010).

5. Δείκτες βιώσιμου τουρισμού

Τα εργαλεία αυτά συμβάλλουν στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση της διαδικασίας εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα

τρεις δείκτες, ο περιβαλλοντικός, ο κοινωνικός και ο οικονομικός για να ανταποκρίνονται στις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Η επιλογή τους διαφοροποιείται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής, τον τύπο τουρισμού που εφαρμόζεται και τις απαιτήσεις που υπάρχουν. Οι δείκτες προτεραιότητας εφαρμόζονται και έχουν απήχηση στις περισσότερες τουριστικές περιοχές. (Τσάρτας κ.ά., 2010:84-85, Risteskia, Konevskia και Arnaudov, 2012).

6. Πιστοποίηση και Οικολογική Σήμανση

Είναι μια εθελοντική διαδικασία η οποία βεβαιώνει ότι μια εταιρεία, ένα προϊόν ή ένα διαχειριστικό σύστημα συμμορφώνεται σε συγκεκριμένα πρότυπα που επιβάλλονται από εθνικούς και διεθνείς κανονισμούς. Υπάρχουν αναγνωρισμένα Διεθνή, Ευρωπαϊκά και Εθνικά προγράμματα οικολογικής σήμανσης και πιστοποίησης, τα οποία παρέχουν τα κατάλληλα σήματα/ λογότυπα τα οποία δηλώνουν τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές, οικονομικές πρακτικές για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Βραβεύονται με οικολογικό σήμα με βάση τα αποδεκτά όρια των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων (Τσάρτας κ.ά., 2010:85, Tao και Wall, 2009).

7. Ευρωπαϊκό Βραβείο για τον Τουρισμό και το Περιβάλλον

Εφαρμόστηκε το 1995 από την Ε.Ε. και έχει ως στόχους (Τσάρτας κ.ά., 2010:86, Tsartas κ.ά., 2007) :

- α) να γνωστοποιήσει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς του τουρισμού, να ενημερώσει για το ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν και τους κανόνες συμπεριφοράς.
- β) η επικοινωνία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων ομάδων για την ανάπτυξη του τουρισμού, να είναι σταθερή και μόνιμη.
- γ) να βραβεύει τις πολιτικές που εφαρμόζονται στον τουρισμό και το περιβάλλον.

2.7 Βιώσιμος τουρισμός και ο ρόλος των ομάδων συμφερόντων

Η κοινωνική ευθύνη αποτελεί μια τάση για να υιοθετηθούν διάφορες πολιτικές και δράσεις οι οποίες συμβάλλουν στην αντιμετώπιση κρίσιμων κοινωνικών περιβαλλοντικών και οικονομικών προβλημάτων, τα οποία επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών ή των επισκεπτών σε μια περιοχή ή χώρα. Την ανάληψη κοινωνικής ευθύνης την αναλαμβάνουν πολλοί φορείς σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Τέτοιοι φορείς μπορεί είναι οι επιχειρήσεις, τα πολιτικά κόμματα, οι διάφορες οργανώσεις πολιτών, οι τοπικοί φορείς κ.ά. Οι φορείς αυτοί αναλαμβάνουν την ευθύνη να αναπτύξουν υποστηρικτικές δράσεις πάνω στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, σε συνεργασία με ομάδες ενδιαφερομένων (stakeholders). Πρόκειται για ομάδες ή άτομα τα οποία επηρεάζουν ή επηρεάζονται από μια δραστηριότητα ή δράση (π.χ. την τουριστική ανάπτυξη) (Τσάρτας κ.ά., 2010:90, Saufi, O'Brien και Wilkins, 2014).

Ο σωστός συντονισμός και οι οργανωμένες δράσεις από όλους τους φορείς και τις ομάδες συμφερόντων, αποτελούν βασική προϋπόθεση για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Περιοχές αρμοδιοτήτων των κρατικών φορέων (Τσάρτας κ.ά., 2010:101).

- Εργατικοί και περιβαλλοντικοί κανονισμοί
- Σχεδιασμός χρήσεων και διαχείρισης γης
- Πλαίσιο πολιτικής και νομοθεσίας
- Παροχή απαραίτητης υποδομής (δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια, επικοινωνίες κ.ά.)
- Marketing

Περιοχές ανάπτυξης δράσεων των μη κυβερνητικών οργανώσεων (διεθνείς, εθνικές, τοπικές) (Τσάρτας κ.ά., 2010:101).

- Ανάπτυξη πρακτικών από κάτω προς τα πάνω / στήριξη πρόσβασης και επικοινωνίας
- Καλλιέργεια ευθύνης πολιτών

- Προώθηση ηθικού εμπορίου και συλλογικής ευθύνης
- Μάθηση και εκπαίδευση από διεθνή πρακτική
- Υπεράσπιση, στήριξη, οργάνωση εκστρατειών
- Ευρύ φάσμα συμμαχιών
- Έρευνα και παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών

Περιοχές συνεργιών (Τσάρτας κ.ά., 2010:101).

- Συμμετοχικές πρωτοβουλίες τουρισμού
- Εκπαίδευση, κατάρτιση και κτίσιμο ικανοτήτων
- Χρηματοδότηση, κίνητρα, ισότητα
- Παροχή κοινωνικών και περιβαλλοντικών συμβουλών (υγεία, ασφάλεια, ενέργεια)
- Υπηρεσίες πληροφόρησης και επαγγελματικών συμβουλών (προώθηση, οικονομικά, λειτουργικά θέματα)

Τις ομάδες συμφερόντων αποτελούν (Τσάρτας κ.ά., 2010) :

1) Οι διεθνείς φορείς και οργανισμοί τουρισμού (United Nations World Tourism Organization (UNWTO)), οι οποίοι καθορίζουν και διαμορφώνουν τις πολιτικές και τις κατευθύνσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, παρέχοντας τεχνογνωσία και πληροφόρηση στους εθνικούς φορείς τουρισμού αλλά και στις επιχειρήσεις (Τσάρτας κ.ά., 2010, Sorensson και Friedrichs, 2013).

2) Οι εθνικοί και περιφερειακοί φορείς τουρισμού. Στην Ελλάδα υπεύθυνοι φορείς είναι :

- **το Υπουργείο Τουρισμού**, με κύρια προτεραιότητα του την διαμόρφωση εθνικής τουριστικής πολιτικής, είναι υπεύθυνο για τις κατευθύνσεις της τουριστικής ανάπτυξης, για την παροχή κινήτρων, για την συνεργασία και τον συντονισμό των υπόλοιπων φορέων

- ο **Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.)**, με κύρια ευθύνη την προβολή της χώρας στο εξωτερικό ως τόπο τουριστικού προορισμού
- το **Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.)**,
- ο **Σύνδεσμος των Ελλάδι Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων (Η.Α.Τ.Τ.Α.)**,
- ο **Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (Σ.Ε.Τ.Ε.)**.

Όλοι οι παραπάνω φορείς έχουν την ευθύνη της εφαρμογής και υιοθέτησης πολιτικών που αποσκοπούν στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο, συγχρόνως είναι αυτοί που κινητοποιούν τους υπόλοιπους φορείς (κυβερνητικούς ή μη) και ασκούν τον έλεγχο για την ορθή εφαρμογή των πολιτικών. Έχουν ευθύνη επίσης να καταγράφουν, να μετρούν και να παρακολουθούν την τουριστική δραστηριότητα και τις μεταβολές της, η οποία είναι απαραίτητη για τον τουριστικό σχεδιασμό. Οφείλουν να αξιολογήσουν πόσο αποτελεσματικές είναι οι πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί και όπου κρίνεται αναγκαίο να γίνονται οι σχετικές τροποποιήσεις (Τσάρτας κ.ά., 2010: 91, Tsartas κ.ά., 2007).

3) Οι τοπικοί φορείς (τουριστικοί και μη) οφείλουν να εξειδικεύσουν και να προσαρμόσουν τις πολιτικές αυτές, με κύριο μέλημα την πρόληψη και την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, έχουν την ευθύνη επίσης να ενημερώσουν τους πολίτες και τις κοινωνικές ομάδες της περιοχής, καλλιεργώντας το κατάλληλο κλίμα το οποίο θα συμβάλλει στην τουριστική ανάπτυξη με όρους και προϋποθέσεις βιωσιμότητας (Τσάρτας κ.ά., 2010).

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των (Τσάρτας κ.ά., 2010:92):

- **Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)**,
- των τοπικών αναπτυξιακών εταιρειών και επιτροπών όπως οι **Επιτροπές Τουριστικής Προβολής** που λειτουργούν σε επίπεδο νομού.

Μεγάλη και πολύτιμη είναι η προσφορά τους γιατί, γνωρίζουν πάρα πολύ καλά τα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζει η περιοχή τους και την γενική

ευαισθητοποίηση που υπάρχει σε θέματα που αφορούν την τοπική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος κ.ά. (Τσάρτας κ.ά., 2010:92).

4) Οι τουριστικές επιχειρήσεις (διεθνείς παραγωγοί ταξιδιών και τουριστικών πακέτων – tour operators, τουριστικά γραφεία, τουριστικοί πράκτορες, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις), αποτελούν σημαντικό παράγοντα και διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο. Αναγνωρίζουν και αποδέχονται την επιτακτική ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη στον τουρισμό, με την εφαρμογή των αρχών και των κανόνων για την προστασία του περιβάλλοντος και των προστατευόμενων περιοχών, η οποία θεωρείται απαραίτητη για τον τουριστικό σχεδιασμό (Τσάρτας κ.ά., 2010:63, Βασιλειάδης, 2009).

5) Τα πολιτικά κόμματα και οι φορείς πολιτικής εκπροσώπησης, οι οποίοι συμμετέχουν ενεργά στην κατεύθυνση να διαμορφωθούν οι κατάλληλες αναπτυξιακές πολιτικές τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να επηρεάζουν και να κατευθύνουν την κοινή γνώμη (Τσάρτας κ.ά., 2010:63).

Σημαντικός θεωρείται και ο ρόλος των **οργανώσεων πολιτών**, ιδιαίτερα αυτών που σχετίζονται με θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, πολιτιστικής κληρονομιάς (σωμάτια, ενώσεις, σύλλογοι) (Τσάρτας κ.ά., 2010:63).

Η συμμετοχή συγκεκριμένων **ομάδων του πληθυσμού** είναι απαραίτητη (νέοι, επαγγελματίες από συγκεκριμένους κλάδους) ακόμη και μεμονωμένοι πολίτες οι οποίοι διαθέτουν κύρος και αποδοχή σε τοπικό και εθνικό επίπεδο (Τσάρτας κ.ά., 2010:94, Βασιλειάδης, 2009).

Πρέπει να αναφερθεί ο ρόλος των **ΜΚΟ** (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) γιατί μέσα από αυτές εκδηλώνεται και εκφράζεται η ανάγκη των πολιτών για ανάπτυξη δράσεων που σχετίζονται με την διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Οι ΜΚΟ μέσα από τις δράσεις τους, ειδικά για την προστασία του περιβάλλοντος και των προστατευόμενων περιοχών, κατευθύνουν προς την βιώσιμη ανάπτυξη. Οι δράσεις τους λειτουργούν άλλοτε συμπληρωματικά ή ενισχυτικά σε θετικές πρωτοβουλίες οι οποίες συμβάλλουν στην διατήρηση του περιβάλλοντος με την εφαρμογή κατάλληλων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, και άλλοτε με αντιδραστικά σε δράσεις οι οποίες επιβαρύνουν το φυσικό περιβάλλον και

υποθηκεύουν την βιώσιμη ανάπτυξη ενός προορισμού και των κατοίκων του. Ο συνεχώς αυξανόμενος ρόλος που έχουν και η ισχύ τους οφείλεται, στην κοινωνική αποδοχή και στην συμμετοχή ενεργών πολιτών, στον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα τους, και στην ανεξάρτητη δράση τους (Τσάρτας κ.ά., 2010:94, UNWTO, 2013).

Ειδικά στον τομέα του τουρισμού ο ρόλος των τοπικών ΜΚΟ έχει μεγάλη σημασία. Ενημερώνουν και υποκινούν τον εισερχόμενο τουρισμό προκειμένου να υιοθετηθούν οι κατάλληλες συμπεριφορές που εναρμονίζονται με τα χαρακτηριστικά των τόπων υποδοχής. Αναπτύσσουν εκπαιδευτικά προγράμματα που σχετίζονται με τις ενέργειες και τους τρόπους επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης. Με την εμπειρία τους συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των τοπικών και εθνικών φορέων σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης. Υποκινούν την ανάπτυξη του διαλόγου και την ανταλλαγή απόψεων από όλους όσους εμπλέκονται. Συνεισφέρουν σε δράσεις προστασίας των φυσικών πόρων. Οι στόχοι των ΜΚΟ είναι: να χρησιμοποιήσουν και να αξιοποιήσουν τον τουρισμό ως μέσο για την τοπική ανάπτυξη και την αντιμετώπιση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων. Να ενεργοποιήσουν τον τουρισμό, αναπτύσσοντας δεξιότητες, δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των ντόπιων κατοίκων (υποδομές, υγεία, μετακίνηση, προστασία περιβάλλοντος κ.τ.λ.). Καλλιεργούν τουριστική συνείδηση, εξηγούν την σημασία του τουρισμού για την τοπική ανάπτυξη, κυρίως όμως ενημερώνουν για τους κινδύνους και τις απειλές που κρύβονται στην τουριστική ανάπτυξη και παράλληλα για τις δράσεις που πρέπει να αναπτυχθούν ώστε να αποφευχθούν τα προβλήματα που σχετίζονται με αυτή (Τσάρτας κ.ά., 2010:96-97, UNWTO, 2013).

2.8 Ο ρόλος του βιώσιμου τουρισμού στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων και στην ανάπτυξη μιας περιοχής

Οι προστατευόμενες περιοχές και τα Εθνικά Πάρκα έχουν καθιερωθεί κατά κύριο λόγο για την προστασία της βιοποικιλότητας και των πολιτιστικών αξιών. Παρόλα αυτά στις μέρες μας ο ρόλος τους είναι εξίσου πολυδιάστατος και από

κοινωνικής πλευράς. Η καθιέρωση των Εθνικών Πάρκων θα πρέπει να εξυπηρετεί πέρα από τους στόχους διατήρησης της οικολογικής σταθερότητας και στόχους που θα προσφέρουν ευκαιρίες για αναψυχή και παράλληλα να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού στις περιοχές που τις περιβάλλουν (Ανδρεά κ.ά., 2012).

Στις περιπτώσεις αυτές προκύπτει συγχρόνως η επιτακτική ανάγκη προστασίας και ανάπτυξης, όπου μέσα από τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και Εθνικών Πάρκων θα πρέπει να προωθείται η περιφερειακή ανάπτυξη κατά τρόπο βιώσιμο, να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται προγράμματα εναλλακτικού τουρισμού που θα προσφέρουν ευκαιρίες για αναψυχή στους επισκέπτες και ένα πρόσθετο εισόδημα στους ντόπιους κατοίκους. Οι προστατευόμενες περιοχές μπορούν να λειτουργήσουν ως μοναδικά τουριστικά θέλγητρα και ως εξαιρετική βάση οικονομικής ανάπτυξης για τις αδύναμες τοπικές οικονομίες, μέσω των εσόδων από τη διάθεση του τουριστικού προϊόντος (Ανδρεά κ.ά., 2012).

Με την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι προστατευόμενες περιοχές και τα Εθνικά Πάρκα αποτελούν πλέον παγκοσμίως σημαντικά θέλγητρα τουριστικών προορισμών. Τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την ύπαρξη Εθνικών Πάρκων προσφέρουν μια δυναμική αντιστάθμιση για τα έμμεσα κόστη που πρέπει να υποστεί ο τοπικός πληθυσμός και που προκύπτουν από τους περιορισμούς στις χρήσεις γης, τα οποία συνδέονται με το καθεστώς προστασίας της συγκεκριμένης περιοχής. Η αντίθεση του τοπικού πληθυσμού στην καθιέρωση προστατευόμενων περιοχών και Εθνικών Πάρκων αποτελεί σύνηθες φαινόμενο, και οφείλεται κυρίως στους περιορισμούς των παραδοσιακών τους δραστηριοτήτων, στη μείωση των εισοδημάτων τους που επιφέρουν οι απαγορεύσεις που θέτει το καθεστώς προστασίας και στα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των ομάδων συμφερόντων της περιοχής (Ανδρεά κ.ά., 2012)

Η βιώσιμη ανάπτυξη από την άλλη πλευρά έρχεται να αντισταθμίσει τις αρνητικές αντιδράσεις και να εξομαλύνει τις συγκρούσεις. Μέσα από την ανάπτυξη του τουρισμού ικανοποιούνται πολλές ανάγκες του τοπικού πληθυσμού και κάνουν μια περιοχή βιώσιμη, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής του, δημιουργώντας υποδομές και αυξάνοντας τις ευκαιρίες για επενδύσεις. Επιπλέον παρέχεται η δυνατότητα

εισροής επιπρόσθετων πόρων, μέσα από διάφορες δραστηριότητες και από τη χρηματοδότηση των Εθνικών Πάρκων. Η δημιουργία και η βελτίωση των υποδομών, απαραίτητη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού, αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Η υλοποίηση σχεδίων ανάπτυξης και βελτίωσης των υποδομών έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο. Ο τοπικός πληθυσμός επωφελείται μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας στις συγκοινωνίες, στα δημόσια έργα για τη βελτίωση των υποδομών όπως η κατασκευή και η συντήρηση δικτύου δρόμων, η ζήτηση προσωπικού σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, χώρους εστίασης και διασκέδασης, στα ίδια τα Εθνικά Πάρκα και σε οποιαδήποτε θέση παροχής υπηρεσιών που προκύπτει από την ανάπτυξη του τουρισμού (Ανδρέα κ.ά., 2012, Waligo, Clarke και Hawkins, 2013).

Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στις Προστατευόμενες Περιοχές είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της συνέχισής τους και επομένως η μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν το είδος και τον αριθμό των επισκεπτών θα πρέπει να επαναλαμβάνεται συνεχώς (Ανδρέα κ.ά., 2012).

Κεφάλαιο 3

Natura 2000

3.1 Εισαγωγή

Η ανάπτυξη ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών ξεκίνησε στα τέλη του περασμένου αιώνα και αποτελεί σήμερα σύνηθες γεγονός στην Ευρώπη. Βασικό όργανο για την επίτευξη αυτού του σκοπού αποτελεί η δημιουργία του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Πρόκειται για μια προσπάθεια να δημιουργηθούν σε μια ευρύτερη περιοχή πόλοι έλξης για τους επισκέπτες και κίνητρα για τους τοπικούς κατοίκους ώστε να αναπτύξουν μια περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένη συμπεριφορά, σε ένα πλαίσιο που θα ενσωματώνεται και η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής τους.

Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του τοπίου της Ευρωπαϊκής υπαίθρου, όπου οι άνθρωποι και περιβάλλον βρίσκονται στην καρδιά της διαδικασίας. Είναι μια πρωτοβουλία που έχει παρθεί για τη διατήρηση της πλούσιας βιοποικιλότητας στην Ευρώπη. Επιτρέπει στις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνεργαστούν για την προστασία πολύτιμων ειδών και οικοτόπων σε ολόκληρη την Ευρώπη, ανεξαρτήτως εθνικών συνόρων. Είναι ένα οικολογικό δίκτυο περιοχών, στο οποίο μέχρι σήμερα έχουν περιληφθεί σε αυτό περίπου 25.000 περιοχές. Όλες μαζί καλύπτουν σχεδόν το ένα πέμπτο της Ε.Ε., κάνοντάς το μεγαλύτερο δίκτυο προστατευόμενων οικολογικών περιοχών σε όλο τον κόσμο.

Στο κεφάλαιο αυτό αναπτύσσονται αναλυτικά ο ρόλος, οι σκοποί, οι στόχοι του Δικτύου Natura 2000 σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Εξηγείται η χρησιμότητα και η σημασία της βιοποικιλότητας, τα περιβαλλοντικά και οικονομικά της οφέλη, καθώς και το γιατί είναι σημαντικό να την προστατεύσουμε. Αναφέρονται, οι βιογεωγραφικές περιφέρειες, ο καθορισμός των ζωνών προστασίας του περιβάλλοντος των περιοχών που εντάσσονται σε αυτές, η εμπλοκή των ενδιαφερόμενων φορέων και ομάδων που έχουν συμφέροντα μέσα σε περιοχές Natura 2000. Παρουσιάζονται τα οφέλη που αποκομίζονται αλλά και τα προβλήματα που

υπάρχουν μέσα σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο, από όσους ασκούν γεωργικές, δασικές, ψυχαγωγικές και τουριστικές δραστηριότητες. Γίνεται αποσαφήνιση της εφαρμογής του δικτύου Natura 2000 και της σωστής κατανόησης των Οδηγιών, οι οποίες δεν έχουν σε καμία περίπτωση χαρακτήρα αποκλεισμού δραστηριοτήτων μέσα σε ενταγμένες περιοχές του δικτύου, αλλά αντιθέτως ο βασικός στόχος είναι να προστατευτούν και ταυτόχρονα να αναπτυχθούν δημιουργώντας έτσι μια σχέση ισορροπίας μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος. Τέλος, απεικονίζεται η σημερινή πραγματικότητα και τα προβλήματα που υπάρχουν στις περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, το διαχειριστικό καθώς και το νομικό καθεστώς που εφαρμόζονται σε αυτές.

3.2 Τι είναι το Δίκτυο Natura 2000

Το δίκτυο Natura 2000, είναι ένα σύνολο περιοχών (sites) της Ευρώπης, που επιλέχθηκαν με βάση κάποια περιβαλλοντικά κριτήρια (ιδιαίτερη οικολογική αξία και πολύτιμα βιογενητικά αποθέματα), βρίσκονται υπό ιδιαίτερο καθεστώς διαχείρισης, που απορρέει από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ και στοχεύει στην **διατήρηση της βιοποικιλότητας και την αειφορία**. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η αειφορία θα έπρεπε να είναι αυτονόητα για μια σύγχρονη κοινωνία. Δυστυχώς, αν και αποτελούν διαχρονικά αιτήματα του οικολογικού κινήματος, δεν συμβαίνει αυτό. Έτσι χρειάστηκε η παραπάνω Ευρωπαϊκή Οδηγία που αποτελεί και το νομικό εργαλείο για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων (Όμιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Το δίκτυο Natura 2000 δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της ανησυχίας του ανθρώπου για το Περιβάλλον και έγινε πραγματικότητα στην Ευρώπη με τις Κοινοτικές Οδηγίες 92/43 (για τους βιότοπους) και 79/409 (για την ορνιθοπανίδα). Ο βασικός στόχος των δύο οδηγιών είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές συνιστώσες αλλά και τις απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας (Παντής, 2012).

Η Παγκόσμια Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (Convention on Biological Diversity, CBD) υπογράφηκε στη Σύνοδο του Ρίο (1992) και ισχύει από τις 29-12-1993. Στη σύμβαση διακηρύσσονται 3 κύριοι στόχοι (biodiversity, 2010):

- Να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα.
- Η βιοποικιλότητα να χρησιμοποιείται με βιώσιμο τρόπο.
- Τα οφέλη από την ύπαρξη της βιοποικιλότητας να μοιράζονται αμερόληπτα και δίκαια.

Ο Εθνικός Νόμος 2204/94 ενσωματώνει τη Σύμβαση και την καθιστά Νόμο του ελληνικού κράτους (biodiversity, 2010). Το Μάιο του 2006 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το κείμενο *"Halting Biodiversity Loss by 2010 – and Beyond: Sustaining ecosystem services for human well-being"*. Εκεί υπογραμμίζοταν η σημασία της προστασίας της βιοποικιλότητας ως προαπαιτούμενο για τη βιώσιμη ανάπτυξη αλλά και ως πρώτο εργαλείο για τη δημιουργία λεπτομερούς Σχεδίου Δράσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το EU Biodiversity Action Plan. Στο Σχέδιο περιέχονται και δείκτες αξιολόγησης βιοποικιλότητας (SEBI 2010 Biodiversity indicators). Η Ελλάδα έχει υποβάλλει το εθνικό μας προφίλ (gr_eu biodiversity action plan). Επίσης έχει υποβάλλει στις 7/4/2008 την τρίτη εθνική αναφορά για την πρόοδο των στόχων της Σύμβασης για τη βιοποικιλότητα (gr-nr-03-en) (biodiversity, 2010).

Σε αυτές τις περιοχές κάθε κράτος μέλος είναι υποχρεωμένο να λαμβάνει ειδικά μέτρα ώστε να διαφυλάξει τα οικολογικά χαρακτηριστικά τις εκάστοτε περιοχής (Mom, 2012). Επειδή το δίκτυο είναι συστατικό στοιχείο της υπαίθρου, είναι σημαντικό οι περιοχές του να εξακολουθήσουν να διαχειρίζονται με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τα ευπαθή οικολογικά ενδιατήματα και είδη που απαντώνται σε αυτές (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Η δημιουργία του δικτύου Natura 2000 αποτέλεσε μια νέα προσέγγιση στον τρόπο αντιμετώπισης των Προστατευόμενων Περιοχών κάθε χώρας. Κάθε κράτος μέλος καλείται να τις αντιμετωπίσει ως ένα εθνικό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών, σχεδιάζοντας μια ενιαία στρατηγική για την προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων οικολογικών χαρακτηριστικών τους (Mom, 2012).

3.2.1 Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει τη διασφάλιση της βιοποικιλότητας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας στο έδαφος των κρατών μελών. Προς τούτο δημιουργήθηκε ένα οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών προστασίας, το «Natura 2000». Η συνοχή του δικτύου εξασφαλίζεται και από άλλες δραστηριότητες που προβλέπεται να αναληφθούν στους τομείς του ελέγχου και της επιτήρησης, της επανεισαγωγής αυτοχθόνων ειδών καθώς και της εισαγωγής αλλοθόνων ειδών, της έρευνας και της εκπαίδευσης (Europra, 2011).

ΠΡΑΞΗ

Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Europra, 2011).

ΣΥΝΟΨΗ

Η συνεχής υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και οι κίνδυνοι που απειλούν ορισμένα είδη συνιστούν πρωταρχικό μέλημα της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης. Η παρούσα οδηγία, που αποκαλείται οδηγία «φυσικών οικοτόπων» σκοπό έχει να συμβάλει στην **διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας στα κράτη μέλη**, ορίζοντας ένα κοινό πλαίσιο για την διατήρηση των οικοτόπων, των φυτών και των ζώων κοινοτικού ενδιαφέροντος (Europra, 2011).

Με την οδηγία περί οικοτόπων συνίσταται το δίκτυο «Natura 2000». Το δίκτυο αυτό είναι το μεγαλύτερο οικολογικό δίκτυο παγκοσμίως. Αποτελείται από «**ειδικές ζώνες διατήρησης**» που έχουν χαρακτηριστεί από τα κράτη μέλη δυνάμει της παρούσας οδηγίας. Εξάλλου, περιλαμβάνει επίσης ζώνες ειδικής προστασίας που έχουν ταξινομηθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας περί πτηνών 2009/147/ΕΚ. (Europra, 2011).

Τα παραρτήματα I και II της οδηγίας περιλαμβάνουν **τον τύπο οικοτόπων και τα είδη** των οποίων η διατήρηση απαιτεί τον χαρακτηρισμό περιοχών ως ειδικών ζωνών διατήρησης. Ορισμένα από αυτά ορίζονται ως τύποι οικοτόπων ή ειδών «προτεραιότητας» (που διατρέχουν κίνδυνο εξαφάνισης). Στο παράρτημα IV

απαριθμούνται τα ζωικά και φυτικά είδη που απαιτούν ιδιαίτερα αυστηρή προστασία. (Europra, 2011).

Ο **χαρακτηρισμός των ειδικών ζωνών διατήρησης** γίνεται σε τρία στάδια. Βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στα παραρτήματα, κάθε κράτος μέλος προτείνει έναν κατάλογο τόπων όπου απαντώνται φυσικοί οικοτόποι και άγρια ζωικά και φυτικά είδη. Βάσει των εθνικών καταλόγων και σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη, η Επιτροπή εκδίδει **κατάλογο τόπων κοινοτικής σημασίας** για καθεμία από τις εννέα βιογεωγραφικές περιοχές της Ε.Ε. (αλπική, ατλαντική, Μαύρης Θάλασσας, αρκτική, ηπειρωτική, μακαρονησιακή, μεσογειακή, παννονιακή και στεπική). Μέσα σε μια εξαετία το αργότερο από την επιλογή ενός τόπου ως κοινοτικής σημασίας, το οικείο κράτος μέλος χαρακτηρίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης (Europra, 2011).

Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η Επιτροπή διαπιστώνει ότι ένας τόπος στον οποίο υπάρχει τύπος φυσικού οικοτόπου ή είδος προτεραιότητας, δεν έχει περιληφθεί σε ένα εθνικό κατάλογο, η οδηγία προβλέπει να κινείται διαδικασία διμερούς συνεννόησης μεταξύ του εν λόγω κράτους μέλους και της Επιτροπής. Αν η σχετική διαδικασία δεν καταλήξει σε ικανοποιητικό αποτέλεσμα, η Επιτροπή διαβιβάζει στο Συμβούλιο πρόταση σχετικά με την επιλογή του εν λόγω τόπου ως τόπου κοινοτικής σημασίας (Europra, 2011).

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να εξασφαλίζεται η διατήρηση των οικοτόπων και να αποφεύγεται η υποβάθμισή τους καθώς και οι σημαντικές διαταραχές των ειδών. Η οδηγία προβλέπει τη δυνατότητα **συγχρηματοδότησης των μέτρων διατήρησης** από την Κοινότητα (Europra, 2011).

Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν τις εξής υποχρεώσεις (Europra, 2011):

- Να ενθαρρύνουν τη διαχείριση των στοιχείων του τοπίου που θεωρούν ουσιαστικά για την μετανάστευση, τη γεωγραφική κατανομή και τη γενετική ανταλλαγή των αγρίων ειδών.

- Να θεσπίσουν ιδιαίτερα αυστηρά συστήματα προστασίας για ορισμένα ζωικά και φυτικά είδη που απειλούνται (παράρτημα IV) και να μελετήσουν την σκοπιμότητα της επανεισαγωγής των ειδών αυτών στο έδαφός τους.
- Να απαγορεύσουν τη χρήση μη επιλεκτικών μέσων αφαίρεσης από το φυσικό περιβάλλον, σύλληψης ή θανάτωσης ορισμένων ζωικών και φυτικών ειδών (παράρτημα V).
- Τα παραρτήματα της παρούσας οδηγίας τροποποιήθηκαν, ώστε να ληφθεί υπόψη η βιοποικιλότητα των κρατών μελών που προσχώρησαν στην Ε.Ε. το 2004 και το 2007. Η διεύρυνση δημιούργησε νέες προκλήσεις ως προς τη βιοποικιλότητα και συνεισέφερε νέους πόρους, μεταξύ των οποίων τρεις νέες βιογεωγραφικές περιοχές (Μαύρης Θάλασσας, παννονιακή, στεπική).
- Το δίκτυο Natura 2000 αντιπροσωπεύει σήμερα περίπου το 18 % του χερσαίου εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Εφαρμογή της νομοθεσίας

Έκθεση της Επιτροπής της 13^{ης} Ιουλίου 2009, σχετικά με την κατάσταση διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών απαιτούμενη από το άρθρο 17 της οδηγίας περί οικοτόπων (Europa, 2011). Η παρούσα έκθεση επιτρέπει την αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας περί οικοτόπων για την περίοδο 2001-2006 σε 25 κράτη μέλη. Η εν λόγω έκθεση προσφέρει μία συνολική εικόνα της κατάστασης της βιοποικιλότητας στην Ε.Ε.. Αποτελεί επίσης σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της μελλοντικής εξέλιξης των πιο ευπρόσβλητων ειδών και οικοτόπων (Europa, 2011).

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι δεν έχει επιτευχθεί μία ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης για ένα μεγάλο αριθμό οικοτόπων και ειδών που εμπίπτουν στην οδηγία περί οικοτόπων. Η γενική κατάσταση ορισμένων τύπων οικοτόπων (κυρίως λειμώνες, υγρότοποι και παράκτιοι οικοτόποι) είναι μη ικανοποιητική. Η κατάσταση ορισμένων ειδών δείχνει να βελτιώνεται (για παράδειγμα του λύκου, του ευρωπαϊκού λίκκα, του κάστορα και της ενυδρίδος). Ωστόσο, είναι αναγκαίο να

καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για να καταστούν οι πληθυσμοί υγιείς και βιώσιμοι (Europra, 2011).

Το δίκτυο Natura 2000 πρέπει να συνεχίσει να αναπτύσσεται· πρέπει να προβλεφθούν μέτρα αποκατάστασης για ορισμένους επιμέρους τόπους. Στη συνέχεια, θα πρέπει να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική διαχείριση και η διάθεση κατάλληλων πόρων για τους επιμέρους τόπους και για το δίκτυο στο σύνολό του. Τέλος, πολλά κράτη μέλη δεν κινητοποιούν επαρκείς πόρους για την παρακολούθηση της κατάστασης των ειδών και των οικοτόπων στην επικράτειά τους. Χωρίς αξιόπιστα στοιχεία θα είναι αδύνατον να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις των μέτρων διατήρησης (Europra, 2011).

3.2.2 Στόχοι και σκοποί του δικτύου Natura 2000

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε την οδηγία 92/43/ΕΟΚ “για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας” αναγνωρίζοντας ότι οι έντονοι ρυθμοί ανάπτυξης, η εντατικοποίηση της γεωργίας και ο αυξανόμενος τουρισμός, οδηγούσαν, παρόλα τα οφέλη τους, στην εξαφάνιση σπάνιων ειδών και περιοχών φυσικού κάλλους (Mom, 2012).

Η οδηγία αυτή είναι η απάντηση της Ευρώπης για την προστασία της παγκόσμιας βιοποικιλότητας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της, βάση της Συνθήκης για τη Βιοποικιλότητα. Αποτελεί επίσης ένα μείζον στοιχείο για την εφαρμογή των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι αρχηγοί των Ευρωπαϊκών κρατών το 2001 για να σταματήσει η απώλεια της βιοποικιλότητας μέχρι το 2010 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Πρωταρχικός στόχος της οδηγίας είναι η προστασία και διαχείριση απειλούμενων ειδών και περιοχών αυξημένης οικολογικής σημασίας ανά την Ευρώπη, ασχέτως εθνικών ή πολιτικών συνόρων, μέσω της δημιουργίας ενός δικτύου περιοχών στις οποίες ειδικά διαχειριστικά μέτρα θα εξασφαλίζουν την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης (Mom, 2012, Apostolopoulou, Drakou και PEDIADITI, 2012).

Στόχος επίσης είναι να επιτρέψει τη διατήρηση και, όπου είναι αναγκαίο, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης των ευάλωτων αυτών οικοτόπων και ειδών σε όλη τη φυσική περιοχή εξάπλωσης τους στην Ευρώπη (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Σκοπός δεν είναι να σταματήσουν οι οικονομικές δραστηριότητες αλλά αντ' αυτού να καθοριστούν οι παράμετροι στο πλαίσιο των οποίων ανάλογες δραστηριότητες μπορούν να αναπτυχθούν διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα τη βιοποικιλότητα στην Ευρώπη. Από τους ενδιαφερόμενους πολίτες έως τους ιδιώτες γαιοκτήμονες και χρήστες, τους κυβερνητικούς υπαλλήλους και τις ομάδες που ασχολούνται με τη διατήρηση της φύσης, όλοι καλούνται να διαδραματίσουν σοβαρό ρόλο στην επιτυχία του Natura (Φύση 2000) (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009, Apostolopoulou, Drakou και Pediaditi, 2012).

Όμως, το δίκτυο Natura 2000, δεν είναι μόνο ένα σύστημα αυστηρά προστατευόμενων περιοχών όπου αποκλείονται συστηματικά όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Υιοθετεί μία διαφορετική προσέγγιση, η οποία αναγνωρίζει ότι ο άνθρωπος είναι αδιάσπαστο στοιχείο της φύσης, και ότι οι δύο εργάζονται καλύτερα σε συνεργασία. Πολλές περιοχές του δικτύου είναι πολύτιμες ακριβώς λόγω του τρόπου με τον οποίο έχει γίνει η διαχείρισή τους μέχρι σήμερα και είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι αυτού του είδους οι δραστηριότητες (όπως η εκτατική γεωργία) μπορούν να συνεχιστούν μελλοντικά (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Μια τέτοια προσέγγιση έχει πολλά πλεονεκτήματα, τόσο για την προστασία της φύσης όσο και για τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται στην ύπαιθρο. Με την ενεργή συνεργασία μεταξύ διαφορετικών χρηστών γης για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, είναι εφικτό να εξασφαλιστεί η διατήρηση ευάλωτων ημιφυσικών οικοτόπων και ειδών που εξαρτώνται από θετική διαχείριση. Κατ' αυτόν τον τρόπο, και μόνο το μέγεθος δικτύου το καθιστά έναν ισχυρό σύμμαχο που βοηθά στο να διατηρηθεί η οικονομική βιωσιμότητα και ο κοινωνικός ιστός πολλών αγροτικών περιοχών στην Ευρώπη (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Μπορεί να αποφέρει καινούργιες ευκαιρίες για οικονομική διαφοροποίηση και εσωτερική επένδυση. Αυτό έχει τώρα αναγνωριστεί στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής διαχώρισε τις επιδοτήσεις από την παραγωγή και τις αντικατέστησε με μία ενιαία ενίσχυση που βασίζεται σε καλές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες. Επίσης, διευρύνθηκε το φάσμα των μέτρων που μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω του Κανονισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (Κ.Α.Α.). Ένας από τους στόχους του κανονισμού είναι να βοηθήσει την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου υποστηρίζοντας πρακτικές διαχείρισης της γης που είναι ωφέλιμες για τη βιοποικιλότητα της Ευρώπης και ειδικότερα για το δίκτυο Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.2.3 Τι είναι η βιοποικιλότητα και γιατί είναι σημαντικό να την προστατεύσουμε

Ο όρος «βιοποικιλότητα» εκφράζει την ποικιλία δομών με την οποία εκφράζεται η ζωή σε όλα τα επίπεδα οργάνωσής της σύμφωνα με τη Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (Río 1992). Περιλαμβάνει δηλαδή την ποικιλία εντός των ειδών (γενετική), μεταξύ των ειδών, εντός και μεταξύ των οικοσυστημάτων και μεταξύ τοπίων, καθώς και την εξέλιξή της σε χωρική και χρονική κλίμακα. Η βιοποικιλότητα αποτελεί κοινό αγαθό και πολύτιμη παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές (Όμιλος Φύλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Αυξημένη ποικιλομορφία: σημαίνει μεγαλύτερες οικολογικές αλυσίδες, περισσότερες περιπτώσεις αλληλεπιδράσεων μεταξύ των οργανισμών και αυξημένες πιθανότητες να επανέλθει το οικοσύστημα στην αρχική κατάσταση ισορροπίας, μετά από κάποια εξωτερική διαταραχή. Ενδυναμώνουν δηλαδή τη φυσική άμυνα του πλανήτη (Margalef, 1968, όπ.αν. στο Όμιλος Φύλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Ο αγώνας για να προστατευθεί η βιοποικιλότητα και να σωθούν τα διάφορα είδη, ενεργοποιεί στον άνθρωπο ιδιότητες και αξίες και τον κάνει να αναπτύσσει ικανότητες που θα χρειαστεί για να συμβιώσει αρμονικά με τα άλλα είδη και το

περιβάλλον, άρα να σωθεί και ο ίδιος (Mac Millan,....., στο Latouche, 2008, σελ. 32-33, ό.π.αν. στο Όμιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Ως τέτοιες ιδιότητες θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την ανάπτυξη της ολιστικής σκέψης, την ικανότητα δηλαδή να αντιλαμβάνεται κανείς τις αλληλεπιδράσεις και αλληλεξαρτήσεις του περιβάλλοντος, οικονομικού, κοινωνικού, φυσικού, την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, που καλλιεργεί την αμφισβήτηση, εγείρει ερωτήματα και επαναπροσδιορίζει βασικές έννοιες όπως «ποιότητα ζωής», «πρόοδος», «ανθρώπινη ευτυχία», την ικανότητα να βλέπει τα ζητήματα μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο που δημιουργούνται, ώστε να μελετάει το εύρος των εναλλακτικών λύσεων, το ρόλο των θεσμοθετημένων οργάνων, τις πιθανές επιπτώσεις κάθε λύσης, την κοινωνική αντίσταση σε αλλαγές συμπεριφοράς και στάσης ζωής. Ενεργοποιούνται και αξίες όπως η αναγνώριση της εγγενούς αξίας κάθε όντος (αυταξία), η αλληλεγγύη, η υπευθυνότητα, η συλλογικότητα, η αμοιβαιότητα, ο σεβασμός προς τους άλλους, η συνεργασία (Όμιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Πέρα από τα περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη της βιοποικιλότητας, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η βιοποικιλότητα έχει και αυταξία, ως προϊόν δισεκατομμυρίων ετών βιολογικής εξέλιξης στον πλανήτη μας. Ενδεικτικά είναι τα αποτελέσματα της ενδιάμεσης εκτίμησης του κόστους απώλειας της βιοποικιλότητας που δημοσιεύτηκε σε συνέχεια της πρωτοβουλίας των G8+5 τον Μάιο του 2008, στην οποία υπολογίζεται ότι το κόστος της απώλειας των παροχών που προσφέρουν τα οικοσυστήματα θα ανέλθει στο 7% του παγκόσμιου Α.Ε.Π. ως το 2050 (Όμιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

3.2.4 Βιογεωγραφικές περιφέρειες του δικτύου Natura 2000

Βάσει της οδηγίας για τους «οικοτόπους» (ενδιαιτήματα), η Επιτροπή οφείλει να καταρτίζει, σε συμφωνία με τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη, κατάλογο των τόπων ευρωπαϊκής σημασίας για κάθε μια από τις εννέα βιογεωγραφικές περιφέρειες, οι οποίες είναι (europa, 2011):

1. Κατάλογος τόπων της **αλπικής περιοχής**
Απόφαση 2011/62/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 33 της 8.2.2011].
2. Κατάλογος τόπων της **ατλαντικής περιοχής**
Απόφαση 2011/63/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 33 της 8.2.2011].
3. Κατάλογος τόπων της **περιοχής της Μαύρης Θάλασσας**
Απόφαση 2009/92/ΕΚ [Επίσημη Εφημερίδα L 43 της 13.2.2009].
4. Κατάλογος τόπων της **αρκτικής περιοχής**
Απόφαση 2011/84/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 40 της 12.2.2011].
5. Κατάλογος τόπων της **ηπειρωτικής περιοχής**
Απόφαση 2011/64/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 33 της 8.2.2011].
6. Κατάλογος τόπων της **μακαρονησιακής περιοχής**
Απόφαση 2009/1001/ΕΚ [Επίσημη Εφημερίδα L 344 της 23.12.2009].
7. Κατάλογος τόπων της **μεσογειακής περιοχής**
Απόφαση 2011/85/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 40 της 12.2.2011].
8. Κατάλογος των τόπων της **παννονικής περιοχής**
Απόφαση 2011/86/ΕΕ [Επίσημη Εφημερίδα L 40 της 12.2.2011].
9. Κατάλογος των τόπων της **στεπικής περιοχής**
Απόφαση 2008/966/ΕΚ [Επίσημη Εφημερίδα L 344 της 20.12.2008].

Ο Ευρωπαϊκός κατάλογος των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας σε Μεσογειακό επίπεδο είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα: <http://ec.europa.eu/> (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

3.2.5 Ζώνες προστασίας στο δίκτυο Natura 2000

Το Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 είναι ένα δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης που εκτείνεται σε ολόκληρη την Κοινότητα και έχει ως στόχο να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρησή των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών και ενδιαιτημάτων της σε ικανοποιητικό επίπεδο (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών:

Τις «**Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)**» (στα αγγλικά: Special Protection Areas – SPA) για την Οрниθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ, και τους «**Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)**» (στα αγγλικά: Sites of Community Importance – SCI) όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΚ. (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Οι ΖΕΠ, μετά τον χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ. Αντίθετα, για την ένταξη των ΤΚΣ πραγματοποιείται επιστημονική αξιολόγηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των Κρατών Μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των κατά οικολογική ενότητα Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων. Ο κατάλογος των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας όσον αφορά την Μεσογειακή ζώνη, στην οποία ανήκει εξ ολοκλήρου η Ελλάδα, οριστικοποιήθηκε και δημοσιεύθηκε στην επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τεύχος με αριθμό L259 vol.49 21/9/06² (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009). Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως «**Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)**» (στα αγγλικά: Special Areas of Conservation – SAC) το αργότερο μέσα σε μια εξαετία (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009). Οι περιοχές βάσει της Οδηγίας των Οικοτόπων επιλέγονται σε τρία στάδια.

- Το **πρώτο στάδιο** περιλαμβάνει μία επιστημονική αξιολόγηση σε εθνικό επίπεδο. Κάθε κράτος μέλος προσδιορίζει βάση κοινών επιστημονικών

² Διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/>

κριτηρίων τις σημαντικές περιοχές για τα είδη και τους οικοτόπους που απαντώνται στην επικράτεια του. Αυτοί οι εθνικοί κατάλογοι αποστέλλονται ύστερα επισήμως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

- Το **δεύτερο στάδιο** αφορά την επιλογή των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας από τους εθνικούς καταλόγους βάση των εννέα βιογεωγραφικών περιοχών στην Ευρώπη. Αυτό εκτελείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη και ειδικούς επιστήμονες. Επειδή κάθε βιογεωγραφική ζώνη καλύπτει διάφορες χώρες ή μέρη χωρών με όμοιες φυσικές συνθήκες, οι περιοχές μπορεί να επιλεγθούν βάσει της φυσικής περιοχής εξάπλωσης κάθε είδους ή οικοτόπου, ασχέτως πολιτικών ή διοικητικών συνόρων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).
- **Τρίτο στάδιο:** Εφόσον έχουν επιλεγθεί οι Τόποι Κοινοτικής Σημασίας, γίνονται μέρος του δικτύου Natura 2000. Τα κράτη μέλη έχουν μέχρι έξι έτη προθεσμία για να τους χαρακτηρίσουν ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) και, εφόσον είναι απαραίτητο, να αναλάβουν θετικά μέτρα διαχείρισης για να διατηρήσουν ή να αποκαταστήσουν τα είδη και τους οικοτόπους σε μία ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Οι περιοχές βάσει της Οδηγίας των Πτηνών ακολουθούν μία διαφορετική διαδικασία: χαρακτηρίζονται από τα κράτη μέλη και, μετά από αξιολόγηση, περιλαμβάνονται άμεσα στον δίκτυο Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Η Οδηγία απαιτεί μέσα σε περιοχές Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009):

- **Να αποφεύγονται οι καταστροφικές δραστηριότητες**, που μπορεί να δημιουργήσουν σημαντική όχληση στα είδη ή να επιδεινώσουν την κατάσταση των οικοτόπων για τους οποίους έχει χαρακτηριστεί η περιοχή.
- **Να λαμβάνονται θετικά μέτρα**, όπου αυτό είναι αναγκαίο, για την προστασία και αποκατάσταση των εν λόγω ειδών και οικοτόπων σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, στη φυσική περιοχή εξάπλωσης τους.

Το πως επιτυγχάνεται αυτό αποφασίζεται από το κάθε κράτος μέλος, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η νομική προστασία των περιοχών. Οι διατάξεις που χρησιμοποιούνται σύμφωνα με το Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης (2009), μπορεί να είναι:

- **νομικές** (π.χ. δημιουργία μιας οικολογικά προστατευόμενης περιοχής),
- **συμβατικές** (π.χ. υπογραφή συμφωνιών διαχείρισης με τους γαιοκτήμονες),
- **διοικητικές** (παροχή των απαραίτητων οικονομικών πόρων για τη διαχείριση της περιοχής).

Όποια μέθοδος και να χρησιμοποιείται, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις καθώς και τα περιφερειακά και τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής που αποτελεί στόχο των μέτρων. Αυτή η αρχή περιλαμβάνεται στην Οδηγία των Οικοτόπων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.2.6 Η εμπλοκή των ενδιαφερόμενων φορέων και ομάδων (stakeholders)

Αυτό στην πράξη, σημαίνει στενή συνεργασία με τους γαιοκτήμονες και άλλες ενδιαφερόμενες ομάδες μέσα ή γύρω από κάθε περιοχή Natura (Φύση 2000), έτσι ώστε να συμφωνηθούν οι καταλληλότεροι τρόποι για την προστασία των ειδών και των οικοτόπων που απαντώνται στην εν λόγω περιοχή, σεβόμενοι παράλληλα το τοπικό κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο. Η Οδηγία των Οικοτόπων συστήνει τη χρήση διαχειριστικών σχεδίων για να μπορέσει να εδραιωθεί ένας διάλογος μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων φορέων και να συμφωνηθούν ρεαλιστικές διαχειριστικές λύσεις για την περιοχή. Αν και μη υποχρεωτικά, τα διαχειριστικά σχέδια είναι χρήσιμα εργαλεία διότι (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009):

- Καταγράφουν τις ανάγκες προστασίας των οικοτόπων και ειδών που απαντώνται έτσι ώστε να είναι ξεκάθαρο τι προστατεύεται και γιατί.

- Αναλύουν το κοινωνικό-οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο της περιοχής και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ διαφόρων χρήσεων γης και των ειδών και των οικοτόπων που απαντώνται.
- Παρέχουν έναν ανοιχτό διάλογο μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων και βοηθούν να χτιστεί μία συναινετική άποψη για τη μακροπρόθεσμη διαχείριση της περιοχής.
- Δημιουργούν μία αίσθηση κοινής ιδιοκτησίας για το τελικό αποτέλεσμα.
- Βοηθούν στο να βρεθούν πρακτικές διαχειριστικές λύσεις οι οποίες είναι αειφόρες και απόλυτα εναρμονισμένες με άλλες πρακτικές χρήσης της γης.

Για να διευκολύνει την κατανόηση των διατάξεων των Οδηγιών για τη φύση όσον αφορά τη διαχείριση των περιοχών, η Επιτροπή έχει εκδώσει ένα ερμηνευτικό εγχειρίδιο το οποίο προσφέρει λεπτομερείς οδηγίες για το θέμα (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3 Γεωργία και Natura 2000

Η Ευρώπη έχει ένα από τα πιο ποικίλα αγροτικά τοπία στον κόσμο. Η ποικιλομορφία αυτή προέκυψε χάρη στους αιώνες διαφορετικών γεωργικών πρακτικών οι οποίες δημιούργησαν πολλά ημιφυσικά οικολογικά ενδιαιτήματα τα οποία είναι ιδιαίτερος πλούσια σε άγρια ζωή, όπως τα αχυρολίβαδα, οι υγροί λειμώνες, τα δασωμένα χορτολίβαδα και οι ανοικτοί χερσότοποι. Αυτοί οι ημιφυσικοί οικότοποι είναι μέρος του ιδιαίτερου Ευρωπαϊκού χαρακτήρα, τόσο από πολιτιστική άποψη όσο και από την άποψη της βιοποικιλότητας (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης 2009).

Αυτός ο πολύτιμος πόρος όμως εξαφανίζεται ραγδαία. Η γεωργία στην Ευρώπη έχει υποστεί κάποιες μεγάλες αλλαγές τα τελευταία 50 χρόνια. Μετά τον πόλεμο, οι αγρότες ενθαρρύνονταν να εντατικοποιήσουν και να εκσυγχρονίσουν τις πρακτικές τους, όπου αυτό ήταν δυνατόν, ώστε να αυξήσουν τις αποδόσεις τους και να βελτιώσουν την αποδοτικότητά τους. Εισήχθησαν οι μονοκαλλιέργειες, έγινε

επέκταση των χωραφιών και των μονάδων εκτρεφόμενων ζώων, και εισήχθησαν τα ζιζανιοκτόνα και τα λιπάσματα. Όμως, δεν μπόρεσαν όλα τα αγροκτήματα να ακολουθήσουν αυτήν την τάση. Κάποια μειονεκτούσαν λόγω των τοπικών συνθηκών: τα χωράφια ήταν απότομα, το έδαφος φτωχό, η περιοχή απομονωμένη, η δουλειά πολύ εντατική, κλπ. (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Σαν αποτέλεσμα, πολλοί αγρότες στις πιο περιθωριακές περιοχές της Ευρώπης αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη γη τους και να ψάξουν για δουλειά αλλού. Το αποτέλεσμα ήταν ότι μεγάλες εκτάσεις αγροτικής γης ανά την Ευρώπη μεταμορφώθηκαν ριζικά ή απλώς εγκαταλείφθηκαν. Το αποτέλεσμα αυτών των αντίθετων τάσεων πάνω στη βιοποικιλότητα της Ευρώπης είναι σημαντικό και πολλές από τις αγροτικές γαίες υψηλής οικολογικής αξίας εξαφανίζονται τώρα ραγδαία (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.1 Αγροτικές εκτάσεις στο Natura 2000

Επειδή η υψηλή βιοποικιλότητα συνήθως συμπίπτει με χαμηλές αγροτικές αποδόσεις, οι περισσότερες αγροτικές εκτάσεις στο Natura 2000 βρίσκονται σε περιθωριακές αγροτικές περιοχές. Τυπικά παραδείγματα είναι τα αλπικά λιβάδια, οι στεππικές πεδιάδες, οι dehesas και τα montados, οι ανοικτές εκτάσεις τυρφώνων ή οι υγροί λειμώνες. Σε αυτές τις περιοχές, οι υπάρχουσες αγροτικές δραστηριότητες είναι πιθανόν να είναι ήδη συμβατές και έτσι να μπορούν να συνεχίσουν όπως και πριν. Ο χαρακτηρισμός στο Natura (Φύση 2000) μπορεί να ενδυναμώσει περαιτέρω αυτές τις δραστηριότητες τραβώντας την προσοχή στην κοινωνική τους αξία και εστιάζοντας πόρους της Ε.Ε. στη διατήρησή τους, και, όπου αυτό είναι δυνατό, στην επανεισαγωγή τους (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.2 Ο Κανονισμός Αγροτικής Ανάπτυξης της Ε. Ε.

Η σημασία της γεωργίας για τη διατήρηση του φυσικού μας περιβάλλοντος αναγνωρίζεται σήμερα στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο. Οι πρόσφατες αλλαγές στην Κοινή Αγροτική Πολιτική έχουν, παραδείγματος χάρη, διαχωρίσει τις επιδοτήσεις από την παραγωγή και αντ'αυτού τις έχουν συσχετίσει με τη διατήρηση των αγροκτημάτων σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση. Ο τελευταίος Κανονισμός Αγροτικής Ανάπτυξης (2007-2013) έχει τώρα σαν έναν από τους στόχους του, τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου. Υποστηρίζει έναν αριθμό διαχειριστικών πρακτικών για τη γη οι οποίες είναι ωφέλιμες για το περιβάλλον, όπως τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα. Αυτό έχει εκτενείς συνέπειες για τη βιοποικιλότητα της Ευρώπης και για το δίκτυο Natura 2000 συγκεκριμένα, καθώς οι αγρότες δικαιούνται τώρα περαιτέρω οικονομική υποστήριξη για την εξάσκηση γεωργικών δραστηριοτήτων που είναι φιλικές προς το περιβάλλον (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.3 Επιλογές για Natura 2000 βάσει του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Η ενιαία ενίσχυση δε συνδέεται πλέον με την παραγωγή. Αντ' αυτού εξαρτάται από τη διατήρηση των γεωργικών γαιών σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση. Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι τηρούνται οι διατάξεις των Οδηγιών των Οικοτόπων και των Πτηνών. Η προσωρινή και φθίνουσα στήριξη είναι διαθέσιμη για να μετριάσει τις επιπτώσεις που μπορεί να προέλθουν από τη συμμόρφωση με ιδιαίτερος απαιτητικά περιβαλλοντικά και υγειονομικά πρότυπα καθώς και πρότυπα για τη μέριμνα των ζώων που επιβάλλονται από τη νομοθεσία της Ε. Ε. (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Ο καθορισμός Περιοχών με Περιβαλλοντικούς Περιορισμούς περιορίζεται τώρα αποκλειστικά σε περιοχές Natura 2000. Αυτό βοηθάει τους αγρότες να τηρήσουν τις διατάξεις των Οδηγιών για τους Οικότοπους και των Πτηνών και τους αποζημιώνει για οποιαδήποτε ειδική διαχείριση πρέπει να αναλάβουν πέρα από τις κανονικές υποχρεώσεις για καλές γεωργικές πρακτικές (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Αυτό μπορεί να συμπληρωθεί περαιτέρω με εθελοντικά γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα σχεδιασμένα για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Τα εν λόγω προγράμματα μπορεί να έχουν ως στόχο συγκεκριμένες φυσικές περιοχές ή άγρια είδη. Εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να σχεδιάσει τα δικά του γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα έτσι ώστε να αντανakλούν τις περιφερειακές ή εθνικές προτεραιότητες. Υποστήριξη μπορεί επίσης να δοθεί για το σχεδιασμό διαχειριστικών σχεδίων σχετικά με περιοχές Natura 2000 καθώς και για την ενίσχυση, σε γεωργική γη, της αξίας υποδοχής του κοινού σε περιοχές Natura 2000 και σε άλλες περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.4 Δασική εκμετάλλευση και Natura 2000

Σήμερα, περίπου το ένα τρίτο της Ευρωπαϊκής επικράτειας καλύπτεται από δάση, αν και το ποσοστό αυτό ποικίλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών (μέχρι 72% στη Φινλανδία και μόνο 8% στην Ιρλανδία). Η πλειοψηφία των δασών χαρακτηρίζεται ως διαθέσιμη για παροχή ξυλείας και υποβάλλεται σε διαφορετικούς βαθμούς έντασης ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Όπως και στην περίπτωση της γεωργίας, η τάση κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια είναι προς την εντατικοποίηση και προς τη χρήση εξωτικών ειδών. Η Ε.Ε. είναι τώρα πια ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός χαρτιού και πριονισμένης ξυλείας στον κόσμο (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Όμως τα δάση της Ευρώπης είναι επίσης σημαντικά για πολλούς άλλους λόγους: προλαμβάνουν τη διάβρωση, αποθηκεύουν νερό και άνθρακα, και έχουν μία πολύ υψηλή ψυχαγωγική και αισθητική αξία. Επίσης έχουν μία ιδιαίτερος υψηλή βιοποικιλότητα. Χάρη στη δομική τους πολυπλοκότητα και ποικιλότητα, αποτελούν ιδανικό ενδιαίτημα για ένα μεγάλο σύνολο φυτών και ζώων, καθώς και ένα φυσικό καταφύγιο για μεγάλα σαρκοφάγα, όπως αρκούδες, αετοί και λύκοι, τα οποία κάποτε περιφερόντουσαν ελεύθερα στα δασικά τοπία της Ευρώπης. Τυπικά παραδείγματα αρχαίων φυσικών δασών συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα δυτικά δάση τσίγκα της Φινλανδίας και της Σουηδίας, τα παρθένα δάση οξιάς και αιριάς της κεντρικής

Ευρώπης, και τα πορτογαλικά μεσογειακά δάση αρκεύθων. Δυστυχώς, λίγα από αυτά τα παρθένα δάση έχουν επιζήσει μέχρι τον 21ο αιώνα. Ότι απομένει είναι γενικώς πολύ περιορισμένο σε εξάπλωση και άκρως κατακερματισμένο, λόγος για τον οποίο έχουν συμπεριληφθεί στην Οδηγία των Οικοτόπων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.5 Η διαχείριση των δασών στο Natura 2000

Το Natura 2000 περιλαμβάνει τόσο φυσικά δάση όσο και διαχειριζόμενα ημιφυσικά δάση. Όπως και στην περίπτωση της γεωργίας, ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής στο Natura 2000 δε σημαίνει ότι όλα τα δάση πρέπει να αποκλειστούν συστηματικά από την εμπορική παραγωγή. Οι υπάρχουσες διαχειριστικές πρακτικές θα πρέπει εν τούτοις να λαμβάνουν υπόψη τις υπάρχουσες οικολογικές αξίες, και συγκεκριμένα όσον αφορά τα είδη και τους οικοτόπους για τους οποίους έχει χαρακτηριστεί η περιοχή (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι προσαρμογές μπορεί να είναι σχετικά απλές, όπως η εγκατάλειψη νεκρών ξύλων στο έδαφος ή η προστασία κάποιων δένδρων που φιλοξενούν φωλιές σπάνιων πουλιών, ή μπορεί να είναι πιο πολύπλοκες, όπως η εισαγωγή επιλεκτικής υλοτομίας εκ περιτροπής σε μακρά χρονικά διαστήματα ή η αφαίρεση εξωτικών ειδών και η φύτευση ιθαγενών φυλλοβόλων δένδρων στη θέση τους. Πολλά εξαρτώνται από τις τοπικές συνθήκες του δάσους, καθώς και των ειδών και οικοτόπων που απαντώνται. Πάλι, οι αποφάσεις για τη μακροπρόθεσμη διαχείριση είναι καλύτερα να λαμβάνονται ανά περίπτωση, σε στενή διαβούλευση με τους τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς και τους εμπλεκόμενους γαιοκτήμονες (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Για να βοηθήσει αυτή τη διαδικασία, η Ε.Ε. διαθέτει χρηματοδότηση κάτω από τον καινούργιο Κανονισμό Αγροτικής Ανάπτυξης (2007-2013) για ιδιωτικά δάση μέσα στο Natura 2000. Καινούργια μέτρα για τα δάση και το περιβάλλον έχουν επίσης εισαχθεί. Παρόμοια με τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, παρέχουν

συμπληρωματική οικονομική υποστήριξη για εθελοντικές δασοκομικές πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.6 Ψυχαγωγικές Δραστηριότητες μέσα στο Natura 2000

Οι άνθρωποι πηγαίνουν προς αναζήτηση της φύσης για πολλούς διαφορετικούς λόγους. Πολλοί αναζητούν τη χαλάρωση στην ηρεμία και ησυχία ενός όμορφου περιβάλλοντος, κάποιιο θέλουν να εξερευνήσουν καινούργιες περιοχές, ενώ άλλοι ενδιαφέρονται για δραστηριότητες στη φύση, όπως το κολύμπι, η πεζοπορία, η ποδηλασία, το ψάρεμα, ή το κυνήγι, κλπ. Όποιο και να είναι το κίνητρό τους, το Natura 2000 προσφέρει στους ανθρώπους μία μοναδική ευκαιρία να ανακαλύψουν και να απολαύσουν την πλούσια φυσική κληρονομιά της Ευρώπης (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι περισσότερες ψυχαγωγικές δραστηριότητες μπορούν να είναι συμβατές με τις διατάξεις των Οδηγιών για τους Οικοτόπους και τα Πτηνά, εφόσον όμως δεν έχουν αρνητικό αντίκτυπο στους οικοτόπους και τα είδη. Το κλειδί βρίσκεται συνήθως στην ευαίσθητη οργάνωση και στην ορθολογική χρήση των πόρων ώστε να εξασφαλιστεί ότι δε θα οδηγήσουν στην καταστροφή του αντικειμένου πάνω στο οποίο βασίζονται (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Το κυνήγι είναι ένα τυπικό παράδειγμα. Η Οδηγία για τα Πτηνά και τους Οικοτόπους αναγνωρίζει τη νομιμότητα του κυνηγιού σαν μία μορφή αιεφόρου χρήσης και δεν απαγορεύουν εκ των προτέρων την εξάσκησή του μέσα σε περιοχές Natura 2000. Αντ' αυτού, οι Οδηγίες θέτουν ένα πλαίσιο για τον έλεγχο των κυνηγετικών δραστηριοτήτων έτσι ώστε να διασφαλίσουν ότι υπάρχει μία ισορροπία μεταξύ του κυνηγιού και των μακροπρόθεσμων συμφερόντων για τη διατήρηση υγιών και βιώσιμων πληθυσμών των θηραμάτων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.7 Ερμηνευτικός οδηγός της Επιτροπής για το κυνήγι στο Natura 2000

Για να διευκολύνει την κατανόηση της Οδηγίας των Πτηνών όσον αφορά την εξάσκηση του κυνηγιού άγριων πουλιών στην Ευρώπη, η Επιτροπή έχει εκδώσει έναν ερμηνευτικό οδηγό πάνω σε αυτό το θέμα. Αυτός ο οδηγός έχει ως στόχο την παροχή καλύτερων επεξηγήσεων των υποχρεώσεων της Οδηγίας των Πτηνών σχετικά με το κυνήγι, μέσα στο υπάρχον νομικό και νομολογιακό πλαίσιο. Βασίζεται κυρίως σε επιστημονικές αρχές και δεδομένα. Εξετάζει, συγκεκριμένα, το χρονικό προσδιορισμό του ψυχαγωγικού κυνηγιού βάσει της Οδηγίας των Πτηνών και προσδιορίζει τις δυνατότητες και τους περιορισμούς για ευελιξία στη ρύθμιση των κυνηγετικών περιόδων. Το έγγραφο αυτό ετοιμάστηκε σε στενή συνεργασία με κυνηγετικές ομάδες καθώς και με ομάδες προστασίας της φύσης, οι οποίες έχουν υπογράψει έκτοτε μία Συμφωνία για την Αειφόρο Θήρα έτσι ώστε να συνεχίσουν το διάλογο πάνω στις αειφόρες κυνηγετικές πρακτικές (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.8 Τουρισμός σε περιοχές Natura 2000

Ο τουρισμός είναι ο πιο γοργά αναπτυσσόμενος οικονομικός τομέας στην Ευρώπη. Καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι δουλεύουν λιγότερες ώρες και κάνουν συντομότερες αλλά συχνότερες διακοπές, υπάρχει μία αυξανόμενη διάθεση για εξειδικευμένες μορφές τουρισμού, όπως η πεζοπορία στη φύση ή η παρατήρηση των άγριων ζώων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αυξάνονται σχεδόν τρεις φορές πιο γρήγορα από τις κλασσικές αγορές τουρισμού. Επειδή το δίκτυο Natura 2000 προστατεύει πολλές από τις καλύτερες περιοχές της Ευρώπης για τη φύση και τη βιοποικιλότητα, μπορεί να δράσει σαν μαγνήτης για τέτοιου είδους επισκέπτες. Αυτό, στη συνέχεια, μπορεί να βοηθήσει στο να προσδοθεί ποικιλία στην τοπική οικονομία και να τονώσει εσωτερικές επενδύσεις σε τοπικές επιχειρήσεις και πρωτοβουλίες που

σχετίζονται με το τουρισμό (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι περιοχές Natura, με την μαγευτική φύση τους αποτελούν ιδανικό ταξιδιωτικό προορισμό για ανθρώπους που αναζητούν εναλλακτικό τουρισμό υψηλής ποιότητας, σε περιοχές με μοναδικά στοιχεία φυσικής ομορφιάς, παραδοσιακής ταυτότητας και πολιτισμού. Από τους πετρόκτιστους ξενώνες και τα αναπαλαιωμένα αρχοντικά, μέχρι τα καταφύγια των ορειβατικών συλλόγων ο επισκέπτης των περιοχών Natura έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τη διαμονή που του ταιριάζει συνδυάζοντας τοπία μοναδικής ομορφιάς με δραστηριότητες που ταιριάζουν στον τύπο του (Mom, 2012).

Στις περιοχές αυτές οι λάτρεις των σπορ μπορούν να απολαύσουν ποδηλασία βουνού, ράφτινγκ, κανό-καγιάκ, ιππασία, αναρρίχηση, ενώ για όσους αγαπούν το σκι, σχεδόν όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας μας γειτνιάζουν ή βρίσκονται εντός των ορίων περιοχών Natura. Οι λάτρεις της φύσης μπορούν να κάνουν πεζοπορία, ορειβασία, παρατήρηση πουλιών ακόμη και περιηγήσεις με ειδικούς ξεναγούς. Ενώ για τους θαυμαστές της ιστορίας, της τέχνης και του πολιτισμού, αρχαιολογικά αξιοθέατα, ιστορικά μνημεία και παραδοσιακοί οικισμοί απαντώνται πολύ συχνά εντός μιας περιοχής Natura. Οι περιοχές Natura συνδυάζουν την ομορφιά της φύσης με την ποιότητα, τον τουρισμό, την παράδοση και τον πολιτισμό (Mom, 2012).

Όμως, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι αυτό το είδος τουρισμού αναπτύσσεται με τρόπο ο οποίος δεν προκαλεί ζημιές στις οικολογικές αξίες των εν λόγω περιοχών. Αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί όταν υπάρχει έννομο συμφέρον για τη διατήρηση του φυσικού πόρου. Αντιθέτως, πολλά έργα μαζικού τουρισμού τείνουν να είναι άκρως ανταγωνιστικά με τη φύση, κυρίως κατά μήκος της ακτής και στα βουνά (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Επειδή ο τουρισμός είναι μία τόσο ανταγωνιστική βιομηχανία, ο προσεκτικός σχεδιασμός είναι κεντρικής σημασίας για την επιτυχία οποιασδήποτε πρωτοβουλίας. Αυτό βοηθάει όχι μόνο στο να εξασφαλιστεί ότι οι πολύτιμοι φυσικοί πόροι χρησιμοποιούνται με αειφόρο τρόπο, αλλά ενθαρρύνει επίσης μία καλύτερη ενσωμάτωση των τουριστικών δραστηριοτήτων με άλλες δραστηριότητες στην ύπαιθρο (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Υπάρχει ένα αυξανόμενο σώμα εμπειριών όσον αφορά την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων γύρω από το δίκτυο Natura 2000. Παραδείγματος χάρη, εταιρείες παροχής αγροτουριστικών υπηρεσιών σε 2 πιλοτικές περιοχές στη Λάτβια και στην Ανδαλουσία έχουν δημιουργήσει μία σειρά 40 καινούργιων προϊόντων που βασίζονται στο Natura 2000. Οι εμπειρίες τους είναι καταγεγραμμένες σε μία σειρά οδηγιών καλών πρακτικών³ (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.3.9 Η αξιολόγηση καινούργιων αναπτυξιακών έργων σε περιοχές Natura 2000

Καινούργιες δραστηριότητες ή αναπτυξιακά έργα που επηρεάζουν περιοχές Natura 2000 δεν αποκλείονται αυτομάτως. Αντ' αυτού, οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται ακολουθώντας τη σταδιακή διαδικασία που προβλέπεται στην Οδηγία των Οικοτόπων (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Κατά καιρούς προτείνονται καινούργια αναπτυξιακά σχέδια και έργα τα οποία μπορεί να έχουν αντίκτυπο σε περιοχές του δικτύου Natura 2000. Μπορεί, παραδείγματος χάρη, να αφορούν την κατασκευή ενός καινούργιου δρόμου, ένα τουριστικό σύμπλεγμα, ή το άνοιγμα ενός καινούργιου λατομείου. Μπορεί επίσης να αφορούν μεγάλες αλλαγές σε τωρινές χρήσεις γης μέσα ή πλησίον μιας περιοχής Natura 2000 – όπως παραδείγματος χάρη, μεγάλα έργα αναδάσωσης ή άρδευσης. Καμία από αυτές τις δραστηριότητες δεν απαγορεύεται εκ των προτέρων βάσει των οδηγιών της Ε. Ε., αλλά υποβάλλονται σε μία σχολαστική εξεταστική διαδικασία έτσι ώστε να προσδιοριστεί αν το σχέδιο ή το έργο μπορεί να εγκριθεί για να προχωρήσει ή όχι (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Το Άρθρο 6 της Οδηγίας των Οικοτόπων καθορίζει αυτήν τη σταδιακή διαδικασία. Ο όρος έργο αφορά τόσο κατασκευαστικά έργα και άλλες παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Ο όρος σχέδιο συμπεριλαμβάνει σχέδια χρήσης γης και τομιακά σχέδια ή προγράμματα που είναι δεσμευτικά από νομική άποψη, αλλά

³ Λεπτομέρειες είναι διαθέσιμες στο www.natura2000tourism.eu

αποκλείει γενικές στρατηγικές δηλώσεις (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Το πρώτο στάδιο είναι να καθοριστεί εάν το σχέδιο ή το έργο είναι πιθανό να έχει μία σημαντική επίπτωση στην περιοχή. Αν αποφανθεί ότι η επίπτωση δεν είναι πιθανό να είναι σημαντική, τότε το έργο μπορεί να εγκριθεί αμέσως.

Στάδιο δύο, αν όμως το σχέδιο ή το έργο είναι πιθανό να έχει σημαντική επίπτωση στην περιοχή, τότε ο ενδιαφερόμενος καλείται να ανασυντάξει το έργο ή να αφαιρέσει την πιθανότητα αυτών των επιπτώσεων, ή να λάβει υπόψη εναλλακτικές λύσεις (παραδείγματος χάρη, να αλλάξει τη διαδρομή ενός προτεινόμενου δρόμου) οι οποίες δεν θα έχουν αρνητική επίδραση στην περιοχή.

Στάδιο τρία, εάν δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, αλλά το σχέδιο ή το έργο θεωρείται ότι είναι απολύτως επιτακτικό, δηλαδή ότι είναι υπέρτατου δημοσίου συμφέροντος, τότε μπορεί επίσης να προχωρήσει με την προϋπόθεση ότι θα ληφθούν κατάλληλα αντισταθμιστικά μέτρα τα οποία εγγυούνται ότι θα διατηρηθεί η συνολική συνοχή του δικτύου Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Υπάρχει μία συμπληρωματική δικλείδα ασφαλείας για σχέδια ή έργα τα οποία είναι πιθανό να έχουν επιπτώσεις σε μία περιοχή η οποία φιλοξενεί οικοτόπους ή είδη προτεραιότητας, δηλαδή αυτά που ιδιαιτέρως απειλούμενα ή ευάλωτα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το έργο μπορεί να προχωρήσει μόνο εάν είναι αναγκαίο για λόγους δημόσιας υγείας ή δημόσιας ασφάλειας ή εάν τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη παρουσιάσουν στην Επιτροπή εξέχοντα επιχειρήματα σχετικά με το υπέρτατο δημόσιο συμφέρον του. Αυτό πρέπει επίσης να συνοδεύεται από ένα επαρκές αντισταθμιστικό σχέδιο το οποίο αποζημιώνει για τις ζημιές ή απώλειες οι οποίες προκλήθηκαν στους οικοτόπους και στα είδη της Ε.Ε. που επηρεάστηκαν (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι αποφάσεις σχετικά με τα τρία στάδια λαμβάνονται από τις εθνικές αρχές των ενδιαφερόμενων κρατών. Η Επιτροπή παρεμβαίνει σε αυτές τις αποφάσεις μόνο εάν υπάρχει επίσημη καταγγελία κατά της απόφασης που έχει ληφθεί από το κράτος μέλος ή εάν η αναπτυξιακή πρόταση είναι πιθανό να έχει επιπτώσεις σε είδη ή

οικοτόπους προτεραιότητας. Η Επιτροπή πρέπει όμως να ενημερωθεί σχετικά με οποιαδήποτε προτεινόμενα αντισταθμιστικά μέτρα για σχέδια ή έργα που εγκρίνονται στο τρίτο στάδιο, έτσι ώστε να μπορεί να ελέγξει ότι δεν υπάρχουν επιπτώσεις στη συνοχή του δικτύου Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.4 Natura 2000 - καταρίπτοντας τους μύθους

Η εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 βασίζεται σε μία σωστή κατανόηση των Οδηγιών για τους Οικοτόπους και για τα Πτηνά. Οι δημόσιες διαβουλεύσεις είναι ζωτικό μέρος της διαδικασίας του Natura 2000. Για να πετύχουν αυτές οι συζητήσεις το στόχο τους, είναι ζωτικό να λαμβάνουν χώρα σε μία ατμόσφαιρα αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης. Όμως, ένα πλήθος παρανοήσεων έχει δημιουργηθεί σταδιακά σχετικά με την εφαρμογή των Οδηγιών της Ε.Ε. για τη φύση. Αυτές οι παρανοήσεις όχι μόνο περιπλέκουν το θέμα, αλλά δημιουργούν επίσης αδικαιολόγητες ανησυχίες (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Η Οδηγία των Οικοτόπων εξυφάνθηκε στα μυστικά από τεχνοκράτες των Βρυξελλών

Το Natura 2000 είναι μία άμεση απάντηση στις έγνοιες του κοινού για τη ραγδαία απώλεια της βιοποικιλότητας. Σύμφωνα με μία πρόσφατη δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου, το 43% των Ευρωπαίων θεώρησαν ότι η απώλεια της βιοποικιλότητας είναι ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα. Σαν απάντηση σε αυτές τις ανησυχίες, οι Υπουργοί Περιβάλλοντος των κρατών μελών υιοθέτησαν ομόφωνα την Οδηγία των Οικοτόπων το 1992, μετά από πέντε χρόνια διαβουλεύσεων στο Συμβούλιο και στην Ευρωβουλή. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, πολλοί ενδιαφερόμενοι φορείς κοινοποίησαν τη θέση τους τόσο στα κράτη μέλη όσο και στην Επιτροπή, και οι παρατηρήσεις τους λήφθηκαν υπόψη (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Όλες οι περιοχές Natura 2000 θα γίνουν αυστηρώς προστατευόμενες περιοχές

Εάν μία περιοχή είναι στο δίκτυο Natura 2000, αυτό είναι χάρη στην Ευρωπαϊκή σημασία των ειδών ή των οικοτόπων που περιλαμβάνονται στην Οδηγία των Πτηνών ή των Οικοτόπων. Σε πολλές περιπτώσεις τα είδη αυτά ή οι οικοτόποι είναι ήδη σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης χάρη στις ανθρώπινες δραστηριότητες. Το μόνο που χρειάζεται είναι να διατηρηθούν οι εν λόγω δραστηριότητες. Ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής σαν Natura 2000 δε σημαίνει λοιπόν εκ των προτέρων ότι οι υπάρχουσες δραστηριότητες μέσα στην εν λόγω περιοχή θα πρέπει να αλλάξουν ή να σταματήσουν. Οι δραστηριότητες όμως πρέπει να λάβουν υπόψη τα σπάνια είδη και τους σπάνιους οικοτόπους που απαντώνται για να εξασφαλίσουν την ικανοποιητική κατάσταση διατήρησής τους (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Θα πρέπει να σταματήσουμε όλες τις δραστηριότητές μας μέσα σε μία περιοχή για χάρη της προστασίας της φύσης

Θα υπάρξουν φυσικά περιπτώσεις όπου θα παρθούν αποφάσεις για τον περιορισμό ή την άρση κάποιων δραστηριοτήτων οι οποίες αποτελούν σημαντική απειλή στα είδη ή στους οικοτόπους για τους οποίους έχει χαρακτηριστεί μια περιοχή ως Natura 2000. Αλλά αυτές οι αποφάσεις πρέπει να ληφθούν ανά περίπτωση, και δεν ισχύουν για όλες τις περιπτώσεις. Η διατήρηση των ειδών ή των οικοτόπων σε καλή κατάσταση δεν είναι υποχρεωτικά ασυμβίβαστη με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Μάλιστα, η επιβίωση πολλών από τις φυσικές περιοχές εξαρτάται κατά πολύ από κάποιες ανθρώπινες δραστηριότητες (π.χ. γεωργία) (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Κάποιες από αυτές τις περιοχές διαχειρίζονται ήδη στο πνεύμα του Natura 2000. Η συμπερίληψή τους στο δίκτυο θα βοηθήσει στο να διασφαλιστεί αυτού του είδους η διαχείριση και στο μέλλον. Και μόνο το μέγεθος του δικτύου σημαίνει ότι μπορεί να γίνει ένας ισχυρός σύμμαχος ικανός να προσελκύσει επενδύσεις οι οποίες

θα βοηθήσουν να διατηρηθούν οι υπάρχουσες πρακτικές χρήσεις γης ή να ενθαρρύνουν καινούργιες. Πολλά μέτρα του Κανονισμού Αγροτικής Ανάπτυξης είναι ειδικά προσαρμοσμένα στις περιοχές Natura 2000, ως αναγνώριση του σημαντικού τους ρόλου στη διατήρηση ενός δυναμικού αγροτικού περιβάλλοντος (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Οι Βρυξέλλες θα μας υπαγορεύσουν τι μπορεί ή τι δε μπορεί να γίνει σε κάθε περιοχή

Η Οδηγία των Οικοτόπων και το δίκτυο Natura 2000 βασίζονται στην αρχή της αποκεντρωμένης δικαιοδοσίας. Εξαρτάται από τα κράτη μέλη να αποφασίσουν ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να διατηρηθούν οι περιοχές που έχουν αναγνωριστεί ως περιοχές Κοινοτικής σημασίας. Αν και δεν είναι υποχρεωτικά, τα διαχειριστικά σχέδια αναγνωρίζονται από την Οδηγία σαν ένα χρήσιμο εργαλείο για τον προσδιορισμό των αναγκών για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση μιας περιοχής σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Αυτά τα σχέδια αφορούν κάθε μια περιοχή και παρέχουν ένα μέσο για τις διαβουλεύσεις με τις τοπικές ενδιαφερόμενες ομάδες, εξασφαλίζοντας έτσι ότι το μέλλον μιας περιοχής Natura 2000 μπορεί να αποφασιστεί με αμοιβαίο τρόπο και κάτω από ένα πνεύμα συνεργασίας και κοινής διαχείρισης. Τα διαχειριστικά σχέδια βοηθούν συχνά τις διάφορες ενδιαφερόμενες ομάδες να βρουν κοινά σημεία μεταξύ τους (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Όταν μια περιοχή συμπεριληφθεί στο Natura Φύση 2000, γίνεται απρόσιτη σε μελλοντικά αναπτυξιακά έργα

Η Οδηγία δεν εμποδίζει εκ των προτέρων να λάβουν χώρα καινούργιες δραστηριότητες ή αναπτυξιακά έργα μέσα σε μία περιοχή Natura 2000. Το άρθρο 6 απαιτεί όμως ότι καινούργια σχέδια ή έργα τα οποία είναι πιθανό να έχουν σημαντική επίπτωση πρέπει να υποβληθούν σε μία κατάλληλη αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πριν να υλοποιηθούν. Εάν φανεί ότι μια προτεινόμενη δραστηριότητα είναι πιθανό να δημιουργήσει σημαντική καταστροφή σε μια περιοχή και αν όλες οι

εναλλακτικές λύσεις έχουν εξαντληθεί, μπορεί παρόλα αυτά να προχωρήσει άλλα μόνο εάν είναι υπέρτατου δημοσίου συμφέροντος και εάν έχουν ληφθεί αλλού μέτρα για να αντισταθμίσουν την απώλεια των ειδών ή των οικοτόπων που έχουν υποστεί τη ζημιά (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

Εναπόκειται στους κατοίκους των περιοχών Natura 2000 να επωμιστούν το κόστος της προστασίας τους

Είναι καθήκον των κρατών μελών και της Επιτροπής να διασφαλίσουν ότι το κόστος του Natura 2000 επωμίζεται από όλους. Γι' αυτό το λόγο καλούνται τα κράτη μέλη να αξιολογήσουν κατά την κατάθεση των εθνικών καταλόγων των περιοχών ποιο είναι το διαχειριστικό κόστος των περιοχών με είδη ή οικοτόπους προτεραιότητας και να κοινοποιήσουν αυτήν την αξιολόγηση στην Επιτροπή. Αυτά μπορεί τότε να ληφθούν υπόψη για συγχρηματοδότηση από τα διάφορα Κοινοτικά προγράμματα. Τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης είναι ιδιαίτερης σημασίας για τη χρηματοδότηση αγροτικών δραστηριοτήτων χαμηλής έντασης που είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Το πρόγραμμα LIFE+ της Ε.Ε. διαθέτει περίπου €800 εκατομμύρια κατά την περίοδο 2007-2013 για έργα που αφορούν τη φύση και τη βιοποικιλότητα, και συμπεριλαμβάνει υποστήριξη για έργα καλύτερης πρακτικής ή έργα επίδειξης μέσα σε περιοχές Natura 2000 (Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, 2009).

3.5 Ιστορικό και χαρακτηριστικά του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

Η διατήρηση της φύσης διαμέσου της δημιουργίας προστατευόμενων περιοχών έχει θεσμοθετηθεί εδώ και πολλά χρόνια στην Ελλάδα. Από το 1937, οπότε εκδόθηκε ο Ν. 856/1937 “Περί Εθνικών Δρυμών” που αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια προστασίας της ελληνικής φύσης μέσα από τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών, μέχρι τη θεσμοθέτηση του Δικτύου Natura 2000 και το

νέο Νόμο για τη βιοποικιλότητα 3937/2011, παρουσιάζονται αξιόλογες μεταβολές στην αντίληψη της έννοιας της προστασίας (Βώκου, 2012).

Μεταξύ των κυρίαρχων αντιλήψεων σήμερα είναι η ενσωμάτωση της προστατευόμενης περιοχής στον περιβάλλοντα χώρο και η στενή σύνδεση της προστασίας με την αειφορική χρήση των φυσικών πόρων (Βώκου, 2012).

Η Ελλάδα με δεδομένη την γεωγραφική της θέση, το πολύπλοκο (ορεινό) ανάγλυφό της, τις θάλασσες που περιβάλλουν τον χερσαίο κορμό της, τα χιλιάδες νησιά και τις ακτογραμμές, δεν θα μπορούσε παρά να διαθέτει πλούσια βιοποικιλότητα. Για παράδειγμα, διαθέτει στην Ευρώπη την πλουσιότερη χλωρίδα (6.500 είδη) μετά την Ισπανία και η χερσαία μας πανίδα περιλαμβάνει περίπου 50.000 είδη. Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 116 είδη χερσαίων και θαλάσσιων θηλαστικών, δηλαδή, λίγο λιγότερα από τα μισά είδη που απαντώνται στην Ευρώπη, ενώ υπάρχουν περισσότερα από 400 είδη πτηνών. Έχει το μεγαλύτερο πληθυσμό ενδημικών ειδών ιχθυοπανίδας γλυκού νερού στη Μεσόγειο και πολύ υψηλά ποσοστά ενδημικών ειδών στις περισσότερες ομάδες ζώων, σπονδυλοζώων και ασπόνδυλων, συχνά με πολύ τοπική εξάπλωση (Ομίλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Σύμφωνα με το Ν. 3937/2011, οι προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας εντάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες (Βώκου, 2012):

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης.
- Περιοχές προστασίας της φύσης.
- Φυσικά πάρκα – εθνικά ή περιφερειακά.
- Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών.
- Προστατευόμενα τοπία και στοιχεία τοπίου.

Στις Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών περιλαμβάνονται (Βώκου, 2012):

α) οι Τόποι Κοινοτικής Σημασίας/Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΤΚΣ/ΕΖΔ), σε εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, η οποία κυρώθηκε με την ΚΥΑ 33318/3028/1998,

(β) οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) (Special Protected Areas - SPA) που έχουν χαρακτηριστεί βάσει της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όπως κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ, που κυρώθηκε με την ΚΥΑ 37338/1807/2010 και ακολούθως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ ΗΠ 8353/276/Ε103/2012, και

(γ) Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ). Κατά συνέπεια, οι περιοχές (α) και (β) αποτελούν και τμήμα του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000.

Ο Εθνικός κατάλογος⁴ περιοχών Natura 2000 περιλαμβάνει 241 (ΤΚΣ/ΕΖΔ) και 202 (ΖΕΠ) που αντιστοιχούν συνολικά σε 4.294.960 ha. Το χερσαίο τμήμα της έκτασης του δικτύου Natura 2000 καταλαμβάνει το 27,3% της ελληνικής επικράτειας, ενώ το θαλάσσιο το 6,1% των χωρικών υδάτων (Βώκου, 2012).

Αρκετές από τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 είναι προστατευόμενες σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί Εθνικοί Δρυμοί, ή Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Αισθητικά Δάση, Τοπία Φυσικού Κάλλους, ενώ σε διεθνές επίπεδο υπάρχουν περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί Ραμσάρ, Βιογενετικά Αποθέματα ή περιοχές που προστατεύονται από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης (Mom, 2012).

Το Πήλιο στη Μαγνησία, ο Όλυμπος στη Θεσσαλία, ο Παρνασσός στη Στερεά Ελλάδα, η Πάρνηθα στην Αττική, αποτελούν ορεινές περιοχές της χώρας μας που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000. Από τα αλπικά λιβάδια του Ολύμπου και τα φαράγγια της Σαμοθράκης έως τις παραλίες της Γαύδου, περιοχές Natura συναντά κανείς τόσο σε γνωστά τουριστικά θέρετρα όπως η Κρήτη, η Ρόδος, η Κως, η Πάρος, η Σίφνος, αλλά και σε πιο ήσυχους ταξιδιωτικούς προορισμούς όπως είναι τα Κύθηρα, η Ανάφη, η Ικαρία, η Ελαφώνησος (Mom, 2012).

Η ρύθμιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε κάθε μια από τις περιοχές αυτές γινόταν ως τώρα τυχαία και αποσπασματικά, ανάλογα με το καθεστώς προστασίας κάθε περιοχής, χωρίς την ύπαρξη ενός συνολικού σχεδιασμού ή μιας εθνικής στρατηγικής για τις Προστατευόμενες Περιοχές. Η δημιουργία του δικτύου

⁴ Οι Ελληνικές περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000, είναι διαθέσιμες στο παράρτημα της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Natura 2000 αποτέλεσε μια νέα προσέγγιση στον τρόπο αντιμετώπισης των Προστατευόμενων Περιοχών κάθε χώρας, καθώς κάθε κράτος μέλος καλείται να τις αντιμετωπίσει ως ένα εθνικό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών σχεδιάζοντας μια ενιαία στρατηγική για την προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων οικολογικών χαρακτηριστικών τους (Mom, 2012).

3.6 Φορείς Διαχείρισης

Για πολλές χώρες της Ε.Ε. η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών δεν είναι μια απλή διαδικασία. Η κατανομή των χρημάτων, οι ερευνητικές προσπάθειες, οι δραστηριότητες διατήρησης και περιορισμού των απειλών πρέπει με κάποιο τρόπο να ιεραρχηθούν ακόμα και εάν το δίκτυο υπάρχει ήδη. Η τρέχουσα οικονομική κρίση στην Ευρώπη θέτει εμπόδια στην επίτευξη των στόχων διατήρησης για τα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη έχουν δημιουργήσει υποδίκτυα του Εθνικού δικτύου Natura 2000, τα οποία βρίσκονται κάτω από συγκεκριμένα πρωτόκολλα διαχείρισης (Παντής, 2012).

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Νόμου, η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών μπορεί να ασκείται από Φορείς Διαχείρισης, δηλαδή Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα που συνιστώνται ειδικά για το σκοπό αυτό και τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος. Ένας Φορέας Διαχείρισης (ΦΔΠΠ) μπορεί να έχει την ευθύνη διαχείρισης μιας μόνον προστατευόμενης περιοχής ή να είναι κοινός για περισσότερες, εντός των ορίων μιας γεωγραφικής ή διοικητικής ενότητας. Οι Φορείς Διαχείρισης έχουν την αρμοδιότητα να ασκούν διοίκηση και διαχείριση, αλλά δεν διαθέτουν εκτελεστική εξουσία. Αυτή συνεχίζει να ασκείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες (Δασική Υπηρεσία, Πυροσβεστική, Δήμοι κ.ά.) και στους δικούς τους μηχανισμούς ελέγχου. Είναι περισσότερο ενημερωτικού, γνωμοδοτικού, πιστοποιητικού χαρακτήρα, προώθησης και συντονισμού δράσεων, παρεμβάσεων προς τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές ή κρούσης κώδωνα κινδύνου (Βώκου, 2012).

Στην Ελλάδα, 84 περιοχές του εθνικού δικτύου της Natura 2000 βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία φορέα διαχείρισης (Παντής, 2012).

Τα σημαντικότερα προβλήματα των Φ.Δ. (Βέργος κ.ά., 2012) είναι:

- **Θεσμικά.** Ελλιπής θωράκιση των Φ.Δ. από το Υ.Π.Ε.Κ.Α. με έκδοση Π.Δ. (αντί Κ.Υ.Α.) και Κανονισμών Διοίκησης και Λειτουργίας της κάθε Π.Π. (Βώκου, 2011)
- **Λειτουργικά των Δ.Σ.** Παρά τη βελτίωση της σύνθεσης των Δ.Σ., η συμμετοχή των μελών στις συνεδριάσεις παραμένει προβληματική
- **Οργανωτικά - Λειτουργικά των Φ.Δ. - Στελέχωση.** Το περιορισμένο προσωπικό απασχολείται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Δεν υπάρχει Δ/ντής και η στελέχωση των Φ.Δ. δεν είναι η κατάλληλη, ιδιαίτερα ως προς τη σχέση επιστημονικού προσωπικού, φυλάκων και διοικητικού-τεχνικού προσωπικού
- **Οικονομικά.** Οι οικονομικές ανάγκες των Φ.Δ. καλύπτονται αποκλειστικά από το Ε.Π.Π.Ε.Ρ.Α.Α. ή από Π.Ε.Π. Λείπει παντελώς η χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους. Αυτό οδηγεί με τη σειρά του σε λειτουργικά προβλήματα (προσωπικού, εξοπλισμού, υποδομών κ.ά.)
- **Διαχειριστικά, Φύλαξης και Προστασίας των Π.Π.** Η πλειονότητα των Φ.Δ. δεν έχει Διαχειριστικό Σχέδιο ή αυτό δεν είναι εγκεκριμένο. Πολλοί Φορείς γνωμοδοτούν για διάφορα θέματα, αλλά οι γνωμοδοτήσεις τους δεν λαμβάνονται υπόψη. Από την πλειονότητα των Φ.Δ. δεν γίνεται συστηματική παρακολούθηση τύπων οικοτόπων και ειδών. Η φύλαξη και προστασία των Π.Π. είναι πλημμελής εξαιτίας έλλειψης δικαιοδοσίας των φυλάκων.
- **Ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού.** Πολλοί Φ.Δ. δεν ενημερώνουν τις τοπικές κοινωνίες, με αποτέλεσμα να μην έχει αναγνωρισθεί ο ρόλος τους .

3.7 Επιτροπή "Φύση 2000"

Η επιτροπή ‘Φύση 2000’ αποτελεί το κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας. Η απρόσκοπτη λειτουργία της αποτελεί ευθύνη και υποχρέωση του εκάστοτε Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ν. 3937/2011, άρθρο 19) (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Η Επιτροπή ‘Φύση 2000’ συγκροτήθηκε για πρώτη φορά το 2002, με πρόεδρο τον Ι. Μπουτάρη και αντιπρόεδρο το Ν.Σ. Μάργαρη, και λειτούργησε για περίπου δύο χρόνια. Η σημερινή Επιτροπή ‘Φύση 2000’ συγκροτήθηκε το Μάιο του 2010. Πρόεδρος είναι η Δέσποινα Βώκου, Καθηγήτρια του Τμήματος Βιολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και αντιπρόεδρος ο Παναγιώτης Δημόπουλος, Καθηγητής Βοτανικής και Οικολογίας στο τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων) (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Η Επιτροπή ‘Φύση 2000’ συστάθηκε με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/1998, (ΦΕΚ 1289 Β’/ 28-12-1998 - άρθρο 5), με την οποία προσδιορίστηκε και το έργο της. Οι αρμοδιότητές της τροποποιήθηκαν ή συμπληρώθηκαν ακολούθως με τους νόμους 2742/1999, 3044/2003, 3937/2011 και την ΚΥΑ 37338/1807/ Ε.103/2010. Τα μέλη της δεν αμείβονται για τις υπηρεσίες που παρέχουν και η θητεία τους διαρκεί τρία χρόνια (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Κύρια αρμοδιότητα της Επιτροπής ‘Φύση 2000’ είναι ο έλεγχος τήρησης και αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ), όπως ενσωματώθηκε στο Ελληνικό δίκαιο, για το σύνολο των περιοχών του δικτύου Natura 2000 της χώρας (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας και Ζώνες Ειδικής Προστασίας), αλλά και για το σύνολο του Εθνικού χώρου (πέραν του δικτύου Natura 2000). Η Επιτροπή ‘Φύση 2000’ ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευομένων Περιοχών με σκοπό το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευομένων Περιοχών (ν. 2742/1999, άρθρο 17) ασκώντας σειρά αρμοδιοτήτων για το σκοπό αυτό. Μεταξύ αυτών καταγράφει, ταξινομεί, συντονίζει, ελέγχει και αξιολογεί το έργο και τις

δραστηριότητες των φορέων διαχείρισης, εισηγείται στα αρμόδια Υπουργεία τα γενικότερα μέτρα και τις δράσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν για την προστασία της φύσης και τη βιώσιμη ανάπτυξη των υπό προστασία περιοχών και εισηγείται για την κατανομή πόρων στους φορείς διαχείρισης ώστε να εκπληρώσουν το σκοπό τους (ν. 3044/2003) (Βώκου, 2012).

Αποτελείται από τακτικά και αναπληρωματικά μέλη που εκπροσωπούν την επιστημονική κοινότητα, τη Διοίκηση και τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Στη σημερινή της σύνθεση (2011), συμμετέχουν επτά ειδικοί επιστήμονες, εμπειρογνώμονες σε επιμέρους γνωστικά πεδία, εκπρόσωποι έξι Υπουργείων, καθώς και δύο εκπρόσωποι περιβαλλοντικών ΜΚΟ, με τα αναπληρωματικά τους μέλη (Βώκου, 2012).

Οι ειδικοί επιστήμονες καλύπτουν τα πεδία της Οικολογίας, της Βοτανικής, της Ζωολογίας, της Θαλάσσιας Βιολογίας, της Δασοπονίας, της Εδαφολογίας, καθώς επίσης και του Διοικητικού και Περιβαλλοντικού Δικαίου. Εκπροσωπούνται τα Υπουργεία Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Προστασίας του Πολίτη, Πολιτισμού και Τουρισμού, Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Από τις ΜΚΟ, εκπροσωπούνται οι WWF-Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και το Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝ.Δ.ΟΙΚ.Ο) (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

3.8 Η πραγματικότητα σήμερα στην Ελλάδα για το Natura 2000

Τα υψηλά επίπεδα βιοποικιλότητας της Ελλάδας δεν συνοδεύονται, από αποτελεσματικά μέτρα προστασίας. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2009 (Ομίλος Φύλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011):

- Το 31% των οικοτόπων που απαντώνται στην Ελλάδα βρίσκονται σε μη ικανοποιητική / ανεπαρκή κατάσταση διατήρησης.

- Το 80% των θαλάσσιων οικοτόπων που απαντώνται στην Ελλάδα και προστατεύονται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ βρίσκονται σε μη ικανοποιητική / ανεπαρκή κατάσταση διατήρησης.
- Για το 65% των χερσαίων ειδών και το 62% όλων των ειδών που προστατεύονται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ η κατάσταση διατήρησης είναι άγνωστη.
- Για το σύνολο των αρθροπόδων και των λοιπών χερσόβιων ασπόνδυλων, η κατάσταση διατήρησης είναι άγνωστη, ενώ ακόμα και για τα θηλαστικά η κατάσταση διατήρησης είναι άγνωστη σε ποσοστό μεγαλύτερο του 70%.

Επιπλέον, επτά από τους δέκα Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας της χώρας έχουν περιληφθεί στον Κατάλογο Μοντρέ, τη «μαύρη λίστα», δηλαδή, της Σύμβασης Ραμσάρ για τους Υγροτόπους (Ομίλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Δυστυχώς, η ανακήρυξη μιας περιοχής ως Natura δεν συνεπάγεται προστασία. Σήμερα, οι περιοχές Natura είναι ουσιαστικά ανοχύρωτες. Παρά το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, στη χώρα μας οι περισσότερες περιοχές του δικτύου «ΦΥΣΗ 2000» δεν έχουν συγκεκριμένα όρια και θεσμοθετημένες χρήσεις γης ούτε και επιστημονικό φορέα που να μεριμνά για την προστασία τους. Οι Φορείς διαχείρισης που δημιουργήθηκαν (Ν.2742/1999) αντιστοιχούν σε λιγότερο από το 25% του συνόλου των Προστατευόμενων περιοχών και αυτοί υποστελεχωμένοι και υποχρηματοδοτούμενοι, αδυνατώντας να υποστηρίξουν μια ουσιαστική προστασία, ανάδειξη και διαχείριση των περιοχών τους (Ομίλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Συνολικά, όπως καταδεικνύουν οι καταδίκες της χώρας μας από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), η Ελλάδα δεν έχει καταφέρει να διαμορφώσει αποτελεσματική πολιτική για την προστασία της βιοποικιλότητας και να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να διασφαλίσει την προστασία των μοναδικών φυσικών χαρακτηριστικών της (Ομίλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Η έλλειψη διοικητικών ρυθμίσεων και σχεδίων διαχείρισης των περιοχών του δικτύου «ΦΥΣΗ 2000», η απουσία, η ανεπάρκεια ή η αναξιοπιστία των ελεγκτικών μηχανισμών, η διαφθορά συνειδήσεων και η επιθυμία άνομου πλουτισμού, η

διαφθορά του πολιτικού συστήματος που πάντα κάνει εξαιρέσεις για πολιτικούς φίλους και υποστηρικτές, δημιούργησε ένα απειλητικό καθεστώς για το δίκτυο: ανεξέλεγκτη ανθρώπινη δραστηριότητα (μεταποίηση, τουρισμός, παράνομη άντληση υδάτων, ανέγερση ή διατήρηση αυθαιρέτων, αποχαρκτηρισμοί δασικών εκτάσεων, αδειοδότηση πλήθους βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, πυρκαγιές, αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, χημική ρύπανση των υδάτων, παράνομη απόθεση απορριμμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων, παράνομες αμμοληψίες, παράνομη υλοτομία και αλιεία, λαθροθηρία, κ.ά.) (Ομιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες σαφώς και δεν εξαιρούνται από τις περιοχές αυτές. Η φιλοσοφία του δικτύου είναι ότι ο άνθρωπος πρέπει να δουλεύει μαζί με τη φύση. Όμως, οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εντός του δικτύου πρέπει να είναι αειφόρες και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον. Αυτό συνεπάγεται ότι μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων εντός του δικτύου είναι εφικτές, όπως βιολογικές καλλιέργειες, αλιεία, δασοκομία, αγροτουρισμός κ.λ.π. (Ομιλος Φίλων του Δάσους Ν. Φθιώτιδας, 2011).

3.9 Η Νομοθεσία και η εφαρμογή του Δικτύου NATURA 2000 στην Ελλάδα

Η καταγραφή των τόπων που πληρούν τα κριτήρια της παρουσίας τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών της Οδηγίας 92/43/ΕΚ στη χώρα μας (296 περιοχές - «Επιστημονικός Κατάλογος»), έγινε από ομάδα περίπου 100 επιστημόνων που συστήθηκε ειδικά για το σκοπό αυτό στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE (1994-1996) με τίτλο «Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)». Στον «Επιστημονικό Κατάλογο» εντάχθηκε το σύνολο σχεδόν των μέχρι τότε προστατευόμενων περιοχών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Τον επιστημονικό κατάλογο μπορεί κανείς να επισκεφτεί από την ιστοσελίδα του Δικτύου Ερευνητών Διαχείρισης Περιβάλλοντος (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Η τελική επιλογή των τόπων που προτάθηκαν από τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έγινε από κοινή ομάδα εργασίας Υ.Π.Ε.Κ.Α. - Υπουργείου Γεωργίας

κατόπιν γνωμοδοτήσεων όλων των συναρμόδιων Υπουργείων. Η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και 241 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ). Οι δύο κατάλογοι περιοχών παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις όσον αφορά τις εκτάσεις τους. Ο κατάλογος των Ελληνικών Ζωνών Ειδικής Προστασίας δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1495/Β/06.09.2010 ως παράρτημα στη νέα ενσωμάτωση της Οδηγίας 79/4009/ΕΟΚ (η οποία κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ), 239 Ελληνικοί Τόποι Κοινοτικής Σημασίας χαρακτηρίστηκαν ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης με το Ν3937/2011 (ΦΕΚ60/Α/31-3-2011) (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ *«για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»* θεσμοθετήθηκε από το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με σκοπό να συμβάλλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλότητας, μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών που εφαρμόζεται η συνθήκη (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Σύμφωνα με το Υ.Π.Ε.Κ.Α. (2009), η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Δίκτυο NATURA 2000, ενσωματώθηκε στην Ελληνική Νομοθεσία ως εξής:

- **Η Οδηγία 2009/147/ΕΟΚ (πρώην 79/409/ΕΟΚ) περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών** θεσμοθετήθηκε με σκοπό την προστασία, τη διατήρηση και τη ρύθμιση της εκμετάλλευσης όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).
- **Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τις ακόλουθες ΚΥΑ:** ΚΥΑ 33318/3028/11-12-1998 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98) *«Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»* ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/4-4-2008 (ΦΕΚ 645/Β/11-4-08) *«Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'1289) και υπ' αριθμ. 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20^{ης} Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης»* (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

- Η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ (όπως κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009 / 147 / ΕΚ) ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τις ακόλουθες ΥΑ και ΚΥΑ: ΥΑ 414985/29-11-85 (ΦΕΚ Β'757) «Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας» ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-9-10 (ΦΕΚ 1495 /Β /6-9-10) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ», «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ.» ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012) «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 37338/ 1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ....» (Β' 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ» (Υ.Π.Ε.Κ.Α.,2009).

Σύμφωνα με το Υ.Π.Ε.Κ.Α., (2009) σε εθνικό επίπεδο, για την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος εφαρμόζεται η ακόλουθη νομοθεσία:

- Το Π.Δ. 67/81 (ΦΕΚ 23/Α/81) «Περί Προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών», όπως διορθώθηκε με το ΦΕΚ 43/Α/1981.
- Ο ν. 1650/86 (ΦΕΚ 160/Α/18-10-86) «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε με το ν. 3937/11 (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011) «Διατήρησης της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»,
- Ο ν. 2742/99 (ΦΕΚ 207/Α/7-10-99) «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»

- Ο ν. 3044/02 (ΦΕΚ197/Α/27-8-02) «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων»
- Ο ν. 4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23-1-2013) «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα - Σύσταση Γενική Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις» (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2009).

Κεφάλαιο 4

Περιοχές Natura στην Κρήτη

4.1 Εισαγωγή

«Μια χώρα, η Κρήτη, μέσα βρίσκεται στο πέλαο το κρασάτο, περίσσια πλούσια, θαλασσόζωση, πανώρια πολιτείες έχει ενενήντα μύριοι, αρίφνητοι ζουν πάνω άνθρωποι, κι είναι πολλές οι γλώσσες τους, ανάκατες. Θρέφει Αχαιούς η Κρήτη, και βέρους Κρητικούς αντρόκαρδους, και Δωριείς, που ζούνε σε τρεις φυλές, κι ακόμα Κύδωνες και Πελασγούς αρχόντους» (Οδύσσεια, Ραψωδία Γ': 172-177, στο: Περιφέρεια Κρήτης, 2013).

Με αυτούς τους ωραίους στίχους θα ξεκινήσουμε το κεφάλαιο αυτό, το οποίο αποτελεί μια όμορφη διαδρομή στην ιστορία της Κρήτης, τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, στα όμορφα τοπία της, στο Μεσογειακό κλίμα της, την μοναδική χλωρίδα και πανίδα της που την έχουν κάνει ξακουστή σε όλο τον κόσμο, την οικονομία της, τις περιοχές NATURA 2000 και τους υδροβιότοπους που βρίσκονται στο νησί. Η Κρήτη ως τόπος προορισμού, δέχεται μεγάλη τουριστική ανάπτυξη (κυρίως μαζικού τουρισμού) τις τελευταίες δεκαετίες. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να προβληθεί η ιδιαιτερότητα του τόπου έτσι ώστε, η τουριστική ανάπτυξη που εφαρμόζεται να προστατεύει και να διατηρεί τους φυσικούς οικοτόπους και το φυσικό περιβάλλον με όρους βιωσιμότητας.

4.2 Ποια είναι η Κρήτη

Η Κρήτη, διαμάντι που λαμπυρίζει στη Μεσόγειο, είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της και συνάμα το νοτιότερο σύνορο της Ευρώπης. Συνδυάζει το καινούργιο με το παλιό και την αρχαία με τη σύγχρονη ιστορία (IncredibleCrete, 2013).

Ποια είναι η Κρήτη.... θάλασσα διαυγής και κρυστάλλινη, βουνά κατοτράχαλα αλλά μεγαλοπρεπή, σπουδαία μουσεία και αρχαίοι οικισμοί,

εντυπωσιακά σπήλαια και βάραθρα, γνωστά από τους προϊστορικούς χρόνους, τοιχογραφίες με έντονα χρώματα, ήπιο κλίμα, μαγευτικές ακτές με υπερσύγχρονα ξενοδοχεία, γοητευτική ενδοχώρα με γραφικά χωριά, παραδόσεις και ζεστή φιλοξενία, εξαιρετική τοπική κουζίνα για την οποία έρευνες έχουν αποδείξει πως αυξάνει θεαματικά το μέσο όρο ζωής (πρωταγωνιστικό ρόλο έχουν το κρέας, το παρθένο ελαιόλαδο, τα φρούτα, τα λαχανικά και τα όσπρια) (visitgreece, 2013).

Στην Κρήτη το αφιλόξενο και άγονο ορεινό τοπίο "παντρεύεται" αρμονικά με τους εύφορους πράσινους κάμπους, το ξανθό της αμμουδιάς, το βαθύ μπλε της θάλασσας και όλα μαζί με το γαλάζιο του ηλιόλουστου ουρανού σε μια ανεπανάληπτη αρμονία (Incrediblecrete, 2013).

Ένα νησί ξεχωριστό και συνάμα το μεγαλύτερο της Ελλάδας, αποτελεί μια διοικητική περιφέρεια, η οποία απαρτίζεται από τους νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων, με έκταση 8.330 τ.χλμ και πληθυσμό περίπου 550.000 κατοίκους (emark.teicrete, 2010).

Η Κρήτη, το 5ο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου, οριοθετεί το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης. Ο περήφανος και φιλόξενος κρητικός λαός φημίζεται για τον πολιτισμό, το καινοτόμο πνεύμα του, τις διατροφικές του συνήθειες. Η Κρήτη συνδυάζει το βουνό με τη θάλασσα, το παλιό με το καινούργιο, την αρχαία ιστορία με τη σύγχρονη. Αποτελεί σταυροδρόμι πολιτισμών λόγω της στρατηγικής γεωγραφικής της θέσης. Είναι από τους πιο δημοφιλείς ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς (Incrediblecrete, 2013).

Διαθέτει εξαιρετική ομορφιά και φυσικό πλούτο, με χαρακτηριστικά μεγάλη βιοποικιλότητα, σε λίμνες, εκβολές ποταμών, μικρούς κόλπους και ακτές, δάση και μικρά νησάκια (Δασκαλάκης κ.ά, 2013).

Η έδρα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης είναι στο Ηράκλειο, όπως επίσης στο Ηράκλειο είναι και η έδρα της Περιφέρειας Κρήτης (wikipedia, 2014).

Η Περιφέρεια Κρήτης σε συνεργασία με εθνικούς και διεθνείς φορείς τουρισμού προγραμματίζει και υλοποιεί δράσεις με γνώμονα την προβολή και την ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιού, δημιουργώντας και βελτιώνοντας υποδομές και συναφείς υπηρεσίες (Incrediblecrete, 2013).

4.3 Η Ιστορία της Κρήτης

Η θέση της Κρήτης, ανάμεσα στην Αφρική, την Ευρώπη και τη Μικρά Ασία, και το ήπιο κλίμα της την κατέστησαν κέντρο πολιτισμού ήδη από τα νεολιθικά χρόνια. Γύρω στο 6000 π.Χ., υπήρξαν στην Κρήτη προϊστορικοί οικισμοί, ενώ στα 2600 π.Χ. φτάνουν στο νησί άποικοι που γνώριζαν τον χαλκό. Μαζί τους ξεκινά η λαμπρή ιστορία του Μινωικού Πολιτισμού, ο οποίος γύρω στα 1950 π.Χ. βρίσκεται στην κορύφωσή του και τότε χτίζονται τα λαμπρά ανάκτορα στην Κνωσό, τη Φαιστό και τα Μάλια (visitgreece, 2013).

Το όνομα της είναι συνδεδεμένο με μια πλούσια ιστορία πολλών αιώνων με αγώνες και επαναστάσεις ενάντια στους κατακτητές, καθώς και με τις έννοιες της φιλοξενίας, της λεβεντιάς. Πολλές προσωπικότητες διεθνούς εμβέλειας γεννήθηκαν, έδρασαν και δημιούργησαν στην Κρήτη ή κατάγονται από αυτή, όπως ο συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης, ο πολιτικός Ελευθέριος Βενιζέλος, ο ζωγράφος Δομνίκος Θεοτοκόπουλος (EL Greco) κ.ά. (emark.teicrete, 2010).

Κατά τη μυθολογία, σε μία σπηλιά της Κρήτης έκρυψε η Ρέα τον νεογέννητο Δία. Εκεί τον ανέθρεψαν οι νύμφες, ενώ οι δαίμονες Κουρήτες χτυπούσαν δυνατά τις ασπίδες τους, για να μην ακούει ο Κρόνος τα κλάματα του μωρού και το φάει. Στην Κρήτη, πάλι, ο Δίας, μεταμφιεσμένος σε ταύρο, έφερε την Ευρώπη, για να ζήσει μαζί της τον έρωτά του. Γιος τους ήταν ο Μίνωας, που βασίλευσε στην Κρήτη και την έκανε θαλασσοκράτειρα. Την εποχή εκείνη ακόμη και η Αττική πλήρωνε φόρο υποτέλειας στην Κρήτη, μέχρι που ο Αθηναίος πρίγκιπας Θησέας σκότωσε τον Μινώταυρο. Πίσω από τον μύθο κρύβεται ένα ισχυρό και πλούσιο βασίλειο και ο αρχαιότερος πολιτισμός της ευρωπαϊκής ηπείρου (visitgreece, 2013).

Στα 1450 π.Χ. και ξανά στα 1400 π.Χ. διαδοχικές καταστροφές, πιθανόν λόγω της έκρηξης του ηφαιστείου της Θήρας, φέρνουν την παρακμή. Ακολουθούν οι Δωριείς, που μεταναστεύουν στο νησί και αργότερα έρχονται οι Ρωμαίοι. Η Κρήτη γίνεται επαρχία του Βυζαντίου ενώ στη συνέχεια, για έναν ολόκληρο αιώνα (824-961 μ.Χ.), καταλαμβάνεται από τους Άραβες και γίνεται ορμητήριο πειρατών με κέντρο τους τον Χάνδακα, το σημερινό Ηράκλειο (visitgreece, 2013).

Στη συνέχεια, η Κρήτη ξαναπερνά στο Βυζάντιο, μέχρι τον ερχομό των Ενετών, οι οποίοι θα κρατήσουν το νησί για περίπου 5 αιώνες και θα αφήσουν βαθιά σφραγίδα στον πολιτισμό του. Το 1669, με την πτώση του Χάνδακα, ξεκινά η περίοδος της Τουρκοκρατίας, η οποία είναι γεμάτη αιματηρές επαναστάσεις. Στα τέλη του 19ου αι. η εξουσία των Τούρκων τελειώνει και δημιουργείται η Κρητική Πολιτεία, με ύπατο αρμοστή τον βασιλιά της Ελλάδας. Εν τέλει, το 1913 η Κρήτη, θα ενσωματωθεί επίσημα στην Ελλάδα (visitgreece, 2013).

4.4 Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά

Η Κρήτη, το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας, βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών Ηπειρών, της νοτιοανατολικής Ευρώπης, της νοτιοδυτικής πλευράς της Ασίας και της βόρειας Αφρικής (visitgreece, 2013).

Η συνολική έκταση της είναι 8.336 τ.χλμ. (6,3% της συνολικής έκτασης της Ελληνικής επικράτειας). Βρίσκεται στο νότιο άκρο του Αιγαίου πελάγους σε απόσταση 160 χλμ. περίπου από την ηπειρωτική χώρα. Έχει αξιοσημείωτη ακτογραμμή άνω των 1.000 χλμ., βόρεια βρέχεται από το Κρητικό και νότια από το Λιβυκό πέλαγος, ενώ περιβάλλεται από πλήθος μικρών νησιών (Γαύδος, Γαυδοπούλα, Χρυσή, Κουφονήσι, Ντία, Διονυσάσες κ.α.). Το μήκος του νησιού από το ένα άκρο (δυτικό) στο άλλο (ανατολικό) είναι 256 χιλιόμετρα, ενώ το μεγαλύτερο πλάτος του, 57 χιλιόμετρα, εντοπίζεται στο νομό Ηρακλείου και το μικρότερο πλάτος, 12 χιλιόμετρα, στο νομό Λασιθίου (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Η θέση η οποία βρίσκεται το νησί, εκτός από την τεράστια γεωπολιτική σημασία που έχει, σχετίζεται και με τη διαμόρφωση του γενικού κλίματος και, κατά συνέπεια, με τη βιοποικιλότητα (χλωρίδα, πανίδα) το νησιού η οποία είναι εξαιρετικά πλούσια (visitgreece, 2013).

Η μορφολογία της χαρακτηρίζεται από τρεις ζώνες, την ορεινή, με υψόμετρο από 400 μ. και άνω, την ημιορεινή, από 200-400 μ., και την πεδινή, από το επίπεδο της θάλασσας ως 200 μ. Οι πρώτες δύο ζώνες καλύπτουν περίπου τα 3/5 του νησιού. Σε ποσοστό 49% είναι ορεινή, οι ορεινοί όγκοι που δεσπόζουν είναι τα Λευκά Όρη

(2.452 μ.), ο Ψηλορείτης (2.456 μ.) και η Δίκητη (2.148 μ.) τα όρη της Θρυπτής (1.476 μ.), τα Όρη Σητείας Ορνό (1.237 μ.), τα Αστερούσια (1.231 μ) και αρκετά άλλα κάτω 1200μ (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά έχουν μεγάλη σημασία ως παράγοντες διαμόρφωσης των οικισμών και του οδικού δικτύου σε όλη την περιφέρεια και δημιουργούν αντίστοιχα πλεονεκτήματα και περιορισμούς στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

4.4.1 Το ανάγλυφο

Η φύση έχει χαρίσει στο κρητικό τοπίο τα καλύτερα της δώρα. Μνημεία της φύσης στέκονται εδώ, σμιλευμένα στο χρόνο, εξιστορώντας γεγονότα αιώνων. Οι εναλλαγές του τοπίου εντυπωσιάζουν. Το πράσινο των πεδιάδων, το γκρι των απόκρημνων βράχων και το μπλε βαθύ του πελάγους δημιουργούν έναν απίστευτο συνδυασμό που ταξιδεύει τον περιηγητή και δημιουργεί ανάταση ψυχής. Η ενδημική χλωρίδα προσθέτει τα δικά της χρώματα και αρώματα μέσα στα οποία διαβεί μια σπάνια πανίδα (Incrediblecrete, 2013).

Στο Ηράκλειο το έδαφος είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος του πεδινό και ημιορεινό. Ορεινά είναι τα δύο άκρα του, το ανατολικό και το δυτικό, κοντά στα όρια με τους νομούς Λασιθίου και Ρεθύμνης. Ανάμεσα σε αυτά εκτείνεται μια ημιορεινή περιοχή με κορυφές χαμηλότερες από 1.000 μέτρα. Το μεγαλύτερο πεδινό τμήμα της Κρήτης είναι η πεδιάδα της Μεσαράς, που εκτείνεται μεταξύ των κεντρικών υψωμάτων του Ηρακλείου και του όρους Κόφινα. Σημαντικότεροι ποταμοί του Ηρακλείου είναι ο Γεροπόταμος στο νότιο τμήμα του και ο Αναποδάρης, που χύνονται στο Λυβικό πέλαγος. Το νησί βόρεια βρέχεται από το Κρητικό Πέλαγος και νότια από το Λυβικό Πέλαγος (Incrediblecrete, 2013).

Η παρουσία μεγάλων και εντυπωσιακών οροπεδίων, όπως του Ομαλού, του Ασκύφου, του Νιάτου, της Νίδας και του Λασιθίου, ο μεγάλος αριθμός φαραγγιών, η παρουσία καταβόθρων, όπως η καταβόθρα του Ομαλού, βαράθρων και πολυάριθμων σπηλαίων (όπως το σπήλαιο – βάραθρο του Γουργούθακα, το μεγαλύτερο στην

Ελλάδα, με βάθος περίπου 1.200 μέτρα, ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης) συμπληρώνουν την ορεινή και έντονη εικόνα της γεωμορφολογίας του νησιού (visitgreece, 2013).

Το ανάγλυφο είναι ιδιαίτερα έντονο (περισσότερα από 200 φαράγγια, πάνω από 5.000 σπήλαια, πολλές δολίνες - βαθιές λακκούβες, μικροί κρατήρες, τρύπες) ενώ το μήκος των ακτών της Κρήτης και των 70 περίπου μικρών και μεγάλων νησιών που την περιβάλλουν ξεπερνούν τα 1.300 χλμ. Η ποικιλότητα τοπίων είναι εντυπωσιακή: ακτές (βραχώδεις, αμμώδεις, με κροκάλες), μικρά νησιά, αμμοθίνες, ποτάμια μόνιμης και διαλείπουσας ροής, φαράγγια, υγρότοποι (εκβολές ποταμών, λίμνες), σπήλαια και βάραθρα, δολίνες, απόκρημνες πλαγιές, σάρες, αλπικές περιοχές, δάση, θαμνότοποι, στέπες, καλλιέργειες, κ.ά. (Δασκαλάκης κ.ά, 2013).

Η παρουσία σπηλαίων είναι τόσο έντονη που μόνο στα Λευκά Όρη έχουν καταγραφεί περισσότερα από 1.500 σπήλαια και τα τρία βαθύτερα βάραθρα της Ελλάδας ενώ συνολικά στην Κρήτη είναι καταγεγραμμένα περισσότερα από 5.000 σπήλαια. Ονομαστά σπήλαια, είναι το Δικταίο και το Ιδαίο Άντρο (visitgreece, 2013, emark.teicrete, 2010).

Η Κρήτη μπορεί να χαρακτηριστεί ως "*ο τόπος των φαραγγιών*". Σε αυτό συμβάλλει μια ιδιαίτερα σημαντική από γεωλογικής και περιβαλλοντικής πλευράς, διαμόρφωση που αποτελεί το προϊόν της συνδυασμένης επίδρασης του νερού, της εύθρυπτης φύσης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων που κυριαρχούν στο νησί και των έντονων τεκτονικών κινήσεων της περιοχής, με την πλάκα της Αφρικής να βυθίζεται αργά κάτω από την ευρωπαϊκή, προκαλώντας έντονες πιέσεις στο ελληνικό τόξο. Αυτή η εγγύτητα της Κρήτης στο σημείο σύγκλισης των δύο τεκτονικών πλακών έχει επιφέρει, κατά το πέρασμα των γεωλογικών χρόνων, σημαντικές ανυψώσεις του εδάφους, με χαρακτηριστικότερη την ανύψωση των 9 μέτρων μετά από σεισμό 8 Ρίχτερ, το 365 μ.Χ. (visitgreece, 2013).

Τα φαράγγια της Κρήτης, επιβλητικές «μαχαιριές» στους ορεινούς όγκους, με βασικό προσανατολισμό Βορρά – Νότου, προκαλούν δέος και θαυμασμό, ενώ παράλληλα συνιστούν τόπους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά εδάφους, βιοποικιλότητας και τοπικών μικροκλιματικών συνθηκών (visitgreece, 2013).

Το γνωστότερο, το φαράγγι της Σαμαριάς, μήκους 16 περίπου χιλιομέτρων, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα φαράγγια της Ευρώπης και μια περιβαλλοντική και ιστορική κοιτίδα, διεθνώς αναγνωρισμένη. Εκτός όμως από το φαράγγι της Σαμαριάς, τα φαράγγια της Ίμπρου, της Αράδαινας και της Αγίας Ειρήνης, στα Χανιά, το Κουρταλιώτικο στο Ρέθυμνο, το Αγιοφάραγγο και το φαράγγι του Καρτερού, στο Ηράκλειο, το φαράγγι του Χα και το Φαράγγι των Νεκρών ή φαράγγι της Ζάκρου στο Λασιθί είναι τα πιο χαρακτηριστικά και πιο επιβλητικά που μπορεί να επισκεφθεί και να διασχίσει κάποιος στην Κρήτη (visitgreece, 2013).

4.4.2 Κλίμα

Το κλίμα της Κρήτης είναι εύκρατο Μεσογειακό και θεωρείται από τα πιο υγιή και ήπια της Ευρώπης, ωστόσο, στο εσωτερικό του νησιού στα οροπέδια των υψηλότερων οροσειρών το κλίμα έχει ηπειρωτικά χαρακτηριστικά. Τα βουνά της είναι σχεδόν γυμνά, ενώ το ποσοστό των δασών είναι πολύ χαμηλότερο σε σχέση με της υπόλοιπης Ελλάδας (emark.teicrete, 2010).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του τοπικού κλίματος είναι ότι οι αποκλίσεις από περιοχή σε περιοχή είναι μεγάλες. Το ετήσιο θερμομετρικό εύρος κυμαίνεται μεταξύ 14 °C και 15 °C, η ενδοχώρα έχει γενικά θερμότερα καλοκαίρια και ψυχρότερους χειμώνες. Οι νότιες ακτές είναι θερμότερες το χειμώνα αλλά και το καλοκαίρι σε σχέση με τη βόρεια πλευρά του νησιού. Η θέση της Κρήτης στην ανατολική Μεσόγειο την καθιστά προνομιούχο σχετικά με την ηπιότητα του κλίματος και των μεταβολών του (Incrediblecrete, 2013).

Ο χειμώνας, που, συνήθως, ξεκινά από τα μέσα Δεκεμβρίου, είναι ήπιος με ψυχρότερους μήνες τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο. Η πεδινή Κρήτη είναι από τις θερμότερες περιοχές της Ελλάδας και ιδιαίτερα το ανατολικό και νοτιοανατολικό της τμήμα, το οποίο αποτελεί ένα μεταβατικό τύπο μεταξύ του τυπικού μεσογειακού και του ερημικού των ακτών της βόρειας Αφρικής. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται και στη βλάστηση της περιοχής που μοιάζει σε πολλά σημεία με αυτή της βόρειας Αφρικής (π.χ. το πανέμορφο φοινικόδασος του Βάι) (Incrediblecrete, 2013).

Η ηλιοφάνεια διαρκεί σχεδόν όλους τους μήνες του έτους, με μεγαλύτερη ένταση τους μήνες από Απρίλιο μέχρι Οκτώβριο. Θερμότεροι μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος, αλλά γενικά λόγω της θαλάσσιας αύρας και της επίδρασης των ετήσιων ανέμων, το θέρος είναι σχετικά δροσερό. Οι μεταβολές από περιοχή σε περιοχή είναι έντονες, με τα Λευκά Όρη, για παράδειγμα, να δέχονται περί τα 2 μέτρα βροχόπτωσης και χιονόπτωσης κάθε έτος, ενώ το νοτιοανατολικό άκρο της Κρήτης δέχεται σημαντικά μικρότερη ποσότητα (Incrediblecrete, 2013).

Όπως σε όλα σχεδόν τα μέρη του κόσμου έτσι και στη Κρήτη, οι κλιματικές αλλαγές έχουν ξεκινήσει να δείχνουν έντονα την επίδρασή τους, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της ερημοποίησης των ορεινών περιοχών του νησιού, οι οποίες «απογυμνώνονται» και μοιάζουν με σεληνιακά τοπία. Τα τοπία αυτά, εντούτοις, είναι σημαντικοί θύλακες βιοποικιλότητας, με ορισμένα είδη να έχουν προσαρμοσθεί και επιβιώσει σε αυτό το περιβάλλον και μάλιστα, να βρίσκονται μόνο εκεί και πουθενά αλλού σε όλο τον κόσμο (Incrediblecrete, 2013).

4.5 Η Οικονομία του Νησιού

Η οικονομική κρίση έχει πλήξει το σύνολο των νοικοκυριών και έχει επηρεάσει αισθητά το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγικής βάσης του νησιού με κύρια χαρακτηριστικά την περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε χορηγήσεις, την κάμψη των επενδύσεων, τις συσσωρευμένες υποχρεώσεις, την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος. Τόσο ο δημόσιος, όσο και ο ιδιωτικός τομέας υφίστανται τις επιπτώσεις της σημαντικής ύφεσης και οι προσδοκίες στον βραχυπρόθεσμο ορίζοντα είναι μάλλον αποθαρρυντικές (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Η οικονομία του νησιού βασίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα, με δεδομένη την παραγωγή ελιάς, σταφυλιών, κρασιού, εσπεριδοειδών, πατάτας, πρώιμων κηπευτικών κτλ., με την κτηνοτροφία να εμφανίζει μικρότερη ανάπτυξη από τη γεωργία, ενώ στα παράλια υπάρχει αξιόλογη αλιεία (emark.teicrete, 2010).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται πτώση στη γεωργία η οποία οφείλεται στην εγκατάλειψη ορισμένων καλλιεργειών (αμπελοκαλλιέργειες) σε συνδυασμό με

την πτώση των τιμών στο ελαιόλαδο και σε ορισμένα κηπευτικά προϊόντα. Οι νομοί στους οποίους σημειώνεται πτώση στη γεωργία είναι εκείνοι που αποκομίζουν τα μεγαλύτερα οφέλη από τον τουρισμό (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας του νησιού αποτελεί επίσης ο τουρισμός, με την τουριστική κίνηση να διαρκεί σχεδόν όλο το χρόνο (emark.teicrete, 2010). Αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και όχι άδικα. Τα επιβλητικά βουνά της Κρήτης υπόσχονται συναρπαστικές εμπειρίες πεζοπορίας, αναρριχήσεις, πέταγμα με αιωρόπτερα, διάσχιση φαραγγιών, αλλά και εξερευνήσεις σπηλαίων. Υπάρχει ακόμα δυνατότητα ιππασίας, ορειβατικής ποδηλασίας ή και ενοικίασης οχημάτων για εξερευνήσεις έξω από πεπατημένες διαδρομές (Incrediblecrete, 2013).

Ο μαζικός τουρισμός αυξάνει μεν τα έσοδα αλλά συμβάλλει επίσης και στη δημιουργία ανισοροπιών. Ενώ οι πλέον αναπτυγμένες περιοχές κατά μήκος των ακτών εξακολουθούν να αναπτύσσονται, οι αγροτικές περιοχές στην ενδοχώρα φθίνουν και η οικονομική τους κατάσταση χειροτερεύει (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Ο τουρισμός είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος τομέας και η ζήτηση έδωσε κίνητρα για σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, με αποτέλεσμα την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής. Την ίδια στιγμή αντιμετωπίζει διαρθρωτικά προβλήματα τα οποία εστιάζονται κυρίως στην έντονη εποχικότητα και την περιορισμένη διάχυση της τουριστικής κίνησης προς τους οικισμούς της ενδοχώρας δεδομένου ότι οι ξενοδοχειακές υποδομές συγκεντρώνονται κυρίως στα βόρεια παράλια και σε μικρές εστίες στο νότο, ενώ η πορεία του σε μεγάλο βαθμό επηρεάζεται από εξωτερικές, μη ελεγχόμενες συνθήκες, που συντελούν σε διακυμάνσεις των επιδόσεων του (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Ο πρωτογενής τομέας διατηρεί δεσπόζουσα θέση τόσο από απόψεως προϊόντος, όσο και απασχόλησης, αλλά χαρακτηρίζεται από μικρό και διάσπαρτο κλήρο, από την εξάρτηση από παραδοσιακά πρότυπα και καλλιέργειες και διαρθρωτική υστέρηση με ατελείς υποδομές, παραγωγικά συστήματα σε μεγάλο βαθμό παρωχημένα και με χαμηλή μεταπαραγωγική προστιθέμενη αξία. Η δομή των καλλιεργειών χαρακτηρίζεται από έμφαση σε παραδοσιακές καλλιέργειες. Οι κηπευτικές καλλιέργειες καλύπτουν το 3% του συνόλου των καλλιεργήσιμων

εκτάσεων, αλλά η Κρήτη διαθέτει το 50% των θερμοκηπίων στην Ελλάδα, με πλεονεκτήματα στην παραγωγή λαχανικών και ανθέων. Διάσπαρτη είναι επίσης και η κτηνοτροφία (κυρίως εκτατικής μορφής), με ελάχιστες οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες, ενώ υπάρχουν σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη τυροκομικών προϊόντων (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Όσον αφορά το δευτερογενή τομέα, παρατηρούνται επίσης διαρθρωτικά προβλήματα που αφορούν το μικρό κατά κανόνα μέγεθος και την οικογενειακή μορφή των επιχειρήσεων. Το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων λειτουργεί ανασταλτικά στην εν γένει πρόοδο τους, ερμηνεύει δε σε πολύ μεγάλο βαθμό τις οργανωτικές και οικονομικές αδυναμίες τους και την παρεπόμενη χαμηλή ένταση καινοτομίας (Περιφέρεια Κρήτης, 2011). Η μεταποίηση συνδέεται κυρίως με την επεξεργασία των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα (τρόφιμα και ποτά), με τον κατασκευαστικό και τον τομέα των πλαστικών. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι σχετικά μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις (Περιφέρεια Κρήτης, 2011). Η βιομηχανία και η βιοτεχνία δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ανάπτυξη και αφορούν κυρίως την επεξεργασία και μεταποίηση γεωργικών προϊόντων (emark.teicrete, 2010). Η Κρήτη διαθέτει μόνο το 1,8% της βαριάς βιομηχανίας και ελάχιστες μονάδες δημιουργούν υψηλό κύκλο εργασιών (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Η μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα παρουσιάζει προβλήματα οργάνωσης, ποιότητας, σχεδιασμού και τυποποίησης, καθώς και πρόβλημα εκσυγχρονισμού της παραγωγικής διαδικασίας. Δυσκολίες υπάρχουν επίσης στην οργάνωση εμπορικών δικτύων για την προώθηση των τοπικών προϊόντων. Οι σχέσεις μεταξύ μεταποίησης και υπηρεσιών, δικτύωσης και διασύνδεσης με τα ερευνητικά κέντρα βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. Ο βαθμός - ρυθμός εγκατάστασης της μεταποίησης σε οργανωμένους χώρους δεν είναι ικανοποιητικός, γεγονός που δημιουργεί περιβαλλοντικά προβλήματα και πιέσεις από την επέκταση της δόμησης και την ανάπτυξη άλλων τομέων στην τοπική οικονομία (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Ευοίωνες είναι οι τάσεις στον τομέα των εξαγωγών, καθώς το δωδεκάμηνο Ιουλίου 2010-Ιουνίου 2011 σημείωσαν άνοδο της τάξης του 13,5% στην Κρήτη. Ο

τομέας της ενέργειας και δη, οι ανανεώσιμες πηγές μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης στο νησί, αλλά και άμβλυνσης της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα. Η δυναμική του τομέα παραμένει ισχυρή και υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες στο πεδίο των υβριδικών συστημάτων. Η ευρύτερη δυνατή χρήση τεχνολογιών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, συμβάλλει στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, αλλά και στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Ο τομέας της πράσινης ενέργειας, μπορεί να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης προωθώντας την οικονομική μεγέθυνση με μεγάλες «καθαρές» επενδύσεις, την κοινωνική συνοχή με τη δημιουργία πολλών νέων και αποκεντρωμένων θέσεων εργασίας και συμπληρωματικών εισοδημάτων, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη τοπικής τεχνογνωσίας και τεχνολογίας (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Στον τριτογενή τομέα, οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, όπως και οι μεταφορές, βρίσκονται ως επί το πλείστον συγκεντρωμένες στα μεγάλα αστικά κέντρα. Λόγω της νησιωτικής φύσης της οικονομίας και του εξαγωγικού της προσανατολισμού, έχουν ιδρυθεί πολύ ισχυρές μεταφορικές και ναυτιλιακές εταιρείες (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

Από το 1980 και έκτοτε ιδρύθηκαν στην Κρήτη Πανεπιστήμια, Πολυτεχνικές Σχολές και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, καθώς και σημαντικά Ερευνητικά Κέντρα (Ιδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας, ΕΛΚΕΘΕ κλπ.). Οι ερευνητικές δραστηριότητες εντοπίζονται κυρίως στο Ηράκλειο και σε μικρότερο βαθμό στα Χανιά και στο Ρέθυμνο. Οι δείκτες συμμετοχής της Κρήτης σε ερευνητικές δραστηριότητες είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους των άλλων Περιφερειών της Ελλάδας (Περιφέρεια Κρήτης, 2011).

4.6 Η Χλωρίδα της Κρήτης

Η Κρήτη είναι ένας παράδεισος για τους φυσιδίφες, φυσιολάτρες και επιστήμονες που ενδιαφέρονται να μελετήσουν τη σπάνια χλωρίδα και πανίδα της με τον εντυπωσιακά μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών (Incrediblecrete, 2013). Ο πλούτος

αυτός αποδίδεται στη γεωγραφική θέση, στη γεωλογική ιστορία και στην ποικιλία των βιοτόπων (οικοτόπων) του νησιού (Frontoffice, 2014). Η κρητική χλωρίδα είναι ενδιαφέρουσα, πλούσια και σημαντική. Έχουν καταγραφεί 1.734 διαφορετικά είδη φυτών ως αυτοφυή, από τα οποία το 10% φυτρώνει μόνο στο νησί και πουθενά αλλού στον κόσμο. Από αυτά, 66 από τα αυτοφυή είδη θεωρούνται απειλούμενα, ενώ τα 120 είδη προστατεύονται από την Ελληνική και τη Διεθνή νομοθεσία (Λιάλιος, 2009). Στο αγροτικό τοπίο της Κρήτης κυριαρχούν αμπελώνες, ελαιώνες και πορτοκαλεώνες, ενώ στα ημιορεινά επικρατεί χαμηλή βλάστηση κυρίως φρύγανων και αρωματικών φυτών, αλλά και ενδημικών φυτών και λουλουδιών, ορισμένα από τα οποία δυστυχώς απειλούνται σημαντικά (destinationcrete, 2014).

Οι ανθρώπινες επεμβάσεις και ιδιαίτερα η βόσκηση, που αποτελεί μια παραδοσιακή δραστηριότητα στην Κρήτη εδώ και χιλιάδες χρόνια, έχει ως αποτέλεσμα η κρητική χλωρίδα να έχει διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αντέχει σε αυτή τη δραστηριότητα. Έτσι τα περισσότερα φυτά φέρουν αγκάθια ή είναι είδη όπως το πουρνάρι (*Quercus coccifera*) και η αγριελιά (*Olea europaea*), που αντέχουν στη βόσκηση ή εμφανίζονται για μικρό χρονικό διάστημα ή είναι δύσγευστα και δεν μπορούν να καταναλωθούν από τα ζώα. Τα είδη της χλωρίδας που δημιουργούν δασικές εκτάσεις είναι λίγα και οι εκτάσεις αυτές δεν είναι εκτεταμένες. Ένας από τους λόγους είναι η επίδραση της βόσκησης, αλλά και τα κλιματικά χαρακτηριστικά του νησιού (Incrediblecrete, 2013).

Τα δασικά συστήματα είναι πιο σπάνια και αναπτύσσονται κυρίως στα ορεινά. Στη νότια πλευρά της Δίκτης, του Ψηλορείτη, των Αστερουσίων αλλά και των Λευκών Ορέων εντοπίζονται δάση "Τραχειάς Πεύκης". Στα κεντρικά ορεινά κυριαρχούν δάση πρίνων, ή αριάς (*Quercus Ilex*), σε πολλές περιπτώσεις συναντούμε δάση φυλλοβόλου δρυ (*Quercus makrolepis*) καθώς επίσης μικρές οικοκοινωνίες του φοίνικα *Phoenix Theophrastis* (Βάι, Λίμνη Πρέβελι, Άγιος Νικήτας κ.λπ.) (destinationcrete, 2014).

Υπάρχουν, όμως, και οικοτόποι με πολύ μικρή έκταση, όπως για παράδειγμα το εποχικό λιμνίο του Ομαλού, που αποτελούν μικρούς θύλακες εξαιρετικά πολύτιμης και σπάνιας βιοποικιλότητας. Από τα δασικά είδη, αυτά που κυριαρχούν στο νησί είναι το πεύκο (*Pinus spp*) και το κυπαρίσσι (*Cupressus sempervirens*),

κωνοφόρα είδη με μεγάλη προσαρμοστικότητα στα ακραία περιβάλλοντα αλλά και το αειθαλές σφενδάμι (*Acer sempervirens*). Επιπλέον, συναντούμε την αμπελιτσιά (*Zelkova abeliceae*) ή «ανέγνωρο δένδρο», ένα από τα σπανιότερα δέντρα στον κόσμο, που φύεται σχεδόν αποκλειστικά στα Λευκά Όρη σε μικρούς πληθυσμούς (Incrediblecrete, 2013).

Στα είδη της κρητικής χλωρίδας περιλαμβάνονται ο κρητικός έβενος (*Ebenus cretica*), ένας εντυπωσιακός θάμνος που ενδημεί μόνο στην Κρήτη, ο κρόκος των κρητικών ορέων (*Crocus oreocreticus*), που απουσιάζει όμως από τα Λευκά Όρη, η λαδανιά (*Cistus creticus*), ο θάμνος δηλαδή από τον οποίο συλλέγεται ο αλάδανος, η κρητική καμπανούλα (*Campanula cretica*), σπάνιο και πολύ όμορφο φυτό που συναντάται μόνο στα Χανιά, η πικροδάφνη (*Nerium oleander*), πανέμορφος και εντυπωσιακός θάμνος που φυτεύεται συχνά στις παρυφές των δρόμων (Incrediblecrete, 2013).

Μεγάλος είναι ο αριθμός των ορχιδέων του νησιού, αλλά κυρίως η Κρήτη είναι ο παράδεισος των αρωματικών φυτών, που αναπτύσσονται συνήθως στις απότομες πλαγιές των φαραγγιών (destinationcrete, 2014). Η Κρήτη φημίζεται για τα αρωματικά φυτά και βότανα που φυτρώνουν παντού στα βουνά, τις καλλιεργούμενες εκτάσεις και τις παραθαλάσσιες περιοχές. Αρκετά από αυτά είναι ενδημικά, και είναι γνωστά από την αρχαιότητα για τις φαρμακευτικές τους ιδιότητες. Η ξεχωριστή γεύση των κρητικών φαγητών οφείλεται στη χρήση κάποιου αρωματικού βοτάνου (Chetzogian, 2014). Το Δίκταμο ή (Ερωντας) (*Origanum dictamnus*), είναι ενδημικό βότανο της Κρήτης. Γνωστό από την αρχαιότητα, το χρησιμοποιούσαν ως αιμοστατικό και επουλωτικό πληγών. Η θεραπευτική του δράση για το στομάχι και οι επουλωτικές του ιδιότητες αναφέρονται και από τον Ιπποκράτη. Ανθίζει και συλλέγεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες (Chetzogian, 2014). Τα ενδημικά αρωματικά φυτά και βότανα αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Ενδημικά φυτά της Κρήτης

<i>Φασκόμηλο (Salvia fruticosa)</i>	<i>η Μαντζουράνα (Origanum microphyllum)</i>
<i>Μαλοτήρα (Sideritis syriaca)</i>	η Ρίγανη (Origanum vulgare ssp hirtum)
<i>το Θυμάρι (Coridothymus capitatus)</i>	η Θρούμπα (Satureja thymbra)
<i>το Χαμομήλι (Matricaria chamomila)</i>	η Μέντα (Mentha x piperita)
<i>το Τίλιο (tilia cordata mill)</i>	η Δάφνη (Laurus nobilis)
<i>το Δεντρολίβανο(Rosmarinus officinalis)</i>	ο Βασιλικός (Ocimum basilicum)
<i>το Αγιόκλημα (Lonicera)</i>	η Βρώμη
<i>η Αυγαριά (Vitex agnuscastus)</i>	η Μυρτιά (Myrtus communis)
<i>Χαμομήλι -Ματρικαρία το χαμαίμηλον - Matricaria chamomilla</i>	Δυόσμος ή δυόσμος ο πιπερώδης - Menta Viridi
<i>Αντωναΐδα</i>	Το Δίκταμο ή (Ερώντας) (Origanum dictamnus),
<i>το κρινάκι» της θάλασσας (Pancratium maritimum)</i>	η Λαδανιά (cistus creticus)

Πηγή: (Incrediblecrete, 2013, Chetzogian, 2014, destinationcrete, 2014)

Κηρυγμένα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, τα οποία αφορούν είδη της κρητικής χλωρίδας είναι (Incrediblecrete, 2013):

- *Ο Δρυς Κορφών*

Βρίσκεται κοντά στο χωριό Κορφές της επαρχίας Μαλεβιζίου του Ηρακλείου. Πρόκειται για αιωνόβιο δρυ με ιδιαίζουσα βοτανική αξία που συνδέεται με ιστορικά γεγονότα της περιοχής.

- *Το κρητικό Κεφαλάνθηρο, Καμάρες*

Βρίσκεται στη θέση «Μάνα νερού» σε υψόμετρο 1.400 μέτρων κοντά στα χωριά Καμάρες και Βορίζα του Ηρακλείου. Η προστατευόμενη περιοχή είναι ο βιότοπος

του σπάνιου και απειλούμενου είδους ορχιδέας, που ονομάζεται κρητικό Κεφαλάνθηρο. Είναι ένα από τα πέντε είδη αυτού του γένους που φύονται στην Ελλάδα και είναι ενδημικό στην οροσειρά της Ίδης στην Κρήτη.

4.6.1 Η Πανίδα της Κρήτης

Μεγαλύτερη συγκέντρωση ενδημικών ειδών εντοπίζεται σε ορεινούς όγκους και φαράγγια, όπου επικρατούν ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες ενώ η ανθρώπινη παρουσία είναι σαφώς περιορισμένη. Ενδημικά είδη εντοπίζονται σε όλες τις ομάδες (θηλαστικά, τρωκτικά, αμφίβια, ερπετά, ασπόνδυλα και σπονδυλόζωα) (Destinationcrete,2014). Τα περισσότερα από αυτά είναι ασπόνδυλα, δηλαδή αράχνες, έντομα, διπλόποδα, ισόποδα, που σε κάποιες περιπτώσεις έχουν και πολύ μεγάλο ενδημισμό. Επίσης, υπάρχουν περίπου 130 διαφορετικά είδη χερσαίων σαλιγκαριών, τα μισά από τα οποία είναι ενδημικά, ενώ η μυγαλή της Κρήτης (*Crocidura zimmermanni*), ένα μικρό εντομοφάγο που μοιάζει με ποντίκι, είναι το μοναδικό ενδημικό θηλαστικό είδος της Ελλάδας και ζει μόνο στους ορεινούς όγκους των Λευκών Ορέων, του Ψηλορείτη και της Δίκτης (Incrediblecrete, 2013).

Στην Κρήτη συναντάμε τρία είδη βατράχων, τον πρασινόφρουνο (*Bufo viridis*), τον δεντροβάτραχο (*Hyla arborea*) και τον κρητικό λιμνοβάτραχο (*Pelophylax cretensis*), ο οποίος είναι ενδημικό είδος. Υπάρχουν επίσης έντεκα είδη ερπετών, ένα είδος χελώνας, η γραμμωτή νεροχελώνα (*Mauremys rivulata*) (Incrediblecrete, 2013).

Οι σπηλιές αποτελούν επίσης εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα που φιλοξενούν εκτός από τα ασπόνδυλα και πολλές ομάδες σπονδυλοζώων με σημαντικότερη αυτή των Χειροπτέρων (νυχτερίδων) (Destinationcrete, 2014). Συναντάμε 17 είδη νυχτερίδας, 7 είδη ποντικών, 2 λαγόμορφα (τον λαγό της Κρήτης και το αγριοκούνελο) και 5 σαρκοφάγα είδη, με χαρακτηριστικότερο τον αγριόγατο της Κρήτης (*Felis sylvestris cretensis*), ένα είδος με πολύ μικρούς πληθυσμούς που θεωρούνταν ότι έχει εξαφανισθεί, ώσπου το 1997 βρέθηκε ένα άτομο (cretanbeaches, 2012).

Σε ολόκληρη την Κρήτη δεν υπάρχουν σαρκοφάγα θηλαστικά (λύκος, τσακάλι κλπ.) (Destinationcrete, 2014). Το πιο γνωστό είδος θηλαστικού είναι, ίσως, ο κρητικός Αίγαγρος (*Capra aegagrus cretica*), που μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα ζούσε σε όλους τους ορεινούς όγκους της Κρήτης. Σήμερα όμως, μετά την εξάπλωση της χρήσης των πυροβόλων όπλων, ο βιότοπός του έχει περιοριστεί αποκλειστικά στα Λευκά Όρη, ενώ κινδυνεύει άμεσα από τον υβριδισμό του με οικόσιτες κατσίκες, αλλά και από τις ανθρώπινες επεμβάσεις που οδηγούν στον κατακερματισμό του βιοτόπου του. Ο κίνδυνος εξαφάνισης αυτού του είδους και η ανάγκη λήψης μέτρων για την προστασία του, ήταν και η βασική αιτία για την ανακήρυξη του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς σε προστατευόμενη περιοχή. Ένα από τα εντυπωσιακά χαρακτηριστικά του είναι ότι τα αρσενικά φέρουν πολύ ισχυρά κέρατα, που μπορούν να φτάσουν σε μήκος μέχρι και το ένα μέτρο (Incrediblecrete, 2013).

Οι ορεινές περιοχές του νησιού και τα φαράγγια του παρουσιάζουν αξιόλογο ορνιθολογικό ενδιαφέρον, εξαιτίας των σημαντικών πληθυσμών και της ποικιλίας των πτηνών κυρίως των αρπακτικών που αναπαράγονται στα όρια τους. (Destinationcrete, 2014). Η Κρήτη αποτελεί σταθμό κατά την περίοδο της μετανάστευσης των πουλιών, γι' αυτό μπορεί να παρατηρηθούν γύρω στα 350 είδη πτηνών. Από αυτά, περισσότερα από 80 αναπαράγονται στην Κρήτη, με σημαντικότερο τον γυπαετό ή κοκκαλά (*Gypaetus barbatus*), ο οποίος έχει στην Κρήτη τον μοναδικό αναπαραγόμενο πληθυσμό σε όλα τα Βαλκάνια. Είναι από τα σπανιότερα αρπακτικά πουλιά της Ευρώπης. Επίσης, εδώ υπάρχει ο μεγαλύτερος αριθμός γυπών (*Gyps fulvus*) (Incrediblecrete, 2013). Κατά μήκος του νησιού υπάρχουν σημαντικές περιοχές για τα αρπακτικά καθώς αναπαράγονται και ζουν σε αυτές ο Γυπαετός *Gypaetus barbatus*, το όρνιο *Gyps fulvus*, ο Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, ο Σπιζαιτός *Hieraaetus fasciatus* και ο Πετρίτης *Falco peregrinus*. Επίσης αναπαράγεται η Νησιωτική Πέρδικα *Alectoris chukar* και η Κοκκινοκαλιακούδα *Pyrrhocorax pyrrhocorax*. Στην ανατολική Κρήτη εντοπίζεται επίσης η μεγαλύτερη στο κόσμο αποικία του γερακιού της Ελεονώρας (*Falco de Eleonora*) (Destinationcrete, 2014).

Άλλα είδη πουλιών που μπορούμε ενδεικτικά να συναντήσουμε στην Κρήτη είναι ο λευκοτσικνίας (*Egretta garzetta*), ο χρυσαιτός ή βιτσίλα (*Aquila chrysaetos*), η νησιωτική πέρδικα (*Alectoris chukar*), ο κόρακας (*Corvus corax*), η καρδερίνα

(*Carduelis carduelis*), ο μελισσοφάγος (*Merops apiaster*), η τυτώ (*Tyto alba*) και τέλος το τζίτζικι, ο τραγουδιστής του καλοκαιριού (Incrediblecrete, 2013).

4.7 Οι περιοχές NATURA στην Κρήτη

Λόγω του αριθμού και των γεωγραφικών τους θέσεων, οι νησιωτικοί υγρότοποι αποτελούν ενδιαιτήματα καθοριστικής σημασίας για πολλά σπάνια και ενδημικά είδη φυτών και ζώων της Ελλάδας, αλλά και ενδιάμεσοι σταθμοί για εκατομμύρια μεταναστευτικά πουλιά. Στα πλαίσια του προγράμματος της WWF Ελλάς «Προστασία των νησιωτικών υγρότοπων της Ελλάδας» απογράφηκαν 107 φυσικοί και 102 τεχνητοί υγρότοποι μεγαλύτεροι από στρέμμα στην Κρήτη, τη Γαύδο και το Γαϊδουρονήσι, που καταλαμβάνουν συνολική έκταση 10 τ.χλμ. (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

Οι νησιωτικοί υγρότοποι, εκτός του ότι αποτελούν βασικό κρίκο στον υδρολογικό κύκλο και ρυθμίζουν τοπικά το κλίμα, αποτελούν οάσεις για την άγρια ζωή. Παρόλο που η συνολική τους έκταση είναι μικρότερη του 1% της έκτασης των νησιών φιλοξενούν σπάνιους τύπους οικότοπων και αποτελούν χώρους διατροφής, φωλιάσματος και αναπαραγωγής πληθυσμών εκατοντάδων ειδών ζώων, πολλά από τα οποία είναι απειλούμενα ή και ενδημικά. Τόσο οι μεγάλοι όσο και οι μικροί νησιωτικοί υγρότοποι είναι εξαιρετικά σημαντικοί ως σταθμοί ξεκούρασης, καταφυγίου και διατροφής για εκατομμύρια μεταναστευτικά πουλιά κάθε χρόνο. Το 45,1% των νησιωτικών υγρότοπων της Ελλάδας είναι ενταγμένοι σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000, Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (TKΣ), Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και σε Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

Οι φυσικοί υγρότοποι έχουν συνολική έκταση 5,5 τ.χλμ, καταλαμβάνοντας ένα αξιοσημείωτα μικρό ποσοστό της έκτασης του νησιού (0,07%). Οι μισοί έχουν έκταση 1-10 στρέμματα ενώ 63 υγρότοποι δεν ξεπερνούν τα 20στρ. Μόνο 13 υγρότοποι είναι μεγαλύτεροι από 100 στρ. και 4 από αυτούς μεγαλύτεροι από 400 [Εποχικό τέλμα Ομαλού Βιάννου (443 στρ.), Λίμνη και ποταμός Αλμυρού Ηρακλείου (452 στρ.), Λιμνοθάλασσα Μάλου (502 στρ.) και Λίμνη Κουρνά (705 στρ.)]. Περισσότερους υγρότοπους έχει ο νομός Χανίων (44 υγρότοποι, 2.526 στρ.) και

ακολουθούν οι νομοί: Λασιθίου (30, 722 στρ.), Ρεθύμνου (21, 397 στρ.) και Ηρακλείου (13, 1.806 στρ.) (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

Οι τεχνητοί υγρότοποι (κυρίως ταμιευτήρες) είναι όλοι εσωτερικοί και καταλαμβάνουν πλέον συνολική έκταση μεγαλύτερη από αυτήν των φυσικών (4.642 στρ.). Οι 77 είναι μικρότεροι από 10 στρ. και μόνο 7 είναι μεγαλύτεροι από 100 στρ. Οι μεγαλύτεροι είναι οι φραγμολίμενες Μπραμιανών Ιεράπετρας, Λασιθίου (1040 στρ.), Φανερωμένης Ηρακλείου (908 στρ.) και Ποταμών Ρεθύμνου (1.354 στρ.). Η έκταση των τεχνητών υγρότοπων αναμένεται να αυξηθεί πολύ στο άμεσο μέλλον καθώς συνεχίζουν να κατασκευάζονται φραγμολίμενες (π.χ. Φράγμα Αποσελέμη) και λιμνοδεξαμενές (Ομαλού Χανίων, Οροπέδιου Λασιθίου, κ.ά). Περισσότερους τεχνητούς υγρότοπους έχει ο νομός Ηρακλείου (59 υγρότοποι, 1.807 στρ.) και ακολουθούν οι νομοί: Λασιθίου (18, 1.770 στρ.), Ρεθύμνου (11, 1.624 στρ.) και Χανίων (13, 241 στρ.) (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

Πίνακας 2: Περιοχές NATURA 2000 της Κρήτης

<i>Γιούχτας,</i>	<i>Φαράγγι Αγίας Ειρήνης</i>	<i>Νήσος Δια</i>	<i>(1337,16</i>	<i>Δυτικά Αστερούσια (από</i>
	<i>(716,05 στρέμματα)</i>	<i>στρέμματα),</i>		<i>Αγιοφάραγγο έως Κόκκινο</i>
				<i>Πύργο) (2922,24 στρέμματα),</i>
<i>Αστερούσια (Κόφινας)</i>	<i>Ομαλός Βιάννου (Σύμη</i>	<i>Δυτικά Αστερούσια</i>	<i>Ανατολικά Αστερούσια</i>	
<i>(16174,27 στρέμματα)</i>	<i>Ομαλός) (3939,70</i>	<i>(3403,00 στρέμματα),</i>	<i>(25074,00 στρέμματα),</i>	
<i>Κρουσώνας - Βρωμονερο</i>	<i>Όρος Γιούχτας (420,00</i>	<i>Κορυφή Κουπα (Δυτική</i>	<i>Εκβολή Γεροποτάμου</i>	
<i>Ίδης (7876,00 στρέμματα)</i>	<i>στρέμματα),</i>	<i>Κρήτη) (1992,00</i>	<i>Μεσσαρας (687,00</i>	
		<i>στρέμματα),</i>	<i>στρέμματα)</i>	
<i>Δικτη: Οροπέδιο Λασιθίου,</i>	<i>Νήσος Χρυσή (630,65</i>	<i>Μονή Καψα (Φαράγγι</i>	<i>Όρος Θρυπτης & Γύρω</i>	
<i>Καθαρό, Σελενα, Κράσι,</i>	<i>στρέμματα),</i>	<i>Καψα & Γύρω Περιοχή)</i>	<i>Περιοχή (8587,66</i>	
<i>Σελέκανος, Χαλασμένη</i>		<i>(986,23 στρέμματα),</i>	<i>στρέμματα),</i>	
<i>Κορυφή (34007,17</i>				

στρέμματα),				
Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης: Διονυσάδες, Ελασα και Χερσόνησος Σίδερο(Άκρα Μαυροβούνι - Βάι - Άκρα Πλακος) και Θαλάσσια Ζώνη (13066,57 στρέμματα)	Νήσος Κουφονήσι και Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη (804,68 στρέμματα)	Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης (3746,00 στρέμματα), Κορυφή -Μαδάρα Δίκτης (13266,00 στρέμματα)		Διονυσάδες Νήσοι (506,00 στρέμματα)
Φαράγγι Σεληνάρι-Βραχάσι (2313,00 στρέμματα)	Νοτιοδυτική Θρύπη (Κουφωτώ) (1613,00 στρέμματα)	Νησίδες Καβαλλοι (4,63 στρέμματα)		Όρη Ζάκρου (3883,00 στρέμματα)
Όρος Κέδρος (4700,24 στρέμματα)	Κουρταλιώτικο Φαράγγι – Μονή Πρέβελι - Ευρύτερη Περιοχή (3642,09 στρέμματα)	Πρασιανό Φαραγγι - Πατσός - Σφακορυακό Ρέμα -Παραλία Ρεθύμνου και Εκβολή Γεροποταμου, Ακρ. Λιανος Κάβος - Περιβόλια (13121,48 στρέμματα)		Όρος Ίδη (Βορίζια, Γερνοί, Καλή Μαδάρα) (39913,08 στρέμματα)
Ζορος - Αγαθή - Κέδρος (8270,00 στρέμματα)	Κουρταλιώτικο Φαράγγι , Φαράγγι Πρέβελι (7598,00 στρέμματα)	Πρασιανό Φαράγγι (1102,00 στρέμματα)		Όρος Ψηλορείτης (Νοτιοδυτικό Τμήμα) (10538,00 στρέμματα)
Ήμερη & Άγρια Γραμβούσα - Τηγάνι & Φαλάσαρνα - Ποντικονήσι, Όρμος Λιβιάδι - Βγλία (5781,30 στρέμματα)	Νήσος Ελαφώνησος και Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη (271,79 στρέμματα)	Χερσόνησος Ροδοπού - Παραλία Μάλεμε (8753,27 στρέμματα)		Έλος - Τοπόλια - Σάσαλος - Άγιος Δικαίος (7351,92 στρέμματα)
Όρμος Σούγιας - Βάρδια - Φαράγγι Λισσού μέχρι Ανυδρους και Παράκτια Ζώνη (3039,84 στρέμματα)	Λίμνη Αγνιάς - Πλατανιάς - Ρέμα και Εκβολη Κεριτη - Κοιλάδα Φασας (1211,58 στρέμματα)	Φαράγγι Θερίσσου (497,73 στρέμματα)		Λευκά Όρη και Παράκτια Ζώνη (53363,68 στρέμματα)
(Βορειοανατολικές Ακτές) - Παραλία Γεωργιούπολης - Λίμνη Κουρνά (4430,51 στρέμματα)	Φρε - Τζιτζιφες - Νιπος (1217,60 στρέμματα)	Ασφένδου - Καλλικράτης και Παράκτια Ζώνη (14022,51 στρέμματα)		Νήσοι Γαύδος και Γαυδοπούλα (6290,59 στρέμματα)
Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς -	Παραλία	από Μετερίζια Άγιος Δικαίος-		Χερσόνησος Γραμβούσας και

Φαράγγι Τρουπιτής - Ψιλαφι - Κουστογέρακο (13949,00 στρέμματα),	Χρυσοσκαλίτισσα μέχρι Τσουναρα- Ακρωτήριο Κριός (2202,49 στρέμματα),	Λευκών Ορέων (6874,00 στρέμματα),	Βιτσιλια Νησίδες Ήμερη και Άγρια Γραμβούσα, Ποντικονήσι (2806,00 στρέμματα),
Νησίδα Άγιοι Θεοδώροι (81,00 στρέμματα)	Φαράγγι Καλλικράτης- Αργουλιανό Φαράγγι- Οροπέδιο Μανίκα (4209,00 στρέμματα)	Λίμνη Αγιάς (Χανιά) (67,00 στρέμματα)	Χερσόνησος Ροδοπού (2920,00 στρέμματα)
Λίμνη Κουρνά και Εκβολή Αλμυρού (200,00 στρέμματα)	Νοτιοδυτική Γαύδος και Γαυδοπούλα (1564,00 στρέμματα)		

Πηγή: (Patris, 2002)

4.7.1 Επιπτώσεις από την ανθρώπινη διαχείριση

Η αλλαγή του τρόπου ζωής τις τελευταίες δεκαετίες, η αύξηση του τουρισμού, η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, η εκτός σχεδίου δόμηση, η παράνομη δόμηση και ο ελλιπέστατος έλεγχος της νομιμότητας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων έχουν επιτρέψει ραγδαίους ρυθμούς αλλαγής των χρήσεων γης. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες υποβαθμίζουν και συρρικνώνουν με ανησυχητικούς ρυθμούς τους νησιωτικούς υγρότοπους. Ήδη τουλάχιστον 45 υγρότοποι έχουν καταστραφεί πλήρως τα τελευταία 30 χρόνια ενώ το 50% των φυσικών νησιωτικών υγρότοπων είναι κρίσιμα υποβαθμισμένοι (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υγρότοποι της Κρήτης είναι οι εκχερσώσεις, τα μπαζώματα, η δόμηση (παράνομη και «νόμιμη»), οι διανοίξεις δρόμων, τα στερεά απορρίμματα, ή ρύπανση με απόβλητα ελαιουργείων και αστικών λυμάτων, οι επεκτάσεις των καλλιεργειών, οι αποστραγγίσεις και η διακοπή της τροφοδοσίας τους με γλυκό νερό. Οι φυσικές υγροτοπικές εκτάσεις μειώθηκαν κατά τουλάχιστον 70% στη διάρκεια του περασμένου αιώνα. Οι μισοί από τους 107 φυσικούς υγρότοπους του νησιού έχουν αλλοιωθεί σημαντικά και οι απειλές είναι άμεσες και ορατές για τους υπόλοιπους, ακόμα και για τους 22 που βρίσκονται

σε καλή κατάσταση διατήρησης. Καθώς η απάθεια και η αμάθεια συνεχίζουν να επιτρέπουν την καταστροφή των υγροτόπων, η απώλεια των ωφελειών που κάποτε παρείχαν χωρίς κόστος, θα γίνει όλο και πιο αισθητή. (Δασκαλάκης κ.ά., 2013).

4.7.2 «Μίνι-Natura» (ΜΑΦ) στην Κρήτη για μοναδικά αυτοφυή είδη

Παρά την έντονη «ανάπτυξη» και τις επεμβάσεις από την ανθρώπινη δραστηριότητα που έχει δεχτεί η Κρήτη τις τελευταίες δεκαετίες, εξακολουθεί να θεωρείται ένας «παράδεισος» βιοποικιλότητας για μοναδικά αυτοφυή είδη. Ο στόχος μιας ομάδας επιστημόνων ήταν η προστασία των ειδών αυτών, η οποία δημιούργησε ένα δίκτυο από επτά «μίνι-Natura», προκειμένου να τα μελετήσει και να τα προφυλάξει. Το πιλοτικό δίκτυο των επτά περιοχών Μικρό-Αποθεμάτων Φυτών ή (ΜΑΦ), δημιουργήθηκε στη Δυτική Κρήτη από επιστημονική ομάδα του Τμήματος Βιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τη συνεργασία του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων, τη Διεύθυνση Δασών Χανίων και του Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης Κρήτης, στο πλαίσιο του κοινοτικού προγράμματος Life Nature 2004 (Λιάλιος, 2009).

Η ιδέα αυτή, του καθορισμού μικρών περιοχών για την προστασία κάποιου απειλούμενου φυτού ή ενός μικρού οικοσυστήματος προήλθε από την Ισπανία. Μέσα σε μια 15ετία, οι Ισπανοί δημιούργησαν ένα δίκτυο από 300 ΜΑΦ, άλλες σε δημόσια γη και άλλες σε ιδιωτική. Στόχος των ΜΑΦ είναι να βοηθήσουν στην προστασία και διαχείριση απειλούμενων στοιχείων της χλωρίδας, είτε για κάποιο συγκεκριμένο φυτό είτε για να λειτουργήσουν ως ομπρέλα για ένα σύνολο. Σε μία από τις κρητικές ΜΑΦ για παράδειγμα υπάρχουν περισσότερα από 200 είδη. Δημιουργώντας ένα μωσαϊκό από περιοχές μικρό-αποθεμάτων φυτών, που καθεμία έχει έκταση το ανώτερο 200 στρέμματα, συμπληρώνεις έτσι το δίκτυο των Natura, εστιάζοντας σε περιοχές όπου πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή (Λιάλιος, 2009).

Μια περιοχή ΜΑΦ δημιουργείται ως εξής: αρχικά, έπειτα από μελέτη επιλέγονται τα είδη που έχουν ανάγκη να προστατευθούν και οι τοποθεσίες όπου αυτά βρίσκονται. Στη συνέχεια, η περιοχή οριοθετείται με κάποια σημάδια και

τοποθετούνται ενημερωτικές πινακίδες. Σε μερικές περιπτώσεις ίσως χρειαστεί η περιφράξη μιας περιοχής για να προστατευτεί η χλωρίδα από την βόσκηση. Το πρόγραμμα δημιουργίας ΜΑΦ στη δυτική Κρήτη διήρκεσε τρία χρόνια και στο πλαίσió του καθορίστηκαν επτά περιοχές: οι έξι αφορούσαν την προστασία κάποιου απειλούμενου είδους της κρητικής χλωρίδας και η έβδομη ενός μικρού οικοσυστήματος, με «κεντρικό» είδος τον αυτοφυή φοίνικα. Τον καθορισμό των περιοχών συμπλήρωσαν προγράμματα δραστηριοποίησης και ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού (Λιάλιος, 2009).

Σύντομα πρόκειται να υπογραφεί από την Περιφέρεια Κρήτης απόφαση με την οποία οι επτά ΜΑΦ θα χαρακτηρίζονται καταφύγια άγριας ζωής. Κι αυτό για να αποκτήσουν νομική προστασία ενάντια στη διάνοιξη δρόμων ή την οικιστική δραστηριότητα. Η νομική προστασία και ο καθορισμός περιοχών προστασίας, μικρών ή μεγάλων, δεν επαρκούν αν δεν υπάρξει μία συνεχής διαχειριστική προσπάθεια. Για τις περιοχές Natura της Κρήτης μόνο μία διαθέτει φορέα διαχείρισης, αυτή των Λευκών Ορέων, ο οποίος όμως είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος, ενώ ο κόσμος παραμένει δύσπιστος απέναντι στις απαγορεύσεις, αφού δεν δίνονται αντισταθμιστικά οφέλη, ούτε προτείνεται μια σοβαρή εναλλακτική λύση για ήπια ανάπτυξη στις περιοχές αυτές (Λιάλιος, 2009).

4.8 JUNICOAST - Δράσεις για την προστασία των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Κρήτη

Οι «Παράκτιες αμμοθίνες με είδη Κέδρων» αποτελούν σύμφωνα με την Οδηγία των Οικοτόπων (οδηγία ΕΟΚ 92/43) οικότοπο προτεραιότητας (κωδικός 2250*). Πρόκειται για ένα σπάνιο, εξαιρετικής ομορφιάς οικότοπο, που απαντάται στις ακτές της Νότιας και Δυτικής Ευρώπης. Τα είδη κέδρων που βρίσκονται διάσπαρτα ανάμεσα στις αμμοθίνες, επιβιώνουν στις αντίξοες συνθήκες της δράσης του ανέμου και της άμμου, άλλοτε όρθια και άλλοτε πεσμένα στο έδαφος, δίνοντας στο οικότοπο μια μοναδική σύνθεση από φυσικά γλυπτά (Junicoast, 2014).

Στην Ελλάδα, ο οικοτόπος αυτός απειλείται από διάφορους παράγοντες όπως περιορισμένη φυσική αναγέννηση, τουρισμός, έλλειψη ευαισθητοποίησης του κοινού, εναπόθεση απορριμμάτων, κόψιμο κλαδιών, βόσκηση και άλλα. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και την έντονη ανάγκη προστασίας του οικοτόπου, το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων (ΜΑΙΧ) σε συνεργασία με το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Κρήτης (ΠΤΑ) και την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης μέσω των Διευθύνσεων Δασών Χανίων και Λασιθίου, υλοποιούν το πρόγραμμα JUNICOAST (LIFE07NAT/GR/000296). Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω του ταμείου LIFE+ κατά 75% και έχει διάρκεια 56 μήνες. Ο συντονιστής του προγράμματος είναι το ΜΑΙΧ, ο συνολικός προϋπολογισμός είναι 1.501.210 €, η χρηματοδότηση από το LIFE 75% είναι 1.125.908 €, Ιδία συμμετοχή των εταίρων είναι 375.303 €. Έναρξη προγράμματος: 1/1/2009, λήξη προγράμματος: 31/8/2013 (Junicoast,2014).

4.8.1 Περίληψη του προγράμματος

Το πρόγραμμα JUNICOAST είναι μία από τις έξι προτάσεις που εγκρίθηκαν για χρηματοδότηση από το πρόγραμμα LIFE+ 2007-2013 για το περιβάλλον. Αντικείμενο του προγράμματος είναι η προστασία του οικοτόπου των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus*. Σύμφωνα με την Κοινοτική οδηγία των οικοτόπων 92/43 (Habitats Directive), οι παράκτιες αμμοθίνες με είδη *Juniperus* αποτελούν οικοτόπο προτεραιότητας (κωδικός 2250*). Η κατανομή του οικοτόπου αυτού στην Ελλάδα περιορίζεται κυρίως στα νότια της χώρας. Το πρόγραμμα θα ασχοληθεί με όλες τις γνωστές τοποθεσίες του οικοτόπου στις περιοχές της Κρήτης που ανήκουν στο Ελληνικό δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 (Junicoast, 2014).

Όλες οι δράσεις του προγράμματος θα εφαρμοστούν στις περιοχές της Κρήτης στις οποίες απαντάται ο ανωτέρω οικοτόπος και οι οποίες καλύπτουν περίπου το 54% του οικοτόπου αυτού στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα αυτό μέσω της Εθνικής, πολυσυμμετοχικής επικοινωνιακής στρατηγικής στοχεύει στην προώθηση συγκεκριμένων δράσεων προστασίας, στην διάδοση της εμπειρίας, στην προώθηση και εκπαίδευση σχετικά με τις τεχνικές και τις μεθόδους σε εθνικό επίπεδο, καθώς

επίσης και στην ευαισθητοποίηση του κοινού, διασφαλίζοντας την ευρύτερη προστασία του οικοτόπου αυτού σε όλη την Ελλάδα. Το πρόγραμμα JUNICOAST έχει την μορφή επιδεικτικού προγράμματος (demonstration project) ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2009 και η διάρκειά του είναι 4 χρόνια (Junicoast, 2014).

4.8.2 Περιοχές εφαρμογής

Ο οικοτόπος 2250* έχει καταγραφεί σε 4 περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ 2000 στην Κρήτη:

- Νήσος Γαύδος GR4340013, Ν. Χανίων
- Ελαφόνησος GR4340015 Ν. Χανίων
- Φαλάσαρνα GR4340001 Ν. Χανίων
- Νήσος Χρυσή GR4320003 Ν. Λασιθίου

Στις περιοχές της Κρήτης θα εφαρμοσθούν όλες οι δράσεις του προγράμματος. Όλα θα γίνουν σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και οι δαπάνες θα καλύπτονται από τον συντονιστή του προγράμματος (Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων) (Junicoast, 2014).

4.8.3 Αντικείμενο

Πρωταρχικός σκοπός του προγράμματος είναι να προωθήσει και να καταστήσει δυνατή την μακροχρόνια προστασία και διατήρηση του οικοτόπου των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Ελλάδα. Οι στόχοι του προγράμματος είναι:

- Να συμβάλει στην ενοποίηση και διάδοση της γνώσης για την προστασία, αποκατάσταση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του οικοτόπου των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Ελλάδα.

- Να κατανοήσει, να προσδιορίσει και να αποτρέψει φυσικές και ανθρωπογενείς απειλές οι οποίες οδηγούν στην μακροχρόνια υποβάθμιση του οικοτόπου.
- Να σχεδιάσει και να εφαρμόσει δράσεις για την μακροπρόθεσμη προστασία και αποκατάσταση του οικοτόπου των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus*.
- Να παρέχει υποστήριξη για καλύτερη περιβαλλοντική διαχείριση στις περιοχές Natura 2000 μέσω της συμμετοχής και εκπαίδευσης των εμπλεκόμενων φορέων (Junicoast, 2014).

4.8.4 Δομή του προγράμματος

Το πρόγραμμα βασίζεται σε μια σειρά προπαρασκευαστικών δράσεων που θα πραγματοποιηθούν στην Κρήτη και οι οποίες θα βοηθήσουν την ενοποίηση της γνώσης, για την κατανόηση των βιοτικών και αβιοτικών παραγόντων που επηρεάζουν την δομή και την ποιότητα του οικοτόπου, καθώς επίσης και των αποτελεσμάτων των ανθρωπογενών πιέσεων. Με την ολοκλήρωση των προπαρασκευαστικών δράσεων θα ακολουθήσουν συγκεκριμένες δράσεις προστασίας στις περιοχές της Κρήτης στοχεύοντας στην εξάλειψη ή τον περιορισμό των κύριων φυσικών ή ανθρωπογενών απειλών. Οι δράσεις αυτές θα εξετάσουν, θα αξιολογήσουν και θα θέσουν σε εφαρμογή ενέργειες και μεθοδολογίες για τη μακροχρόνια διαχείριση του συγκεκριμένου οικοτόπου. Ως πρόγραμμα επίδειξης, οι δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού και διάχυσης των αποτελεσμάτων θα πραγματοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο χρησιμοποιώντας μια πολύ-συμμετοχική επικοινωνιακή στρατηγική επιτρέποντας την προώθηση της προστασίας του οικοτόπου. Αυτό θα επιτευχθεί με την ενεργή συμμετοχή των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων από την αρχή του προγράμματος. Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει (Junicoast,2014):

- Εκστρατεία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης η οποία θα αυξήσει την δημόσια ευαισθητοποίηση και θα ενισχύσει την μακροχρόνια υποστήριξη του προγράμματος στην Κρήτη.

- Παροχή εκπαίδευσης και οδηγιών σχετικών με τις μεθοδολογίες προστασίας και αποκατάστασης του οικοτόπου σε εθνικό επίπεδο.
- Δημιουργία τοπικών, εθνικών και ευρωπαϊκών δικτύων για την προστασία του οικοτόπου.

4.8.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα κατά το τέλος του προγράμματος θα αναφέρονται σε δυο επίπεδα, Εθνικό και στην Κρήτη.

Εθνικό επίπεδο: Τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο προσδιορίζονται στην εγκαθίδρυση και στην επικοινωνία της γνωστικής βάσης σχετικά με (Junicoast,2014):

- Τις φυτοκοινωνίες των αμμοθινών και τη σύνθεση-δομή των πληθυσμών του είδους *Juniperus*,
- Τα αποτελέσματα των ανθρωπογενών επιδράσεων στην οικολογία του οικοτόπου,
- Τις μεθόδους αποτελεσματικής συμμετοχής και διαχείρισης των οικοτόπων,
- Τις μεθόδους αποτελεσματικής παρακολούθησης και προστασίας του οικοτόπου μέσω της ανάπτυξης οδηγιών και πρωτοκόλλων παρακολούθησης.

Κρήτη: Τα αναμενόμενα αποτελέσματα στην Κρήτη προσδιορίζονται στη βελτίωση των συνθηκών προστασίας του οικοτόπου και στον περιορισμό των απειλών μέσα από μια σειρά δράσεων που θα εφαρμοσθούν σε όλες τις περιοχές της Κρήτης και οι οποίες θα έχουν ως αποτέλεσμα (Junicoast,2014):

- Την χαρτογράφηση, οριοθέτηση, και καθαρισμό του οικοτόπου,
- Την υποβοήθηση της αναγέννησης του είδους *Juniperus*

- Την εντός και εκτός τόπου (In situ and ex situ) διατήρηση του είδους *Juniperus* καθώς και των θεμελιωδών ειδών του οικοτόπου
- Την αποκατάσταση της πρωτογενούς εμπρόσθιας ζώνης των αμμοθινών
- Την ελαχιστοποίηση των απειλών και των αρνητικών επιπτώσεων

Επιπλέον η μακροχρόνια διατήρηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος θα διασφαλιστεί μέσω της δημιουργίας Ευρωπαϊκών, Εθνικών και τοπικών δικτύων καθώς και την σύνταξη των “Μετά-Life” σχεδίων προστασίας και επικοινωνίας (Junicoast, 2014).

4.8.6 Δίκτυο εμπλεκόμενων φορέων

Καθώς οι ανάγκες και οι προτεραιότητες των εμπλεκόμενων φορέων αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη βιωσιμότητα των δράσεων του προγράμματος, ένα δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ των φορέων αυτών είναι απαραίτητο. Το δίκτυο αυτό θα περιλαμβάνει διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, εκλεγμένα μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης, μη κυβερνητικές οργανώσεις, συνεταιρισμούς, αναπτυξιακές εταιρίες και ακαδημαϊκούς επιστήμονες. Σκοπός του δικτύου, εκτός των άλλων, είναι να εξασφαλίσει τη διάδοση των καλύτερων πρακτικών για τη διαχείριση του οικοτόπου (Junicoast, 2014).

Σχετικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Junicoast, 2014):

- Ελλάδα Καθαρή
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ για την Προστασία του Περιβάλλοντος & της Πολιτιστικής Κληρονομιάς πρόγραμμα: ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ
- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία
- Δίκτυο Μεσόγειος SOS
- Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ

- MEDASSET-O Μεσογειακός Σύνδεσμος για την Σωτηρία των Θαλασσίων Χελωνών

Δημόσιες υπηρεσίες και φορείς που σχετίζονται με τις περιοχές του προγράμματος (Junicoast,2014):

- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Τμήμα. Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος
- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
- ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ
- ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

4.8.7 Δίκτυο τουρισμού

Οι περισσότερες περιοχές μελέτης όπου βρίσκεται ο οικότοπος των παράκτιων αμμοθινών με είδη κέδρων, αποτελούν για πολλούς τουρίστες δημοφιλή προορισμό για διακοπές, εξαιτίας της σπάνιας φυσικής ομορφιάς του τοπίου. Για να διατηρηθεί αυτή η μοναδική φυσική μας κληρονομιά, μέσω του προγράμματος Junicoast θα διαμορφωθούν προτάσεις για ένα αειφορικό τουρισμό στις περιοχές, με σεβασμό στο περιβάλλον και στη φύση. Παράλληλα θα δημιουργηθεί ένα δίκτυο τουρισμού μέσω του οποίου οι επισκέπτες θα μπορούν να ενημερώνονται για τις απειλές που δέχεται ο οικότοπος και για τον κατάλληλο κώδικα συμπεριφοράς ούτως ώστε να παραμείνουν το τοπίο και η φύση αναλλοίωτα (Junicoast, 2014).

Κεφάλαιο 5

Δήμος Ιεράπετρας - Νομός Λασιθίου

5.1 Εισαγωγή

Στο ανατολικό άκρο της Κρήτης, ο νομός Λασιθίου ξαφνιάζει με τις έντονες αντιθέσεις του. Πίσω από την λάμψη των παγκοσμίως γνωστών παραθαλάσσιων τουριστικών θέρετρων με τις υπερπολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες, βρίσκονται ανόθευτα από τον τουρισμό όμορφα ορεινά χωριά, ερημικές παραλίες, άγνωστοι αρχαιολογικοί χώροι και βυζαντινά ξωκλήσια, δημιουργώντας ένα πολύ γοητευτικό σκηνικό (Visitgreece, 2013). Στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου ανήκουν ο Δήμος Αγίου Νικολάου, ο Δήμος Ιεράπετρας, ο Δήμος Οροπεδίου και ο Δήμος Σητείας (wikipedia, 2014).

Μερικά από τα ενδιαφέροντα μέρη στον Νομό Λασιθίου τα οποία αποτελούν διάσημους τουριστικούς προορισμούς είναι, η αρχαία Ίτανος, το φοινικόδασος στο Βάι, η μονή Τοπλού, το Δικταίο Άντρο και το μινωικό ανάκτορο στη Ζάκρο. Η περιοχή του Αγίου Νικολάου και της Ελούντας είναι ονομαστοί προορισμοί με το νησάκι της Σπιναλόγκα. Μόνο για τους θερινούς μήνες, ιδιαίτερο εκδρομικό προορισμό αποτελεί είναι η νησίδα Χρυσή (ή Γαϊδουρονήσι ή Νησί) 8 μίλια νότια της Ιεράπετρας (winesurveyor, 2009-14).

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην ευρύτερη περιοχή της Ιεράπετρας η οποία αποτελεί σημείο διερεύνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, προβάλλοντας τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής δίνοντας περισσότερη έμφαση στις περιοχές Natura 2000 και στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας που υπάγονται σε αυτήν. Σκοπός είναι να παρουσιαστεί η πολιτιστική αξία της περιοχής, τα όμορφα και σπάνια φυσικά τοπία της, να εντοπιστούν τα προβλήματα που υπάρχουν, προκειμένου να προταθούν λύσεις για μια βιώσιμη και αειφόρο τουριστική ανάπτυξη ήπιας μορφής, σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000.

5.2 Η περιοχή της Ιεράπετρας

Ο Δήμος Ιεράπετρας είναι δήμος της περιφέρειας Κρήτης, ο οποίος συστάθηκε με το Πρόγραμμα Καλλικράτης. Προέκυψε από την συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων Ιεράπετρας και Μακρύ Γιαλού. Η έκταση του νέου Δήμου είναι 551.04 τ.χλμ, ο πληθυσμός του 28.270 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2011 και εμπεριέχονται σε αυτόν τριάντα ένα χωριά (31). Έδρα του νέου δήμου είναι η Ιεράπετρα (wikipedia, 2014, ierapetra, 2014).

Η Ιεράπετρα είναι η τέταρτη μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης. Είναι επίσης η μεγαλύτερη σε πληθυσμό πόλη του νομού Λασιθίου και η νοτιότερη της Ελλάδας. Βρίσκεται 100 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από το Ηράκλειο, 242 χιλιόμετρα από τα Χανιά και 36 χιλιόμετρα νότια από τον Άγιο Νικόλαο (ierapetra, 2013). Είναι μια μεγάλη και σύγχρονη πόλη που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από άλλες μεγαλύτερες πόλεις της Κρήτης (explocrete, 2014).

Χτισμένη σε μια στρατηγική γωνιά της Ευρώπης, ευνοούμενη από τη φύση, η Ιεράπετρα αναπτύσσεται συνεχώς από τα πρώτα χρόνια του αρχαίου Κρητικού πολιτισμού και ήταν ανέκαθεν ένα σημαντικό κέντρο γεμάτο δράση και ενδιαφέροντα. Γνωρίζει μεγάλη άνθηση κατά τις περιόδους του Μινωικού, του Ρωμαϊκού και του Βυζαντινού πολιτισμού. Αλλά και κατά τους χρόνους της Αραβοκρατίας, της Ενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας, η Ιεράπετρα παρέμενε πάντοτε ένα από τα ισχυρότερα εμπορικά κέντρα αποτελώντας τη **“Νοτιότερη Πύλη της Ευρώπης”** (ierapetra, 2014).

Είναι έδρα του Μητροπολίτη Ιεραπότνης και Σητείας, έχει αξιόλογο μουσείο, ενετικό φρούριο, και άλλα αξιοθέατα. Εδώ διατηρείται και το σπίτι που διανυκτέρευσε ο Μ. Ναπολέων (emark.teicrete, 2008).

5.2.1 Η Ιστορία

Στην είσοδο του Δήμου Ιεράπετρας καθώς ερχόμαστε από τον ΒΟΑ, συναντάμε στη διαδρομή την αρχαία πόλη Γουρνιά, η οποία υπήρξε κατά την αρχαιότητα σπουδαίο γεωργικό και εμπορικό κέντρο. Όλη η περιοχή του κόλπου Μεραμπέλλου υπήρξε κοιτίδα αρχαίου πολιτισμού, με ονομαστές αρχαίες πόλεις, την Ιεράπυτνα, την Ωλερο, τη Μάλλα, το Μύρτος κ.ά. (emark.teicrete, 2008).

Η Ιεράπετρα έχει χτιστεί στη θέση που βρισκόταν η αρχαία πόλη Ιεράπυτνα. Η αρχική της ονομασία (Κύρβα) αποδίδεται στον ιδρυτή της, τον Κύρβα ο οποίος ήρθε στη μεγαλόνησο από τη Ρόδο. Πριν από την επικράτηση του σημερινού της ονόματος, προηγήθηκαν άλλα ονόματα όπως Κάμιρος, Πύτνα, Ιεράπυτνα και τελικά τα νεότερα χρόνια Ιεράπετρα (wikipedia, 2014). Η Ιεράπυτνα βρισκόταν στο μικρότερο άξονα βορρά νότου της Κρήτης και η θέση της εκτός από στρατηγική για τις εμπορικές συναλλαγές της εποχής, της επιφύλασσε και πολλούς ισχυρούς ανταγωνιστές, όπως την Πραισό στα ανατολικά της και τη Βιάννο στα δυτικά της (emark.teicrete, 2008).

Στη Ρωμαϊοκρατία η Ιεράπυτνα διάνυσε περίοδο ακμής και μετατράπηκε σε μια από τις πλέον κοσμοπολίτικες πόλεις της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Παράλληλα το λιμάνι της θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντικό λόγω της εύκολης πρόσβασης προς την Αίγυπτο. Η πόλη διατήρησε τη σημασία της κατά τη διάρκεια της Πρώτης Βυζαντινής περιόδου, αλλά στη συνέχεια καταστράφηκε από τους Αραβες. Το 1647 η Ιεράπετρα έπεσε στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι είχαν ήδη αρχίσει φονικές επιδρομές στην Κρήτη πλήττοντας κυρίως τις παράλιες πόλεις και τα χωριά της (emark.teicrete, 2008).

Το νόμισμα της αρχαίας Ιεράπετρας, ένα αργυρό δίδραχμο της εποχής του 2ου - 1ου αι. π.Χ. φυλάγεται στο Βρετανικό Μουσείο. Απεικονίζει ένα γυναικείο κεφάλι σε δεξιό προφίλ, στολισμένο με κορώνα. Η κόμη είναι περιποιημένη και συμμαζεμένη, ενώ ο σβέρκος καλύπτεται από μπούκλες. Η πίσω όψη φέρει τις επιγραφές ΙΕΡΑΠΥ και ΑΡΙΣΤ|ΑΓΟΡΑ|Σ, ενώ απεικονίζει έναν φοίνικα με καρπούς. Στα αριστερά ένας αετός σε δεξιό προφίλ φτερουγίζει. Την όλη πίσω όψη περιβάλλει ένα δάφνινο στεφάνι (wikipedia, 2014).

Στα αξιοθέατα της πόλης συγκαταλέγονται το σπίτι του Ναπολέοντα, το Τζαμί στην παλιά πόλη (του 19ου αι.), στην πλατεία Κανουπάκη η Οθωμανική Σχολή

ή Μεχτέπι, η Αρχαιολογική Συλλογή, ο επιβλητικός Καλές, το βενετσιάνικο φρούριο του 13ου αι. στην είσοδο του λιμανιού και σημαντικές εκκλησίες της βυζαντινής περιόδου. Σε κοντινή απόσταση από την πόλη βρίσκεται το Λαογραφικό Μουσείο στη Βαϊνιά (3,5 χλμ. ΒΑ), η τεχνητή λίμνη των Μπραμιανών, οι μινωικοί οικισμοί στο Μύρτο (16 χλμ. Α) και το ηφαιστειογενές νησάκι Χρυσή (ή Γαϊδουρονήσι), με τις εκπληκτικές λευκές αμμουδιές και τους κέδρους. (Visitgreece, 2013).

5.2.2 Η Οικονομία του Δήμου

Η Ιεράπετρα σήμερα ανήκει στις παραγωγικότερες περιοχές της χώρας. Εκτείνεται σε μεγάλη έκταση, με μεγάλες γραφικές της παραλίες που βρέχονται από το Λιβυκό πέλαγος, έχει οικονομική ευρωστία. Πηγή του πλούτου της είναι ο τουρισμός αλλά και η παραγωγή οπωροκηπευτικών, λουλουδιών και ελαιολάδου. Αποτελεί κύριο οικονομικό και εμπορικό κέντρο του Νομού καθώς είναι εμπορικό κέντρο εξαγωγής αγροτικών προϊόντων προς την Ευρώπη. Από το 1965 και μετά, η οικονομία της Ιεράπετρας χαρακτηρίζεται από υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, που οφείλονται στις αγροκαλλιέργειες και κυρίως, στη καλλιέργεια θερμοκηπιακών εκτάσεων (emark.teicrete, 2008).

Εκτός από τα αγροτικά προϊόντα, βασικό μοχλό ανάπτυξης της πόλης, αποτελεί ο τουρισμός. Το ιδανικό της κλίμα την κάνει κέντρο του τουρισμού ακόμη και το χειμώνα. Με τις εξωτικές της παραλίες, το ζεστό της κλίμα και τα σπάνια φυσικά οικοσυστήματα που βρίσκονται στην περιοχή, η Ιεράπετρα αποτελεί ισχυρό πόλο έλξης για τουρίστες από κάθε μεριά του πλανήτη (ierapetra, 2014). Είναι ένας απομακρυσμένος τουριστικός προορισμός, που το 2012 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία υποδέχτηκε περισσότερους από 117.000 τουρίστες από όλον τον κόσμο, που μεταφράστηκαν σε περίπου 1,2 εκ. διανυκτερεύσεις (madeincretta, 2013).

5.2.3 Φυσικές Ομορφιές της περιοχής

Φαράγγια

Στην περιοχή της Ιεράπετρας καθώς και λίγο έξω από αυτήν, υπάρχουν πολλά φαράγγια τα οποία είναι από τα ομορφότερα της Κρήτης και πραγματικά αξίζει να τα διασχίσει κανείς, όπως (wikipedia, 2014):

- το φαράγγι με τις κόκκινες πεταλούδες ή φαράγγι Ορεινό το οποίο βρίσκεται κοντά στον οικισμό Ορεινό και έχει μήκος 5 χιλιόμετρα.
- το φαράγγι Μυλωνά βρίσκεται στην κοινότητα Αγίου Ιωάννη Ιεράπετρας και καταλήγει κοντά στην παραλία Κακιά Σκάλα ανάμεσα στους οικισμούς Κουτσουνάρι και Φέρμα. Απέχει από την Ιεράπετρα 10-15 λεπτά με το αυτοκίνητο και συμπεριλαμβάνει ένα εντυπωσιακό καταρράκτη.
- το φαράγγι του Χα, είναι ένα φαράγγι στην ανατολική πλευρά του νησιού της Κρήτης. Βρίσκεται βόρεια της Ιεράπετρας κοντά στο Κάτω χωριό, στη δυτική πλαγιά του βουνού Θρυπή. Το φαράγγι διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Οι μικρές λίμνες αποτελούν σημαντικούς υδροβιότοπους για πολλά μεταναστευτικά πουλιά, αλλά και για μόνιμα πουλιά και θηλαστικά.
- το φαράγγι Σαρακίνας βρίσκεται στο χωριό των Μύθων, 20 χιλιόμετρα μακριά από την Ιεράπετρα, έχει όλο το χρόνο νερό.
- το φαράγγι Μέσωνα βρίσκεται στην Ιεράπετρα, ανατολικά του χωριού Καβούσι, λίγο μετά το ξωκλήσι της Αγ. Κυριακής. Είναι σχετικά ένα μικρό φαράγγι, καθώς το μήκος του φτάνει τα 4 χλμ., το οποίο συνδέει το οροπέδιο της Θρυπής με την περιοχή του Καβουσίου.
- και το φαράγγι Χαυγά. Το φαράγγι του Χαυγά είναι ο αγωγός που μεταφέρει το νερό από το Οροπέδιο Καθαρό στο Οροπέδιο Λασιθίου, είναι βατό και με πολύ ευχάριστη και εντυπωσιακή διαδρομή, μέχρι ένα σημείο "Νεραϊδοκόλυμπο".

Τα περισσότερα είναι εύκολες διαδρομές μέσα από μονοπάτια, με εξαίρεση το φαράγγι του Χα που χρειάζεται ειδικό εξοπλισμό για να προχωρήσει κάποιος πέρα από την εντυπωσιακή είσοδο του (wikipedia, 2014).

Παραλίες

Οι παραλίες της ευρύτερης περιοχής, συνολικού μήκους 51χλμ, είναι από τις πιο καθαρές της Κρήτης και πολλές από αυτές βραβεύονται κάθε χρόνο με τη διεθνή διάκριση της Γαλάζιας Σημαίας. Εκτείνονται από το γραφικό Μύρτος μέχρι τη «Μεγάλη Παραλία» στα Φέρμα και ξεχωρίζουν για την πλούσια αμμουδιά τους. Φυσικά δεν πρέπει να εξαιρέσουμε τις παραλίες στη βόρεια πλευρά του Δήμου, στο Δημοτικό Διαμέρισμα Παχειάς Άμμου, αλλά και τις μαγικές παραλίες της νήσου «Χρυσής» (emark.teicrete, 2008).

Παραλίες που βρίσκονται στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας : Αγια-Φωτιά, Αμμουδάρες, Γαλήνη, Αχλιά, Θόλος (στο Καβούσι), Κάκκος, Καλαμάκι, Κουτσουράς, Λιβιάδι (στα Φέρμα), Μακρύ-Γιαλός, Καλαμοκανιάς, Μακρύ-Γιαλός, Κατωβίγλι /Λαγούφα, Μαύρος Κόλυμπος, Μεγάλη Παραλία, παραλία Αγίου Ανδρέα, παραλία Μύρτος στο Μύρτος, παραλία Παχειά Άμμος και η παραλίες στη Νήσο Χρυσή (wikipedia, 2014).

Στην ευρύτερη περιοχή μπορεί κανείς να ανακαλύψει υπέροχες παραλίες, «κρυμμένες» σε μικρούς όρμους, προκειμένου να απολαύσει τη μοναξιά, την ιδιωτικότητα και τη χαλάρωση. Παράλληλα υπάρχει η δυνατότητα σε πολλές οργανωμένες παραλίες να αναζητήσει κανείς πιο έντονες εμπειρίες όπως water-sports, καταδύσεις, windsurfing, beach-volley, paint-ball κ.ά. (emark.teicrete, 2008).

Η Ιεράπετρα την τελευταία δεκαετία αποτελεί έναν από τους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της Κρήτης και πόλο έλξης Ελλήνων, Ρώσων, Ιταλών και Γερμανών τουριστών, εξαιτίας των βραβευμένων παραλιών της (wikipedia, 2014).

5.2.4 Ευρωπαϊκές διακρίσεις για Ιεράπετρα

Το χρυσό βραβείο απέσπασε η Ιεράπετρα της Κρήτης, κατακτώντας τη 2η θέση μεταξύ 1.000 δημοφιλών τουριστικών προορισμών. Οι επιλεγμένες περιοχές από όλη την Ευρώπη παρουσιάστηκαν ως βιώσιμοι προορισμοί για διακοπές, στο πλαίσιο του προγράμματος Quality Coast της Ευρωπαϊκής Ένωσης Παραλιών και

Παράκτιων Περιοχών (European Coastal & Marine Union - EUCC). Η κριτική επιτροπή συγκέντρωσε πληροφορίες για 4 βασικούς τομείς: Φύση και Βιοποικιλότητα, Περιβάλλον, Ταυτότητα και Πολιτισμική Κληρονομιά και Κοινωνικοοικονομική κατάσταση, ενώ χρησιμοποιήθηκαν πάνω από 100 δείκτες αξιολόγησης. Κάποιοι από αυτούς είναι το ποσοστό επιφάνειας των προορισμών χωρίς δόμηση, η καθαρότητα των υδάτων, η έλλειψη ατμοσφαιρικής ρύπανσης, τα ποσοστά θορύβου και εντατικού φωτισμού κ.ά. (agronomist, 2014).

5.3 Περιοχές Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας

Η προστασία της χλωρίδας και της πανίδας διαφέρει από χώρα σε χώρα, και από περιοχή σε περιοχή, τόσο ως προς τα διάφορα είδη φυτών και ζώων, όσο και ως προς τα μέσα προστασίας, δηλαδή τη νομοθεσία. Είναι κοινή διαπίστωση ότι η γενική κατάσταση διατήρησης και προστασίας ενός μεγάλου αριθμού οικοτόπων και ειδών επιδεινώνεται προοδευτικά, με κίνδυνο να οδηγείται σε μια μη αναστρέψιμη απώλεια της βιοποικιλότητας (Κυφονίδης, 2007).

Στην περιοχή ευθύνης του Δήμου Ιεράπετρας υπάρχουν τρεις περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura ΦΥΣΗ 2000. Πρόκειται για την περιοχή του Σελάκανου (GR4320002), για τη Νήσο Χρυσή (GR4320003) και για το όρος Θρυπτή με τη γύρω περιοχή (GR4320005). Και οι τρεις αυτές περιοχές που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας εμφανίζουν προβλήματα στη διαχείρισή τους και κατ' επέκταση και στη διατήρησή τους (Κυφονίδης, 2007).

Η περιοχή του Σελάκανου ταλανίζεται από την υπέρμετρη μελισσοκομία, η Χρυσή ταλαιπωρείται από την άναρχη τουριστική εκμετάλλευση και η Θρυπτή βασανίζεται από την ανεξέλεγκτη βόσκηση. Η ολοκλήρωση του δικτύου ΦΥΣΗ 2000 προέβλεπε για την κάθε περιοχή την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών. Από αυτές θα προκύψουν Ειδικά Διαχειριστικά σχέδια τα οποία θα διακρίνουν σαφώς όπου χρειάζεται, πυρήνες προστασίας και ρυθμιστικές ζώνες χρήσεων γης. Όλα αυτά στο τέλος τους θα θεσπιστούν νομοθετικά με την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων (Κυφονίδης, 2007).

Την ευθύνη υλοποίησης όλης αυτής της διαδικασίας για τη χώρα μας την έχει το Υ.Π.Ε.Κ.Α.. Η νομοθετική ρύθμιση των χρήσεων γης στις περιοχές που προτείνονται για ένταξη στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 θα αποτελούσε ένα πολύτιμο εργαλείο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τις τοπικές κοινωνίες. Εκτιμάται ότι αν υπήρχαν νομοθετημένες χρήσεις γης, για παράδειγμα στη Θρυπή, θα ήταν περισσότερο ξεκάθαρος ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των διάφορων εμπλεκόμενων υπηρεσιών, όπως και του Δήμου και δε θα δημιουργούνταν οι αδιέξοδες και οξυμένες καταστάσεις που οδηγούν σε συσκέψεις για την ανεξέλεγκτη βόσκηση. Σε άλλες χρονικές στιγμές, παρόμοιες συσκέψεις έχουν γίνει και για την υπέρμετρη μελισσοκομία που αναπτύσσεται στο Σελάκανο και δημιουργεί αρκετά δυσεπίλυτα προβλήματα (Κυφονίδης, 2007).

Δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με τις περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Δήμου Ιεράπετρας:

- Ψήφισμα φορέων της Ιεράπετρας από την σύσκεψη για την υπερβόσκηση στις 3/12/2013 (planet-radio, 2013).
- Σύσκεψη για την εφαρμογή των νόμων ζήτησαν εκπρόσωποι φορέων της Ιεράπετρας για την ανεξέλεγκτη βόσκηση. Πραγματοποιήθηκε στις 04/12/2013 στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου «Μαρία Λιουδάκη» παραβρέθηκαν ο Δημοτικός Σύμβουλος και μέλος της επιτροπής περισυλλογής ανεπιτήρητων ζώων κ. Γιώργος Λιανάκης, ο Διοικητής Ασφάλειας Ιεράπετρας κ. Κώστας Περάκης, εκπρόσωποι πολιτιστικών φορέων του Δήμου, του Κυνηγετικού Συλλόγου Ιεράπετρας, της Οικολογικής Ομάδας Ιεράπετρας και του Κέντρου Περιβαλλοντικής Ομάδας Ιεράπετρας (Κουδουμογιανάκης, 2013).
- Η πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής Εκπροσώπων Πολιτιστικών Συλλόγων και Φορέων Ιεράπετρας κατά της ανεξέλεγκτης και παράνομης βόσκησης πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Πολιτιστικού Συλλόγου Κάτω Χωριού στις 12/12/2013, αποφασίστηκε η στήριξη της εφαρμογής του νόμου 4056/12/3//2012 «Ρυθμίσεις για την κτηνοτροφία και τις κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις και άλλες διατάξεις» και συγκεκριμένα του άρθρου 17 για την

διαχείριση ανεπιτήρητων παραγωγικών ζώων (αιγοπρόβατα και βοοειδή) (Κουδουμογιαννάκης, 2013).

- Συνέδριο με θέμα «Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος: Προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης του ορεινού όγκου της Θρυπτής» οργανώθηκε από το Κ.Π.Ε. Λασιθίου και 30 ακόμα φορείς του Λασιθίου στις 3 και 4 Μαΐου 2014 στην αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων του δήμου Ιεράπετρας «ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ» (Flashnews, 2014).

5.3.1 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (Π.Ε.Π.) στο Καποδιστριακό Δήμο Ιεράπετρας

Πρόκειται για περιοχές ιδιαίτερης φυσικής ή/και πολιτιστικής αξίας οι οποίες πρέπει να προστατευθούν αυστηρά και να αναδειχθούν ως επισκέψιμες περιοχές αναψυχής. Οριοθετούνται οι παρακάτω περιοχές (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009):

- 1 Περιοχή Σελάκανου έκτασης 15.412 στρ.
- 2 Φαράγγι «Καπνιστής» ή «Γιαούπι» έκτασης περίπου 1.589 στρ.
- 3 Περιοχή Ρετικό έκτασης περίπου 6.936 στρ.
- 4 Παραλία Βάτου έκτασης περίπου 21 στρ.
- 5 Παραλία Μύρτου – Κοιλιάδα ποταμού Μύρτου– Φαράγγι Σαρακήνας έκτασης περίπου 6.299 στρ.
- 6 Περιοχή Εξακούκου έκτασης περίπου 1.205στρ.
- 7 Περιοχή Ρογδιό έκτασης περίπου 700 στρ.
- 8 Ποταμός Καλαμαυκιανός στην περιοχή που διασχίζει τον οικισμό και μέχρι τις πηγές Κεφαλόβρυσου έκτασης περίπου 283 στρ.

- 9 Ζώνη προστασίας παραδοσιακού οικισμού Ανατολής & μεμονωμένα μνημειακά σύνολα (Βυζαντινό μοναστήρι της Παναγίας της Βαγιωνιάς ή Ζωοδόχου Πηγής, Σύμπλεγμα βράχων στη Σχίστρα, Του Παντοτεινού η κορυφή και η Ελληνική κορυφή, Σύμπλεγμα βράχων στις θέσεις Σχίνος και Ξωχέρι) που βρίσκονται εκτός ζώνης (ΠΕΠ 9) έκτασης περίπου 3.334 στρ.
- 10 Εκβολές Ποταμού Στομίου Ιεράπετρας έκτασης περίπου 48 στρ.
- 11 Φαράγγι ρέματος Κόρακα – υψώματα Μέσωνα – Πλακοκεφάλια – Σπήλαιο Κουφόσπηλιο – Μονή Βρυομένου περιοχή έκτασης περίπου 6.864 στρ.
- 12 Υγρότοπος Ταμειυτήρα Μπραμιανών Ιεράπετρας έκτασης περίπου 6.033 στρ.
- 13 Πηγές Κεφαλόβρυσου & γύρω ρεματιές Κάτω Χωριού έκτασης περίπου 139 στρ.
- 14 Περιοχή Λάκκος Αμπελιό – Φαράγγι Αγριόμαντρας – Χαράκι και παράκτια ζώνη στη περιοχή Χωματάς που περιλαμβάνει τις θέσεις Θεριό – Αρχαιολογικός χώρος –Χρυσοκάμινο – Θεριόσπηλιος έκτασης περίπου 808 στρ.
- 15 Παραλία Παχειάς Άμμου – χώρος παλιού λατομείου ανατολικά – κεδρώνας έκτασης περίπου 1.107 στρ.
- 16 Παραλία Θόλου έκτασης περίπου 45 στρ.
- 17 Φαράγγι Χα έκτασης περίπου 4.791 στρ.
- 18 Φαράγγι «Μυλωνά» έκτασης περίπου 783στρ
- 19 Ύψωμα Ρίζα & βραχομορφές στη θέση Καταυλιανού έκτασης περίπου 1088 στρ.
- 20 Μεγάλη Παραλία Κουτσουναρίου έκτασης περίπου 430 στρ.
- 21 Φαράγγι Μέσωνα Καβουσίου έκτασης περίπου 855 στρ.
- 22 Νησί Ψείρα έκτασης περίπου 1.460 στρ.

23 Νησί Χρυσή έκτασης περίπου 4.487 στρ.

24 Κεδρώνας Γουρνιών έκτασης περίπου 1.961 στρ.

Επιπλέον χαρακτηρίζονται ως Π.Ε.Π., ζώνες 50μ περιμετρικά των παρακάτω διακεκριμένων αξιόλογων στοιχείων του Δήμου (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009):

- Μονή Παναγίας Φανερωμένης (Ζώνη 50μ. περιμετρικά της Μονής). Βρίσκεται στο Δ. Δ/μα Ιεράπετρας, σε απόσταση 23 χλμ. από την Ιεράπετρα προς Αγ. Νικόλαο, σε υψόμετρο 420μ. ανάμεσα σε βράχους και σπηλιές, και πολύ ωραίο φυσικό περιβάλλον (Β΄ βυζαντινή περίοδος (961–1204).
- Μονή Αγίου Γεωργίου στην Άσσαρη (Ζώνη 50μ. περιμετρικά της Μονής). Βρίσκεται στο οροπέδιο της Άσσαρης και σήμερα σώζεται το καθολικό της Μονής, που είναι μικρή καμαροσκεπής Βασιλική με τοιχογραφίες και ερείπια κελιών.
- Μονή Παναγίας Παπλινού (Ζώνη 50μ. περιμετρικά της Μονής). Βρίσκεται στο Δ.Δ. Ιεράπετρας, πάνω σε πλαγιά με πολλές συστάδες υψηλών βράχων. Η πηγή που βρίσκεται νοτιοδυτικά του Ναού, δημιουργεί χώρο πρασίνου, σε αντίθεση με το υπόλοιπο τοπίο που είναι άγριο και άγονο.
- Ελιά Καβουσίου (Ζώνη 50μ. περιμετρικά της ελιάς). Βρίσκεται στην τοποθεσία «Λαγούδι Λάκκος», στη βόρεια πλευρά του όρους Θρυπτή, κοντά στο μετανακτορικής περιόδου οικισμό «Βροντά», περίπου 1,5 χλμ. από τον οικισμό Καβούσι. (Τεράστιο ελαιόδεντρο μεγάλης ηλικίας).
- Αγία Άννα Θρυπτής (Ζώνη 50μ. περιμετρικά της εκκλησίας). Βρίσκεται μέσα στο ομώνυμο Μετόχι, δίπλα στον οικισμό Θρυπτή, σε πανέμορφο πευκόφυτο τοπίο. Κτίστηκε στα τέλη του 14ου αιώνα και έχει αξιόλογες τοιχογραφίες, όπου υπάρχουν εγχάρακτα κείμενα Ενετών περιηγητών του 14ου – 15ου αιώνα.

- Ιχθυοδεξαμενές (Ζώνη 50μ. περιμετρικά). Βρίσκονται στην ανατολική παραλία της Ιεράπετρας (σε απόσταση περίπου 10χλμ. από την πόλη) στο ύψος του ξενοδοχείου Kakos Bay, σε βραχώδη ακτή. Πρόκειται για σχηματισμό λαξευμένων βράχων, που σχηματίζουν χώρο ενυδρείου μερικώς κλειστού όπου φυλάσσονταν τα αλιεύματα.
- Καζάρμα Κάτω Χωριού (Ζώνη 50μ. περιμετρικά). Είναι αξιόλογο Βυζαντινό μνημείο για το οποίο η 13η εφορεία Βυζαντινών αρχαιοτήτων έχει προτείνει οριοθέτηση των Α και Β ζωνών προστασίας εντός του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου «Ισθμός Ιεράπετρας» γύρω από το φρούριο.
- Αγία Άννα Σταυρού (Ζώνη 50μ. περιμετρικά). Βρίσκεται ανατολικά του παλιού οικισμού Μέσα Λαγκάδας. Κτίσθηκε στην αρχή των Ενετικών χρόνων.

Στις εκτάσεις των Περιοχών Ειδικής Προστασίας που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του Νόμου περί προστασίας των δασών ή περί προστασίας των αρχαιοτήτων και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, επιτρέπονται μόνο (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009):

- Παραδοσιακές μη εντατικές γεωργικές καλλιέργειες (π.χ. ελιά), ενώ επισημαίνεται ότι απαγορεύεται η θερμοκηπιακή καλλιέργεια.
- Πολιτιστικές υπαίθριες εγκαταστάσεις, οι οποίες να συνάδουν με το χαρακτήρα της περιοχής. Ενδείκνυται η αποκατάσταση και επανάχρηση παλαιών παραδοσιακών κελυφών και κατασκευών, που πιθανόν να υπάρχουν στις περιοχές αυτές, για πολιτιστικές χρήσεις, χωρίς δυνατότητα επέκτασης.
- Διαμόρφωση χώρων καθιστικών, και μικρής έκτασης λιθόστρωτα με κατάλληλο εξοπλισμό (μικρά ξύλινα κιόσκια για ενημέρωση των επισκεπτών, πεζούλια πέτρινα, παγκάκια, πράσινο, πάνινες ή χόρτινες σκιάδες, βρύση κλπ, όπου τα υλικά επιβάλλεται να είναι ξύλο, πέτρα και στράντζα, ενώ απαγορεύεται η χρήση αλουμινίου).

- Σε παραλιακές περιοχές, εξυπηρετήσεις για λουόμενους (1–2 κτίσματα – καμπίνες αμιγούς ξύλινης κατασκευής, ξαπλώστρες και ομπρέλες περιορισμένου αριθμού κατασκευασμένα με τα υλικά που προαναφέρθηκαν).
- Κτίρια αναψυχής – εστίασης / τουριστικά περίπτερα (1 – 2 κτίσματα μέχρι 120 m² σύνολο επιφάνειας κτιρίων ανά περιοχή Π.Ε.Π.).
- Αθλητικές εγκαταστάσεις μικρής κλίμακας.
- Γήπεδα στάθμευσης περιορισμένου αριθμού αυτοκινήτων, ανάλογα με το μέγεθος των περιοχών και των δυνατοτήτων που υπάρχουν.
- Πλακόστρωση υπαρχόντων μονοπατιών με μικρό πλάτος (1,20–1,40 μ.) με πλατώματα στάσης (εμβαδού 20–30 m², με πέτρινα καθιστικά και βρύση).
- Έργα αναδάσωσης, εμπλουτισμού της βλάστησης, κ.λπ., που συνάδουν με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Απαγορεύεται κάθε ενέργεια αλλοίωσης του χαρακτήρα του τοπίου και των φυσικών χαρακτηριστικών του χώρου (εξόρυξη, αμμοληψία, εκβραχισμοί, μπαζώματα, κοπή αυτοφυούς βλάστησης, κ.λπ.) Επισημαίνεται ότι, οποιαδήποτε δραστηριότητα θα πρέπει να έχει ως πρώτη προτεραιότητα την προστασία και την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και όχι την οικονομική εκμετάλλευση (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009).

Οι περιοχές που εμπίπτουν στις διατάξεις περί προστασίας αρχαιοτήτων και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, δασών και δασικών εκτάσεων εξακολουθούν να διέπονται από αυτό, επιπλέον των ρυθμίσεων που καθορίζονται με την παρούσα Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009).

Κατ' εξαίρεση στην Π.Ε.Π. 1 (περιοχή Σελάκανου) επιτρέπεται κατασκήνωση που θα περιλάβει κτίσμα μονώροφο μέχρι 120 τ.μ. για τις απαραίτητες εγκαταστάσεις (κουζίνα, εστιατόριο, κλπ) και για τις υπόλοιπες λειτουργίες, σκηνές ή μικρές ξύλινες κατασκευές μέχρι έξι κλίνες, με όλους τους άλλους περιορισμούς που περιγράφονται παραπάνω και ιδιαίτερα της έγκρισης της Ε.Π.Α.Ε. και της Δασικής Υπηρεσίας.

Κτίρια αναψυχής – εστίασης / τουριστικά περίπτερα (1-2 κτίσματα μέχρι 120 μ² σε όλη την έκταση του) (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2009).

5.4 Νήσος Χρυσή, Η Διαμαντόπετρα της Μεσογείου

Η Νήσος Χρυσή βρίσκεται νοτιοανατολικά της Κρήτης (34°51'40"N και 25°42'50"E), 15 χλμ. νότια της Ιεράπετρας του Νομού Λασιθίου, η οποία διοικητικά ανήκει στο Δήμο Ιεράπετρας και στη Νομαρχία Λασιθίου και έχει έκταση 6.300 στρέμματα. Μετά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής οδηγίας για τους οικοτόπους, η Νήσος Χρυσή έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura (ΦΥΣΗ 2000) με κωδικό GR4320003 (junicoast, 2009-2014).

Έχει ενταχθεί στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο Δίκτυο CORINE- Biotopes, στο Δίκτυο NATURA-2000, και έχει χαρακτηριστεί Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (filotis, 2011). Με Π.Δ. κηρύχθηκε το υπό στοιχείο K588 (Χρυσή) καταφύγιο άγριας ζωής. Με Υπουργική Απόφαση κηρύχθηκε επίσημα αρχαιολογικό μνημείο (Σμπώκος, 2009).

Σύμφωνα με τον κατάλογο των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της οδηγίας 9/43/ΕΟΚ, ο οικοτόπος με κωδικό 2250* (Θίνες των παραλιών με *Juniperus* spp) ανήκει στην κατηγορία 22 (Παράκτιες θίνες των ακτών της Μεσογείου) και χαρακτηρίζεται ως οικοτόπος προτεραιότητα. Είδη *Juniperus* είναι οι άρκευθοι, ή κέδρα. Η προστασία του οικοτόπου αυτού αποτελεί το αντικείμενο του προγράμματος LIFE 07 NAT/GR/00296 “*Actions for the conservation of coastal dunes with Juniperus spp* in Crete and the South Aegean*”, που υλοποιείται από το ΜΑΙΧ σε συνεργασία με το Εθνικό και το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και τις Διευθύνσεις Δασών Χανίων και Λασιθίου της Περιφέρειας Κρήτης (Σμπώκος, 2009).

Η Χρυσή ή κοινώς Γαϊδουρονήσι επίσημα θεωρείται ακατοίκητη, αλλά υπάρχουν πρόχειρες οικιστικές κατασκευές σε διάφορα σημεία του νησιού (Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας, 2001 - 2004). Η κυριότερη δραστηριότητα στο νησί είναι ο τουρισμός, αν και στο παρελθόν στο νησί υπήρχε κτηνοτροφία και

γεωργία. Μεγάλος αριθμός επισκεπτών προέρχεται από ημερήσιες εκδρομές, που οργανώνονται από την Ιεράπετρα, ενώ ένας επίσης μεγάλος αριθμός επισκεπτών κάνει ελεύθερη κατασκήνωση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Από το 1991 μέχρι το 2002, η κίνηση των επισκεπτών παρουσίασε σταδιακή αύξηση. Από 17.271 το 1991, οι επισκέψεις ανήλθαν στις 81.838 το 2002, ενώ το διάστημα 2003-2008 η κίνηση κυμαίνεται κατά μέσο όρο στις 65.000 ανά έτος. Οι μήνες με την μεγαλύτερη κίνηση είναι ο Ιούλιος, ο Αύγουστος και ο Σεπτέμβριος με 22,87%, 40,64% και 16,11% αντίστοιχα (Kazakis, Ghosn και Remoundou, 2010).

Αποτελεί ιδιαίτερα δημοφιλή τουριστικό προορισμό, από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο, καθώς είναι γνωστή για τις όμορφες παραλίες και τις εντυπωσιακές αμμοθίνες της (junicoast, 2009-2014). Οι Γεραπετρίτες την αποκαλούν απλώς «Νησί» καθώς υπάρχει μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τους, μια σχέση που χάνεται μέσα στο χρόνο. Στη μαγεία του Λιβυκού πελάγους το ταξίδι γίνεται συνήθως παρέα με ασημόγλαρους ενώ σπάνια κάνουν την εμφάνισή τους και δελφίνια. Μετά από ταξίδι το περισσότερο μίας ώρας τα σκάφη προσεγγίζουν τη νότια πλευρά του νησιού, που είναι συνήθως πιο απάνεμη. Η αποβίβαση γίνεται στη θέση «Βουγιού Μάτι», όπου υπάρχει μια μικρή προβλήτα και ο χώρος υποδοχής. Οι εκδρομές είναι ολοήμερες και οι επισκέπτες έχουν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους για να περιηγηθούν στα μονοπάτια της Χρυσής, να κάνουν μπάνιο στα γαλαζοπράσινα νερά της και να γευματίσουν στο περίπτερο του Δήμου Ιεράπετρας (emark.teicrete, 2008).

5.4.1 Διερεύνηση του Νομικού καθεστώτος του οικότοπου 2250* (Νήσος Χρυσή)

Σύμφωνα με :

- ***Την ΚΥΑ 33318/3028/1998 προστασίας δικτύου Natura***

Η νήσος Χρυσή αποτελεί την υπό στοιχείο GR 4320003 προστατευόμενη περιοχή του δικτύου NATURA 2000. Δεν έχει συσταθεί φορέας διαχείρισης και δεν υπάρχει προεδρικό διάταγμα, να ορίζει τις ζώνες χρήσης, ή τις αρμοδιότητες του διαχειριστικού φορέα (Σμπώκος, 2009).

- ***Το ΠΔ προστασίας καταφυγίου άγριας ζωής***

Με την απόφαση 166135/13.9.1983 του Υπουργού Γεωργίας ιδρύθηκε στη Χρυσή σε έκταση 4.900 στρ., που ορίζεται γύρωθεν με θάλασσα, μόνιμο καταφύγιο θηραμάτων για την προστασία, ανάπτυξη, αναπαραγωγή και εκμετάλλευσης του θηραματικού πλούτου και της άγριας πανίδας. Με Π.Δ. (ΦΕΚ 562/27/9/83) κηρύχθηκε το υπό στοιχείο Κ588 καταφύγιο άγριας ζωής. Με το άρθρο 57 του νόμου 2637/98 μετονομάστηκαν τα καταφύγια θηραμάτων σε καταφύγια άγριας ζωής. Αρμοδιότητες έχει ο Γ.Γ. Περιφέρειας που δύναται να θέτει περιορισμούς στην 73 άσκηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων εντός των καταφυγίων (α.57, παρ. 7) και η δασική υπηρεσία (α.57, παρ. 8) (Σμπώκος, 2009).

- ***Την ΥΑ Α1/Φ24/83607/2735/28/12/81 προστασίας αρχαιολογικού χώρου***

Με την απόφαση Α1/Φ24/83607/2735/28/12/81 (ΦΕΚ 50/Β/10/2/82) κηρύχθηκε επίσημα αρχαιολογικό μνημείο. Δεν υφίσταται φορέας προστασίας εντός του μνημείου (Σμπώκος, 2009).

- ***Την ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ24/83607/2735 προστασίας τόπου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους***

Με την με αριθμό ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ24/83607/2735 Υπουργική απόφαση, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 50/10.2.1982 κηρύχθηκε το νησί Χρυσή Ιεράπετρας «τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους». Στην απόφαση δεν προβλέπεται σύσταση φορέα διαχείρισης (Σμπώκος, 2009).

- ***Την Νομαρχιακή απόφαση για την απαγόρευση της βοσκής***

Με την με αριθμό πρωτ. 2717/ΔΑΔ/19.10.83 η Νομαρχία Λασιθίου απαγόρευσε σε ολόκληρη την έκταση της νήσου τη βοσκή των αιγών, των προβάτων και των μεγάλων ζώων για αόριστο χρόνο, προβλέποντας ταυτόχρονα και ποινές στις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης σύμφωνα με το ΝΔ 86.1969 (Σμπώκος, 2009).

- ***Την Απόφαση ΓΓ Περιφέρειας για την κήρυξη της νήσου σε αναδασωτέα περιοχή***

Με τη με αριθμό 2576/2001 (ΦΕΚ Β 896/22.10.2001) ο Γ.Γ. Περιφέρειας Κρήτης ανακήρυξε τις εκτάσεις της νήσου Χρυσής και Μικρονησίου στο σύνολό τους αναδασωτέες με σκοπό τη διατήρηση του δασικού χαρακτήρα αυτών, την προστασία, βελτίωση και επέκταση της υπάρχουσας βλάστησης και τον αποκλεισμό της διάθεσης των εκτάσεων αυτών u947 για άλλη χρήση. (Η απόφαση λήφθηκε σε συνδυασμό με την αστυνομική διάταξη από 7.7.1938 (ΦΕΚ 210/β/24.93.1938) περί απαγορεύσεως των ζώων σε αρχαιολογικούς χώρους) (Σμπώκος, 2009).

- ***Την Απαγόρευση της δασικής υπηρεσίας υλοτομίας***

Με τη με αριθμό 462/6.3.2000 η δασική υπηρεσία Λασιθίου απαγόρευσε την υλοτομία δασικών θάμνων και δένδρων στα οποία περιλαμβάνονται και είδη φυόμενα στη νήσο Χρυσή (Σμπώκος, 2009).

- ***Την Ανενεργή Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη***

Αξιίζει να αναφερθεί ότι, στη νήσο Χρυσή συντάχθηκε το έτος 2005 Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) με θέμα «*Πρόταση χαρακτηρισμού ως αισθητικών – προστατευτικών δασών και δασικών εκτάσεων της Νήσου Χρυσής και Μικρονήσι Ιεράπετρας Νομού Λασιθίου*», η οποία μέχρι σήμερα δεν έχει τύχει έγκρισης από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Σύμφωνα με το Ν. 2742/1999 προβλέπεται έγκριση της μελέτης από το ΥΠΕΧΩΔΕ και έκδοση Προεδρικού Διατάγματος σ.σ. με το Ν. 1650/86 (άρθρα 18,19,21) (Σμπώκος, 2009).

5.4.2 Αξίες

- Οικολογική αξία, σημαντικοί τύποι βλάστησης, σπάνια είδη γλωρίδας, τοπικά ενδημικά είδη (filotis, 2011).
- Κοινωνικοοικονομική - πολιτιστική αξία, αρχαιολογικό ενδιαφέρον, γεωλογικό ενδιαφέρον, σημαντικός χώρος αναψυχής ντόπιου πληθυσμού, τουριστικό ενδιαφέρον, φυσιολατρικό ενδιαφέρον (filotis, 2011).

- Αισθητική αξία, ενδιαφέροντα φυσικά, οικολογικά, γεωμορφολογικά στοιχεία, ιδιαίτερη φυσική ομορφιά, πανοραμική θέα, σπάνιος τύπος τοπίου (filotis, 2011).

Η Χρυσή είναι σχεδόν ακατοίκητη και διατηρεί ανέπαφη τη φυσική ομορφιά της. Ιδιαίτερη αξία έχουν το δάσος των θαλασσόκεδρων, οι αμμόλοφοι, οι παράκτιες απολιθωματοφόρες περιοχές με κελύφη κοχυλιών και οι αρχαιολογικοί χώροι (filotis, 2011, Παραγκαμιάν, 1996).

5.4.3 Περιγραφή του τόπου

Η Χρυσή καταλαμβάνει έκταση περίπου 6.300 στρεμμάτων. Είναι σχεδόν επίπεδη και το ψηλότερο σημείο του νησιού είναι 27 μέτρα. Το μέγιστο μήκος της είναι 5 χιλιόμετρα, το μέσο πλάτος της 1 χιλιόμετρο. Καλύπτεται από χαμηλή βλάστηση και δάση κωνοφόρων και έχουν καταγραφεί συνολικά 275 διαφορετικά είδη φυτών. Ο οικότοπος των παράκτιων αμμοθινών με είδη κέδρων απαντάται σε 2 περιοχές του νησιού και καλύπτει συνολική έκταση 70 εκταρίων. Τα κυρίαρχα φυτικά είδη του οικοτόπου στο νησί είναι τα είδη κέδρων *Juniperus oxycedrus* subsp. *macrocarpa* και *Juniperus phoenicea* καθώς και τα πεύκα *Pinus halepensis* subsp. *brutia* (junicoast, 2009-2014, Παραγκαμιάν, 1996).

Το νησί της Χρυσής έχει αβαθείς κόλπους και αμμώδεις ακτές με κελύφη οστράκων. Η θάλασσα έκταση καλύπτει 22% της περιοχής. Η χαρακτηριστική βλάστηση των αμμοθινών είναι υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa*. Ένα μεγάλο μέρος του νησιού καλύπτεται με μακκία *J. oxycedrus* και με μικτό δάσος *J. oxycedrus* ssp. *macrocarpa* και *J. phoenicea*. Το Μικρονήσι είναι βραχώδες υπερβοσκημένο νησί (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

Κατάσταση τόπου: υποβαθμισμένη, τάση κατάστασης τόπου - ταχεία υποβάθμιση (filotis, 2011).

Τρωτότητα: το τοπίο είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο. Η παραμικρή αλλοίωση είναι εμφανής (filotis, 2011).

Προτεραιότητα προστασίας: Πολύ Επείγουσα (filotis, 2011).

5.4.4 Χαρακτηριστικά Ενδιαιτήματα

Αμμοθίνες και αμμώδης παραλία, ανοικτή θάλασσα, μικρά νησιά και βραχονησίδες, μικροί όρμοι, παραλία με χαλίκια ή πέτρες, χερσότοπος και θαμνώνας (filotis, 2011, Παραγκαμιάν, 1996).

Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι, Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus* spp.), διαπλάσεις αρκεύθων, υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, φρύγανα *Sarcopoterium spinosum* (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

Η Χρυσή είναι μία από τις πολύ λίγες περιοχές στην Ελλάδα, όπου βρίσκεται σε αμμοθίνες σπάνια μακκία με *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa*. Το μικτό δάσος με *J. oxycedrus* ssp. *macrocarpa* και *J. phoenicea* δεν είναι πολύ κοινό στην Ελλάδα. Οι αμμώδεις ακτές με τα μικρά κελύφη, συνιστούν ένα από τα αξιοπερίεργα χαρακτηριστικά της. Συνολικά είναι μια περιοχή με μεγάλη αισθητική αξία, χαρακτηρισμένη ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Περιλαμβάνει ένα σπάνιο συνδυασμό οικοσυστημάτων, που αποτελούν βιοτόπους για αρκετά ενδημικά είδη (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014, Παραγκαμιάν, 1996).

5.4.5 Το κλίμα

Το κλίμα της Χρυσής είναι μεσογειακό, με μέτριες βροχοπτώσεις και μακρά, ξηρά και θερμά καλοκαίρια και σχετικά υψηλές θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια του χειμώνα (filotis, 2011).

Οι βροχοπτώσεις είναι περιορισμένες με ετήσιο μέσο όρο 550 mm (περίοδος 1938-1975), που εμφανίζονται κυρίως τους μήνες από Οκτώβριο έως Μάρτιο

(Πέννας, 1977). Σε πιο πρόσφατη μελέτη των Rackham και Moody (1996) αναφέρεται ότι οι ετήσιες βροχοπτώσεις στο νησί της Χρυσής δεν ξεπερνούν τα 450 mm ετησίως (junicoast, 2009-2014, Παραγκαμιάν, 1996).

5.4.6 Ιστορία

Τους τελευταίους αιώνες η Χρυσή είναι ακατοίκητη, αλλά παλιότερα υπήρχαν μικροί οικισμοί. Στο δυτικό και ανατολικό μέρος του νησιού είναι εμφανής (διάσπαρτα όστρακα) η δραστηριότητα που αναπτύχθηκε κατά τη Μινωική εποχή. Στα βορειοδυτικά υπάρχει εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που χτίστηκε πιθανότατα το 13ο αιώνα. Βορειοανατολικά της εκκλησίας υπάρχει μια παλιά αλυκή και το μοναδικό σπίτι του νησιού, που είναι χτισμένο πάνω σε αρχαίες εγκαταστάσεις. Νότια και νοτιοδυτικά του Αγίου Νικολάου υπάρχουν πηγάδια και λαξευτοί τάφοι. Ο μεγαλύτερος απ' αυτούς είναι Ρωμαϊκής εποχής (ierapetra, 2014, Παραγκαμιάν, 1996).

Κατά την αρχαιότητα γίνονταν στο νησί συλλογή οστράκων, της περίφημης πορφύρας (filotis, 2011, Παραγκαμιάν, 1996). Στο νησί δεν έχουν γίνει μέχρι σήμερα ανασκαφές, όστρακα Μινωικής και Ρωμαϊκής υπάρχουν κυρίως δυτικό και στο ανατολικό μέρος του νησιού. Τα υπολείμματα μεγάλων ορθογωνίων χωραφιών, πιθανόν Ρωμαϊκής εποχής είναι οριοθετημένα με τάφρους από πέτρες στις αμμώδης περιοχές γύρω από τον Άγιο Νικόλαο. Γύρω από τον Άγιο Νικόλαο υπάρχουν ερειπωμένοι σοβαντισμένοι τοίχοι. Στα νοτιοανατολικά πιθανόν να υπάρχει εγκατάσταση Ελληνιστικής περιόδου. Νότια και νοτιοδυτικά του Αγίου Νικολάου υπάρχουν τουλάχιστον τρεις λαξευτοί τάφοι. Ο μεγαλύτερος από αυτούς είναι Ρωμαϊκής εποχής και σήμερα έχει περίπου μισό μέτρο νερό. Η εκκλησία πιθανόν να είναι του 13^{ου} αιώνα, με υπολείμματα Ενετικής λιθοδομής. Βρίσκεται μέσα στα θεμέλια ενός κατεστραμμένου κτηρίου περίπου 11 τετραγωνικών μέτρων (Παραγκαμιάν, 1996).

5.4.7 Το ανάγλυφο

Στη μεγαλύτερη έκτασή της η Χρυσή είναι επίπεδο νησί, με μέσο υψόμετρο όχι πάνω από 10 μέτρα. Από μακριά φαίνεται σαν μια λεπτή λωρίδα γης που προεξέχει από τη θάλασσα. Ανατολικά του νησιού (700 περίπου μέτρα), βρίσκεται το Μικρονήσι, ένα βραχώδες μικροσκοπικό νησάκι 120 μόλις στρεμμάτων (emark. teicrete, 2008, Παραγκαμιάν, 1996).

Το ψηλότερο σημείο βρίσκεται ανατολικά στη θέση Κεφάλαια και φτάνει τα 31 m. Εκεί υπάρχει και το δασικό φυλάκιο, που έχει θέα ολόκληρο το νησί (ierapetra, 2014). Το μεγαλύτερο μέρος της Χρυσής καλύπτεται από άμμο. Η θάλασσα γύρω από τα νησιά είναι ρηχή. Σε απόσταση 1 χλμ προς το βορρά και σχεδόν 500 μ. προς νότο δεν είναι βαθύτερη από 10 μ., ενώ η ισοβαθής των 5 μ. ενώνει την Χρυσή με το Μικρονήσι (cretanbeaches, 2009-2012).

Η νήσος Χρυσή αποτελείται από ένα ανατολικό και ένα δυτικό τμήμα, όπου το μητρικό πέτρωμα είναι φλύσχης που περιλαμβάνει ηφαιστειακά πετρώματα. Τα δύο τμήματα ενώνονται με μία ζώνη από μάργες που καλύπτονται από αμμοθίνες. Η παραλία αποτελείται από ψαμμίτες και κοφτερά λατυποπαγή πετρώματα που περικλείουν απολιθωμένα όστρακα. Η κεντρική ζώνη του νησιού καλύπτεται από αμμοθίνες κατάφυτες με θαλασσόκεδρα που καταλήγουν σε αμμώδεις παραλίες στο βορρά και το νότο του νησιού (filotis, 2011).

Τα βασικά πετρώματα της Χρυσής δημιουργήθηκαν με τη στερεοποίηση λάβας, που εκχύθηκε από υποθαλάσσιο ηφαίστειο εκατομμύρια χρόνια πριν. Περιπατώντας στην περιφέρεια του νησιού ο επισκέπτης θα εντυπωσιαστεί από τα χρώματα των πετρωμάτων (καστανοκόκκινο, γκριζοπράσινο, μαύρο). Στα επίπεδα μέρη το έδαφος είναι σχετικά συμπαγές και αποτελείται από λεπτόκοκκη κοκκινωπή άμμο, που σε μεγάλο ποσοστό είναι καλυμμένο από βρυόφυτα και λειχήνες. Στα μέρη όπου υπάρχουν αμμοθίνες η άμμος είναι χοντρόκοκκη και κιτρινωπή. Αυτή συγκρατείται κυρίως από το εκτεταμένο ριζικό σύστημα των κέδρων, αλλά και από το φύλλωμά τους, το οποίο αγγίζει το έδαφος (ierapetra, 2014).

5.4.8 Τα απολιθώματα

Όλα τα απολιθώματα 49 συνολικά είδη, (κοχύλια, πεταλίδες, κοράλλια, αχινοί) που έχουν βρεθεί στο νησί είναι θαλάσσιας προέλευσης. Αποτέθηκαν πάνω στα ηφαιστειακά πετρώματα πριν από 350.000 έως 70.000 χρόνια, όταν η Χρυσή ήταν ακόμη βυθισμένη στο νερό. Οι βόρειες ακτές της Χρυσής είναι γεμάτες κοχύλια και ιδιαίτερα στην ανατολική πλευρά της βόρειας παραλίας το πλήθος τους είναι τέτοιο, που αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά του νησιού (cretanbeaches, 2009-2012, Παραγκαμιάν, 1996).

5.4.9 Χλωρίδα και πανίδα

Ο αριθμός των φυτικών ειδών της νήσου Χρυσής είναι αρκετά μεγάλος σε σχέση με την έκτασή της και αντιστοιχεί στο 1/20 της κρητικής χλωρίδας. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί πάνω από 100 είδη φυτών. Από αυτά 13 είδη είναι ενδημικά της Ελλάδας, εκ των οποίων 5 είναι ενδημικά της Κρήτης και 1 είδος είναι ενδημικό της Χρυσής. Αρκετά είδη είναι σπάνια και απειλούμενα και προστατεύονται με διεθνείς συμβάσεις και νόμους (Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας, 2001 - 2004).

Η βλάστηση της Χρυσής περιλαμβάνει θαμνώδεις και δασικές εκτάσεις από *Juniperus oxycedrus* spp. *macrocarpa*, *Juniperus phoenicea* και *Pinus halepensis* subsp. *brutia*. Επίσης, το μικτό δάσος από *Juniperus oxycedrus* subsp. *macrocarpa* και *Juniperus phoenicea* το οποίο βρίσκεται στην νήσο Χρυσή δεν είναι κοινό στην Ελλάδα. Οι παράκτιες αμμοθίνες με είδη *Juniperus* spp. εντοπίζονται σε δύο τοποθεσίες του νησιού. ανατολικά και δυτικά και καλύπτουν συνολική έκταση 700 στρεμμάτων (junicoast, 2009-2014, Παραγκαμιάν, 1996).

Παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία σε σχέση με το μέγεθος του νησιού. Κυριαρχεί ο κέδρος, το θαμνοκυπάρισσο, ο σχίνος, που υπάρχουν σε μορφή θάμνου και δέντρου, και αμμόφιλη βλάστηση. Το κεδρόδασος της Χρυσής είναι ιδιαίτερα σπάνιο σε έκταση και σε δομή για τον ελλαδικό χώρο. Έχει έκταση 350 περίπου στρέμματα και η πυκνότητα των κέδρων είναι 14 δέντρα ανά στρέμμα. Περιλαμβάνει αιωνόβια δέντρα με μέση ηλικία από 200 ως 300 χρόνια, ύψος μέχρι και 10 μέτρα και διάμετρο

του κορμού που φτάνει το 1 m. Οι κέδροι έχουν ριζικό σύστημα που αναπτύσσεται σε ακτίνα τουλάχιστον διπλάσια από το ύψος τους! Εκτός από τις μεγάλες ρίζες τους μια τεράστια ποσότητα πολύ λεπτών ριζών διαμορφώνουν ένα πυκνό πλέγμα που συγκρατεί την άμμο. Ο αριθμός των φυτικών ειδών της Χρυσής είναι πολύ μεγάλος σε σχέση με την έκτασή της και αντιστοιχεί στο 1/20 της κρητικής χλωρίδας. Τα είδη αυτά, που υπάρχουν στο νησί, κυμαίνονται από σπάνια σε ακτές της νότιας κυρίως Ευρώπης έως μοναδικά σ' όλο τον κόσμο (cretanbeaches, 2009-2012, Παραγκαμιάν, 1996).

Στη θαλάσσια περιοχή γύρω από τη Χρυσή η ποικιλία και οι πληθυσμοί των θαλάσσιων ειδών αυξάνουν κατακόρυφα, γιατί το νερά είναι πολύ ρηχά. Μια έκταση περίπου εξαπλάσια αυτής του νησιού (30km²) το κυκλώνει, χωρίς να ξεπερνά σε βάθος τα 20m. Τα περισσότερα είδη ζώων του νησιού έχουν μεσογειακή εξάπλωση. Κανένα δεν είναι επικίνδυνο για τον άνθρωπο. Η θαλάσσια χελώνα *Caretta Caretta* έχει παρατηρηθεί πολλές φορές στο νησί, χωρίς, όμως, να έχει αναφερθεί ωοτοκία. Έχουν αναφερθεί συνολικά πάνω από 120 είδη πουλιών, στην πλειοψηφία τους μεταναστευτικά, τα οποία βρίσκουν τροφή και ξεκούραση στο νησί, για να συνεχίσουν το ταξίδι τους (cretanbeaches, 2009-2012). Αξιόλογα Πτηνά είναι ο *Falco eleonora* (Μαυροπετρίτης) και ο *Puffinus puffinus yelkouan* (Μύχος) (filotis, 2011).

Στα πρόσφατα χρόνια είχαν εισαχθεί από τους κατοίκους πέρδικες, λαγοί και κουνέλια. Οι λαγοί, έχουν εκλείψει, ενώ γίνεται συστηματική προσπάθεια για να απομακρυνθούν και τα κουνέλια. Παλιότερα, όταν ακόμα δεν την απειλούσε τόσο έντονα ο άνθρωπος, η μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*) έβγαινε για να λιαστεί στις παραλίες του νησιού. Σήμερα σπάνια κάνει την εμφάνισή της και μόνο το τοπωνύμιο «Φωκόσπηλιο» στο βορειοδυτικό άκρο της Χρυσής μας θυμίζει την άλλοτε συχνή παρουσία της (ierapetra, 2014).

Η βλάστηση της Χρυσής παρουσιάζει σημαντική ποικιλότητα σε σχέση με το μέγεθος του νησιού. Προφανώς, το πλέον εντυπωσιακό στοιχείο είναι το κεδρόδασος με έκταση πάνω από 350 στρέμματα. Η χλωρίδα του νησιού σε σχέση με το μέγεθός του μπορεί να χαρακτηριστεί πλούσια, με πάνω από 100 φυτικά είδη. Σ' αυτά περιλαμβάνονται 13 ενδημικά είδη της Ελλάδας, 5 ενδημικά της Κρήτης και ένα

είδος κολχικού (*Colchicum cousturierii*) που το συναντούμε μόνο στη Χρυσή και στο Κουφονήσι. Η Χρυσή αποτελεί επίσης σημαντικό τόπο ξεκούρασης των μεταναστευτικών πουλιών (emark.teicrete, 2008).

Αξιόλογα Φυτά *Alkanna sieberi* *Astragalus sinaicus* (Αστράγαλος του Σινά) *Colchicum cousturierii* *Crepis cretica* *Cynara cornigera* *Juniperus oxycedrus macrocarpa* (Θαλασσόκεδρο) *Juniperus phoenicea* (Θαμνοκυπάρισσο) *Pancratium maritimum* *Periploca angustifolia* (Περίπλοκα η στενόφυλλη) *Pistacia lentiscus* (Σχίνο) *Reichardia orientalis* *Silene ammophila* *ammophila* *Teucrium brevifolium* *Zygophyllum album* (Ζυγόφυλλο το λευκό) (filotis, 2011, Παραγκαμιάν, 1996).

Το είδος που συναντάται ως ενδημικό της Χρυσής, υπάρχει μόνο στο νησάκι και είναι ένα είδος κολχικού το *Colchicum costurierii*. Από την εποχή της περιγραφής του, το 1967, δεν έχει αναφερθεί από άλλο μέρος του κόσμου και έτσι η ύπαρξη και διαίωνηση του είδους, συνδέεται με τη γενικότερη κατάσταση του οικοσυστήματος στο νησί. Το είδος αυτό φύεται κυρίως στο Δυτικό μέρος του νησιού, από το Δεκέμβριο μέχρι και το Φεβρουάριο ανάλογα πάντα με το ύψος των βροχοπτώσεων. Μέχρι σήμερα υπήρχε μόνο περιγραφή αυτού του φυτού και η σκιτογραφία του. Από τις 06/12/2003, υπάρχει και η φωτογραφία του, την οποία τράβηξε ο εκπαιδευτικός Παύλος Δασκαλάκης, υπεύθυνος της Περιβαλλοντικής Ομάδας του ΤΕΕ Ιεράπετρας, μετά από επίσκεψη της ομάδας στο νησί (Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας, 2001 - 2004).

5.4.10 Απειλές

Από απειλές και διαταραχές του οικοσυστήματος, αναψυχή, απορρίμματα, θόρυβο, κυνήγι, οχλούσες τουριστικές εγκαταστάσεις, τουρισμό. Το κύριο πρόβλημα είναι τα σκουπίδια και τα παραπήγματα κάτω από τους κέδρους. Γίνεται καύση σκουπιδιών. Οι αμμοθίνες με τα κρινάκια και τα κέδρα δέχονται τις πιέσεις των μαζικών εκδρομέων. Αντιαισθητικές καλύβες κατασκευάζονται στις παραλίες από ντόπιους. Οι ομπρέλες και οι ξαπλώστρες αλλοιώνουν το τοπίο. Μια οργανωμένη ήπια τουριστική ανάπτυξη, η οποία να μη θίγει τους ευαίσθητους χώρους είναι αναγκαία, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η έντονη τουριστική πίεση. Η άλλη λύση,

δηλαδή η αυστηρή προστασία, μοιάζει ανέφικτη στις παρούσες συνθήκες (filotis, 2011).

Ο οικότοπος 2250* (Νήσος Χρυσή) , αντιμετωπίζει διάφορες φυσικές και ανθρωπογενείς απειλές, οι οποίες συνοψίζονται με φθίνουσα σειρά σημαντικότητας παρακάτω (Junicoast 2009-2014) :

- ***Περιορισμένη φυσική αναγέννηση***

Μελέτες έχουν δείξει πως η φυσική αναγέννηση του είδους *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa* καθώς και άλλων ειδών του ίδιου γένους είναι περιορισμένη εξαιτίας διαφόρων παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί περιλαμβάνουν την αργή ανάπτυξη, την χαμηλή βιωσιμότητα και/ή τη δυσκολία φύτευσης των σπόρων, καθώς επίσης και τη δυσαναλογία του ποσοστού αρσενικών/θηλυκών δέντρων στις συστάδες (Junicoast 2009-2014).

- ***Τουρισμός***

Όλοι οι οικότοποι παράκτιων αμμοθίνων του είδους *Juniperus* στην Ελλάδα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις επιπτώσεις του τουρισμού, η Κρήτη δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Οι επισκέπτες πέραν των άλλων, προκαλούν υποβάθμιση του οικοτόπου μέσω ποδοπάτησης και κατασκήνωσης, αυξάνουν τον κίνδυνο πυρκαγιάς και ρύπανσης. Η ζημιά που προκαλείται στον οικότοπο και συγκεκριμένα στα άτομα του Κέδρου σχετίζεται με τη συμπεριφορά των επισκεπτών οι οποίοι εξαιτίας της ελλιπούς πληροφόρησης, συχνά θεωρούν τμήματα των δέντρων απονεκρωμένα και τα χρησιμοποιούν για φωτιά ή ακούσια προκαλούν βλάβες στο ριζικό σύστημα. Στις περιοχές της Κρήτης, οι επισκέπτες ποικίλουν σε αυτούς που αποτελούν επισκέπτες μαζικού ημερησίου τουρισμού (π.χ. Χρυσή, GR4320003) και σε μεμονωμένους επισκέπτες οι οποίοι συνήθως επιλέγουν την ελεύθερη κατασκήνωση (π.χ. Ελαφονήσι, GR4340015), καθιστώντας τις δράσεις διαχείρισης των επισκεπτών εφαρμόσιμες σε όλες σχεδόν τις περιοχές του οικοτόπου αυτού στην Ελλάδα (Junicoast, 2009-2014).

- ***Έλλειψη δημόσιας ευαισθητοποίησης***

Οι οικοτόποι των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Κρήτη εκτιμώνται ως οικοτόποι ιδιαίτερα υψηλής αξίας εξαιτίας της ομορφιάς τους και των δυνατοτήτων αναψυχής. Παρόλα αυτά, οι χρήστες τους στερούνται ενημέρωσης για την ανάγκη προστασίας των οικοτόπων αυτών καθώς επίσης και των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούν οι πράξεις τους. Η έλλειψη ευαισθητοποίησης έχει ως αποτέλεσμα κάποιες ανεξέλεγκτες δραστηριότητες όπως κατασκήνωση, φωτιές, υλοτόμηση, περίπατοι να είναι επιβλαβείς στον οικοτόπο. Έλλειψη ευαισθητοποίησης εμφανίζεται επίσης και από την πλευρά των εμπλεκόμενων φορέων οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εντός του οικοτόπου, όπως είναι τα γραφεία τουρισμού και οι τοπικές αρμόδιες αρχές. Αυτό ενισχύεται από την έλλειψη τεκμηριωμένων δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με το ποιες είναι οι κατάλληλες τεχνικές προστασίας και διαχείρισης του οικοτόπου (Junicoast, 2009-2014).

- ***Διάθεση στερεών αποβλήτων***

Οι οικοτόποι των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Κρήτη απειλούνται από την ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων και από τη ρύπανση που προκαλούν οι ίδιοι οι επισκέπτες. Αυτό αποτελεί μια σοβαρή απειλή για τον οικοτόπο καθώς τα υλικά τα οποία εναποτίθενται στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι βιοδιασπώμενα και μπορεί να περιέχουν χημικές ή τοξικές ουσίες. Η ρύπανση από τα απορρίμματα είναι σοβαρό πρόβλημα δεδομένου ότι η διάλυση και διάσπαση των ουσιών αυτών διηθείται στο έδαφος και στο νερό και μπορεί να επηρεάσει την υγεία του οικοτόπου (Junicoast 2009-2014).

- ***Πυρκαγιά***

Η πυρκαγιά είναι σημαντική απειλή για όλα τα χερσαία οικοσυστήματα στην Ελλάδα. Οι οικοτόποι παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* δεν αποτελούν εξαίρεση. Στην Κρήτη, η χρήση της φωτιάς αποτελεί μια κοινή πρακτική βελτίωσης των βοσκοτόπων, η οποία πολλές φορές προκαλεί σοβαρές ζημιές στις γειτονικές περιοχές. Επιπλέον, πυρκαγιά μπορεί να προκληθεί και από φωτιές που ανάβουν οι κατασκηνωτές. Οι περιοχές με το μεγαλύτερο κίνδυνο είναι αυτές όπου οι κέδροι βρίσκονται πολύ κοντά ή σχηματίζουν μικτές συστάδες με πεύκα (π.χ. Γαύδος, GR434 0013) (Junicoast 2009-2014).

- **Υλοτόμηση**

Η υλοτόμηση των ατόμων του κέδρου αποτελεί μια σοβαρή απειλή για τους οικοτόπους παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Κρήτη. Η υλοτόμηση, κυρίως ξερών κλαδιών μεμονωμένων δέντρων, είναι κοινή πρακτική των κατασκηνωτών για να ανάψουν φωτιά. Το φαινόμενο αυτό προέρχεται κυρίως από την έλλειψη πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών καθώς τα φαινομενικά ξερά κλαδιά των δέντρων του κέδρου θεωρούνται νεκρά. Εξαιτίας το αργού ρυθμού αναγέννησης και ανάπτυξης του είδους η ζημιά που προκαλείται είναι σημαντική (Junicoast 2009-2014).

- **Βόσκηση**

Η ελεύθερη βόσκηση είναι η πιο κοινή πρακτική βόσκησης στην Κρήτη και στα νησιά του Αιγαίου. Ο οικοτόπος που εξετάζεται σε πολλές περιοχές συνορεύει με βοσκότοπους που κυριαρχούνται από φρύγανα και θάμνους. Μολονότι ο συγκεκριμένος οικοτόπος δεν παράγει αρκετή βοσκήσιμη ύλη, μεγάλος αριθμός αιγοπροβάτων βόσκουν στις γειτονικές εκτάσεις. Γενικά η βόσκηση επηρεάζει σημαντικά την κατανομή της βλάστησης, και κατά συνέπεια έχει επίπτωση στα χαρακτηριστικά, τη δυναμική και την σταθερότητα των αμμοθινών. Η κύρια επίπτωση της βόσκησης στον συγκεκριμένο οικοτόπο είναι η σημαντική μείωση του βαθμού αναγέννησης του είδους *Juniperus* και πολύ συχνά οδηγεί σε σταδιακή διάβρωση των αμμοθινών εξαιτίας του ανέμου (Junicoast 2009-2014).

Η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος της Χρυσής πέρα από τις ηθικές διαστάσεις που έχει, επιβάλλεται και από ένα αυστηρό Εθνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό καθεστώς προστασίας. Έτσι στη Χρυσή δεν επιτρέπονται (ierapetra, 2014):

- Η οποιαδήποτε μορφή ρύπανσης
- Η μετακίνηση των επισκεπτών εκτός των οροθετημένων μονοπατιού και του αιγιαλού
- Η συλλογή πετρωμάτων, απολιθωμάτων, κοχυλιών και αρχαίων ευρημάτων
- Η συλλογή ζώων και φυτών

- Η ελεύθερη κατασκήνωση
- Το άναμμα φωτιάς
- Το κάπνισμα σε θαμνώδεις και δασώδεις περιοχές (cretanbeaches, 2009-2012).

5.4.11 Δράσεις του προγράμματος Junicoast που έχουν εφαρμοστεί και για την Νήσο Χρυσή

Όπως αναφέρθηκε η Νήσος Χρυσή είναι ενταγμένη στο πρόγραμμα JUNICOAST⁵ “Δράσεις για την προστασία των παράκτιων αμμοθινών με είδη *Juniperus* στην Κρήτη και στο Νότιο Αιγαίο (Ελλάδα)” (LIFE07NAT/GR/000296). Κρίθηκε λοιπόν αναγκαίο, να παρουσιαστούν όλες οι δράσεις του προγράμματος και το στάδιο εξέλιξης το οποίο βρίσκονται, προκειμένου να εκτιμήσουμε την συνολική κατάσταση της περιοχής. (LIFE07NAT/GR/000296) (junicoast, 2014).

A. Προπαρασκευαστικές Δράσεις:

A.1 Γεωμορφολογία και διαδικασίες υποβάθμισης στα συστήματα αμμοθινών- ολοκληρώθηκε

A.2 Καθορισμός της σύνθεσης και της δομής των φυτοκοινωνιών στα συστήματα των αμμοθινών – ολοκληρώθηκε

A.3 Σύνθεση και δομή των πληθυσμών του είδους *Juniperus*- ολοκληρώθηκε

A.4 Χαρτογράφηση Οικοτόπου – ολοκληρώθηκε

A.5 Εκτίμηση των επιπτώσεων των επισκεπτών – ολοκληρώθηκε

A.6 Διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς – ολοκληρώθηκε

⁵ Όλο το πρόγραμμα JUNICOAST είναι διαθέσιμο στο <http://www.junicoast.gr/el/>

Για κάθε περιοχή μελέτης διερευνήθηκε το επίπεδο ευαισθητοποίησης, οι αντιλαμβανόμενες αξίες, οι απειλές και οι προτάσεις για την προστασία του οικοτόπου των εμπλεκόμενων φορέων.

Παραδοτέο A.6.1.1: Διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς και την τοπική κοινωνία για τη νήσο Χρυσή

Παραδοτέο A.6.2: Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των συμμετοχικών διαδικασιών

A.7 Εκπόνηση πρωτοκόλλων μακροχρόνιας παρακολούθησης και επιλογή των δεικτών παρακολούθησης – ολοκληρώθηκε

A.8 Επεξεργασία των προδιαγραφών προστασίας και αποκατάστασης του οικοτόπου- ολοκληρώθηκε

A.9 Προσδιορισμός της διοικητικής διάρθρωσης και του νομικού καθεστώτος – ολοκληρώθηκε

C. Συγκεκριμένες Δράσεις προστασίας:

C.1 Οριοθέτηση του οικοτόπου (δράση σε εξέλιξη)

C.2 Απομάκρυνση απορριμμάτων (δράση σε εξέλιξη)

C.3 Ενίσχυση της αναγέννησης του είδους *Juniperus* (δράση σε εξέλιξη)

C.4 Αποκατάσταση της σύνθεσης και της δομής της χλωρίδας του οικοτόπου 2250* (δράση σε εξέλιξη)

C.5 Σταθεροποίηση των πρόσθιων αμμοθινών μέσω αποκατάστασης της βλάστησης (δράση σε εξέλιξη)

C.6 Παρεμβάσεις διαχείρισης των επισκεπτών και υποδομές (δράση σε εξέλιξη)

C.7 Σχεδιασμός και εγκατάσταση ενημερωτικών πινακίδων (δράση σε εξέλιξη)

C.8 Εκτός τόπου διατήρηση και πολλαπλασιασμός θεμελιωδών ειδών (δράση σε εξέλιξη)

D. Δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού και διάχυσης των αποτελεσμάτων:

- D.1** Ανάπτυξη και εφαρμογή επικοινωνιακής στρατηγικής (δράση σε εξέλιξη)
- D.2** Δημιουργία ιστοσελίδας (δράση σε εξέλιξη)
- D.3** Εκστρατεία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (δράση σε εξέλιξη)
- D.4** Εκπαίδευση για την προστασία και αποκατάσταση του οικοτόπου (δράση σε εξέλιξη)
- D.5** Παραγωγή και διάχυση των οδηγιών προστασίας και αποκατάστασης (δράση σε εξέλιξη)
- D.6** Διάχυση των αποτελεσμάτων στην διεθνή επιστημονική κοινότητα και σύνταξη εκλαϊκευμένης αναφοράς “Layman’s report”(δράση σε εξέλιξη)
- D.7** Σύνταξη των “Μετά-LIFE” σχεδίων επικοινωνίας και προστασίας (δεν έχει ξεκινήσει)

E. Δράσεις λειτουργίας και παρακολούθησης του προγράμματος:

- E.1** Συντονισμός και διαχείριση του προγράμματος (δράση σε εξέλιξη)
- E.2** Παρακολούθηση και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος (παραδοτέο)
- E.3** Επιστημονική επιτροπή (δράση σε εξέλιξη)
- E.4** Δικτύωση με άλλα παρόμοια προγράμματα LIFE (παραδοτέο)
- E.5** Επιτροπή εμπλεκόμενων φορέων (δράση σε εξέλιξη)
- E.6** Εξωτερικός οικονομικός έλεγχος (δράση σε εξέλιξη)

5.5 Σελάκανο, ένας κρυμμένος παράδεισος

Το όρος Δίκη στο οποίο περιλαμβάνονται οι περιοχές Οροπέδιο Λασιθίου, Καθαρό, Σελένα, Κράσι, Σελάκανος, Χαλασμένη Κορυφή, είναι ενταγμένο στο δίκτυο Natura (Φύση 2000) με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ η οποία αφορά την προστασία

της χλωρίδας και της πανίδας (SCI) με κωδικό GR4320002 με συνολική έκταση (Ha) 34007.17. Η περιοχή του Σελακάνου έχει χαρακτηριστεί Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους με κωδικό AT6010015 και συνολική έκταση (ha) 32050. Μέσα σε αυτό εμπεριέχονται Εκκλησίες/Μοναστήρια, Μακία, Μεικτό Δάσος, Μικτές Καλλιέργειες με Φυτοφράκτες/Περιβόλια, Νεώτερα κτίσματα, Οικισμός σε αντίθεση με φυσικό τοπίο (π.χ. ασβέστης, κεραμίδι), Οικισμός σε πλαγιά (biodiversity, 2010, Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014, filotis, 2011).

Πολλά λόγια έχουν ειπωθεί για τον τόπο αυτό...για την ομορφιά του, το δάσος του τα νερά του, τη γη του... (selakano.net, 2014)

Το δάσος του Σελάκανου είναι ένα από τα σπουδαιότερα οικοσυστήματα στην Κρήτη, ενταγμένο στο πρόγραμμα Natura 2000. Η περιοχή του Σελάκανου είναι μια ορεινή περιοχή του Νομού Λασιθίου, βρίσκεται 35km βορειοδυτικά της Ιεράπετρας, νότια της κορυφής Αφέντης Χριστός (2148m) του Όρους Δίκτη, και αποτελεί ένα από τα ομορφότερα και σπουδαιότερα διασωζόμενα οικοσυστήματα του νησιού, καθώς και ένα σημαντικό πευκόδασος σε όλη τη Μεσόγειο. Η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται με ασφαλτοστρωμένη οδό μέσα από μια μαγευτική διαδρομή μέχρι τον οικισμό Σελάκανο, μέσω της Ιεράπετρας ή της Καλαμαύκας, ενώ στο δάσος υπάρχει και μεγάλο δίκτυο δασικών δρόμων για βολτάρισμα. Αποτελεί σημαντικό χώρο αναψυχής του ντόπιου πληθυσμού, με τουριστικό και φυσιολατρικό ενδιαφέρον, με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά, πανοραμική θέα προς την δασωμένη κοιλάδα και τις κορυφές της Δίκτης (filotis, 2011, pezoulia, 2013, Φερετζάκης, 2013, Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

5.5.1 Σπουδαιότητα

Η σπουδαιότητα και η οικολογική σημασία - αξία της περιοχής οφείλονται στη μεγάλη ποικιλία οικοτόπων, οι περισσότεροι καλά διατηρημένοι, στη χλωρίδα της, που είναι ιδιαίτερα πλούσια σε κοινά αλλά και σπάνια τρωτά ενδημικά είδη, τα περισσότερα της Κρήτης (πάνω από 50), στις αμπελοκαλλιέργειες στις πλαγιές του Σελάκανου που γίνονται με παλιές παραδοσιακές ποικιλίες αμπελιού, και στην ύπαρξη πολλών σπηλιών με ενδημική πανίδα (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

Το φυσικό τοπίο αποκαλύπτει την ομορφιά του στους επισκέπτες που έχουν την ευκαιρία να το θαυμάσουν από κοντά. Ο επισκέπτης αμέσως αιχμαλωτίζεται από την άγρια ομορφιά του τοπίου, με τα φαράγγια, ρέματα, απότομες πλαγιές, όπου υπάρχουν αρπακτικά πουλιά, όπως βιτσίλες και γεράκια. Στη λεκάνη, όπου βρίσκονται οι οικισμοί Σελάκανο και Μαθοκοστανά υπάρχουν καλλιέργειες από καρυδιές, αχλαδιές, αμπέλια και μπουστάνια. Δεν υπάρχει κάποιο διαθέσιμο κατάλυμα για διανυχτέρευση. Η περιοχή η οποία ενδείκνυται για εκδρομές όλο το χρόνο, καταλήγει στην κορυφή του όρους Δίκητη, Αφέντης Χριστός, με υψόμετρο 2.148μ. Με ιδιαίτερα προσεγμένες υπηρεσίες και διευκολύνσεις οι τουρίστες, οι φυσιολάτρες και οι περιπατητές, μπορούν να περάσουν αξέχαστες διακοπές στο βουνό (ierapetra, 2014).

5.5.2 Ο Οικισμός

Ο οικισμός βρίσκεται πολύ κοντά στο δάσος του Σελάκανου. Το χωριό Σελάκανο είναι κτισμένο αμφιθεατρικά και περιβάλλεται από περιβόλια και πυκνή βλάστηση. Κύρια ασχολία των κατοίκων της περιοχής είναι η παραδοσιακή κτηνοτροφία αιγοπροβάτων, η μελισσοκομία και η γεωργία. Παράλληλα, πολλές είναι και οι εξοχικές κατοικίες ανθρώπων που φτάνουν στο Σελάκανο για ξεκούραση και χαλάρωση (pezoulia, 2013, Φερετζάκης, 2013).

5.5.3 Ανάγλυφο περιοχής

Ασβεστόλιθοι της σειράς Γαβρόβου-Τριπόλεως που σχηματίζουν το όρος Δίκητη, έδαφος από σκουρόχρωμες ρεντζίνες (filotis, 2011).

Χαρακτηριστικά Ενδιαιτήματα: Μικτό δάσος, ξηρό ασβεστολιθικό λιβάδι και ψευδοστέπα Φρύγανα (filotis, 2011).

5.5.4 Χλωρίδα και πανίδα

Τα δασικά είδη που κυριαρχούν στην περιοχή είναι η τραχεία πεύκη (*Pinus brutia*), ένα πολύ ανθεκτικό είδος που αντέχει την εξάμηνη ξηρασία και ευδοκimeί και σε βραχώδες έδαφος, ο δενδρώδης πρίνος, ο πλάτανος, ο κρητικός σφένδαμος, το λιοπρίνι και το άγριο κυπαρίσσι. Είναι επίσης καταφύγιο του ενδημικού και απειλούμενου είδους *Zelkova Abelicea* (Αμπελιτσά ή Ανέγνωρο). Το δάσος φιλοξενεί δεκάδες είδη ζώων και πουλιών, βιτσύλες, γεράκια αλλά και σπάνια όρνια τα οποία διατηρούν τέσσερις τουλάχιστον αποικίες στην περιοχή με πολλά επιτυχημένα αναπαραγωγικά ζεύγη (Φερετζάκης, 2013).

Το πευκοδάσος αποτελεί το μεγαλύτερο μελισσοπαραγωγικό τόπο της Κρήτης, ενώ παλιότερα γινόταν ρυτινοσυλλογή και υλοτομία. Μάλιστα, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή την περίοδο ανθοφορίας των πεύκων (Ιούλιος-Σεπτέμβριος), που το δάσος είναι γεμάτο μέλισσες και μπορεί να έχει κάποιος δυσάρεστες εκπλήξεις ειδικά στην περιοχή Μελισσόκηπος. Υπέροχα φαράγγια, αξίζει να επισκεφτεί κάποιος το μαγευτικό φαράγγι της Σαρακήνας που καταλήγει στο Μύρτος, πηγές με γάργαρα νερά, απότομες πλαγιές (Cretanbeaches, 2009-2012, ierapetra, 2014, filotis, 2011).

Τάση κατάστασης τόπου: αργή υποβάθμιση, το τοπίο έχει υποστεί μικρές μόνο διαταραχές (filotis, 2011).

5.5.5 Μονοπάτια, περίπατοι

Προς Καθαρό, Κριτσά, επίσης από το Σελάκανο διέρχεται το μονοπάτι E4 υπάρχουν επίσης πολλές επιλογές για περπάτημα, και 2 διαδρομές E4 που ενώνουν το Σελάκανο με το Λασιθί και την Βιάννο (selakano.net, 2014, filotis, 2011).

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 είναι ένα από τα πολλά πανευρωπαϊκά μονοπάτια που έχουν θεσμοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση πριν από αρκετά χρόνια και διασχίζουν όλες τις χώρες της. Το E4 μετά από χιλιάδες χιλιόμετρα μονοπατιών και μέσα από πολλές χώρες της Ευρώπης τελειώνει εδώ στο νόμο Λασιθίου την μακριά μα υπέροχη πορεία του. Ο περιπατητής θα βιώσει εδώ μια από τις πιο καθαρές και ήσυχες γωνιές της Ελλάδας μα και της Ευρώπης. Τον περιμένουν ψηλά βουνά, φαράγγια, κοιλάδες, ζωντανά αλλά και ξεχασμένα χωριά, μοναστήρια, αρχαιολογικοί

χώροι, ελπίζοντας να τον αποζημιώσουν για την μακριά και επίπονη πορεία του και να σφραγίσουν μέσα στην μνήμη του τις καλύτερες εντυπώσεις. Σε αυτό λοιπόν το τελευταίο κομμάτι του E4 δεν περιμένουν τον περιπατητή αλπικές δυσκολίες. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μπορεί να διασχίσει όλα τα τμήματα του χωρίς καλό εξοπλισμό και κάποια βασική σωματική άσκηση. Ορειβατικά ή trekking άρβυλα, αδιάβροχα ρούχα, μεγάλο σακίδιο, παγούρια για νερό (στις ορεινές περιοχές και κατά το καλοκαίρι η έλλειψη πηγών νερού μπορεί να αποβεί επικίνδυνη) είναι μερικά από τα απαραίτητα στοιχεία του εξοπλισμού του. Επειδή σε αρκετά κομμάτια του E4 δεν υπάρχει δυνατότητα διανυκτέρευσης σε πανσιόν ή καταφύγιο, καλό είναι να μεριμνήσει για sleeping-bag ή και σκηνή. Συνοδός και προσανατολισθείς στην πορεία του περιπατητή θα είναι οι ταμπέλες του E4, οι οποίες βρίσκονται πάνω σε μεταλλικούς στύλους. Ταμπέλες και στύλοι έχουν τον ίδιο συνδυασμό χρωμάτων - κίτρινο και μαύρο. Σε μερικά σημεία οι ταμπέλες έχουν φύγει από τους στύλους τους, ενώ σε άλλα οι ταμπέλες έχουν καρφωθεί πάνω σε κορμούς δέντρων ή σε στύλους της ΔΕΗ. Τέλος, υπάρχουν πολύ λίγα περάσματα όπου δεν υπάρχουν καθόλου ταμπέλες αλλά κιτρινόμαυρα και κόκκινα σημάδια πάνω σε πέτρες ή βράχια (ierapetra, 2014).

5.5.6 Κίνδυνοι / Απειλές / Διαταραχές

Από βοσκή, κατάτμηση γης, κυνήγι, οδοποιία. Το δάσος έχει υποστεί εκτεταμένες καταστροφές από πυρκαγιές τα τελευταία χρόνια και μεγάλο του μέρος έχει αναδασωθεί. Δυστυχώς όμως, σε πολλά σημεία που δεν έχουν περιφραχτεί συνεχίζεται η αλόγιστη βοσκή κατσικιών, που δεν αφήνουν να βλαστήσουν νέα δέντρα με αποτέλεσμα το δάσος να κινδυνεύει άμεσα. Η υπερβόσκηση στο δάσος εμποδίζει την αναγέννηση. Υπάρχει μεγάλος κίνδυνος πυρκαγιάς. Τα περίπου 30.000 μελίτσια και οι ισοπεδώσεις για την εγκατάστασή τους αποτελούν πρόβλημα (filotis, 2011, Cretanbeaches, 2009-2012).

Προτεραιότητα προστασίας της περιοχής: Πολύ Επείγουσα (filotis, 2011).

5.5.7 Δράσεις για την προστασία του Σελάκανου

- Στις 11/9/2003: ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: Το δάσος του Σελάκανου, το μεγαλύτερο πευκοδάσος της Κρήτης (ecocrete, 2010).
- Στις 05/10/2003 Το Δασικό Χωριό του Σελάκανου: Μια νέα Απειλή για το Δάσος (ecocrete, 2010).
- Στις 14/4/ 2004: Έκκληση προς πάσα κατεύθυνση για το δάσος του Σελάκανου (ecocrete, 2010).
- Στις 02/5/2004: Προσφυγή στον Συνήγορο του Πολίτη από την Περιβαλλοντική Ομάδα ΤΕΕ Ιεράπετρας για το Δασικό χωριό (ecocrete, 2010).
- Στις 14/7/2006: Επιστολή για το δασικό χωριό στο Σελάκανο (ecocrete, 2010).
- Έως τις 20/1/2010. Δενδροφυτεύσεις στην περιοχή συνεχίστηκαν με επιτυχία στο Σελάκανο. Εκατοντάδες συμπολιτών ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του Πολιτιστικού Συλλόγου Σελάκανου. Η προσπάθεια αυτή ως στόχο είχε να αντιστρέψει την κατάσταση που δημιουργήθηκε με τις τελευταίες καταστροφικές φωτιές. Στα Μπραμιανά και στο Σελάκανο, οι πολίτες αποδείξανε πως θέλουν να συμμετέχουν σε δράσεις που ομορφαίνουν και βελτιώνουν τον τόπο τους. Αρκεί να αναλαμβάνονται οι πρωτοβουλίες που θα τους παρέχουν τα απαραίτητα μέσα (ecocrete, 2010).
- Στις 12/09/2010, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου πραγματοποίησε σύσκεψη στην Ιεράπετρα με όλους τους φορείς για την προστασία του δάσους Σελάκανου. Η σύσκεψη έγινε με πρωτοβουλία του Νομάρχη Λασιθίου κ. Σήφη Αναστασάκη, με επίκεντρο το δάσος Σελάκανο και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει από τις πυρκαγιές του φετινού καλοκαιριού, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λασιθίου στην Ιεράπετρα (Lasithinews, 2006-2011).
- Στις 12/09/2013, μήνυμα του εκπροσώπου της μη κερδοσκοπικής Εταιρείας εφαρμογών βιώσιμης ανάπτυξης «Σελάκανο» κ. Γιώργου Καραλάκη, «Η

ελπίδα γεννιέται στο Σελάκανο από τους Κρητικούς». Το Σελάκανο μπορεί να ελπίζει μετά από την πρωτοβουλία μιας ομάδας ανθρώπων που στόχο έχουν να συμπαρασύρουν όλη την τοπική κοινωνία, ώστε το πανέμορφο, αλλά τραυματισμένο δάσος να προστατευθεί (Creteplus, 2014).

5.6 Όρος Θρυπή - Νοτιοδυτική Θρυπή (Κουφωτό)

«Το όρος Θρυπή και γύρω περιοχή» είναι προστατευόμενη περιοχή από το δίκτυο Natura (ΦΥΣΗ 2000) για την προστασία που αφορά την χλωρίδα και την πανίδα SCI σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ με κωδικό GR4320005. Η Νοτιοδυτική Θρυπή (Κουφωτό) ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας SPA με κωδικό GR4320014 σύμφωνα με την οδηγία 79/409/ΕΟΚ (για την Οрниθοπανίδα) με συνολική έκταση 1613.00 τ.μ.. Είναι επίσης και Βιότοπος CORINE με κωδικό A00040087 (filotis, 2011), με Γεωγραφικό Μήκος (25°52'), Γεωγραφικό Πλάτος (35° 05'), βρίσκεται στο Νομό Λασιθίου, ανήκει στο Δήμο Ιεράπετρας, σε μέσο υψόμετρο (m)750, και συνολική έκταση 8.550 τ.μ.. Η περιοχή βρίσκεται μεταξύ Ιεράπετρας και Σητείας (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014, biodiversity, 2010).

Αποτελείται από δύο βουνά τα οποία καλύπτονται από θαμνώνες με μικρές εκτάσεις δάσους Pinus, που περιορίστηκαν πρόσφατα από πυρκαγιά. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες περιλαμβάνουν την κτηνοτροφία και το κυνήγι (Ornithologiki, 2014). Περιλαμβάνει την παράλια περιοχή του Θόλου και την οροσειρά της Θρυπής. Το φαράγγι του Χα το οποίο περιλαμβάνεται στη Θρυπή είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά φαράγγια της Κρήτης. Στην περιοχή υπάρχει ποικιλία από καλά διατηρημένους τύπους οικοτόπων, οι οποίοι δεν έχουν εύκολη πρόσβαση (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

5.6.1 Καθεστώς προστασίας

Σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο μερικό και σε Διεθνές κανένα. Αποτελεί Τμήμα της Σημαντικής Περιοχής για τα Πουλιά και Καταφύγιο Άγριας Ζωής (Μοναστηράκι/Παχειάς Άμμου-Κάτω Χωρίου, 7.000 στρ.), ενώ 16.000 στρ. της περιοχής καλύπτονται από τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας: καταφύγιο θηραμάτων (Ornithologiki, 2014).

5.6.2 Σπουδαιότητα

Η περιοχή έχει μεγάλη αισθητική αξία, κυρίως οι νότιες πλαγιές της. Το σπήλαιο "Θεριοσπηλιος" είναι ιδιαίτερα σημαντικό, επειδή σε αυτό συναντώνται πολλά ενδημικά ασπόνδυλα και μία σχετικά μεγάλη αποικία της νυχτερίδας *Myotis myotis*. Οι κορυφές της οροσειράς είναι πολύ σημαντικές για την ορνιθοπανίδα της Κρήτης (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014). Η περιοχή είναι σημαντική για επιδημητικά αρπακτικά και είδη των ορεινών λοχμών (Ornithologiki, 2014).

Το υπέροχο κλίμα έκανε πολλούς κατοίκους των γύρω περιοχών να χρησιμοποιούν την Θρυπτή για παραθερισμό, περνώντας εκεί βδομάδες ολόκληρες χειμώνα, καλοκαίρι (thrypti, 2010).

Η χλωρίδα της είναι πλούσια σε κοινά και ενδημικά είδη, τόσο της περιοχής όσο και του νησιού. Η πανίδα είναι επίσης πλούσια σε ενδημικά ασπόνδυλα και περιλαμβάνει δύο σαλιγκάρια (*Albinaria sturanyi* και *Albinaria teres*) που είναι τοπικά ενδημικά. Οι πληθυσμοί των θηλαστικών στην περιοχή είναι σε εξαιρετική κατάσταση. Τέλος, υπάρχει ποικιλία από καλά διατηρημένους τύπους οικοτόπων, οι οποίοι δεν έχουν εύκολη πρόσβαση. Το πευκοδάσος είναι ένα από τα λίγα στην Κρήτη. Έχει καεί δύο φορές (πριν 12 και πριν 2 χρόνια) και μέχρι στιγμής δεν έχει παρατηρηθεί ικανοποιητική αναγέννηση (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

Η περιοχή φημίζεται για τα αμπέλια της από τα οποία παράγονται υπέροχο κρασί και ρακί, αλλά και για τις αχλαδιές, μηλιές, καρυδιές, κυδωνιές με τους νόστιμους καρπούς τους. Στη περιοχή της Θρυπτής λόγω των άριστων κλιματολογικών συνθηκών, η βλάστηση είναι πλούσια με πολλά είδη δέντρων πεύκα, αγριαχλαδιές αγριοαμυγδαλιές, πλατάνια, πικροδάφνες, θάμνων όπως ο ασπάλαθος,

αχινοπόδια, σφάκες, σκίνοι, ασφέρδουκλας, καθώς και μια μεγάλη ποικιλία αρωματικών φυτών θυμάρι, φασκομηλιά, καλοκυμιθιά, λεβάντα, αγριορίγανη, δεντρολίβανο. Επίσης συναντάται πλήθος αγριολούλουδων, όπως οι αγριονεραγκούλες, αγριομαργαρίτες και αρκετά ενδημικά φυτά της Κρήτης, δηλαδή είδη φυτών που δεν συναντώνται σε άλλες περιοχές τις Ελλάδας, όπως το αρχοντόξυλο, η άσπρη ανεμόνα, η κρητική λαδανιά, και το λευκό κρητικό κυκλάμινο (thrypti, 2010).

5.6.3 Θέματα διατήρησης

Η κύρια απειλή είναι η γεωργική επέκταση. Τμήμα της περιοχής αποτελεί υποψήφια Ειδική Περιοχή Διατήρησης. Άλλες απειλές για την περιοχή αποτελούν η εγκατάλειψη/μείωση της διαχείρισης της γης, η αγροτική εντατικοποίηση, το κάψιμο βλάστησης, συλλογή καυσόξυλων, βόσκηση δασών, επιλεγμένη υλοτομία και κόψιμο (Ornithologiki, 2014). Οι τουριστικές δραστηριότητες στις ακτές και η υπερβόσκηση στην ορεινή ζώνη απειλούν την σπάνια γλωρίδα (filotis, 2011).

5.6.4 Ανάγλυφο της περιοχής

Ενδαιτήματα: Βραχώδεις περιοχές (30%, εσωτερικοί απόκρημνοι βράχοι, σάρες (λιθώνες) και ογκόλιθοι), δάση και δασικές εκτάσεις (10%, αυτοφυή κωνοφόρα δάση), θαμνώνες (60%, σκληρόφυλλοι θάμνοι, γκαρίγκ και μακί) (Ornithologiki, 2014).

Σημαντικοί θεωρούνται και οι δολομίτες κοντά στην κορυφή Αφέντης και οι ασβεστόλιθοι στην υπόλοιπη περιοχή. Στο νότιο μέρος της περιοχής υπάρχουν μικρές κοιλάδες με πηγές και ποτάμια συνεχούς ροής με υδροχαρή βλάστηση, ποταμοί με περιοδική ροή, διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (garrigues), φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, διαπλάσεις Κρήτης (Euphorbieto-Verbascion), δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*, λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, πρωτογενείς λειμώνες

σε βραχώδεις δόμους, σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, δάση πλατάνου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου (Υ.Π.Ε.Κ.Α., 2014).

Η Χρήση γης: αγροτικές χρήσεις (80%), δε χρησιμοποιείται (20%) (Ornithologiki, 2014).

5.6.5 Το Οροπέδιο της Θρυπτής

Η Θρυπτή, «τ' Αόρη» όπως είναι πιο γνωστό στους ντόπιους, είναι ένας παραδοσιακός όμορφος οικισμός στο μικρό οροπέδιο στα 860 μ. που σχηματίζεται ανάμεσα στις κορφές των Σητειακών βουνών Αφέντης, Παπούρα, Κλήρος και το θεαματικό φαράγγι του Χα (*thrypti*, 2010). Είναι πραγματικά ένα από τα πιο όμορφα μέρη που αξίζει να επισκεφτεί κάποιος στην Κρήτη (*Cretanbeaches*, 2009-2012).

Είναι άγνωστο στον περισσότερο κόσμο, αν και η πρόσβαση σε αυτό γίνεται σχετικά εύκολα, από το Κάτω Χωριό Ιεράπετρας (11 χλμ) (*thrypti*, 2010). Η πρόσβαση στη Θρυπτή μπορεί να γίνει και μέσω του Καβουσίου. Επίσης, μια άλλη πανέμορφη διαδρομή που μπορεί να ακολουθηθεί είναι μέσω του καταπράσινου χωριού Ορεινού, κοντά στο Μακρύγιαλο. Από εκεί ξεκινάει ένας χωματόδρομος που οδηγεί στο χωριό Θρυπτή. Προτείνεται στους επισκέπτες να ανέβουν από την μια διαδρομή και να κατέβουν από την άλλη, μιας και η διαδρομή και στις δύο περιπτώσεις θα χαρίσει πανέμορφες εικόνες (*Cretanbeaches*, 2009-2012).

Στο Οροπέδιο είναι κτισμένο το παλιό χωριουδάκι της Θρυπτής, το οποίο δεν κατοικείται πλέον από μόνιμους κατοίκους, καθώς το εγκατέλειψαν για μια καλύτερη τύχη στα αστικά κέντρα. Ωστόσο, τα σαββατοκύριακα και το καλοκαίρι, πολλοί έρχονται για να απολαύσουν τη φύση και τη δροσιά του οροπεδίου (*Cretanbeaches*, 2009-2012).

Ο οικισμός είναι χτισμένος πάνω σε μικρούς λόφους γύρω από την πεδιάδα. Δίνει την εντύπωση ότι δεν είναι ενωμένος, και αυτό οφείλεται στο ότι τα μικρά σπίτια, οι «μαγατζέδες» (μικρά ορεινά σπίτια ή αποθήκη με πατητήρι),

είναι σκορπισμένα στις πεζούλες των αμπελιών τα οποία βρίσκονται σε πλήρη αρμονία, άριστα συνδεδεμένα με το περιβάλλον. Οι «μαγατζέδες» εξυπηρετούσαν τις ανάγκες 2-3 διανυκτερεύσεων κυρίως για γεωργικές εργασίες, το μάζεμα σταφυλιών, μήλων, αχλαδιών, κ.ά. Είναι κτισμένοι από απλά υλικά, πέτρα, ξύλο και χώμα, υπάρχουν βέβαια σήμερα σχετικά νεότερες κατασκευές, οι οποίες αλλοιώνουν τον όμορφο χαρακτήρα και την αισθητική του. Ο οικισμός χωρίζεται στα βόρεια στις περιοχές, Πρόβαρμα, τον Λάκο, την Ψαρή, την Παπούρα, και στα ανατολικά το Δακαλεύρι και το Τσαμάντι (thrypti, 2010).

Η βλάστηση είναι υπέροχη, καθώς υπάρχουν τριγύρω πολλοί κήποι με οπωροφόρα δέντρα όπως μηλιές, αχλαδιές, μπουρνελιές, καρυδιές, αμυγδαλιές αλλά και αμπελώνες. Ωστόσο, αυτό που κάνει την βλάστηση να ξεχωρίζει είναι το μοναδικό πευκοδάσος των βουνών της Σητείας, που φτάνει μέχρι και τα βουνά του Μακρυγιαλού. Δυστυχώς, είναι το μόνο που έχει απομείνει από τα δάση που κάποτε κάλυπταν όλη την ανατολική Κρήτη. Μεγάλο μέρος από αυτά κάηκε από μεγάλη πυρκαγιά το 1987. Επίσης, από τα όρη της Θρουπτής ξεκινάει ένα από τα πιο άγρια φαράγγια της Ευρώπης, αυτό του Χα, το οποίο αποτελεί σπουδαίο βιότοπο για το νησί και την περιοχή (Cretanbeaches, 2009-2012).

Στη Θρουπτή λειτουργούσαν την καλοκαιρινή περίοδο τρία καφενεία, τα οποία διοργάνωναν γλέντια με ζωντανή κρητική μουσική, κατά τις εορτές του Αγ.Νικήτα στις 16 Σεπτεμβρίου, στην εορτή της Ύψωσης Του Τίμιου Σταυρού στις 14 του ίδιου μήνα, και στις 24-25 Ιουλίου που εορτάζει η Αγία Άννα. Σήμερα λειτουργεί μόνο το ένα στο πρόβαρμα με εξαιρετική κουζίνα που χρησιμοποιεί αποκλειστικά ντόπια προϊόντα (thrypti, 2010). Αξίζει να επισκεφθεί κάποιος την περιοχή, αλλά και να ανηφορίσει ως την κορυφή του Εσταυρωμένου, όπου η θέα στη θάλασσα, στη Ψείρα και στο κόλπο του Μεραμπέλου είναι μοναδική (Cretanbeaches, 2009-2012).

5.6.6 Το Δάσος

Πριν από μερικά χρόνια, το δάσος της Θρουπτής ήταν κατάφυτο από δένδρα τραχείας πεύκης, αποτελούσε στολίδι της περιοχής και όλης της Κρήτης. Το

μεγαλύτερο μέρος αυτού του δάσους καταστράφηκε με τις μεγάλες πυρκαγιές του 1984 και 1987. Μέχρι τώρα υπάρχει μερική αποκατάσταση της ζημιάς στο δάσος, και αυτό οφείλεται στην δυνατότητα της τραχείας πεύκης να αναγεννάται εύκολα μετά από πυρκαγιά. Η Τραχεία πεύκη *Pinus brutia* είναι πεύκο, ιθαγενές της ανατολικής περιοχής της Μεσογείου και απαντάται από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι τα 1200 μέτρα υψόμετρο σε πιο νότιες περιοχές. Έχει διάφορες κοινές ονομασίες όπως Τουρκικό πεύκο ή Καλαβρέζικο πεύκο, αν και στην Τουρκία το αποκαλούν *Kızılcam* (Κιζιλτσάμ - Κόκκινο πεύκο). Είναι στενά συνδεδεμένο με την Χαλέπιο πεύκη, γι' αυτό το λόγο κάποιοι ερευνητές την θεωρούν υποείδος της Χαλέπιου πεύκης, αλλά συνήθως θεωρείται ξεχωριστό είδος. Η Τραχεία πεύκη είναι ένα δέντρο που μπορεί να φτάσει τα 35 μέτρα σε ύψος, συνήθως με μια φαρδιά κορυφή από ακανόνιστα κλαδιά. Εκτός από την τραχεία πεύκη συναντάται πλήθος άλλων ειδών δέντρων και θάμνων, αρωματικών φυτών και λουλουδιών. Πολλά σπάνια και απειλούμενα φυτικά είδη έχουν βρει ιδανικό καταφύγιο μέσα στη χαράδρα (thrypti, 2010).

5.6.7 Χλωρίδα και πανίδα

Η περιοχή του όρους Θρυπτή χαρακτηρίζεται από υψηλή αισθητική αξία, ειδικά στις νότιες πλαγιές με τα πευκοδάση τραχείας πεύκης και από μεγάλη βιολογική ποικιλότητα, τόσο σε ότι αφορά την πανίδα όσο και τη χλωρίδα, στενοενδημικά φυτικά είδη της Θρυπτής. Έχουν καταμετρηθεί τουλάχιστον 62 είδη ενδημικών φυτών της Κρήτης, ενώ η καμπανούλα της Ιεράπετρας, η *Campanula hierapetrae*, ένα ενδημικό αμάραντο (*Helichrysum doerfleri*) και η ενδημική μινουάρτια *Minuartia wettsteinii*, είναι είδη που βρίσκονται μόνο στη Θρυπτή. Το αγκάθι *Eryngium amorginum* ενδημεί μόνο στο νησί της Αμοργού και το όρος Θρυπτή (thrypti, 2010). Τα παρακάτω φυτικά είδη της Θρυπτής, προστατεύονται από το Προεδρικό Διάταγμα 67/81 και περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της IUCN (1993):

- Το ασιατικό κυδωνίαστρο *Cotoneaster nummularia* (τρωτό)
- Η ενδημική μαργαρίτα *Anthemis abrotanifolia* (σπάνιο)

- Η βραχόφιλη τουλίπα *Tulipa saxatilis*.
- Οι ορχιδέες *Orcis anatolica* ssp. *sitiaca* & *Ophrys sitiaca*
- Η ορχιδέα *Ophrys sphegodes* ssp. *Cretensis*
- Η ορχιδέα *Ophrys basilissa*

Επίσης οι ορχιδέες που συναντάμε στη Θρυπτή, *Barlia robertiana*, *Ophrys sphegodes* ssp. *Cretensis* και *Orchis anatolica* ssp. *sitiaca*, καθώς και το *Limodorum abortivum* προστατεύονται από τη συνθήκη CITES (Annex C). Η περιοχή συγκεντρώνει επίσης πολλά φυτικά είδη στενής γεωγραφικής εξάπλωσης και μικρών πληθυσμών ανατολικό Αιγαίο (κρητικές δρακοντιές *Argemone cretica*, φλώμους *Euphorbia dimorphocaulon*, κλπ.) (thrypti, 2010).

Οι Αγκισσαρίτες: Οι πρώτες βροχές που πέφτουν κάθε χρόνο, από τις 20 Σεπτεμβρίου και μετά, βοηθούν ώστε να εμφανιστούν από τα μέσα του Οκτώβρη στο όρος της Θρυπτής, και μέσα στο δάσος, οι πρώτοι αγκισσαρίτες *Lactarius deliciosus*, ο πιο νόστιμος και περιζήτητος χειμωνιάτικος μεζές της περιοχής με την μεγάλη διατροφική αξία. Οι καλές κλιματολογικές συνθήκες με τη σχετική υγρασία και το γλυκό καιρό ευνοούν καμιά φορά βέβαια και την πρόωμη εμφάνιση των άγριων αυτών μανιταριών. *Lactarius deliciosus*. Ονομάζονται και Γαλαζίτσα, Καρότο, ή Κουμαρομανίτες ή πευκομανίτες. Φυτρώνουν σε μεγάλους αριθμούς το φθινόπωρο, από τις πρώτες βροχές μέχρι την πρώτη παγωνιά, σε πευκοδάση και ελατοδάση, γύρω από συστάδες μικρών πεύκων μέσα στα βρύα, καθώς και μέσα σε φτέρες ή θάμνους (thrypti, 2010).

Η πανίδα του ορεινού όγκου της Θρυπτής ελάχιστα διαφέρει απ' τα γειτονικά Λασιθιώτικα όρη. Οι κορυφογραμμές που εκτείνονται ανάμεσα στις κορυφές Αφέντης (1476μ.), Κάσα (997μ.), Παπούρα (1010μ.), Κουφωτό (912μ.) και το θεαματικό φαράγγι του Χα, με εσωτερικούς γκρεμούς, χαράδρες κι ορθοπλαγιές, κάνουν το ανάγλυφο ιδιαίτερα τραχύ και δημιουργούν έναν από τους πλέον σημαντικούς βιότοπους στην Κρήτη για τα αρπακτικά πουλιά, αλλά και πολλά άλλα μέλη της εντόπιας πανίδας (thrypti, 2010).

Η θρυπτή αποτελεί ζώνη για την επιβίωση του γυπαετού, και του χρυσαετού (*Aquila chrysaetos*) ενώ αναπαράγονται στην περιοχή και οι αετογερακίνες (*Buteo rufinus*). Ο *Γυπαετός* είναι ένα από τα σπανιότερα αρπακτικά πουλιά της Ευρώπης Ζει αποκλειστικά σε ημιορεινά και ορεινά οικοσυστήματα (500-4000 μέτρα), συνήθως πάνω από δασόριο, σε βραχώδεις περιοχές με απότομες σάρες, ορθοπλαγιές και αλπικά λιβάδια. Ο *Χρυσαιτός ή Βιτσίδα* (*Aquila chrysaetos*) είναι ένα από τα πιο γνωστά αρπακτικά πουλιά Όπως όλοι οι αετοί, ανήκει στην οικογένεια Accipitridae. Έχει μέσο άνοιγμα φτερούγας πάνω από 2 μέτρα και έως 1 μέτρο μήκος σώματος. Το μέγεθος των ενηλίκων χρυσαετών ποικίλλει, ωστόσο ορισμένοι από αυτούς αποτελούν τους μεγαλύτερους αετούς του γένους *Aquila*. Οι χρυσαετοί τρέφονται με λαγούς, ποντίκια, ορισμένες φορές άλλα πουλιά, νυφίτσες, αλεπούδες, μικρές χελώνες, νεαρά ελάφια, ακόμη και οικόσιτα ζώα, όπως αρνιά και κατσικάκια (thrypti, 2010).

Τα περισσότερα ερπετά της θρυπτής ανήκουν στα προστατευόμενα είδη όπως το λιακόνη (*Chalcides ocellatus*), η δεινόσαυρος (*Coluber gemonensis*), το αγιόφιδο ή όχεντρα (*Telescopus fallax*) και η πράσινη σαύρα (*Lacerta trilineata polylepidota*), είναι τα σπουδαιότερα από αυτά και απαντώνται στα όρη της Θρυπτής, ενώ επίσης κοινά είναι τα κουνάβια (*Maris foinea bunites*), μέσα στο δάσος ο κρητικός αγκαθοποντικός (*Acomys minous*) και ο κρητικός δασοποντικός (*Apodemus sylvaticus creticus*) φωλιάζουν επίσης στις νότιες πλαγιές της Θρυπτής. Δεν λείπουν επίσης και τα δύο προστατευόμενα αμφίβια: ο κρητικός δεινόσαυρος, *Hyla arborea cretensis* και ο πράσινος φρύνος *Bufo viridis* που αφθονούν στις κλιτύες της Θρυπτής (thrypti, 2010).

Στην Θρυπτή ζούσαν παλαιότερα αρκετοί λαγοί. Ο πληθυσμός τους όμως παρουσιάζει έντονες και ακανόνιστες αυξομειώσεις που μπορεί να οφείλονται τόσο στο ανεξέλεγκτο κυνήγι και την λαθροθηρία, όσο και σε παράγοντες όπως: η ποσότητα και ποιότητα της τροφής, οι κλιματικοί παράγοντες, ο μεγάλος αριθμός και ανταγωνισμός στην εξεύρεση τροφής, αλλά και ο μεγάλος αριθμός των εχθρών του είναι ο μεγαλύτερος από όλα τα σαρκοφάγα, λύκος, αλεπού, αγριόγατα κ.λ.π. μέχρι και τα αρπακτικά γεράκια, αετοί κ.λ.π. Οι παραπάνω λόγοι έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση του ρυθμού της αναπαραγωγής και την ελάττωση της αντοχής τους σε ασθένειες, με συνέπεια την ελάττωση του πληθυσμού τους. Επίσης στα όρη της

Θρυπτής αφθονούσαν και οι ελληνικές νησιώτικες πέρδικες (*alectoris chukar*), με το γλυκό κακάρισμα που αντηχούσε στις γύρω κορφές και μπορούσες να το ακούσεις όταν υπήρχε ησυχία, αλλά και με το νόστιμο κρέας τους, τις έκανε περιζήτητες στους κύκλους των κυνηγών. Στην χαράδρα του Χα γινόταν και το κυνήγι της Φάσας (αγριοπερίστερο) (thrypti, 2010).

5.6.8 Μονοπάτια

Η φυσική ομορφιά της περιοχής είναι μοναδική και γι'αυτό οι πεζοπορικές διαδρομές στη Θρυπτή έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, το οποίο ξεκινάει από την Ιβηρική Χερσόνησο, περνάει τις Άλπεις, κατεβαίνει ως την Πελοπόννησο και νοητά συνεχίζει στην Κρήτη, όπου σταματάει στα βουνά της Σητείας (Cretanbeaches, 2009-2010). Από την Θρυπτή, λοιπόν, περνάει το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, Βασιλική – Παπαγιαννάδες, E4 Μοναστηράκι - Αγία Άννα Θρυπτής, Θρυπτή-Κορυφή Αφέντης (1417μ.), Αγία Άννα - Καβούσι. Είναι ένα από τα πολλά πανευρωπαϊκά μονοπάτια που έχουν θεσμοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση πριν από αρκετά χρόνια και διασχίζουν όλες τις χώρες της. Το E4 μετά από χιλιάδες χιλιόμετρα μονοπατιών και μέσα από πολλές χώρες της Ευρώπης, διέρχεται μέσα από το πευκοδάσος της Θρυπτής τελειώνει εδώ στο νόμο Λασιθίου την μακριά μα υπέροχη πορεία του. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης πολλές επιλογές για περπάτημα (thrypti, 2010).

5.6.9 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ) που περιλαμβάνονται στην περιοχή της Θρυπτής

1) Το φαράγγι Χα

Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΚ) με κωδικό AT6011024 (biodiversit, 2010). Αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ανάγλυφου της περιοχής της Ιεράπετρας, δίπλα στο χωριό και τα μινωικά ερείπια της Βασιλικής και θεωρείται ένα από τα αγριότερα φαράγγια της Ελλάδας. Ένα σπάνιο μορφολογικό φαινόμενο της φύσης, που μόνο ένας ενδογενής παράγοντας, όπως ο τεκτονισμός θα μπορούσε να

δημιουργήσει. Δημιουργήθηκε από ένα ενεργό ρήγμα το οποίο ανασήκωσε το βουνό 300m περίπου και βρίσκεται πάνω σε πλακώδεις κρυσταλλικούς ασβεστόλιθους. Βρίσκεται στο όρος Θρυπή κοντά στο Χωριό Μοναστηράκι απέναντι από την Παχειά Άμμο (thrypti, 2010, Cretanbeaches, 2009-2012). Η ονομασία του προέρχεται ετυμολογικά από το ρήμα «χάσκω», που σημαίνει σχηματίζω χάσμα, άνοιγμα και συναντάται κι σε άλλα φαράγγια (Χαυγιάς, Χαυγούδι κλπ) (Cretanbeaches, 2009-2012, thrypti, 2010).

Το φαράγγι είναι ένας παρθένος βιότοπος ανέγγιχτος από τον άνθρωπο μιας και η διαμόρφωσή του απαγορεύει στον οποιοδήποτε να το γνωρίσει καλά, να το διασχίσει ή να το εκμεταλλευτεί. Οι πρώτοι που το διέσχισαν το 1987 είναι τρεις Θεσσαλονικείς ορειβάτες, έμπειροι και ριψοκίνδυνοι, ο Σταύρος Λαζαρίδης, ο Βλάσης Χατζηπαναγιώτου και ο Χρόνης Αματζίδης που χρειάστηκαν επτά μέρες προσπαθειών. Σήμερα το φαράγγι είναι ασφαλισμένο και αποτελεί έναν παραδεισένιο προορισμό για canyoning. Το φαράγγι έχει περίπου 33 ραπέλ, το μεγαλύτερο έχει ύψος 35 μέτρα. Σε κάποια σημεία του είναι ιδιαίτερα στενό, με πλάτος λίγων μόλις εκατοστών, κάτι που το κάνει ιδιαίτερο. Στο τελευταίο ένα τρίτο του φαραγγιού χύνεται ένας καταρράκτης ύψους 215 μέτρων, ο οποίος αυξάνει την ποσότητα του νερού του φαραγγιού αρκετά. Συχνό είναι το φαινόμενο μέχρι εκείνο το σημείο ο Χα να είναι στεγνός και από εκεί και μετά να έχει μεγάλες ποσότητες νερού. Ο καταρράκτης είναι ο μεγαλύτερος της Κρήτης 215m και βρίσκεται στο τέλος του παραφάραγγου Μάστορας (Cretanbeaches, 2009-2012, thrypti, 2010).

Η είσοδος είναι πολύ στενή, περίπου τρία μέτρα, ενώ προς τα πάνω το άνοιγμα φαρδαίνει. Η είσοδος του φαραγγιού βρίσκεται σε υψόμετρο 370m ενώ η έξοδος σε 140m. Το πλάτος του σε πολλά σημεία είναι μόνο τριάντα εκατοστά και σε άλλα δεν ξεπερνά τα τρία μέτρα. Δεξιά και αριστερά ορθώνονται οι τεράστιοι τοίχοι του σε ύψος από 200 ως και 400 μέτρα. Το μήκος του είναι περίπου ένα χιλιόμετρο. Πριν από την (κάτω) είσοδο, υπάρχει μια μικρή λίμνη, που σχηματίζεται από ένα μικρό καταρράκτη, που κι αυτός δημιουργείται από μια άλλη λίμνη ψηλότερα, όχι ορατή από τη βάση του φαραγγιού. Μπορεί κανείς να τη θαυμάσει αν σκαρφαλώσει προσεκτικά στα βράχια, αριστερά από το άνοιγμα. Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι τα πετρώματα με τους παράλληλους έντονους χρωματισμούς τους. Στο εσωτερικό υπάρχουν αρκετές τέτοιες λίμνες, που σχηματίζουν καταρράκτες,

κατά τη χειμερινή περίοδο. Τότε είναι και η καταλληλότερη εποχή για να επισκεφτεί κανείς το φαράγγι και να κάνει canyoning. Πλησιάζοντας τη χαράδρα ο επισκέπτης κυριεύεται από δέος. Οι γκρίζοι βράχοι, κομμένοι σε τετράγωνα ή ορθογώνια σχήματα, υψώνονται μεγαλόπρεπα σκιάζοντας τη μικρή πεδιάδα που απλώνεται μπροστά τους. Μέσα στο φαράγγι υπάρχουν περίπου 27 καταρράκτες από 8 έως 27 μέτρα που δημιουργούν αντίστοιχες μικρές λίμνες (Cretanbeaches, 2009-2012, thrypti, 2010).

Η έξοδος του φαραγγιού είναι εντυπωσιακή, οι πανύψηλες πλευρές κατεβαίνουν απότομα δημιουργώντας μια πολύ στενή, έξοδο περίπου τρία μέτρα, ενώ προς τα πάνω το άνοιγμα του φαραγγιού φαρδαίνει. Υπάρχουν θρύλοι που λένε ότι κρύβεται μεγάλος θησαυρός στο εσωτερικό του (thrypti, 2010). Κοντά στο Χα υπάρχουν παλιοί πετρόκτιστοι νερόμυλοι που τώρα πια είναι ερειπωμένοι, μνημεία μιας άλλης εποχής (Cretanbeaches, 2009-2012).

Οικολογική Αξία: Σημαντικό Οικοσύστημα, το φαράγγι Χα προσφέρεται για canyoning, αλλά δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί το άθλημα (filotis, 2011).

Κοινωνικοοικονομική/πολιτιστική Αξία: Γεωλογικό Ενδιαφέρον, Παρατήρηση πανίδας, Παρατήρηση χλωρίδας, Τουριστικό ενδιαφέρον, Φυσιολατρικό ενδιαφέρον (filotis, 2011).

Απειλές/διαταραχές: Απόληψη νερού, εγκατάλειψη αναβαθμών, κυνήγι, πυρκαγιά. Το τοπίο στην έξοδο του φαραγγιού απειλείται από την εξάπλωση της βιομηχανικής ζώνης και την αυθαίρετη απόληψη νερού. Το πευκοδάσος στην είσοδο του φαραγγιού κινδυνεύει από πυρκαγιά (filotis, 2011).

2) Καταφύγιο Θρυπτής στον Σταυρωμένο

Στον Αφέντη Σταυρωμένο (1476μ), στην υψηλότερη κορυφή της Θρυπτής, συναντάμε το ανεμοδαρμένο εκκλησάκι του Αφέντη Χριστού (εορτάζει στις 14 Σεπτεμβρίου) και δίπλα του το καταφύγιο της Θρυπτής. Το καταφύγιο που διαθέτει τζάκι, είναι κλειδωμένο, λόγω βανδαλισμών που υπέστη πριν από λίγα χρόνια. Η θέα στις τριγύρω περιοχές είναι πραγματικά εκπληκτική και το οπτικό πεδίο καλύπτει ταυτόχρονα τη βόρεια και τη νότια ακτή της Κρήτης, από τον ισθμό της Ιεράπετρας.

Η πρόσβαση στον Εσταυρωμένο γίνεται από χωματόδρομο που ξεκινάει από το χωριό της Θρυπτής (Cretanbeaches, 2009-2012).

3) Η αρχαία ελιά στον Αζοριά

Η ελιά του Αζοριά βρίσκεται 1km νότια του χωριού Καβούσι και πολύ κοντά στον ομώνυμο αρχαιολογικό χώρο. Η ελιά αυτή αποτελεί ένα φυσικό μνημείο και είναι η αρχαιότερη ελιά στον κόσμο. Μάλιστα είναι μπολιασμένη σε άγριο υποκείμενο, αποτελώντας το αρχαιότερο δείγμα μπολιάσματος στον κόσμο. Το ελαιόδεντρο αυτό έχει ανακηρυχτεί από τον Σύνδεσμο Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης (ΣΕΔΗΚ) ως Μνημειακό, λόγω των μεγάλων διαστάσεων του κορμού αλλά και λόγω της θέσης του κοντά στους αρχαίους οικισμούς του Βροντά, Κάστρο και Αζοριάς, όπου έχουν ανεβρεθεί πολλά αγγεία και τέχνηρα έκθλιψης ελαιοκάρπου (Cretanbeaches, 2009-2010).

Το ελαιόδεντρο βρίσκεται στην θέση Αζοριάς, στον δρόμο που οδηγεί στον οικισμό Αύγος. Ανήκε το 2008 στον Γεώργιο Γραμματικάκη και είναι ποικιλίας Μαστοειδούς, που τοπικά αποκαλείται «μουρατοελιά» εμβολιασμένης σε υποκείμενο Αγριελιάς (Cretanbeaches, 2009-2010).

Η μέγιστη διάμετρος του κορμού είναι 4,9 m και η περίμετρος είναι 14,20m. Με βάση την μέθοδο των ετήσιων δακτυλίων, υπολογίζεται ότι το δέντρο φυτεύτηκε την περίοδο 1350-1100 π.Χ. Το 2004 μετά από πρόταση των κατοίκων της περιοχής και του δήμου Ιεράπετρας, αποφασίστηκε ότι η πρώτη νικήτρια του Μαραθωνίου Γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας θα στεφανωθεί με κότινο από το ελαιόδεντρο αυτό. Ο κότινος αυτός κόπηκε με ειδική τελετή (Cretanbeaches, 2009-2010).

4) Θεριοσπηλιός

Ο Θεριοσπηλιός είναι ένα μικρό σπήλαιο στη θέση Χυλόφτες – Θεριό, βορειοδυτικά από το Καβούσι Ιεράπετρας σε υψόμετρο 50m, πάνω σε απότομη πλαγιά. Ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει από το Καβούσι έπειτα από 40 λεπτά πεζοπορία (Cretanbeaches, 2009-2010).

Ο Θεριοσπηλιός έχει συνολικό μήκος 44m, μέγιστο πλάτος 25m και ύψος 0,5 – 7m. Μετά την είσοδο του σπηλαιού, ανοίγεται χαμηλός προθάλαμος με διαστάσεις 7m x 8m. Ακολουθεί μια μεγάλη και θεαματική αίθουσα μήκους 37m, πλάτους 25m και ύψους 1,6 – 7m με κατηφορικό δάπεδο. Είναι πλούσια διακοσμημένη και προκαλεί στον επισκέπτη εξαιρετική εντύπωση. Μικρές και μεγάλες στήλες είναι διάσπαρτες παντού. Συγκροτήματα από σταλαγμίτες αποτελούν εξάισια σύνολα. Ένας λευκός υψηλός σταλαγμίτης είναι μεγαλοπρεπής. Δυο σταλαγμίτες έχουν σπάσει και βρίσκονται στο δάπεδο ο ένας οριζόντια και ο άλλος με κλίση. Το φαινόμενο αυτό είναι σπανιότατο και προκαλεί πάντα το ενδιαφέρον των σπηλαιολόγων. Στο βάθος αριστερά της μεγάλης αίθουσας βρίσκεται φραγμένη καταβόθρα, από τη οποία έφευγαν τα νερά όταν το σπήλαιο ήταν κοίτη υπογείου ποταμού (Cretanbeaches, 2009-2010).

Κοντά στο σπήλαιο βρίσκεται το «χρυσοκάμινο», διαστάσεων 40m x 13m. Κατά το P.Faure είναι τα λείψανα μεταλλευτικού καμινιού εποχής μεταγενέστερης του μεσαίωνα και σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις χρησιμοποιήθηκε από ασίγγανους χαλκωματάδες (Cretanbeaches, 2009-2010).

5) Αζοριάς στο Καβούσι

Ο υστερομινωϊκός οικισμός του Αζοριά ήταν κτισμένος σε λόφο με δύο κορυφές 1km νοτιοδυτικά του σημερινού χωριού Καβούσι. Η πόλη ήκμασε την Αρχαϊκή Περίοδο (7ος – 5ος αιώνας π.Χ). Οι πρώτες ανασκαφές έγιναν το 1900 από την Harriet Boyd, ενώ το 2002 έγιναν νέες μελέτες που διήρκεσαν 5 χρόνια. Στο κέντρο του οικισμού βρέθηκαν δημόσια κτίρια, αποθήκες, χώροι εστίασης, ναός, ενώ είναι εμφανή τα μονοπάτια που οδηγούσαν στην αγορά της πόλης. Οι κάτοικοι καλλιεργούσαν τις τριγύρω πλαγιές και τις πεδιάδες με ελιές, αμπέλια, δημητριακά, ενώ ασχολούνταν και με την αλιεία, την κτηνοτροφία και την αγγειοπλαστική. Ο Αζοριάς αποτελεί σημαντικότερο αρχαιολογικό εύρημα, καθώς κατοικούνταν διαρκώς από την Νεολιθική Εποχή ως τον 5ο π.Χ. αιώνα όταν καταστράφηκε ολοσχερώς από φωτιά. Ξανακατοικήθηκε προσωρινά τον 2ο αιώνα π.Χ., όταν κτίστηκε πύργος που επέβλεπε τα παράλια (Cretanbeaches, 2009-2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Εισαγωγή

Η μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιείται κατά τη διεξαγωγή μιας ερευνητικής διαδικασίας διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο και ακολουθεί ένα ξεκάθαρο μεθοδολογικό πλαίσιο. Έχει σκοπό την έρευνα κάποιων παραγόντων, την καταγραφή συμπερασμάτων, καθώς και την καταβολή προτάσεων και δυνατών λύσεων στα προβλήματα τα οποία προκύπτουν κατά την πραγματοποίηση μιας έρευνας.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα *«Τουρισμός και Περιβάλλον: Διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης»* σκοπός της έρευνας είναι *«η διερεύνηση και καταγραφή των απόψεων των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με το διαχειριστικό καθεστώς που διέπει τις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας, τα προβλήματα που υπάρχουν στις περιοχές αυτές και οι λύσεις που προτείνονται»*. Απώτερος στόχος της έρευνας είναι η *«διατύπωση προτάσεων για την γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, για την επίτευξη μιας ορθολογικής διαχείρισης που θα φέρει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη»*.

Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι η περιγραφή και η παρουσίαση του μεθοδολογικού πλαισίου που ακολουθήθηκε. Θα παρουσιαστεί ο τρόπος διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας, τα εργαλεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν, η παρουσίαση του ερωτηματολογίου – οδηγού συνέντευξης, καθώς επίσης ο τρόπος επιλογής του απαραίτητου ερευνώμενου δείγματος και ολοκληρωμένα όλα τα στάδια της έρευνας.

6.2 Τι είναι η ποιοτική έρευνα (qualitative research) και ποιος ο σκοπός της

Αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι ερευνητικές μέθοδοι διακρίνονται σε ποιοτικές και ποσοτικές. Οι ποσοτικές αναλύουν την ποσότητα εμφάνισης του φαινομένου που εξετάζεται και οι ποιοτικές αναφέρονται στο είδος, στο

συγκεκριμένο χαρακτήρα του φαινομένου. Και οι δύο μέθοδοι δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να προσεγγίσει ένα ερευνητικό πεδίο και να επικεντρωθεί σε αυτό (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008).

Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται για τη συλλογή στοιχείων που δεν μπορούν να παρατηρηθούν και να μετρηθούν άμεσα. Πιο συγκεκριμένα διερευνά σε βάθος τις αντιλήψεις, τα κίνητρα, τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις των καταναλωτών απέναντι σε προϊόντα ή υπηρεσίες, αλλά και τα βαθύτερα αίτια που τους οδηγούν σε αυτές τις συμπεριφορές (Μάλλιαρης, 2001).

Οι έρευνες αυτές διενεργούνται σε πολύ μικρές αντιπροσωπευτικές ομάδες του πληθυσμού και αποσκοπούν στον προσδιορισμό των ποιοτικών σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών του προβλήματος. Χρησιμοποιείται για τη συλλογή στοιχείων που δεν μπορούν να παρατηρηθούν και να μετρηθούν άμεσα. Πιο συγκεκριμένα διερευνά σε βάθος τις αντιλήψεις, τα κίνητρα, τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις των καταναλωτών απέναντι σε προϊόντα ή υπηρεσίες, αλλά και τα βαθύτερα αίτια που τους οδηγούν σε αυτές τις συμπεριφορές (Σταθακόπουλος, 2005). Πρόκειται για έρευνες οι οποίες αποσκοπούν κυρίως στην αποκάλυψη των βαθύτερων αιτιών που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων. Ενώ σκοπός της είναι η βαθύτερη κατανόηση των συγκαλυμμένων παραγόντων που επιδρούν στην αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών (Μάλλιαρης, 2001).

Οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας δίνουν την ευκαιρία στον ερευνητή να στοχεύσει στο τι σημαίνει για τους πληροφορητές η εμπειρία για την οποία μιλούν, με άλλα λόγια, να εμβαθύνει. Αυτό που συμβαίνει είναι μια «λεπτή» περιγραφή από την πλευρά των πληροφορητών. Πέρα, όμως, από τη λεπτομερή ανάλυση, οι ποιοτικές μέθοδοι καταγράφουν τη «φωνή» του πληροφορητή και τις εκφράσεις που χρησιμοποιεί. (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008). Σε μεγάλο βαθμό οι ποιοτικές μέθοδοι επηρεάζονται από την κουλτούρα του ερευνητή. Ο ερευνητής καλείται να ερμηνεύσει τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και να αναδείξει τα τελικά συμπεράσματα, χρησιμοποιώντας τις προσωπικές του παρατηρήσεις. Εκείνο λοιπόν που έχει βαρύτητα στις ποιοτικές μεθόδους είναι η κρίση του ερευνητή και όσων θα διαβάσουν την έρευνα. Πάντοτε όμως τα αποτελέσματα μιας έρευνας αποτελούν μια νέα αφετηρία για μια σειρά ποιοτικών και ποσοτικών ερευνών, γιατί τα ζητήματα

προς μελέτη και ανάλυση δεν σταματούν να υφίστανται και τα αποτελέσματά τους θέτουν συνεχείς προβληματισμούς στους ερευνητές (Παρασκευοπούλου και Κόλλια 2008).

Σύμφωνα με τον Creswell (1998), υπάρχουν σημαντικοί λόγοι για να διεξάγει κάποιος μία ποιοτική έρευνα:

- Πρώτον, ο ερευνητής επιλέγει μία ποιοτική έρευνα με βάση τη φύση του ερευνητικού ερωτήματος που καλείται να απαντηθεί. Σε μία ποιοτική έρευνα, το ερευνητικό ερώτημα συχνά ξεκινά με ένα “πως” ή “τι (άραγε)” έτσι ώστε οι αρχικές προσεγγίσεις στο προς μελέτη θέμα να περιγράψουν το τι συμβαίνει.
- Δεύτερον, επιλέγεται μία ποιοτική έρευνα, όταν το προς εξέταση θέμα χρειάζεται να διερευνηθεί, αλλά οι μεταβλητές δεν είναι εύκολα αναγνωρίσιμες. Δεν υπάρχουν στοιχεία για να εξηγήσουν τη συμπεριφορά των συμμετεχόντων ή του προς μελέτη πληθυσμού και χρειάζεται να αναπτυχθεί νέα θεωρία.
- Τρίτον, χρησιμοποιείται η ποιοτική έρευνα εξαιτίας της ανάγκης για παρουσίαση μίας λεπτομερούς άποψης του προς εξέταση θέματος.
- Τέταρτον, επιλέγεται η ποιοτική έρευνα με σκοπό να μελετήσει τα άτομα στο φυσικό τους χώρο. Αυτό επιτυγχάνεται με το να πάει ο ερευνητής στο χώρο ή στο πεδίο της μελέτης, κερδίζοντας πρόσβαση και συλλέγοντας υλικό. Αν οι συμμετέχοντες μετακινηθούν από το χώρο ίσως υπάρχει κίνδυνος κάποια δεδομένα να επινοηθούν.
- Πέμπτον, επιλέγεται η ποιοτική έρευνα, γιατί μπορεί να παρουσιαστεί το ενδιαφέρον να γραφεί η έκθεση, που θα προκύψει σε ένα λογοτεχνικό στίλ. Ο συντάκτης του κειμένου, χρησιμοποιεί την προσωπική αντωνυμία “εγώ” ή ίσως χρησιμοποιεί μία αφηγηματική μορφή διήγησης.
- Έκτο, χρησιμοποιείται η ποιοτική έρευνα εξαιτίας του χρόνου και των πόρων που απαιτούνται στην εκτεταμένη συλλογή δεδομένων στο πεδίο και τη λεπτομερή ανάλυση δεδομένων της πληροφορίας του “κειμένου”.

- Έβδομο, χρησιμοποιείται η ποιοτική έρευνα για να δοθεί έμφαση στο ρόλο του ερευνητή ως ενεργού συμμετέχοντα που μπορεί να πει την ιστορία από την πλευρά των συμμετεχόντων, σε αντίθεση με έναν “ειδικό” που μεταβιβάζει μια άποψη στους συμμετέχοντες.

Συγκεκριμένα η ποιοτική έρευνα μπορεί να εξυπηρετήσει τους εξής σκοπούς (Χρήστου, 1999:219-220):

- Την δημιουργία και την δομή υποθέσεων σχετικά με την συμπεριφορά, την διάθεση και την στάση των καταναλωτών.
- Την προσωρινή χρήση ερωτηματολογίων που θα χρησιμοποιηθούν για τη συγκέντρωση ποσοτικών στοιχείων.
- Τον εντοπισμό προβλημάτων τα οποία πρέπει να προσδιοριστούν ποσοτικά ώστε να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντικές έρευνες.
- Τον εντοπισμό θεμάτων που απαιτούν έρευνα μεγαλύτερης κλίμακας.
- Την κατανόηση της διαδικασίας που ακολουθεί ο καταναλωτής για να πάρει μια απόφαση όσον αφορά την επιλογή ενός προϊόντος ή μιας επιχείρησης.
- Την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο προωθείται μια επιχείρηση.

Τα πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας (Χρήστου, 1999:220-221):

- Τα αποτελέσματά της γίνονται εύκολα κατανοητά.
- Παρουσιάζει με λεπτομερή τρόπο την αλλαγή συμπεριφοράς των καταναλωτών στο πέρασμα του χρόνου σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα.
- Είναι μοναδική στην βαθύτερη κατανόηση των αναγκών, επιθυμιών και φιλοδοξιών που έχουν οι καταναλωτές.

Μια ικανοποιητική ποιοτική έρευνα μπορεί να έχει κάποια από τα εξής χαρακτηριστικά (Ανδρεάτου, 2007:110):

- Πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις και τα χαρακτηριστικά της ποιοτικής προσέγγισης στην έρευνα. Αυτό συμπεριλαμβάνει θεμελιώδη χαρακτηριστικά

όπως είναι ένα λεπτομερές σχέδιο που θα πρέπει να ακολουθηθεί, η παρουσίαση πολλαπλών γεγονότων, η συμβολή του ερευνητή, που χρησιμοποιείται σαν ένα εργαλείο για τη συλλογή δεδομένων καθώς επίσης δίνεται έμφαση και στις απόψεις των συμμετεχόντων.

- Χρησιμοποιείται μία στρατηγική έρευνας. Αυτό σημαίνει ότι ο ερευνητής αναγνωρίζει, μελετά και χρησιμοποιεί μία ή περισσότερες στρατηγικές έρευνας.
- Η ποιοτική έρευνα ξεκινά από ένα και μοναδικό σημείο εστίασης. Το πρόγραμμα ξεκινά με μία ιδέα ή ένα πρόβλημα που ο ερευνητής επιδιώκει να κατανοήσει και όχι μία αιτιώδη σχέση μεταβλητών ή μία σύγκριση ομάδων. Παρόλο που μπορεί να αναπτυχθούν σχέσεις ή μπορεί να γίνουν συγκρίσεις, αυτό προκύπτει αργότερα στη μελέτη, μετά τη περιγραφή μίας ιδέας που ξεχωρίζει, η που προκύπτει από τα δεδομένα.
- Το κείμενο που προκύπτει πρέπει να είναι ξεκάθαρο, χρησιμοποιώντας και όλες τις μη αναμενόμενες ιδέες που προκύπτουν από τα δεδομένα.

Οι κύριες τεχνικές μορφές που εφαρμόζονται στην ποιοτική έρευνα είναι οι εξής (Χρήστου, 1999:222):

- Προσωπικές συνεντεύξεις σε βάθος
- Ομάδες εστίασης και ομαδικές συνεντεύξεις
- Προβολικές τεχνικές
- Τις μελέτες περίπτωσης
- Την συμμετοχική παρατήρηση.

Η VPRC (2008) αναφέρει ως τεχνικές ποιοτικής έρευνας τις εξής:

- Ομάδες Εστίασης (focus groups)
- Ατομικές Συνεντεύξεις σε Βάθος (In Depth Interviews)

- Εθνογραφία (Ethnography)

6.3 Η σε βάθος συνέντευξη (In Depth Interview)

Σε αυτή τη μορφή έρευνας ο ερευνητής πραγματοποιεί μια συνέντευξη πρόσωπο με πρόσωπο με τον ερωτώμενο. Δεν ακολουθείται μια συγκεκριμένη σειρά ερωτήσεων, αλλά αντιθέτως υπάρχει η δυνατότητα σε κάθε συνέντευξη η σειρά των ερωτήσεων να διαφέρει. Μπορεί επίσης να ζητηθεί η οποιαδήποτε διευκρίνιση σε οποιαδήποτε απάντηση απαιτείται, χωρίς όμως να κατευθύνεται ο συνεντευξιαζόμενος ή η συνέντευξη να βγαίνει εκτός θέματος (Σταθακόπουλος, 2005).

Η συνέντευξη αποτελεί ένα από τα βασικότερα εργαλεία της ποιοτικής μεθόδου. Πρόκειται για την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία μεταξύ προσώπων, που καθοδηγείται από τον ερευνητή ή ερωτώντα με στόχο την απόσπαση πληροφοριών σχετιζομένων με το αντικείμενο της έρευνας. Βασικό εργαλείο της είναι η συνομιλία που πραγματοποιείται μεταξύ δύο ή και παραπάνω προσώπων (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008).

Ένα στοιχείο που τη διαφοροποιεί από μια απλή συζήτηση, είναι ότι αποτελεί το βασικό εργαλείο της έρευνας, ένας έμμεσος τρόπος συλλογής πληροφοριών αναφορικά με τις αντιλήψεις και τα «πιστεύω» των ανθρώπων που ερωτώνται. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι ο διάλογος λαμβάνει χώρα ανάμεσα σε ανθρώπους που είναι ξένοι μεταξύ τους και ένα τρίτο στοιχείο είναι πως οι συνεντεύξεις κατευθύνονται από τον ερευνητή κατά ένα μεγάλο ποσοστό, στοιχείο που βέβαια εξαρτάται και από το είδος της συνέντευξης (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008).

Οι συνεντεύξεις χωρίζονται σε δομημένες, μη δομημένες, άμεσες ή έμμεσες, επαναλαμβανόμενες, κλινικές και σε βάθος. Στις δομημένες συνεντεύξεις ζητείται από τον ερωτώμενο να απαντήσει σε προκαθορισμένες ερωτήσεις, οι οποίες έχουν συγκεκριμένο αριθμό και περιεχόμενο. Στις μη δομημένες γίνεται μια συζήτηση που είναι κατά μια έννοια ελεύθερη, αλλά που η ελευθερία της σχετίζεται με τη φύση της συζήτησης, το θέμα που ερευνάται και το βαθμό της δόμησης των ερωτήσεων. Στις

άμεσες και τις έμμεσες παίζει ρόλο ο διαχωρισμός που γίνεται καταρχάς από την πλευρά του ερευνητή και κατά συνέπεια και από την πλευρά του ερωτώμενου και αφορά στο σκοπό για τον οποίο πραγματοποιείται η συνέντευξη. Οι επαναλαμβανόμενες γίνονται συνήθως σε γκρουπ ανθρώπων και ονομάζονται και Panel. Ονομάζονται έτσι γιατί χρειάζεται να επαναληφθούν αρκετές φορές μέχρι να καταλήξει η έρευνα στη συλλογή των δεδομένων και στα συμπεράσματά της (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008).

Η άμεση συνέντευξη στο έργο άλλων κοινωνικών επιστημόνων παρουσιάζεται ως συνέντευξη σε βάθος. Σύμφωνα με την Κυριαζή (1998: 122), η συνέντευξη σε βάθος αφορά ένα σύνολο γενικών ερωτήσεων σε θέματα που ο ερευνητής έχει προκαθορίσει, αλλά τα οποία δεν τα θέτει με συγκεκριμένη σειρά, και τον «πρωταγωνιστικό» ρόλο τον κατέχει ο ερωτώμενος, με την παρουσία του ερευνητή ως βοηθητική και διακριτικά καθοδηγητική.

Χρησιμοποιείται, όταν χρειάζεται να διερευνήσουμε τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, σε συγκεκριμένα θέματα, τις τάσεις τους, τις απόψεις τους και τους μηχανισμούς αποφάσεων τους. Η συνέντευξη σε βάθος προσφέρει πολύτιμα στοιχεία τα οποία δεν θα είχαμε την ευκαιρία να ανακαλύψουμε με άλλους τρόπους έρευνας. Είναι μία κατάδυση στον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων (Παπατριανταφύλλου, 2010).

Οι Ατομικές συνεντεύξεις σε βάθος (In Depth Interviews) είναι μια τεχνική ατομικής συνέντευξης, με χρήση μη δομημένου ερωτηματολογίου που στοχεύει στην διερεύνηση σε βάθος των αντιλήψεων, των κινήτρων και των συναισθημάτων του ερωτώμενου. Ιδιαίτερα κατάλληλη για την προσέγγιση ειδικών κοινών, επαγγελματιών, αλλά και «ευαίσθητων» θεμάτων (vprc, 2008).

Στην σε βάθος συνέντευξη χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι τύποι ερωτήσεων (Παπατριανταφύλλου, 2010) :

1. Ανοιχτές Ερωτήσεις: ερωτήσεις που αφήνουν τον ερωτώμενο να απαντήσει ελεύθερα χωρίς προκαθορισμούς.
2. Ερωτήσεις Γνώμης: αναζητούν τις στάσεις και τις αντιλήψεις.

3. Δομικές Ερωτήσεις: αναζητούν μηχανισμούς αιτιοτήτων και αιτιωδών (π.χ. πως απέκτησες αυτή τη γνώμη;).

4. Εισαγωγικές Ερωτήσεις: κατευθύνουν τη συνέντευξη στο κυρίως θέμα.

5. Ερωτήσεις Γέφυρα: συνδέουν τα διάφορα θέματα της συνέντευξης .

Η σε βάθος συνέντευξη διακατέχεται από 7 στάδια (Παπατριανταφύλλου, 2010):

Στάδιο 1: Ερευνητικό πρόβλημα ή ερευνητική περιοχή ενδιαφέροντος

Διαπιστώνεται το ερευνητικό πρόβλημα, δημιουργούνται ερευνητικές ερωτήσεις, καθορίζεται η θεματική περιοχή έρευνας.

Στάδιο 2: Σχεδιασμός

Σχεδιασμός ενός λειτουργικού οδηγού συνέντευξης. Θεματικές περιοχές διερεύνησης – λέξεις κλειδιά :

- 1 Ποιά είναι τα ερευνητικά ερωτήματα
- 2 Ομάδα στόχος
- 3 Περιοχές αναζήτησης

Στάδιο 3: Πραγματοποίηση Συνέντευξης

Υλοποιείται η συνέντευξη. Σχέση αλληλεπίδρασης ερευνητή – ερευνώμενου. Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο μερών. Η σχέση αυτή είναι απαραίτητη ώστε τα ευρήματα να είναι αληθή, πλούσια και να διευρύνουν την έρευνα.

Στάδιο 4: Προετοιμασία του υλικού για ανάλυση

Οι δραστηριότητες που μετατρέπουν τον προφορικό λόγο σε γραπτό. Ετοιμάζεται το υλικό προς παρουσίαση και επεξεργασία.

Στάδιο 5: Ανάλυση

Το κρισιμότερο στάδιο της έρευνας. Αποδίδονται τα νοήματα των ποιοτικών δεδομένων. Ανάλυση αυτών με κατηγοριοποιήσεις ή θεωρητικοποιήσεις. Τοποθετούνται οι απαντήσεις στις ερωτήσεις που είχαν τεθεί ή προέκυψαν.

Στάδιο 6: Έλεγχος

Ελέγχονται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της έρευνας. Αναλύονται τα αποτελέσματα και εξετάζονται ως προς την πιστότητα τους.

Στάδιο 7: Δημοσιοποίηση της έρευνας. Γίνονται γνωστά τα ευρήματα της έρευνας

6.4 Ο ερευνητικός σκοπός και οι ερευνητικοί στόχοι

Η σχέση του τουρισμού με το περιβάλλον είναι άμεση και καθοριστική. Το βασικότερο συστατικό στοιχείο του τουριστικού προϊόντος είναι στη πλειοψηφία των προορισμών, το ίδιο το περιβάλλον, τόσο το φυσικό όσο και το δομημένο. Σύμφωνα με μελλοντικές εκτιμήσεις το αγαθό που θα αναζητείται και θα ακριβοπληρώνεται στους επερχόμενους ασφυκτικούς καιρούς θα είναι το αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον.

Οι περιοχές του οικολογικού δικτύου Natura 2000 είναι περιοχές πρόσφορες για την ανάπτυξη ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων που έχουν σκοπό την ηρεμία, την απομόνωση, την αισθητική απόλαυση του τοπίου καθώς και τη γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον. Η πολύτιμη αξία και η αναγκαιότητα προσφοράς και ανάδειξης του φυσικού πλούτου που τις διακρίνει απαιτούν την υιοθέτηση και εφαρμογή μιας πολυεπίπεδης στρατηγικής, αποτελούμενης από εξειδικευμένα έργα, μέτρα και δράσεις, με σκοπό τη συστηματικότερη διασφάλιση και διαχείριση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Θεωρείται ότι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να είναι δυνατόν να εκπληρώνονται ενώ, παράλληλα, διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής.

Σε αυτή την ενότητα είναι αναγκαίο να αναφερθεί η σημασία του καθορισμού του ερευνητικού σκοπού, όσο και των ερευνητικών στόχων. Το δίκτυο Natura 2000 δημιουργήθηκε με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας». Σκοπός του είναι η δημιουργία ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών, το οποίο θα τεθεί κάτω από καθεστώς ειδικής διαχείρισης. Απώτερος σκοπός είναι η διασφάλιση της διατήρησης και αποκατάστασης όλων των τύπων οικοτόπων στη φυσική τους περιοχή, θέτοντας όρους και περιορισμούς στην άσκηση των δραστηριοτήτων σ' αυτούς. Στην παρούσα εργασία ο ερευνητικός στόχος είναι να εξετασθούν οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Νήσος Χρυσή, Σελάκανο, Όρος Θρυπτή και γύρω περιοχή, με απώτερο στόχο τον ορθολογικό σχεδιασμό της αναψυχής στις περιοχές αυτές ώστε να διατηρηθούν ακέραια τα χαρακτηριστικά για τα οποία προστατεύονται.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος ερευνητικός σκοπός, κρίθηκε αναγκαίο να τεθεί συγκεκριμένος ερευνητικός στόχος, οι οποίος θα συντελέσει σημαντικά στη διεξαγωγή βέλτιστων αποτελεσμάτων. Στόχος είναι να εξαχθούν συμπεράσματα για την εκτίμηση της παρούσας κατάστασης ως προς το διαχειριστικό καθεστώς που τις διέπει, τις μορφές τουρισμού που έχουν αναπτυχθεί, τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν. Στόχος η διατύπωση προτάσεων για τη γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και την επίτευξη μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης που θα φέρει την πολυπόθητη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

6.5 Ο σχεδιασμός της έρευνας

Ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάζεται μια έρευνα εξαρτάται από τον ερευνητικό σκοπό και τον στόχο που έχει τεθεί να εκπληρώσει ένας ερευνητής, καθώς και από τα ερωτήματα στα οποία έχει κληθεί να δώσει απάντηση. Αν κάποιος θέλει να κατανοήσει ένα φαινόμενο, να ανακαλύψει το νόημα που έχει μία κατάσταση για αυτούς που εμπλέκονται ή να περιγράψει τη διαδικασία (πως συνέβησαν τα πράγματα), τότε είναι πρέπον να εφαρμοστεί ένα ποιοτικό σχήμα. Το βασικό

ερώτημα της μελέτης τίθεται σε αυτό που ονομάζεται καθορισμός του προβλήματος. Στην επεξεργασία του ερευνητικού προβλήματος, ο ερευνητής κινείται από γενικό ενδιαφέρον, περιέργεια ή αμφιβολία για μία κατάσταση προς ένα συγκεκριμένο καθορισμό του ερευνητικού προβλήματος. Στην ουσία, ο ερευνητής θα πρέπει να μεταφράσει τη γενική περιέργεια σε ένα πρόβλημα που να μπορεί να διευθετηθεί μέσω της έρευνας (Παρασκευοπούλου και Κόλλια, 2008).

Το παρόν σύγγραμμα δημιουργήθηκε αφού η κύρια θεματική του δεν έχει διερευνηθεί προηγουμένως από άλλους ερευνητές και δεν υπάρχει άλλη αναφορά σχετικά με την ισχύουσα κατάσταση του τουρισμού και περιβάλλοντος, διαχείρισης, ανάδειξης και προώθησης περιοχών Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας.

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας εφαρμόστηκε μια ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της προσωπικής συνέντευξης σε βάθος σε πληροφορητές (key informants) με τη χρήση ενός ημιδομημένου ερωτηματολογίου – οδηγού συνέντευξης⁶ που περιλαμβάνει οχτώ (8) ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, με στόχο να εξαχθούν συμπεράσματα για την εκτίμηση της παρούσας κατάστασης ως προς το διαχειριστικό καθεστώς που διέπει τις περιοχές Natura 2000 που ανήκουν διοικητικά στο Δήμο Ιεράπετρας, τις μορφές τουρισμού που έχουν αναπτυχθεί, τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν. Απώτερος στόχος επίσης είναι να διατυπωθούν προτάσεις για τη γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και την επίτευξη μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης που θα φέρει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή.

Κατά τη δόμηση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, προκειμένου οι ερευνώμενοι να εκφράσουν ελεύθερα την άποψή τους. Επίσης προστέθηκαν ερωτήσεις γνώμης, με σκοπό να αποσαφηνιστούν οι αντιλήψεις των ερωτώμενων. Η συλλογή δεδομένων μπορεί να θεωρηθεί ως μία σειρά από συσχετιζόμενες δραστηριότητες, που στοχεύουν στη συλλογή κατάλληλων πληροφοριών για να απαντηθεί το ερευνητικό πρόβλημα που αναδεικνύεται. Οι ερωτήσεις στο σύνολό τους ήταν οχτώ (8) και κατέστη προσπάθεια να

⁶ Το ερωτηματολόγιο – οδηγός συνέντευξης παρατίθεται στο παράρτημα της πτυχιακής εργασίας.

δημιουργηθούν ερωτήσεις τέτοιες, ώστε θα συμβάλουν στο μέγιστο στη διερεύνηση των ζητημάτων που τέθηκαν.

Καταρτίστηκε μια λίστα ατόμων (πληροφορητές) κατάλληλων οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στο μέγιστο δυνατό στη διαφώτιση του ερευνητικού αντικειμένου. Συμπεριλήφθηκαν πληροφορητές που εργάζονται σε Δημόσιους Οργανισμούς όπως Δήμος Ιεράπετρας, Δασαρχείο, Οικολογικές Ενώσεις (Κ.Π.Ε.) , Αρχαιολογική Υπηρεσία και ανήκουν σε τουριστικούς, περιβαλλοντικούς και διαχειριστικούς φορείς, ώστε να διασφαλιστεί η πολύπλευρη εξέταση του υπό διερεύνηση θέματος, εφόσον η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ενός προορισμού θεμελιώνεται όταν υπάρχει η στήριξη αυτών. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από τον Μάιο έως και τον Ιούνιο του 2014.

Τελικά, πραγματοποιήθηκαν οκτώ (8) συνεντεύξεις με ερευνώμενους, τα στοιχεία των οποίων παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Στοιχεία πληροφορητών έρευνας

	<i>Όνοματεπώνυμο</i>	<i>Φορέας που εκπροσωπεί</i>	<i>Θέση στον φορέα</i>	<i>Πόλη</i>	<i>Χρόνος διεξαγωγής έρευνας</i>
<i>E1</i>	<i>Δασκαλάκης Πάυλος</i>	<i>ΚΠΕ Ιεράπετρας</i>	<i>Υπεύθυνος Παιδαγωγικής Ομάδας</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>6/5/2014</i>
<i>E2</i>	<i>Γενειατάκης Ευάγγελος</i>	<i>Κυνηγετικός Συλλόγος Ιεράπετρας</i>	<i>Τέως Πρόεδρος Κυνηγετικού Συλλόγου Ιεράπετρας</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>9/5/2014</i>
<i>E3</i>	<i>Μεραμβελιωτάκης Νίκος</i>	<i>Δασαρχείο</i>	<i>Δασοφύλακας Ιεράπετρας</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>9/5/2014</i>
<i>E4</i>	<i>Ζαφυράκης Μανόλης</i>	<i>Δήμος Ιεράπετρας</i>	<i>Αντιδήμαρχος Έργων του Δήμου Ιεράπετρας</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>9/5/2014</i>

<i>E5</i>	<i>Συλλιγάρδος Εμμανουήλ</i>	<i>Διεύθυνση Δασών</i>	<i>Διευθυντής Δασών Νομού Λασιθίου</i>	<i>Άγιος Νικόλαος</i>	<i>19/5/2014</i>
<i>E6</i>	<i>Βαρδάκης Γεώργιος</i>	<i>Ένωση Ξενοδόχων Ιεράπετρας και Νοτιοανατολικής Κρήτης</i>	<i>Πρόεδρος Ξενοδόχων Ιεράπετρας και Νοτιοανατολικής Κρήτης</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>7/6/2014</i>
<i>E7</i>	<i>Αναστασάκης Σήφης</i>	<i>Δήμος Ιεράπετρας</i>	<i>Δήμαρχος Ιεράπετρας</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>17/6/2014</i>
<i>E8</i>	<i>Σωμαράκης Γιώργος</i>	<i>Δήμος Ιεράπετρας</i>	<i>Πολιτικός Μηχανικός, Δημοτικός Σύμβουλος</i>	<i>Ιεράπετρα</i>	<i>30/6/2014</i>

6.6 Η επιλογή του δείγματος

Το πρώτο ζήτημα που απασχολεί τον ερευνητή που θα χρησιμοποιήσει τη συνέντευξη ως μέσο συλλογής των δεδομένων του είναι ο αριθμός των συνεντεύξεων που πρέπει να γίνουν. Είναι γνωστό ότι σε μια έρευνα που χρησιμοποιεί τη συνέντευξη ως εργαλείο συλλογής δεδομένων η αντιπροσωπευτικότητα εξασφαλίζεται από την ποιοτική σύσταση της ομάδας που αποτελεί το δείγμα. Φροντίζουμε, δηλαδή, οι ερωτώμενοι να αποτελούν χαρακτηριστικές, τυπικές, περιπτώσεις, να αντιπροσωπεύουν, τις περισσότερες ή και τις κυριότερες κατηγορίες του πληθυσμού που ερευνούμε. Συνήθως, μερικές συνεντεύξεις βάθους είναι αρκετές για να δώσουν μια αντικειμενική εικόνα. Άλλωστε, μετά από έναν αριθμό συνεντεύξεων που λαμβάνονται από προσεκτικά επιλεγμένες, άρα αντιπροσωπευτικές, περιπτώσεις, επέρχεται ο «πληροφοριακός κορεσμός», δηλαδή, όσες συνεντεύξεις και να πάρουμε λίγο-πολύ θα μας οδηγήσουν στα ίδια ή σε πολύ παρόμοια αποτελέσματα. Ένα δεύτερο σημαντικό κριτήριο για την επιλογή των ερωτώμενων είναι η δυνατότητά μας να τους προσεγγίσουμε, να είναι δηλαδή άτομα

που με σχετική ευκολία θα μπορούσαμε να βρούμε, να επικοινωνήσουμε και να κανονίσουμε να συναντηθούμε μαζί τους για τη συνέντευξη (Κεδράκα, 2014).

Η ποιοτική δειγματοληψία βασίζεται σε δύο βασικούς κανόνες, της καταλληλότητας και της επάρκειας. Δηλαδή, για την ποιοτική έρευνα το δείγμα θα πρέπει να είναι το κατάλληλο για την ερμηνεία του φαινομένου και θα πρέπει να είναι επαρκές όχι σε ποσότητα αλλά σε παροχή ποιοτικών πληροφοριών που θα επιτρέψουν να επιτευχθεί η έννοια του κορεσμού, αναφορικά με τις πληροφορίες για το υπό έρευνα φαινόμενο (Μαντζούκας, 2007).

Ο *Patton* (1990) υποστηρίζει ότι είναι σημαντικό να επιλεγούν περιπτώσεις οι οποίες μπορεί να δώσουν πολλές πληροφορίες για μια σε βάθος μελέτη. Οι περιπτώσεις που είναι πλούσιες σε πληροφορία είναι αυτές από τις οποίες κάποιος μπορεί να μάθει πολλά, σχετικά με ζητήματα υψηλής σημασίας για το σκοπό της έρευνας και έτσι προκύπτει ο όρος 'κατευθυνόμενη δειγματοληψία'. Η 'κατευθυνόμενη' επιλογή των συμμετεχόντων αποτελεί μία σημαντική απόφαση σε μία ποιοτική μελέτη. Οι ερευνητές που σχεδιάζουν τις ποιοτικές μελέτες χρειάζονται ξεκάθαρα κριτήρια και είναι αναγκαίο να τεκμηριώνουν τις αποφάσεις τους (Ανδρεάτου, 2007:114).

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας επιλογής του δείγματος δημιουργήθηκε ένας κατάλογος με πιθανούς υποψήφιους ερευνώμενους. Ο κατάλογος αυτός κατασκευάστηκε με τα εξής κριτήρια:

- Τα άτομα που αποτελούν το δείγμα να είναι φορείς του τουρισμού στην περιοχή.
- Να γνωρίζουν και να έχουν ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα και τα προβλήματα που παρουσιάζει.
- Να αντιπροσωπεύουν διάφορους κλάδους στον τομέα του τουρισμού και του περιβάλλοντος (δημόσιοι φορείς, σύλλογοι, και εργαζόμενοι).
- Να παρέχουν εμπιστοσύνη στον ερευνητή, έτσι ώστε να θεωρηθούν έγκυρα τα στοιχεία που συλλέγονται.

- Να είναι κατά το πλείστον κάτοικοι στην περιοχή της Ιεράπετρας, προκειμένου να γνωρίζουν κατά το βέλτιστο την κατάσταση και τα προβλήματα που επικρατούν στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας.

Τα παραπάνω κριτήρια είναι σημαντικά για την επιλογή ενός ικανού δείγματος, διότι όπως έχει προαναφερθεί δεν υπάρχει παλαιότερη μελέτη για τον τουρισμό και το περιβάλλον, τη διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση περιοχών Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας, κι έτσι ήταν απαιτούμενη η συλλογή στοιχείων και η απόδοση της πραγματικής εικόνας για τον τουρισμό και το περιβάλλον, από άτομα άμεσα εμπλεκόμενα με τον τουρισμό και το περιβάλλον στην περιοχή, τα οποία όμως να είναι σε θέση να κατανοήσουν το ερευνητικό πρόβλημα και τη σημασία του τουρισμού και του περιβάλλοντος σε περιοχές Natura 2000 .

6.7 Οι περιορισμοί της έρευνας

Προκειμένου να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα, ήταν αναγκαίο ως ερευνώμενοι να τεθούν οι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό και το περιβάλλον φορείς διαχείρισης της περιοχής της Ιεράπετρας. Δεν μπορέσαμε δυστυχώς να έρθουμε σε επαφή με την Προϊσταμένη της Αρχαιολογικής υπηρεσίας, λόγω του ότι απουσίαζε με άδεια κατά την χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Επίσης, ανασταλτικό παράγοντα στη διεξαγωγή της έρευνας αποτέλεσαν οι Δημοτικές, Περιφερειακές και οι Ευρωεκλογές που διενεργήθηκαν κατά την χρονική περίοδο του Μαΐου 2014, διότι οι περισσότεροι ερωτώμενοι συμμετείχαν σε αυτές άμεσα ή έμμεσα. Επίσης, επιδίωξη ήταν και η συμμετοχή ερευνώμενων από διαφορετικές πόλεις και περιοχές του νομού, κάτι που δεν κατέστη δυνατό λόγω οικονομικών δυσχερειών. Όλοι οι παραπάνω λόγοι συνέβαλαν σε μικρό βαθμό στην καθυστέρηση της διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας και στη σύνταξη της παρούσας έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τους ερευνώμενους που συμμετείχαν στην παρούσα ερευνητική διαδικασία, καθώς και ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν να συμμετάσχουν σε αυτήν. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα, οι απόψεις και οι προτάσεις των ερευνώμενων έτσι όπως προέκυψαν από τη διαδικασία της έρευνας. Συγκεκριμένα, ποια είναι η άποψη τους για το ποιες είναι οι περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας, τι σημαίνει για τις περιοχές αυτές η ένταξή τους στο δίκτυο Natura 2000 και ποια τα οφέλη για το Δήμο Ιεράπετρας και τους ντόπιους, ποιοι είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς (stakeholders) διαχείρισης σε κάθε περιοχή, ποια προβλήματα καταγράφονται σε κάθε περιοχή (περιβαλλοντικά, προβλήματα διαχείρισης, ιδιοκτησιακό καθεστώς, προβλήματα εφαρμογής του κανονισμού και νομοθεσίας, αντικρουόμενα συμφέροντα, κλπ), ποιες άμεσες ενέργειες που πρέπει να γίνουν κατά τη γνώμη τους για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, ποια είναι η παρούσα τουριστική αξιοποίηση των περιοχών αυτών, ποιες είναι οι απαραίτητες ενέργειες που θεωρούν ότι πρέπει να γίνουν στις περιοχές αυτές ώστε να επιτευχθεί μια αειφόρος/βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη (π.χ. υπολογισμός φέρουσας ικανότητας, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κλπ) και τέλος να διατυπώσουν σχόλια και προτάσεις.

7.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα όπως προέκυψαν από τη διεξαγωγή της έρευνας με την χρήση των προσωπικών συνεντεύξεων σε βάθος σε οκτώ πληροφορητές (key informants). Οι προσωπικές συνεντεύξεις σε βάθος έδωσαν πολύ ενδιαφέροντα και αξιόλογα αποτελέσματα. Καταγράφηκαν πολλές διαφορετικές απόψεις σχετικά με τα θέματα που ερευνώνται ενώ προέκυψαν κάποια ενδιαφέροντα δεδομένα σχετικά με το διαχειριστικό καθεστώς, τα προβλήματα που υφίστανται στις περιοχές αυτές και τις μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν. Τα δεδομένα αυτά αναδεικνύουν μια

διαφορετική στάση η οποία θα μπορούσε να αιτιολογήσει τις συνθήκες που επικρατούν στις περιοχές Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας.

Τα αποτελέσματα εμφανίζονται με την ίδια ροή, όπως η σειρά ακολουθίας των ερωτημάτων στον οδηγό συνέντευξης με ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της προσωπικής συνέντευξης σε βάθος σε πληροφορητές (key informants) με τη χρήση ενός δομημένου ερωτηματολογίου – οδηγού, με στόχο τη εξαγωγή συμπερασμάτων για την εκτίμηση της παρούσας κατάστασης ως προς το διαχειριστικό καθεστώς που διέπει τις περιοχές Natura 2000 στο Δήμο Ιεράπετρας, τις μορφές τουρισμού που έχουν αναπτυχθεί, τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν. Απώτερος στόχος επίσης είναι να διατυπωθούν προτάσεις για τη γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και την επίτευξη μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης που θα φέρει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή.

Όλοι οι ερωτηθέντες που προσεγγίστηκαν για τις συνεντεύξεις είναι άνδρες και επιλέχθηκαν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, με τα εξής κριτήρια: να είναι άμεσα εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό και το περιβάλλον στην περιοχή, οι οποίοι όμως να είναι σε θέση να κατανοήσουν το ερευνητικό πρόβλημα και τη σημασία του τουρισμού και του περιβάλλοντος στις περιοχές Natura 2000, να γνωρίζουν και να έχουν ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα και τα προβλήματα που υπάρχουν, να αντιπροσωπεύουν διάφορους κλάδους στον τομέα του τουρισμού και του περιβάλλοντος (δημόσιοι φορείς, σύλλογοι, και εργαζόμενοι), να παρέχουν εμπιστοσύνη στον ερευνητή, έτσι ώστε να θεωρηθούν έγκυρα τα στοιχεία που συλλέχθηκαν, και τέλος να είναι κατά το πλείστον κάτοικοι στην περιοχή της Ιεράπετρας, προκειμένου να γνωρίζουν κατά το βέλτιστο την κατάσταση και τα προβλήματα που επικρατούν στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας.

Εν τέλει, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που καταδεικνύουν σαφώς την καταγραφή των απόψεων των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με το διαχειριστικό καθεστώς που διέπει τις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας, τα προβλήματα που υπάρχουν στις περιοχές αυτές και τις λύσεις που προτείνονται. Τα στοιχεία αυτά θα τροφοδοτήσουν στη συνέχεια τη διεξαγωγή των συμπερασμάτων.

1) Ποιες είναι οι περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας;

Οι περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας σύμφωνα με όλους τους ερωτηθέντες είναι τρεις: Η Νήσος Χρυσή με το Μικρονήσι που βρίσκεται κοντά σε αυτή, ένα μεγάλο μέρος του όρους Θρυπτή, η νότια και η δυτική πλευρά του, και η νότια πλευρά του όρους Δίκη που περιλαμβάνει ένα μεγάλο κομμάτι του δάσους του Σελακάνου το οποίο ανήκει στο Δήμο Ιεράπετρας και ένα μεγάλο κομμάτι ανήκει επίσης στο Δήμο Αγίου Νικολάου και Βιάννου. Στην ερώτηση αυτή ο ερωτώμενος Ε5 απάντησε επιπλέον ότι, στην Ελλάδα έχουμε για το Δίκτυο Natura (Φύση 2000), δύο οδηγίες:

α) την οδηγία για τα πουλιά, την Ορνιθοπανίδα 79/409/ΕΟΚ, η οποία ανήκει στις ζώνες ειδικής προστασίας SPA, σε αυτήν εντάσσεται η περιοχή της Νοτιοδυτικής Θρυπτής (κουφωτό) με κωδικό GR4320014.

β) και την οδηγία 92/43/ΕΟΚ με την ονομασία SCI για την προστασία ειδών που αφορά την χλωρίδα και την πανίδα. Σε αυτήν ανήκουν οι περιοχές: όρος Θρυπτής & γύρω περιοχή με κωδικό GR4320005, η περιοχή Σελάκανο Οροπεδίου Λασιθίου με κωδικό GR4320002, και η Νήσος Χρυσή μαζί με το Κουφονήσι με κωδικό GR4320003.

2) Τι σημαίνει για τις περιοχές αυτές η ένταξή τους στο δίκτυο Natura 2000 και ποια τα οφέλη για το Δήμο Ιεράπετρας και τους ντόπιους;

Μια περιοχή για να ενταχθεί και να απενταχθεί από το Δίκτυο Natura 2000 πρέπει να υπάρχουν ισχυροί επιστημονικοί λόγοι, άρα έχει επιστημονικά αποδειχθεί ότι υπάρχει ιδιαίτερο περιβαλλοντικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον στις περιοχές αυτές. Αρκετοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι η ένταξη των περιοχών αυτών στο δίκτυο Natura 2000 σημαίνει, αφενός μεν την ανάγκη προστασίας της χλωρίδας, της πανίδας και των ενδιατημάτων που αναπτύσσονται μέσα στις περιοχές και αφετέρου δε δυνατότητα ανάπτυξης, με μέτρο (τουριστικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής) και προώθησης του φυσικού περιβάλλοντος, λαμβάνοντας υπόψιν τις ψυχαγωγικές, και τις οικονομικές απαιτήσεις των περιοχών αυτών. Θεωρούν ότι απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε μορφή ανάπτυξης των περιοχών αυτών αποτελεί, η κατάρτιση διαχειριστικών σχεδίων και προγραμμάτων, τα οποία να συνάδουν

αρμονικά στη διατήρηση της εγγενούς πανίδας και χλωρίδας, με τις κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες σε μια στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης. Η περιοχή της Χρυσής έχει την μεγαλύτερη ωφελιμότητα ως προς την περιβαλλοντική προστασία με το να ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000.

Δόθηκε έμφαση και τονίστηκε ιδιαίτερα από δύο ερωτώμενους, το γεγονός ότι όλοι αντιμετωπίζουν το Δίκτυο Natura 2000 με φόβο (λόγω των απαγορεύσεων και της νομοθεσίας που ισχύει γι' αυτές), ο κόσμος είναι κατά των περιοχών αυτών, λόγω έλλειψης επαρκούς ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, και πληροφόρησης σχετικά με το ποιες δραστηριότητες μπορούν να εφαρμοστούν και ποιες δεν μπορούν μέσα στις περιοχές αυτές.

Τονίστηκε ότι τα οφέλη που μπορούν να αποκομιστούν είναι πολλαπλά εάν υπάρχει διαχειριστικό σχέδιο με προοπτικές προστασίας και σωστής ανάπτυξης και διαχείρισης του περιβάλλοντος για μια βιώσιμη δηλαδή ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Μπορεί π.χ. να αναπτυχθεί ο οικοτουρισμός και άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, να αναπτυχθούν δραστηριότητες όπως αγροτικές, κτηνοτροφικές, μελισσοκομικές κ.ά. Τα οφέλη για το Δήμο Ιεράπετρας και τους ντόπιους κατοίκους μπορούν να είναι οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά μέσω μιας βιώσιμης τουριστική ανάπτυξης, με βάση τις αρχές της αειφορίας.

Στο σημείο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθεί η άποψη ενός ερωτώμενου, ο οποίος φανερά αγανακτισμένος με τις πρακτικές και τις απαγορεύσεις που εφαρμόζονται ανά διαστήματα από τους φορείς διαχείρισης αλλά και από το κράτος τόνισε ότι... *«δεν έχει γίνει τίποτε απολύτως από τότε που ιδρύθηκαν μέχρι και σήμερα... Στην πραγματικότητα δεν έχει γίνει απολύτως τίποτα ..όφελος κανένα και για κανένα... γιατί κάποιιοι προσπάθησαν να το χρησιμοποιήσουν για να πούνε ότι εκεί μέσα απαγορεύονται το κυνήγι.. όπως γίνεται συνήθως... δηλαδή το κυνήγι πήγε να γίνει ένας ..ο αποδιοπομπαίος τράγος της υπόθεσης... για δείξουν στον κόσμο ότι κάτι δήθεν γίνεται..»*

3) Ποιοι είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς (stakeholders) διαχείρισης σε κάθε περιοχή;

Όλοι οι ερωτώμενοι στην ερώτηση αυτή συμφώνησαν ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς προς το παρόν των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας είναι όσοι έχουν σχέση με το περιβάλλον όπως, ο Δήμος Ιεράπετρας, η Δ/ση Δασών, η Αρχαιολογική Υπηρεσία, η Κτηματική Υπηρεσία (για τον Αιγιαλό και τις παραλίες), το Υ.Π.Ε.Κ.Α., το ΔΙΠΕΧΩ Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η Δ/ση Περιβάλλοντος Περιφέρειας, το Λιμεναρχείο για την Χρυσή, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς όπως WWF, Οικολογικές και Περιβαλλοντικές, Κ.Π.Ε., οι διάφοροι σύλλογοι των χωριών, πολιτιστικοί, λαογραφικοί, κυνηγετικοί, φυσιολατρικοί, αγροτικοί.

Τονίστηκε ότι τον κυρίαρχο λόγο (στην λήψη αποφάσεων) τον έχει το Δασαρχείο και εν συνεχεία οι υπόλοιπες υπηρεσίες, ενώ επισημάνθηκε επίσης η αναγκαιότητα δημιουργίας και ανάδειξης μέσω διαχειριστικής μελέτης φορέα διαχείρισης σε κάθε μία περιοχή (ο οποίος να είναι τοπικός και αυτοχρηματοδοτούμενος) για να μπορέσει να διαχειριστεί σωστά τα προβλήματα της κάθε περιοχής (προς το παρόν δεν υπάρχει).

Ένας ερωτώμενος τόνισε με στόμφο και άφησε αιχμές για το ρόλο που διαδραματίζουν και το πως χρησιμοποιούν αποσπασματικά το πρόγραμμα προκειμένου να θέσουν απαγορεύσεις στην περιοχή οι φορείς που εμπλέκονται στις περιοχές αυτές, λέγοντας ότι, *«υποτίθεται ότι θα έπρεπε να είναι όλοι αυτοί.. οι φορείς χρησιμοποιούνε το πρόγραμμα μόνο όταν θέλουνε να προστατεύσουν κάτι από τον τόπο τους, το χρησιμοποιούν σαν επιχείρημα λένε α.. είμαστε στο πρόγραμμα Natura άρα δεν μπορεί να γίνει αυτό το πράγμα εκεί ή θέλει ειδική μεταχείριση.... αλλά επί της ουσίας τίποτα...»*.

4) Ποια προβλήματα καταγράφονται σε κάθε περιοχή (περιβαλλοντικά, προβλήματα διαχείρισης, ιδιοκτησιακό καθεστώς, προβλήματα εφαρμογής του κανονισμού και νομοθεσίας, αντικρουόμενα συμφέροντα, κλπ);

Τα βασικά προβλήματα που καταγράφονται μέσα από την παρούσα έρευνα και για τρεις περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας, Χρυσή - Θρυπτή – Σελάκανο, τα οποία έχουν σχέση με φυσικό περιβάλλον και με τη διαχείριση τους, είναι κοινά με μικρές μόνο αποκλίσεις. Τα προβλήματα παρουσιάζονται για κάθε περιοχή ως εξής:

Για τη Νήσο Χρυσή, στην πίεση που δέχεται το φυσικό περιβάλλον (η γλωρίδα και η πανίδα που υφίστανται στην περιοχή), από τον πολύ μεγάλο αριθμό επισκεπτών κατά τις περιόδους τουριστικής αιχμής, στους κατασκηνωτές που κατασκηνώνουν μέσα στο δάσος προκαλώντας ανεπανόρθωτη ζημιά στο οικοσύστημα, στα απορρίμματα (σκουπίδια) τα οποία είναι πάρα πολλά δημιουργώντας περιβαλλοντικό και αισθητικό πρόβλημα, «*Η σημερινή κατάσταση είναι ανυπόφορη*» τονίστηκε διότι υπάρχει έντονη δυσοσμία σε αρκετά σημεία, από τα απορρίμματα των επισκεπτών (λόγω έλλειψης τουαλετών), στην ανεξέλεγκτη κυκλοφορία οχημάτων, το κόψιμο δένδρων, στις αυθαίρετες κατασκευές, στην ανεξέλεγκτη - ανεπιτήρητη βόσκηση (πρόβατα και κατσίκια), υπάρχει επίσης ένας υγρότοπος ο οποίος δεν προστατεύεται. Πρόβλημα επίσης όπως αναφέρθηκε αποτελεί και ο χρόνος διαμονής των επισκεπτών στο Νησί, οι οποίοι λόγω του περιορισμένου χρόνου παραμονής δεν προλαβαίνουν να απολαύσουν το φυσικό τοπίο της περιοχής (το εισιτήριο που πληρώνουν ανά άτομο είναι ακριβό και θα πρέπει να γίνει διεύρυνση του χρόνου παραμονής), δεν υπάρχει επαρκής φύλαξη (οργάνωση για τα βράδια) και δεν είναι αυτή που θα έπρεπε να είναι, το κράτος αδυνατεί να στηρίξει (οικονομικά) και να ενισχύσει τους είδη υπάρχοντες φύλακες στην περιοχή, δεν υπάρχει προστασία από πυρκαγιές, η θήρα και το παράνομο ψάρεμα αποτελούν μάστιγα της περιοχής, πρόβλημα επίσης υπάρχει ως προς τα αυθαίρετα παραπήγματα που εμφανίζονται κατά διαστήματα, υπάρχει πλήρης εξαφάνιση των κοχυλιών από την βόρεια παραλία της Χρυσής τα οποία αποτελούσαν το σήμα κατατεθέν του Νησιού. Για τη Χρυσή τονίστηκε ιδιαίτερα ότι, «*αυτοί που κοντόφθαλμα βγάζουν κάποια χρήματα και δεν βλέπουν μακροπρόθεσμα ..στην προστασία του περιβάλλοντος για να έχουν και αυτοί περισσότερα οφέλη και η περιοχή και η κοινωνία*»

Για την Θρυπή (στην οποία περιλαμβάνεται η περιοχή Απηγανιάς) τα κυριότερα προβλήματα που παρουσιάζονται είναι, η ανεπιτήρητη βόσκηση η οποία έχει προκαλέσει πολύ μεγάλες καταστροφές στις καλλιέργειες, στους κήπους, στα πετρόκτιστα, στους τράφους κ.τ.λ., το πρόβλημα υπάρχει κυρίως στην βόσκηση της κατσίκας (η οποία δεν αφήνει τίποτα όρθιο, σκαρφαλώνοντας ακόμα και πάνω στα δέντρα προκειμένου να βοσκήσει), επιπλέον τονίστηκε ότι «*μέσα σε αυτές τις περιοχές από το ίδιο το Natura 2000 δεν απαγορεύεται η βόσκηση, και για την Κρήτη η βόσκηση είναι μεγάλη πληγή, όχι ότι δεν θέλουμε την κτηνοτροφία.. την κτηνοτροφία την*

θέλουμε.. αλλά αυτή η αδέσποτη κατάσταση που δεν έχει αφήσει τίποτα όρθιο και έχει καταστρέψει τα πάντα και οι άνθρωποι συνεχώς διαμαρτύρονται για τις καταστροφές στις καλλιέργειες, γιατί πλέον τα βουνά έχουν απογυμνωθεί, μπαίνουν μέσα στα καλλιεργημένα και στα μη καλλιεργημένα ..στα δάση ακόμα ..λειτουργούνε παθητικά πλέον, γιατί τα βουνά έχουν απογυμνωθεί, μπαίνουν μέσα στα καλλιεργημένα και στα μη καλλιεργημένα ..στα δάση ακόμα ..», τα αυθαίρετα κτίσματα που υπάρχουν τα οποία δεν έχουν καμία αδειοδότηση, ανοίγονται δρόμοι χωρίς καμία άδεια, ο κίνδυνος πυρκαγιάς είναι μεγάλος και η θήρα.

Για το Σελάκανο μεγάλα προβλήματα που επείγουν να λυθούν αποτελούν, η ανεπιτήρητη - ανεξέλεγκτη - ασύδοτη βόσκηση και η προστασία του δάσους (υπερπληθυσμός των μελισσών, ανοργάνωτη μελισσοκομία, κόβονται πεύκα για να τοποθετήσουν μελίτσια, ανοίγονται δρόμοι, μπαίνουν φωτιές γιατί θέλουν να καπνίσουν τις μέλισσες, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος από πυρκαγιά), και η θήρα.

Υπάρχουν πολλά προβλήματα υποστηρίζουν, που πιθανόν σιγά - σιγά μπορούν να εκλείψουν, με την εφαρμογή της διαχειριστικής μελέτης και την ανάδειξη φορέα διαχείρισης, που καταγράφεται κατά γενική ομολογία σε όλες τις συνεντεύξεις. Ο Δήμος Ιεράπετρας έχει αναθέσει στο Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, την επικαιροποίηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης προκειμένου να προωθηθεί για την ίδρυση κατάλληλου φορέα διαχείρισης. Δεν υπάρχει διαχειριστικό σχέδιο εγκεκριμένο μέχρι στιγμής από αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, ούτε κανόνες διαχείρισης που να αφορούν την περιβαλλοντική αξιοποίηση και την ορθολογική διαχείριση των περιοχών αυτών. Πρόβλημα επίσης υπάρχει με το Υπουργείο Οικονομικών το οποίο δίνει τη δυνατότητα εκμίσθωσης των αιγιαλών και των παραλίων στους Δήμους για χρήση ενός έτους, το οποίο πρέπει να κάνει διαχωρισμό απομακρυσμένων παραλίων και προσιτών, ώστε οι πρώτες να έχουν την δυνατότητα να αντιμετωπιστούν με διαφορετικό τρόπο, ώστε να υπάρχει (δυνατότητα σωστής διαχείρισης, χώροι σκιάστρων, χημικές τουαλέτες) μεγαλύτερος χρόνος μίσθωσης για να μπορεί να επενδύει ο εκάστοτε ιδιοκτήτης της καντίνας ή ομπρελών.

Το ότι δεν υπάρχει κτηματολόγιο αποτελεί επίσης ένα μείζον πρόβλημα έτσι ώστε να υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη εικόνα των περιοχών αυτών προκειμένου

να καθοριστούν ή να επικυρωποιηθούν ζώνες δραστηριοτήτων (οικιστικές, τουριστικές, γεωργικές, κτηνοτροφικές, μελισσοκομικές, δασικές).

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς ανέκαθεν αποτελούσε και αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα, ως προς τις επεμβάσεις που είναι αναγκαίες για την περιβαλλοντική διαχείριση της περιοχής. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς που υφίσταται αυτή τη στιγμή και στις τρεις περιοχές αποτελεί πολύ σημαντικό πρόβλημα διότι, αφενός μεν το κράτος υποστηρίζει ότι οι περιοχές αυτές είναι δημόσια περιουσία και ανήκουν στο κράτος (το οποίο μπορεί να αποφασίζει δράσεις και ανάπτυξη χωρίς να λογοδοτεί), αφετέρου δε υπάρχουν ιδιώτες με τίτλους ιδιοκτησίας, οι οποίοι αντιδρούν και περιορίζουν οποιαδήποτε ενέργεια των εμπλεκόμενων φορέων προς στις περιοχές αυτές, με αποτέλεσμα να υπάρχουν έντονες αντιπαραθέσεις και έριδες. Χαρακτηριστικά αναφέρει ένας ερωτώμενος *«στην Κρήτη δεν υπάρχει δημόσια περιουσία είναι ιδιωτική περιουσία, τα βουνά που βλέπουμε και είναι βράχια ανήκουν σε κάποιον άνθρωπο, μπορεί εκεί μέσα να μην έχει το δικαίωμα να κάνει διάφορες ενέργειες γιατί κάποιο κομμάτι μπορεί να είναι δασικό ή αρχαιολογικό κ.τ.λ. ...αλλά δεν παύει να είναι δικό του, δεν παύει να είναι το σπίτι του και δεν είναι χθεσινός...είναι κάποιες εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια σε αυτόν τον τόπο. Λοιπόν δεν μπορείς να τον γράφεις, να τον ξεχνάς, να τον διαγράφεις και να πηγαίνεις εσύ, επειδή έχεις την εξουσία και να του λες, εγώ θα κάνω αυτό θες δεν θες...»*

Πρόβλημα επίσης υπάρχει με τις προσφυγές (στα δικαστήρια) ιδιοκτητών για αυθαίρετες κατασκευές. Ειπώθηκε επίσης ότι αρκετές φορές μπορούν να γίνουν κάποια πράγματα μέσα σε μια περιοχή Natura με την σύμφωνη γνώμη του ιδιοκτήτη και του Δασαρχείου (αφού ενημερωθούν σχετικά), αλλά αυτό δεν λύνει το πρόβλημα.. Αποτελεί κύρια αναγκαιότητα να ξεκαθαριστεί το θέμα αυτό προκειμένου να προχωρήσουν αναπτυξιακές πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης των περιοχών αυτών.

Η αδυναμία επίλυσης των προβλημάτων οφείλεται στο θεσμικό καθεστώς (για την κτηνοτροφία) και στην έλλειψη υποδομών (για την πυροπροστασία). Τα προβλήματα του κανονισμού και της Νομοθεσίας υφίστανται από το παρελθόν έως και σήμερα (και για τις τρεις περιοχές), λόγω των ατελών Νομοθεσιών οι οποίες υφίστανται αλλά και λόγω έλλειψης του επαρκούντος υπαλληλικού προσωπικού των υπηρεσιών που έχουν την εποπτεία τους. Τονίστηκε ιδιαίτερα ότι το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο των

περιοχών Natura 2000 λειτουργεί περισσότερο ανασταλτικά για αυτούς που έχουν κάποιες περιουσίες και θέλουν να τις χρησιμοποιήσουν παρά, βοηθητικά. Ουσιαστικά οι περιοχές απαγόρευσης «έχουν γίνει τα άντρα παρανομίας ολονών, γιατί; στο απαγορευμένο μέσα ο νόμιμος λόγω ηθικής αναστολής δεν κάνει τίποτα... ο παράνομος δεν χρειάζεται νόμους κάνει ότι θέλει και όποτε θέλει.. Αν το δούνε έχει καλώς αν δεν τον δούνε έκανε την δουλειά του...απλά πράγματα». Τα προβλήματα δημιουργούνται γιατί, κάποιες υπηρεσίες σκοπίμως δεν λειτουργούν. Το Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. (Γ.Π.Σ. ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ) δεν επιτρέπει την κατασκευή βιολογικού καθαρισμού, ακόμα και σε περιοχές ειδικής προστασίας (Π.Ε.Π.), ενώ υπάρχει και η τριτοβάθμια επεξεργασία λυμάτων.

Επίσης επισημάνθηκε ότι η έλλειψη γνώσης και περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθησίας των πολιτών, δημιουργούν τις προϋποθέσεις εκείνες για τη μη ορθολογική και περιβαλλοντική αξιοποίηση των περιοχών αυτών.

Τα αντικρουόμενα συμφέροντα και για τις τρεις περιοχές ανάγονται στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, στην άναρχη τουριστική ανάπτυξη, μεταξύ των κατοίκων και των κτηνοτρόφων, και τέλος μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (Δήμος, Δασαρχείο, ιδιοκτήτες κ.τ.λ.).

Η ανατολική Κρήτη όπως επισήμανε ένας ερωτώμενος είναι εντελώς παραμελημένη από το κράτος σε ότι αφορά βασικά έργα υποδομής, οι πύλες εισόδου στην περιοχή είναι προβληματικές, ενώ τα αεροδρόμια δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τον όγκο των τουριστών και υπολειτουργούν. Το κράτος πρέπει να βοηθήσει ουσιαστικά με δράσεις που αφορούν την τιμολογιακή ανταγωνιστικότητα μας σαν προορισμό, μειώνοντας ή καταργώντας τα τέλη των αεροδρομίων για τις εκτός εποχής αφίξεις τσάρτερ, να επιδοτήσει τις ασφαλιστικές εισφορές για το ίδιο διάστημα κ.τ.λ..

5) Ποιες είναι οι άμεσες ενέργειες που πρέπει να γίνουν κατά τη γνώμη σας για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων;

Στις έμμεσες ενέργειες που πρέπει να γίνουν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι πρέπει να γίνουν.

1) Η τροποποίηση και συμπλήρωση του Νομοθετικού πλαισίου, πρέπει να ξεκαθαριστεί η Νομοθεσία και οι παραβάτες να τιμωρούνται όπως χαρακτηριστικά δηλώνουν.

2) Η διαχειριστική εκπόνηση σχεδίων και μελετών, η εφαρμογή του κανονισμού λειτουργίας για την Χρυσή, η ανάδειξη φορέα διαχείρισης ο οποίος θα μπορέσει να διαχειριστεί σωστά τα προβλήματα που υπάρχουν και να αναπτύξει πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης και στις τρεις περιοχές.

3) Για τη Χρυσή να οριστεί ο Δήμος συντονιστής ελέγχου και διαχείρισης, ώστε να μπορεί να επεμβαίνει και να ελέγχει όλες τις δραστηριότητες, με απαραίτητη προϋπόθεση την εξασφάλιση οικονομικών πόρων διότι δεν έχει ιδιοκτησιακά δικαιώματα στο νησί ούτε την δυνατότητα επιβολής άλλων τελών.

4) Η επαρκής στελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών Το δασαρχείο να στείλει δασοφύλακες (και στις τρεις περιοχές) προκειμένου να εποπτεύονται οι δραστηριότητες που γίνονται μέσα στις περιοχές του δικτύου Natura 2000. Ο Δήμος σε συνεργασία με το δασαρχείο να περιορίσουν έως και να εξαλείψουν την ανεπιτήρητη βόσκηση η οποία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα. Είδη έχει ξεκινήσει από τον Δήμο η σύλληψη των ανεπιτήρητων αιγοπροβάτων και η κράτησή τους για μια εβδομάδα σε ειδικό χώρο.

4) Η πρόληψη, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση των πολιτών και των άμεσα εμπλεκομένων φορέων σε ότι αφορά το δίκτυο Natura 2000 και στα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι τοπικές κοινωνίες. Από τον Δήμο να γίνει η απαραίτητη προβολή και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν στις περιοχές αυτές όπως ο οικοτουρισμός. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση που δόθηκε από έναν ερωτώμενο η οποία αντανακλά και το μέγεθος του προβλήματος *«Το πρόγραμμα Natura 2000 είναι κάτι, που μπορεί να συμβάλλει θετικά στην προστασία ενός βιοτόπου και στην ταυτόχρονη ανάπτυξη μιας περιοχής, το πρώτο πράγμα όμως που έχουν να κάνουν (οι φορείς διαχείρισης) είναι να ρωτήσουν αυτόν που μένει εκεί μέσα...»*

5) Να προωθηθεί η μελέτη που είναι είδη έτοιμη για την Αρχαία Ελιά του Καβουσίου ώστε να ανακηρυχθεί Μνημείο της Φύσης, επίσης ο κανονισμός λειτουργίας του Νησιού ο οποίος είδη υπάρχει (είχε γίνει διαβούλευση) να εφαρμοστεί.

6) Να γίνει χωροθέτηση ζωνών (γεωργικών, κτηνοτροφικών, δασικών, τουριστικών) προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες υποδομές τόσο για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών όσο και για την φύλαξη των αγαθών ή προϊόντων που διατίθενται στο κοινό κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής. Στη Χρυσή όπως ειπώθηκε το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι «να καθοριστεί χώρος στον οποίο θα πηγαίνουν οι τουρίστες... όχι όπου θέλει ο καθένας ...αυτό ισχύει για όλους (και για τον ντόπιο πληθυσμό) δεν μπορεί ο καθένας να παίρνει την βάρκα του... να πηγαίνει σε ένα νησί και να το παίζει Ροβινσόνας. Αν θέλουμε να το προστατέψουμε θα πρέπει να καθοριστεί συγκεκριμένος τόπος, συγκεκριμένες θέσεις για να χωράνε οι συγκεκριμένοι άνθρωποι πόσους τουρίστες μπορούμε να εξυπηρετήσουμε ...χίλιους την ημέρα...θα υπάρχουν αυτοί θα πηγαίνουν...χίλιους πεντακόσιους ..δύο χιλιάδες.. αλλά θα το καθορίσουμε από πριν και να πηγαίνει ο καθένας σε συγκεκριμένο τόπο για να κάνει το μπάνιο του να κάνει τη βόλτα του, να δει το νησί...αν πηγαίνουν έτσι ανεξέλεγκτα όπως πάνε ...η πορεία του Νησιού είναι να καταστραφεί... τώρα αν θέλει η κάθε υπηρεσία να τσακώνεται η μια με την άλλη ..το Δασαρχείο με την Αρχαιολογία η Αρχαιολογία με τον καθένα και πάει λέγοντας...δεν θα βρεθεί ποτέ άκρη και αυτό είναι θέμα καθαρά πολιτικό.. πρέπει να λυθεί μια και έξω..».

7) Μπορούν να γίνουν άμεσα, καθαρισμοί παραλιών, δασών, οριοθέτηση και σηματοδότηση των μονοπατιών, να δημιουργηθεί μια ιστοσελίδα προκειμένου να αναδεικνύει την περιοχή με φωτογραφικό υλικό, ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να προβληθεί μέσα από τη σελίδα αυτή ώστε να αναδεικνύονται τα ξωκλήσια, τα μονοπάτια και να παρέχονται όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν την περιοχή.

8) Να υπάρξει φύλαξη επαρκής από τις αρμόδιες υπηρεσίες, τους φορείς και τους πολίτες. Για τη Χρυσή, πρέπει να γίνει απαγόρευση διανυκτέρευσης, τα βράδια να μένουν μόνο οι φύλακες, να έχει μόνιμη φύλαξη επί 24ώρου βάσεως, να κατεδαφιστούν όλα τα παράνομα παραπήγματα και οι σκηνές, να απαγορευτεί η κυκλοφορία των μηχανών. Τα άτομα που επισκέπτονται το νησί, να πηγαίνουν μόνο

σε συγκεκριμένα σημεία τα οποία θα έχουν προκαθοριστεί μέσα από τα μονοπάτια που έχουν χαραχτεί, με την συνοδεία οργάνων ελέγχου, με τον τρόπο αυτό θα ελέγχεται η παραμονή των επισκεπτών οι οποίοι δεν θα επιβαρύνουν και δεν θα δημιουργούν πρόβλημα το φυσικό περιβάλλον. Οι ομοσπονδιακοί θηροφύλακες θα πρέπει να αυξηθούν για να μπορούν να πατάξουν τις παράνομες πράξεις (να έχουν μερική αρμοδιότητα).

6) Ποια είναι η παρούσα τουριστική αξιοποίηση των περιοχών αυτών;

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων για το ποια είναι η τουριστική αξιοποίηση των περιοχών αυτών, συνέκλιναν στο ότι, υπάρχει μια άναρχη ήπιας μορφής τουριστική ανάπτυξη και αξιοποίησης στις τρεις περιοχές Natura 2000.

Για τη Νήσο Χρυσή, παρόλο που αποτελεί ένα διεθνή τουριστικό προορισμό και προσελκύει χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο, υπάρχει μερική τουριστική ανάπτυξη μόνο με επισκεψιμότητα *«τουριστική αξιοποίηση στην ουσία δεν υπάρχει, απλώς μεταφέρεται κόσμος, πληρώνοντας μόνο το εισιτήριο για να πάνε και να έρθουνε και δεν αφήνουν τίποτα στην τοπική κοινωνία»* απάντησαν χαρακτηριστικά οι περισσότεροι. Τα τέλη παρεπιδημούντων που ενσωματώνονται σε αυτό είναι τόσο μικρά που δεν επαρκούν για τις ανάγκες συντήρησης *«Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί πολύ καλύτερα...»*.

Μια άποψη από ερωτώμενο η οποία πρέπει να αναφερθεί λέει ότι *«καμία...δεν υπάρχει καμία ανάπτυξη μέσα στις περιοχές Natura 2000, στη Χρυσή? Η Χρυσή είναι ο τάφος του Τουρισμού...»*

Ο Δήμος για να εξυπηρετήσει την κατάσταση βάζει δύο καντίνες και ένα περίπτερο (το οποίο κατεδαφίστηκε γιατί κρίθηκε παράνομο) και μαζεύει τα απορρίμματα κ.τ.λ.

Για τις άλλες περιοχές (Θρυπτή, Σελάκανο) οι οποίες είναι γνωστές με δυνατότητα ανάπτυξης υπάρχει μόνο επισκεψιμότητα χωρίς καμία οργάνωση, χρειάζεται να εφαρμοστεί μια οργανωμένη μορφή τουριστικής ανάπτυξης τόνισαν. Μεμονωμένοι τουρίστες (περισσότεροι Έλληνες και ντόπιοι) επισκέπτονται και τις τρεις περιοχές μέσω ταξιδιωτικών γραφείων. Οι άλλες περιοχές το Σελάκανο και η Θρυπτή είναι τελείως σε ερασιτεχνική βάση, μόνοι τους οι επισκέπτες το

επισκέπτονται με τζιπ, μέσω τουριστικών γραφείων αλλά και αυτά δεν είναι οργανωμένα, μεμονωμένοι τουρίστες που περνάνε τα φαράγγια, περιπατητές οι οποίοι περπατούν στη φύση είτε είναι παρατηρητές πουλιών ή φυσιολάτρες που εξερευνούν την γλωρίδα και την πανίδα. Είναι τέτοιου είδους τουρίστες που δεν έχει να κάνει με οργανωμένη μορφή, *«δεν υπάρχει καμιά τουριστική αξιοποίηση των τόσο σημαντικών περιοχών που έχουμε στο Δήμο...»*.

Μια άλλη άποψη υποστηρίζει το γεγονός ότι ο μαζικός τουρισμός με τη μορφή all-inclusive αποτελεί πλέον μια παγκόσμια πραγματικότητα προσφέροντας περισσότερες θέσεις εργασίας.

7) Ποιες είναι οι απαραίτητες ενέργειες που θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν στις περιοχές αυτές ώστε να επιτευχθεί μια αειφόρος/βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη; (π.χ. υπολογισμός φέρουσας ικανότητας, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κλπ)

Στην ερώτηση αυτή η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί ότι, βασική προϋπόθεση για να γίνουν οποιεσδήποτε ενέργειες τουριστικής ανάπτυξης στις περιοχές αυτές, αποτελεί αφενός μεν η ύπαρξη φορέα διαχείρισης και για τις τρεις περιοχές (ειδικά για την Χρυσή), ο οποίος θα προκύψει από την Εδική Περιβαλλοντική Μελέτη η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη και αφετέρου δε να αποσαφηνισθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Να γίνουν ημερίδες και συνέδρια σε τοπικό επίπεδο, να υπάρξει μια συνεργασία με συμμετοχική διαδικασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, των πολιτών, ιδιαίτερα των ιδιοκτητών, για την ενημέρωση κυρίως των κτηνοτρόφων και των αγροτών της περιοχής, για τα προβλήματα που δημιουργούνται στο φυσικό περιβάλλον από τις δραστηριότητες τους, να δοθούν λύσεις έτσι ώστε να μπορούν να ασκούν κτηνοτροφικές και αγροτικές δραστηριότητες χωρίς να καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον

Όσον αφορά την περιοχή της Θρυπτής και του Σελακάνου ως άμεση ενέργεια είναι να προωθηθούν ειδικές μελέτες οι οποίες θα χρηματοδοτηθούν από κοινού από τους Δήμους Σητείας-Ιεράπετρας και από την Περιφέρεια Κρήτης. Οι μελέτες αυτές θα καθορίζουν την φέρουσα ικανότητα, την ανάπτυξη μορφών τουρισμού, την κτηνοτροφία, το χωροταξικό, το είδος των υποδομών που θα επιλεγθούν, το φορέα διαχείρισης ο οποίος θα ελέγχει, σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δραστηριότητες

του πρωτογενούς τομέα. Υπάρχει δυνατότητα χρηματοδότησης μέσα από το πρόγραμμα Leader ή από άλλα προγράμματα προκειμένου να δημιουργηθούν απαραίτητες υποδομές και δραστηριότητες.

Φέρουσα ικανότητα, για την Χρυσή σημαίνει πόσες χιλιάδες άνθρωποι μπορούν να την επισκεφθούν ημερησίως και το χρόνο, πρέπει να μπει ένα πλαφόν (ο κανονισμός λειτουργίας το προβλέπει αυτό). Ειδικά, για το Νησί, ο υπολογισμός της φέρουσας ικανότητας προϋποθέτει την δυνατότητα της επισκεψιμότητας των ατόμων που την επισκέπτονται κατά την θερινή περίοδο, έτσι ώστε να υπάρχει η προοπτική της Αειφόρου Βιώσιμης και Περιβαλλοντικής ύπαρξής της. Για την Θρυπτή σημαίνει, βόσκω-ικανότητα (για την κτηνοτροφία), πόσες χιλιάδες αιγοπρόβατα μπορούν να υπάρχουν εκεί, και για το Σελάκανο σημαίνει πόσες χιλιάδες μελισσοκυψέλες μπορούν να τοποθετηθούν στην περιοχή.

Για τη Νήσο Χρυσή πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα ως προς την ανάπτυξη υποδομών για την διευκόλυνση των συνθηκών διαβίωσης των επισκεπτών. Να δημιουργηθεί προβλήτα, ενώ μελλοντικά να αναγερθεί ένα κτήριο, δημοτικό περίπτερο, που να συνάδει, να εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον και τα χαρακτηριστικά του τοπίου. Να δημιουργηθεί αλιευτικό και κυνηγετικό καταφύγιο. Η αποκομιδή των σκουπιδιών πρέπει να γίνεται σε καθημερινή βάση ή να συγκεντρώνονται σε ένα σημείο και να μην είναι διάσπαρτα σε όλη την περιοχή, στο οποίο να μην έχουν πρόσβαση οι επισκέπτες, έως τη συγκεκριμένη ημέρα που θα φορτωθούν και θα απομακρυνθούν από την περιοχή. Στο νησί υπάρχει σπάνια χλωρίδα και πανίδα γι' αυτό προτείνεται να μεταφερθούν αίγαγροι από άλλες περιοχές της Κρήτης ούτως ώστε να υποστηρίξει το ήδη υπάρχον φυσικό περιβάλλον. Να λειτουργήσει ως φυσικό εκτροφείο για τον πολλαπλασιασμό των λαγών και των περδίκων που βρίσκονται στο φυσικό περιβάλλον του νησιού (το είδος της πέρδικας που απαντάται στο νησί, είναι η γνήσια πέρδικα της Κρήτης) ούτως ώστε να μπορεί να μεταφερθεί και να εποικήσει και σε άλλες φυσικές περιοχές του Δήμου και της Κρήτης. Προτείνεται να επιδοτηθούν οι ιδιοκτήτες βοσκοί που έχουν στην κατοχή τους κατσίκες μέχρι ένα ορισμένο χρονικό διάστημα μέχρι να σφαγούν και να πουληθούν γιατί δημιουργούν ανεπανόρθωτη ζημιά στο φυσικό περιβάλλον, και έπειτα να απαγορευτεί τελείως η επιδότηση τους έτσι ώστε να εξαλειφθούν, για να μπορέσει το φυσικό περιβάλλον σε μερικά χρόνια να ξαναγεννηθεί. Να απαγορευθεί

το εμπόριο (το έχουν κάνει επιχείρηση τόσα χρόνια..), που γίνεται από την υπέρμετρη συλλογή άγριων χόρτων, αγριαγκινάρων, χοχλιών, θηραμάτων κ.τ.λ. με σκοπό την προστασία της γλωρίδας και της πανίδας των περιοχών Natura 2000.

Για την Θρυπτή και το Σελάκανο, να σχεδιαστούν και να γίνουν περιπατητικά μονοπάτια ώστε να μπορεί ο επισκέπτης να απολαμβάνει το φυσικό τοπίο, να περιοριστεί έως και να εξαλειφθεί η ανεπιτήρητη βόσκηση, να μειωθεί ο αριθμός των αιγοπροβάτων. Αφού ολοκληρωθούν οι απαραίτητες δομές και υποδομές (καταλύματα), σεβόμενοι πάντα το φυσικό περιβάλλον, να γίνει η ανάλογη προβολή και προώθηση των περιοχών αυτών με στόχο την αύξηση της επισκεψιμότητας και την ευαισθητοποίηση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής για μια Αειφόρο Τουριστική Ανάπτυξη. Οι μηχανικοί πλέον, έχουν τα εργαλεία ώστε να μπορούν να σχεδιάσουν κατασκευές με στοιχεία περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Κατασκευές προσαρμοσμένες στο μικροκλίμα της περιοχής, στα υλικά που διαθέτει η περιοχή, να σχεδιάζουν προσαρμοσμένους χώρους κλειστούς ή ανοιχτούς, έτσι ώστε οι χρήστες αυτών των χώρων, να έχουν οπτική και θερμική άνεση χωρίς μηχανικά μέσα.

Για το Σελάκανο, να γίνει οριοθέτηση ζωνών για την μελισσοκομία, και οι μελισσοκόμοι να πληρώνουν ένα μικρό αντίτιμο μηνιαίως για την προστασία του δάσους (για να ανοίγονται δρόμοι, να γίνονται δίκτυα πυρόσβεσης, να δημιουργούνται νέες δεξαμενές νερού και να συντηρούνται οι είδη υπάρχουσες). Να φύγουν όλες οι περιφράξεις των κτηνοτρόφων οι οποίες δημιουργούν προβλήματα στην πρόσβαση και στην προσπέλαση των μονοπατιών E4 (τα έχουν κλείσει), και να παραμείνουν μόνο αυτές που προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον από τη βόσκηση.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να εφαρμοστούν στις περιοχές αυτές είναι, φυσιολατρικός, οικοτουρισμός, αγροτικός τουρισμός, περιπατητικός, εξερεύνησης, περιπέτειας, γαστρονομικός και μορφές αθλητικού τουρισμού όπως οι καταδύσεις κ.τ.λ.. Στις περιοχές NATURA 2000, πρέπει να εφαρμοστεί με μια ήπιας μορφής ανθρώπινη δραστηριότητα προσαρμοσμένη στο περιβάλλον, όπως η αναπαλαίωση και αναβίωση μικρών οικισμών, μικρά καταλύματα με θέμα τον Αγροτουρισμό, χώροι για κατασκήνωση Προσκόπων και γενικά χώροι διήμερευσης, με σκοπό την περιβαλλοντική εκπαίδευση και εκμάθηση.

Υποστηρίχθηκε η άποψη ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θα πρέπει να λειτουργούν και αν αναπτύσσονται συμπληρωματικά με τον μαζικό τουρισμό δίνοντας έτσι ώθηση στην προσπάθεια επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου. Για τη Χρυσή τονίστηκε ιδιαίτερα από έναν ερωτώμενο ότι πέρα από την ελεγχόμενη τουριστική επισκεψιμότητα, δεν ενδείκνυται για κανενός άλλου είδους τουριστική ανάπτυξη (καταλύματα, τουριστικές εγκαταστάσεις, ξενοδοχεία κ.τ.λ.).

Για να αξιοποιηθεί η αειφόρος ανάπτυξη στις περιοχές αυτές, καταρχήν θα πρέπει να ιδρυθεί μια ομάδα ή φορέας από τον Δήμο με εθελοντές για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επίσης πρέπει να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων με τις διαδρομές και τα μνημεία, όπως και κάποιες υποδομές για τον αγροτουρισμό, να δημιουργηθούν περίπτερα που μπορούν να έχουν τοπικά προϊόντα, βότανα κ.τ.λ., να δημιουργηθεί φορέας ο οποίος θα προωθήσει τα τοπικά προϊόντα, να αξιοποιηθούν οι παλιοί εγκαταλειμμένοι οικισμοί με την ανάπλαση τους για τουριστικούς λόγους, να γίνουν τουριστικά και δασικά χωριά σε συνεργασία με φορείς τουρισμού και εναλλακτικού τουρισμού. Να υπάρξει συνεργασία με συντονιστή το Δήμο μεταξύ βοσκών και γεωργών γιατί πρέπει να γίνονται συνεργασίες. Τα προϊόντα που παράγονται στις περιοχές αυτές να έχουν τις ονομασίες προέλευσης τους π.χ. Θρυπτής ή Σελακάνου. Μπορούν να διοργανωθούν σεμινάρια, να αναδειχτούν ορεινές διαδρομές και μονοπάτια Να ενεργοποιηθεί ο ΣΧΟΑΠ της Ιεράπετρας ο οποίος προβλέπει πάρα πολλά πράγματα γι' αυτές τις περιοχές.

Άλλα σχόλια – προτάσεις

Στη ερώτηση αυτή απάντησαν οι περισσότεροι ότι, πρέπει να απλουστευθούν οι διαδικασίες διαχείρισης αυτών των περιοχών, να υπάρξει ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κόσμου ώστε, να προστατεύονται αλλά συνάμα και να αναπτύσσονται από τους ίδιους τους κατοίκους και τους επισκέπτες οι περιοχές αυτές. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να κινούμαστε σε θέματα που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών Natura και όχι σε θέματα (ανάπτυξης) όπως είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας οι (ΒΑΠΕ) που έγινε πρόταση να τοποθετηθούν στην περιοχή της Θρυπτής (δύο πάρκα ανεμογεννητριών), ή για την Χρυσή να γίνει ξενοδοχείο από Άραβες και καζίνο όπως ήταν παλιά. Πρέπει λοιπόν να προσέξουμε

πως θα διαχειριστούμε αυτές τις περιοχές οι οποίες είναι σχεδόν παρθένες παρόλο που τώρα έχουν διάφορα προβλήματα. Θεωρούνται παρθένες περιοχές διότι δεν δέχονται την πίεση του τουρισμού που δέχεται η βόρεια Κρήτη, μπορούμε να τις προστατεύσουμε και να τις διαχειριστούμε σωστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Εισαγωγή

Είναι σημαντικό μετά από την καταγραφή των αποτελεσμάτων που απορρέουν από μια έρευνα, να συντάσσονται και τα κατάλληλα συμπεράσματα. Η καταγραφή των συμπερασμάτων συμβάλλει στη διεξαγωγή αξιόλογων προτάσεων και λύσεων, σε ζητήματα που πιθανόν να έχουν προκύψει. Έτσι, ο αναγνώστης να έχει στα χέρια του ένα ολοκληρωμένο σύγγραμμα, το οποίο είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει.

Στο παρόν κεφάλαιο, το οποίο είναι και το τελευταίο του παρόντος συγγράμματος, επιτυγχάνεται μια σύντομη ανακεφαλαίωση των σημαντικότερων σημείων που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, καθώς επιτυγχάνεται επίσης και η διεξαγωγή συμπερασμάτων, τα οποία είναι απόρροια της πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Τέλος, παρουσιάζεται μια σειρά προτάσεων που ενδεχομένως φανούν χρήσιμες και έχουν ως στόχο να αποτελέσουν λύσεις για τον τουρισμό και το περιβάλλον, διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης.

8.2 Συμπεράσματα

Οι περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης, αποτελούν μια πολύ ιδιαίτερη περίπτωση μελέτης σε θέματα που αφορούν τον τουρισμό και το περιβάλλον. Η Ιεράπετρα λόγω της γεωγραφικής της θέσης βρίσκεται σε μια στρατηγική γωνιά της Ευρώπης, ευνοούμενη από τη φύση, η οποία αναπτύσσεται συνεχώς και ήταν ανέκαθεν ένα σημαντικό εμπορικό και πολιτισμικό κέντρο γεμάτο δράση και ενδιαφέροντα αποτελώντας τη “Νοτιότερη Πόλη της Ευρώπης”.

Η περιοχή υποστηρίζει σε ένα περιορισμένο γεωγραφικό χώρο δραστηριότητες και των τριών κλάδων της οικονομίας κυρίως του αγροτικού και του τουριστικού τομέα, ο οποίος αποτελεί βασικό μοχλό ανάπτυξης της περιοχής. Παρόλο που είναι ένας απομακρυσμένος τουριστικός προορισμός, σε σχέση με τις άλλες πόλεις της Κρήτης Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά, και με προβληματικές πύλες εισόδου, το 2012 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία υποδέχτηκε περισσότερους από 127.000 τουρίστες από όλον τον κόσμο. Η βασική μορφή τουρισμού που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια στην περιοχή είναι ο μαζικός τουρισμός (3S, all-inclusive) σε όλες σχεδόν τις ξενοδοχειακές μονάδες της περιοχής. Αναμφισβήτητα η Ιεράπετρα αποτελεί ιδανικό τουριστικό προορισμό προσελκύνοντας τουρίστες από κάθε μεριά του πλανήτη, με τις εξωτικές της παραλίες, τον ήλιο, την θάλασσα, το ζεστό της κλίμα, τους αρχαιολογικούς χώρους την πολιτισμική κληρονομιά και τα σπάνια φυσικά οικοσυστήματα που βρίσκονται στην περιοχή.

Το φυσικό λοιπόν περιβάλλον αποτελεί βασικό παράγοντα πλέον ο οποίος μπορεί να προσελκύσει τουρίστες. Το ταξίδι σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους δημιουργεί το παράδοξο της αύξησης των τουριστών, με την ιδέα ότι μπορείς να δεις κάτι σήμερα το οποίο ίσως και να μην υπάρχει στο μέλλον. Εάν δεν υπάρξει ουσιαστική πολιτική προστασίας και διατήρησης για να ελεγχθεί το φαινόμενο αυτό, οι προστατευόμενες περιοχές και τα πάρκα οδηγούνται στην εξαφάνιση. Το βασικότερο συστατικό στοιχείο του τουριστικού προϊόντος είναι στη πλειοψηφία των προορισμών, το ίδιο το περιβάλλον, τόσο το φυσικό όσο και το δομημένο. Σύμφωνα με μελλοντικές εκτιμήσεις το αγαθό που θα αναζητείται και θα ακριβοπληρώνεται στα επόμενα χρόνια θα είναι το αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον.

Όπως έχει αναφερθεί στη αρχή της εργασίας αυτής, αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη επαναπροσδιορισμού, η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος. Αποτελεί πλέον ένα από τα κύρια θέματα πολιτικής με στόχο τόσο την προάσπιση της τουριστικής βιομηχανίας, όσο και την προστασία των πολιτιστικών και φυσικών πόρων μιας περιοχής. Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον καθώς και οι κοινωνίες αποτελούν το κεφάλαιο πάνω στο οποίο «χτίζεται» ο τουρισμός ενώ ταυτόχρονα είναι άμεσοι αποδέκτες των συνεπειών του (θετικών-αρνητικών). Ο τουρισμός για να λειτουργήσει, στηρίζεται στο να αξιοποιεί και να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους μιας περιοχής, δημιουργώντας συνάμα

μεγάλες πιέσεις - χρήσεις στους πόρους αυτούς, με θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, με κίνδυνο εξαφάνισης, αλλοίωσης και υποβάθμισής τους.

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες η έννοια της ανάπτυξης του τουρισμού και των δραστηριοτήτων του, έλαβε νέες διαστάσεις δίνοντας έμφαση σε μία ισορροπημένη ανάπτυξη των περιοχών υποδοχής με βασικούς άξονες, την προστασία του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την ευημερία της τοπικής κοινωνίας και της οικονομίας με τρόπο που θα σέβεται τις βασικές αρχές της αειφορίας. Η ανάπτυξη αυτή ονομάζεται «βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη» και περιλαμβάνει τον τύπο τουρισμού που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα περισσότερες ευκαιρίες για την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στα κοινά.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την πρωτογενή και τη δευτερογενή έρευνα στην περιοχή ευθύνης του Δήμου Ιεράπετρας υπάρχουν τρεις περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000. Πρόκειται για τις περιοχές, Νήσο Χρυσή με το Μικρονήσι που βρίσκεται κοντά σε αυτή για την προστασία ειδών που αφορά την χλωρίδα και την πανίδα SCI με κωδικό (GR4320003) η οποία επίσης έχει χαρακτηριστεί καταφύγιο προστασίας άγριας ζωής, αρχαιολογικός χώρος και Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Ένα μεγάλο μέρος του όρους Θρυπτή «Το όρος Θρυπτή και γύρω περιοχή» SCI με κωδικό (GR4320005), η Νοτιοδυτική Θρυπτή (Κουφωτό) ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας SPA με κωδικό (GR4320014) σύμφωνα με την οδηγία 79/409/ΕΟΚ (για την Ορνιθοπανίδα) είναι επίσης και Βιότοπος CORINE. Η νότια και η δυτική πλευρά του όρους Δίκητη που περιλαμβάνει ένα μεγάλο κομμάτι του δάσους του Σελακάνου με κωδικό (GR4320002) έχει χαρακτηριστεί Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους το οποίο ανήκει στο Δήμο Ιεράπετρας και ένα μεγάλο κομμάτι ανήκει επίσης στο Δήμο Αγίου Νικολάου και Βιάννου. Οι παραπάνω περιοχές ανήκουν στις βιογεωγραφικές περιφέρειες του δικτύου Natura 2000 στον κατάλογο τόπων των μεσογειακών περιοχών.

Το δίκτυο Natura 2000 δημιουργήθηκε με τις οδηγίες, 92/43/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» και την 79/409/ΕΟΚ, για την Ορνιθοπανίδα. Επίσης σύμφωνα με την Εφημερίδα της

Κυβερνήσεως, 2009, στο Δήμο Ιεράπετρας υπάρχουν 24 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ). Πρόκειται για περιοχές ιδιαίτερης φυσικής ή/και πολιτιστικής αξίας οι οποίες πρέπει να προστατευθούν αυστηρά και να αναδειχθούν ως επισκέψιμες περιοχές αναψυχής.

Οι περιοχές του οικολογικού δικτύου Natura 2000 είναι περιοχές πρόσφορες για την ανάπτυξη ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων που έχουν σκοπό την ηρεμία, την απομόνωση, την αισθητική απόλαυση του τοπίου καθώς και τη γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον. Η ένταξή τους στο δίκτυο Natura 2000 σημαίνει αφενός μεν προστασία της χλωρίδας, της πανίδας και των ενδιαιτημάτων που αναπτύσσονται μέσα σε αυτές και αφετέρου δε δυνατότητα ανάπτυξης οικιστικής, τουριστικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής δραστηριότητας. Στη Παγκόσμια Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (Convention on Biological Diversity, CBD) που υπογράφηκε στη Σύνοδο του Ρίο (1992) και ισχύει από τις 29-12-1993, διακηρύσσονται 3 κύριοι στόχοι :

- Να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα.
- Η βιοποικιλότητα να χρησιμοποιείται με βιώσιμο τρόπο.
- Τα οφέλη από την ύπαρξη της βιοποικιλότητας να μοιράζονται αμερόληπτα.

Σκοπός του δικτύου Natura 2000 είναι η δημιουργία ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών, το οποίο θα τεθεί κάτω από καθεστώς ειδικής διαχείρισης και στοχεύει στην διατήρηση της βιοποικιλότητας και την αειφορία. Απώτερος σκοπός είναι η διασφάλιση της διατήρησης και αποκατάστασης όλων των τύπων οικοτόπων στη φυσική τους περιοχή, θέτοντας όρους και περιορισμούς στην άσκηση των δραστηριοτήτων σ' αυτούς. Η Οδηγία απαιτεί μέσα σε περιοχές Natura 2000, να αποφεύγονται οι καταστροφικές δραστηριότητες, που μπορεί να δημιουργήσουν σημαντική όχληση στα είδη ή να επιδεινώσουν την κατάσταση των οικοτόπων για τους οποίους έχει χαρακτηριστεί η περιοχή, να λαμβάνονται θετικά μέτρα, όπου αυτό είναι αναγκαίο, για την προστασία και αποκατάσταση των εν λόγω ειδών και οικοτόπων σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, στη φυσική περιοχή εξάπλωσής τους.

Ο σκοπός του δικτύου δεν είναι να σταματήσουν οι οικονομικές, αγροτικές, κτηνοτροφικές, τουριστικές δραστηριότητες αλλά αντ' αυτού να καθοριστούν οι παράμετροι στο πλαίσιο των οποίων ανάλογες δραστηριότητες μπορούν να αναπτυχθούν διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα τη βιοποικιλότητα στις περιοχές αυτές. Κατά συνέπεια, δραστηριότητες όπως η γεωργία, η θήρα ή ο τουρισμός, μπορούν να πραγματοποιούνται εντός των ορίων προστατευόμενων περιοχών, αλλά στο μέτρο που δεν θίγουν τις ανάγκες διατήρησης της φύσης. Μάλιστα η Ε.Ε. συγχρηματοδοτεί, κυρίως μέσω του προγράμματος LIFE Φύση, μέτρα για τη συγκρότηση του δικτύου Natura 2000. Γι' αυτό οι τοπικές κοινωνίες δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν αρνητικά ή με φόβο τις περιοχές αυτές λόγω της νομοθεσίας και των περιορισμών που υφίστανται γι' αυτές όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα. Το πρόβλημα υφίσταται λόγω έλλειψης επαρκούς ενημέρωσης και πληροφόρησης σχετικά με το ποιες και σε ποιο βαθμό δραστηριότητες μπορούν να εφαρμοστούν και ποιες δεν μπορούν μέσα στις περιοχές αυτές, και επιπλέον από τις πρακτικές των απαγορεύσεων, του εκφοβισμού και των διώξεων που εφαρμόζονται ανά διαστήματα από τους εκάστοτε εμπλεκόμενους φορείς. Την ευθύνη σε αυτό την έχουν οι όλοι εμπλεκόμενοι φορείς της περιοχής οι οποίοι έχουν υποχρέωση μέσα από ημερίδες, συνέδρια και δημόσιες διαβουλεύσεις να ενημερώσουν και να αποσαφηνίσουν ότι αφορά το δίκτυο και την νομοθεσία του.

Όσο για τα οφέλη για το Δήμο Ιεράπετρας και τους ντόπιους, στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κατά γενική ομολογία αποτυπώθηκε αγανάκτηση και απογοήτευση η οποία υποδηλώνει ότι οι περιοχές αυτές σήμερα δεν προσδίδουν κανένα η έστω και μερικό όφελος στην τοπική κοινωνία και στον Δήμο Ιεράπετρας. Ταυτόχρονα όμως επισημάνθηκε ότι, τα οφέλη που μπορούν να αποκομιστούν είναι οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά με βασική όμως προϋπόθεση, να υπάρξει η κατάρτιση διαχειριστικών σχεδίων και προγραμμάτων ανάπτυξης, για τη σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών, τα οποία να συνάδουν αρμονικά στη διατήρηση της εγγενούς πανίδας και χλωρίδας, με τις κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες σε μια ενιαία στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τον Τσάρτα (1996), η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια διαδικασία συνεχούς εξέλιξης και προσαρμογής μέσα από μια στρατηγική η οποία εστιάζει στην ισορροπία

τριών παραμέτρων της αποτελεσματικότητας της οικονομίας, της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης, και της προστασίας του περιβάλλοντος. Με την αειφόρο ανάπτυξη επιδιώκεται (Ανδριώτης, 2005:60):

- Οικονομική αειφορία, η οποία εξασφαλίζει ότι η ανάπτυξη θα είναι οικονομικά αποδοτική, θα βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο του ντόπιου πληθυσμού και μπορεί να διαχειριστεί τους φυσικούς πόρους έτσι ώστε να διατηρηθούν και να περάσουν στις επόμενες γενιές.
- Οικολογική αειφορία, κατά την οποία η διαδικασία της ανάπτυξης πρέπει να βρίσκεται σε πλήρη σύμπνοια με το φυσικό περιβάλλον της κάθε περιοχής και παράλληλα να προστατεύεται.
- Κοινωνικό-πολιτική αειφορία, σύμφωνα με τη οποία το μέγεθος της ανάπτυξης και η χρήση των φυσικών πόρων πρέπει να ελέγχονται από τον ντόπιο πληθυσμό, ενώ ταυτόχρονα να επιδιώκεται η διατήρηση της κουλτούρας, του πολιτισμού και η ενδυνάμωση της κοινωνίας

Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς διαχείρισης του τουριστικού κυκλώματος που δραστηριοποιούνται σε μια περιοχή, κρατικοί φορείς, τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρηματίες, ιδιώτες γαιοκτήμονες και χρήστες, τοπική κοινωνία, και φυσικά ο ίδιος ο τουρίστας. καλούνται να διαδραματίσουν σοβαρό ρόλο στην επιτυχία του Natura 2000. Οι εμπλεκόμενοι φορείς (διότι δεν υπάρχει επίσημος φορέας διαχείρισης) όπως διαπιστώθηκε για τις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας είναι ο Δήμος Ιεράπετρας, η Δ/ση Δασών, η Αρχαιολογική Υπηρεσία, η Κτηματική Υπηρεσία (για τον Αιγιαλό και τις παραλίες), το Υ.Π.Ε.Κ.Α., το ΔΙΠΕΧΩ Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η Δ/ση Περιβάλλοντος Περιφέρειας, το Λιμεναρχείο για την Χρυσή, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς όπως WWF, Οικολογικές και Περιβαλλοντικές, Κ.Π.Ε., οι διάφοροι σύλλογοι των χωριών, πολιτιστικοί, λαογραφικοί, κυνηγετικοί, φυσιολατρικοί, αγροτικοί, οι οποίοι έχουν την ευθύνη για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων από την ανάπτυξη (όλων των δραστηριοτήτων) και την μεγιστοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων. Αυτό στην πράξη, σημαίνει στενή συνεργασία με τους γαιοκτήμονες και άλλες ενδιαφερόμενες ομάδες μέσα ή γύρω από κάθε περιοχή Natura 2000, έτσι ώστε να συμφωνηθούν οι καταλληλότεροι τρόποι για την προστασία των ειδών και των οικοτόπων που

απαντώνται στην εν λόγω περιοχή, σεβόμενοι παράλληλα το τοπικό κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο. Η Οδηγία των Οικοτόπων συστήνει τη χρήση διαχειριστικών σχεδίων για να μπορέσει να εδραιωθεί ένας διάλογος μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων φορέων και να συμφωνηθούν ρεαλιστικές διαχειριστικές λύσεις για την περιοχή. Αν και μη υποχρεωτικά, τα διαχειριστικά σχέδια είναι χρήσιμα εργαλεία διότι:

- Καταγράφουν τις ανάγκες προστασίας των οικοτόπων και ειδών που απαντώνται έτσι ώστε να είναι ξεκάθαρο τι προστατεύεται και γιατί.
- Αναλύουν το κοινωνικό-οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο της περιοχής και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ διαφόρων χρήσεων γης και των ειδών και των οικοτόπων που απαντώνται.
- Παρέχουν έναν ανοιχτό διάλογο μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων και βοηθούν να χτιστεί μία συναινετική άποψη για τη μακροπρόθεσμη διαχείριση της περιοχής.
- Δημιουργούν μία αίσθηση κοινής ιδιοκτησίας για το τελικό αποτέλεσμα.
- Βοηθούν στο να βρεθούν πρακτικές διαχειριστικές λύσεις οι οποίες είναι αειφόρες και απόλυτα εναρμονισμένες με άλλες πρακτικές χρήσης της γης

Τα προβλήματα που καταγράφονται στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας σύμφωνα με την έρευνα και την βιβλιογραφία είναι σχεδόν κοινά με αυτά των περιοχών Natura 2000 της Κρήτης και της Ελλάδας, με μικρές αποκλίσεις. Εμφανίζουν σοβαρά προβλήματα ως προς τη διαχείρισή τους και κατ' επέκταση και στη διατήρησή τους. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε κατακερματισμό των αρμοδιοτήτων και έλλειψη σαφούς μορφής διακυβέρνησης και ξεκάθαρης ανάθεσης αρμοδιοτήτων τα οποία οδηγούν σε σύγχυση και αδυναμία να προσδιοριστεί η λογοδοσία. Οι περιοριστικοί παράγοντες για τους αρμόδιους φορείς είναι η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης, η δύσκολη πρόσβαση στις περιοχές και η έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τα αναγκαία μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν. Η ελληνική νομοθεσία δεν προβλέπει ειδικές διατάξεις για την προστασία του οικοτόπου 2250 * για τη Νήσο Χρυσή. Η προστασία του οικοτόπου αυτού γίνεται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις για το περιβάλλον, μέσω νομικών και διοικητικών πράξεων που

σχετίζονται με προστατευόμενα αγαθά, τα οποία είναι σε άμεση σχέση με το φυσικό περιβάλλον (ακτές, αμμοθίνες, παραλία, κλπ.)

Το γεγονός ότι δεν έχει οριστεί φορέας διαχείρισης σε καμιά από τις τρεις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας, ο οποίος να μπορεί να εφαρμόζει, να ελέγχει και να εποπτεύει την περιοχή αρμοδιότητάς του, δημιουργεί πολλά προβλήματα και αντιπαραθέσεις με αποτέλεσμα την σημερινή κατάσταση που επικρατεί. Αναγνωρίζεται η έλλειψη φορέων διαχείρισης, οι οποίοι θα έπρεπε να έχουν την εξουσία να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική μακροχρόνια προστασία και διαχείριση των περιοχών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι για την ενεργοποίηση του δικτύου προστασίας Natura, απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση, καθώς οποιαδήποτε ενέργεια σύστασης και διαχείρισης των απαραίτητων φορέων, ή ακόμα έγκρισης τυχόν υποδομών των τοπικών ΟΤΑ, διέρχεται μέσω Υπουργείου.

Τα προβλήματα του κανονισμού και των ατελών Νομοθεσιών λειτουργούν περισσότερο ανασταλτικά γι' αυτούς που έχουν κάποιες περιουσίες και θέλουν να τις χρησιμοποιήσουν παρά, βοηθητικά. Βασικό πρόβλημα δεν θεωρείται η ίδια η νομοθεσία αλλά η έλλειψη επιβολής των νόμων και των κανονισμών. Η έλλειψη κτηματολογίου αποτελεί επίσης ένα μείζων πρόβλημα έτσι ώστε να υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη εικόνα των περιοχών αυτών προκειμένου να καθοριστούν ή να επικυρωποιηθούν ζώνες δραστηριοτήτων (οικιστικές, τουριστικές, γεωργικές, κτηνοτροφικές μελισσοκομικές, δασικές). Η έλλειψη γνώσης και περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθησίας των πολιτών, δημιουργούν τις προϋποθέσεις εκείνες για τη μη ορθολογική και περιβαλλοντική αξιοποίηση των περιοχών αυτών. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς που υφίσταται αυτή τη στιγμή και οι προσφυγές στα δικαστήρια ιδιοκτητών για αυθαίρετες κατασκευές ειδικά για την Χρυσή, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα εφαρμογής οποιασδήποτε βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Η ολοκλήρωση του δικτύου Natura 2000 προέβλεπε για την κάθε περιοχή την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών. Από αυτές θα προκύψουν ειδικά διαχειριστικά σχέδια τα οποία θα διακρίνουν σαφώς όπου χρειάζεται, πυρήνες προστασίας και ρυθμιστικές ζώνες χρήσεων γης. Όλα αυτά στο τέλος θα θεσπιζόταν

νομοθετικά με την έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων. Την ευθύνη υλοποίησης όλης αυτής της διαδικασίας για τη χώρα μας την έχει το Υ.Π.Ε.Κ.Α..

Η νομοθετική ρύθμιση των χρήσεων γης στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 θα αποτελούσε ένα πολύτιμο εργαλείο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τις τοπικές κοινωνίες. Εκτιμάται ότι αν υπήρχαν νομοθετημένες χρήσεις γης, και στις τρεις περιοχές, θα ήταν περισσότερο ξεκάθαρος ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των διάφορων εμπλεκόμενων υπηρεσιών, όπως και του Δήμου και δε θα δημιουργούνταν οι αδιέξοδες και οξυμένες καταστάσεις, δισεπίλυτα περιβαλλοντικά προβλήματα, αντικρουόμενα συμφέροντα τα οποία οδηγούν σε αλλεπάλληλες συσκέψεις για την Χρυσή, η οποία ταλαιπωρείται από την άναρχη τουριστική εκμετάλλευση, τη Θρυπτή που βασανίζεται από την ανεξέλεγκτη βόσκηση και την περιοχή του Σελάκανου που ταλανίζεται από την υπέρμετρη μελισσοκομία.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που παρατηρούνται στις περιοχές και οι απειλές που δέχονται αναφέρονται παρακάτω συνοπτικά. Εδώ είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι οι διαταραχές στη λειτουργία των οικοσυστημάτων δεν οφείλονται μόνο στην τουριστική ανάπτυξη, αλλά και σε όλες τις δραστηριότητες που ασκεί ο άνθρωπος στο φυσικό περιβάλλον. Η τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιπτώσεις προκαλεί, επιταχύνει, επιτείνει λόγω της εποχιακής υπερφόρτωσης ή της επέκτασης των υποδομών και των οικισμών, τις παραπάνω διαταραχές.

Για τη Χρυσή, η φυσική αναγέννηση του είδους *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa* καθώς και άλλων ειδών του ιδίου γένους τα οποία αναπτύσσονται στην περιοχή είναι περιορισμένη εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, οι οποίοι συμβάλλουν στην αργή ανάπτυξη, την χαμηλή βιωσιμότητα και τη δυσκολία φύτευσης των σπόρων, καθώς επίσης και τη δυσαναλογία του ποσοστού αρσενικών - θηλυκών δέντρων στις συστάδες.

Για τη Χρυσή, σοβαρό πρόβλημα αποτελεί ο πολύ μεγάλος αριθμός τουριστών που επισκέπτονται την περιοχή ιδίως τους θερινούς μήνες. Είναι επισκέπτες του μαζικού ημερησίου τουρισμού και μεμονωμένοι επισκέπτες οι οποίοι συνήθως επιλέγουν την ελεύθερη κατασκήνωση. Προβλήματα αποτελούν επίσης η ανεξέλεγκτη κυκλοφορία οχημάτων μέσα στον οικότοπο, οι αυθαίρετες κατασκευές, ο χρόνος διαμονής των επισκεπτών στο νησί οι οποίοι λόγω του περιορισμένου

χρόνου παραμονής δεν προλαβαίνουν να απολαύσουν το φυσικό τοπίο της περιοχής, δεν υπάρχει επαρκής φύλαξη καθώς το κράτος αδυνατεί να στηρίξει (οικονομικά) και να ενισχύσει τους ήδη υπάρχοντες φύλακες στην περιοχή, η θήρα και το παράνομο ψάρεμα αποτελούν μάλιστα της περιοχής, ενώ καταγράφεται πλήρης εξαφάνιση των κοχυλιών από την βόρεια παραλία της Χρυσής τα οποία αποτελούσαν το σήμα κατατεθέν του νησιού. Οι επισκέπτες πέραν των άλλων, προκαλούν υποβάθμιση του οικοτόπου μέσω ποδοπάτησης και κατασκήνωσης, αυξάνουν τον κίνδυνο πυρκαγιάς και ρύπανσης. Η ζημιά που προκαλείται στον οικοτόπο και συγκεκριμένα στα άτομα του Κέδρου σχετίζεται με τη συμπεριφορά των επισκεπτών οι οποίοι εξαιτίας της ελλιπούς πληροφόρησης, συχνά θεωρούν τμήματα των δέντρων απονεκρωμένα και τα χρησιμοποιούν για φωτιά ή ακούσια προκαλούν βλάβες στο ριζικό σύστημα.

Η έλλειψη δημόσιας ευαισθητοποίησης η οποία παρατηρείται και στις τρεις περιοχές, έχει ως αποτέλεσμα κάποιες ανεξέλεγκτες δραστηριότητες όπως κατασκήνωση, φωτιές, υλοτόμηση, περίπατοι που είναι επιβλαβείς στον οικοτόπο. Έλλειψη ευαισθητοποίησης εμφανίζεται επίσης και από την πλευρά των εμπλεκόμενων φορέων οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εντός του οικοτόπου, όπως είναι τα γραφεία τουρισμού και οι τοπικές αρμόδιες αρχές. Οι οικοτόποι των παράκτιων αμμοθινών έχουν χαρακτηριστεί ως οικοτόποι ιδιαίτερα υψηλής αξίας εξαιτίας της ομορφιάς τους και των δυνατοτήτων αναψυχής. Παρόλα αυτά, οι χρήστες τους στερούνται ενημέρωσης για την ανάγκη προστασίας των οικοτόπων αυτών καθώς επίσης και των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούν οι πράξεις τους.

Για τη Χρυσή, η ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων και η ρύπανση που προκαλούν οι ίδιοι οι επισκέπτες, αποτελεί μια σοβαρή απειλή για τον οικοτόπο καθώς τα υλικά τα οποία εναποτίθενται στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι βιοδιασπώμενα και μπορεί να περιέχουν χημικές ή τοξικές ουσίες. Η ρύπανση από τα απορρίμματα είναι σοβαρό πρόβλημα, περιβαλλοντικό και αισθητικό, υπάρχει έντονη δυσοσμία σε αρκετά σημεία (λόγω έλλειψης τουαλετών) δεδομένου ότι η διάλυση και διάσπαση των ουσιών αυτών διηθείται στο έδαφος και στο νερό μπορεί να επηρεάσει την υγεία του οικοτόπου.

Ο κίνδυνος πυρκαγιάς αποτελεί σημαντικό πρόβλημα αλλά και απειλή για όλα τα χερσαία οικοσυστήματα στην Ελλάδα. Στην Κρήτη, η χρήση της φωτιάς αποτελεί μια κοινή πρακτική βελτίωσης των βοσκοτόπων, η οποία πολλές φορές προκαλεί σοβαρές ζημιές στις γειτονικές περιοχές. Στην περιοχή του Σελακάνου και της Θρυπτής το δάσος και η γύρω περιοχή έχει υποστεί εκτεταμένες καταστροφές από πυρκαγιές τα τελευταία χρόνια και μεγάλο μέρος έχει αναδασωθεί. Στις περιοχές αυτές, κόβονται πεύκα για να τοποθετήσουν μελίσσια, ανοίγονται δρόμοι, μπαίνουν φωτιές γιατί θέλουν να καπνίσουν τις μέλισσες, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος από πυρκαγιές. Στην περιοχή του Σελακάνου, ο υπερπληθυσμός των μελισσών, η ανοργάνωτη μελισσοκομία, τα περίπου 30.000 μελίσσια και οι ισοπεδώσεις για την εγκατάστασή τους αποτελούν πρόβλημα. Επιπλέον, πυρκαγιά μπορεί να προκληθεί και από φωτιές που ανάβουν οι κατασκηνωτές. Η αδυναμία επίλυσης του προβλήματος συνίσταται στην έλλειψη των απαραίτητων υποδομών για την πυροπροστασία.

Η υλοτόμηση των ατόμων του κέδρου αποτελεί μια σοβαρή απειλή για τους οικότοπους παράκτιων αμμοθινών. Η υλοτόμηση, παρατηρείται και στις τρεις περιοχές κυρίως ξερών κλαδιών μεμονωμένων δέντρων, είναι κοινή πρακτική των επισκεπτών, των κατασκηνωτών, των γεωργών, κτηνοτρόφων και μελισσοκόμων, για να ανάψουν φωτιά. Το φαινόμενο αυτό προέρχεται κυρίως από την έλλειψη πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών καθώς τα φαινομενικά ξερά κλαδιά των δέντρων του κέδρου θεωρούνται νεκρά. Εξαιτίας το αργού ρυθμού αναγέννησης και ανάπτυξης του είδους η ζημιά που προκαλείται είναι σημαντική.

Για όλη την Κρήτη τα νησιά του Αιγαίου, η ανεξέλεγκτη - ανεπιτήρητη βόσκηση (κυρίως πρόβατα και κατσίκια) αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα. Η ανεπιτήρητη βόσκηση στη Θρυπή και στο Σελάκανο έχει προκαλέσει πολύ μεγάλες καταστροφές, στις καλλιέργειες, στους κήπους, στα πετρόκτιστα, στους τράφους κ.τ.λ., το πρόβλημα υπάρχει κυρίως στην βόσκηση της κατσίκας (η οποία δεν αφήνει τίποτα όρθιο, σκαρφαλώνοντας ακόμα και πάνω στα δέντρα προκειμένου να βοσκήσει). Οι οικότοποι που εξετάζονται σε πολλές περιοχές συνορεύουν με βοσκοτόπους που κυριαρχούνται από φρύγανα και θάμνους. Η κύρια επίπτωση της βόσκησης στην Χρυσή είναι η σημαντική μείωση του βαθμού αναγέννησης του είδους *Juniperus* και πολύ συχνά οδηγεί σε σταδιακή διάβρωση των

αμμοθινών εξαιτίας του ανέμου. Η υπερβόσκηση επηρεάζει σημαντικά την κατανομή της βλάστησης, και κατά συνέπεια έχει επίπτωση στα χαρακτηριστικά, τη δυναμική και την σταθερότητα των φυσικών τοπίων. Η κύρια επίπτωση της υπερβόσκησης στους συγκεκριμένες περιοχές είναι η σημαντική μείωση του βαθμού αναγέννησης όλης της χλωρίδας που φυτρώνει σε αυτές και του δάσους.

Στο σημείο αυτό για να αποτυπώσουμε το μέγεθος του προβλήματος και την απουσία του κράτους, γίνεται αναφορά σε δημοσίευμα του Βουλευτή του Νομού Λασιθίου Κωστή Δερμιτζάκη στο planet-radio, όπως χαρακτηριστικά τονίζει, η ανεξέλεγκτη βόσκηση αιγοπροβάτων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας αποτελεί μάστιγα. Μεταξύ των άλλων, αναφέρεται στην οικολογική καταστροφή που συντελείται από μερίδα κτηνοτρόφων μέσα σε περιοχές NATURA 2000 και στην ευρύτερη περιοχή. Επειδή η συνέχιση της παραβίασης των κανόνων βόσκησης θα επιβαρύνει ακόμα περισσότερο το οικοσύστημα της περιοχής με μακροχρόνιες συνέπειες, το ήδη επιβαρημένο εισόδημα των μικροκαλλιεργητών πλήττεται άμεσα, οι τοπικές κοινωνίες είναι ανάστατες και στα όρια της απόγνωσης από την απουσία του κράτους στο συνεχιζόμενο πρόβλημα της ανεξέλεγκτης βόσκησης, καλεί λοιπόν τους αρμόδιους Υπουργούς να λάβουν άμεσα μέτρα ώστε να δοθεί ένα τέλος σε αυτή την οικολογική και οικονομική καταστροφή που συντελείται στη περιοχή Ιεράπετρας, και να διασφαλίσουν την εφαρμογή των νόμων και των διοικητικών κυρώσεων, οι οποίοι θα εξασφαλίσουν την έννομη λειτουργία των κτηνοτροφικών μονάδων της περιοχής (Δερμιτζάκης,2014).

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στις περιοχές αυτές οι άμεσες υλοποιήσιμες ενέργειες οι οποίες πρέπει να γίνουν είναι:

- Η ανάδειξη φορέα διαχείρισης μέσω της διαχειριστικής μελέτης ο οποίος θα μπορέσει να διαχειριστεί σωστά τα προβλήματα που υπάρχουν και να αναπτύξει πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης και στις τρεις περιοχές.
- Η τροποποίηση, συμπλήρωση και εφαρμογή του ισχύοντος Νομοθετικού πλαισίου ειδικά για την βόσκηση (καθορισμός και αδειοδότηση εγκαταστάσεων, αδεσποτία, ενοικιαστήρια, καταπατήσεις, ζημίες κ.τλ.).

- Να γίνουν ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες για την Θρυπή και το Σελάκανο οι οποίες θα ορίζουν ζώνες άσκησης δραστηριοτήτων (τουριστικές, κτηνοτροφικές, αγροτικές, οικιστικές), φέρουσα ικανότητα (βοσκής, μελισσοκομίας).
- Εφαρμογή του ΣΧΟΟΑΠ στον οποίο προβλέπεται η απαγόρευση της ελεύθερης βόσκησης μέσα στα όρια των περιοχών Natura 2000, Χρυσή, Θρυπή, Σελάκανο.
- Για τη Χρυσή να οριστεί ο Δήμος συντονιστής ελέγχου και διαχείρισης, ώστε να μπορεί να επεμβαίνει και να ελέγχει όλες τις δραστηριότητες, με απαραίτητη προϋπόθεση την εξασφάλιση οικονομικών πόρων διότι δεν έχει ιδιοκτησιακά δικαιώματα στο νησί ούτε την δυνατότητα επιβολής άλλων τελών.
- Ο κανονισμός λειτουργίας του Νησιού ο οποίος ήδη υπάρχει να εφαρμοστεί.
- Οριοθέτηση και προστασία των ευάλωτων περιοχών.
- Αποκατάσταση των βλαβών, δενδροφυτεύσεις.
- Την ανέγερση των απαιτούμενων υποδομών για την εξυπηρέτηση, παραμονή και μετακίνηση των επισκεπτών.
- Τον καθορισμό της μορφής και του εύρους των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- Την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, την ενημέρωση των επισκεπτών.
- Σχετική εισήγηση για τις δυνατές πηγές εσόδων και της διάθεσης τους.
- Η επαρκής στελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών, ειδικά το Δασαρχείο να στείλει δασοφύλακες ή ομοσπονδιακούς θηροφύλακες (και στις τρεις περιοχές) προκειμένου να εποπτεύονται οι δραστηριότητες που γίνονται μέσα στις περιοχές του δικτύου Natura 2000.
- Να γίνουν οι απαραίτητες υποδομές για την πυροπροστασία των περιοχών.

- Ο Δήμος σε συνεργασία με το Δασαρχείο να περιορίσουν έως και να εξαλείψουν την ανεπιτήρητη βόσκηση η οποία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα.
- Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και των άμεσα εμπλεκομένων σε ότι αφορά ο θέμα του δικτύου Natura 2000 και στα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι τοπικές κοινωνίες.
- Να γίνει η απαραίτητη προβολή και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν στις περιοχές αυτές.
- Να προωθηθεί η μελέτη που είναι είδη έτοιμη για την Αρχαία Ελιά του Καβουσιού ώστε να ανακηρυχθεί Μνημείο της Φύσης.

Επίσης μπορούν να γίνουν άμεσα, καθαρισμοί παραλιών, δασών, οριοθέτηση και σηματοδότηση των μονοπατιών, να δημιουργηθεί μια ιστοσελίδα προκειμένου να αναδεικνύει την περιοχή με φωτογραφικό υλικό, ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να προβληθεί μέσα από τη σελίδα αυτή ώστε να αναδεικνύονται τα ξωκλήσια, τα μονοπάτια και να παρέχονται όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν την περιοχή, φύλαξη επί 24ώρου βάσεως από τις αρμόδιες υπηρεσίες, τους φορείς και τους πολίτες, να γίνει απαγόρευση διανυκτέρευσης, τα βράδια να μένουν μόνο οι φύλακες, να κατεδαφιστούν όλα τα παράνομα παραπήγματα και οι σκηνές, να απαγορευτεί η κυκλοφορία των μηχανών. Τα άτομα που επισκέπτονται το νησί, να πηγαίνουν μόνο σε συγκεκριμένα σημεία τα οποία θα έχουν προκαθοριστεί μέσα από τα μονοπάτια που έχουν χαραχτεί, με την συνοδεία οργάνων ελέγχου, με τον τρόπο αυτό θα ελέγχεται η παραμονή των επισκεπτών οι οποίοι δεν θα επιβαρύνουν και δεν θα δημιουργούν πρόβλημα το φυσικό περιβάλλον.

Για την παρούσα τουριστική αξιοποίηση των περιοχών αυτών το συμπέρασμα που προέκυψε είναι ότι, υπάρχει μια άναρχη ήπιας μορφής τουριστική ανάπτυξη και αξιοποίηση, για την Χρυσή υπάρχει μερική τουριστική ανάπτυξη μόνο με επισκεψιμότητα ενώ για τις άλλες περιοχές υπάρχει μόνο επισκεψιμότητα χωρίς καμία οργάνωση, χρειάζεται συνεπώς να εφαρμοστεί μια οργανωμένη μορφή τουριστικής ανάπτυξης. Ο Δήμος για να εξυπηρετήσει την κατάσταση βάζει δύο

καντίνες και ένα περίπτερο το οποίο κατεδαφίστηκε γιατί κρίθηκε παράνομο και μαζεύει τα απορρίμματα.

Ως βασική προϋπόθεση, για να γίνουν οποιοσδήποτε ενέργειες στις περιοχές αυτές ώστε να επιτευχθεί μια αειφόρος-βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί αφενός μεν η ύπαρξη φορέα διαχείρισης και αφετέρου δε να αποσαφηνισθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Να γίνουν ημερίδες και συνέδρια σε τοπικό επίπεδο, να υπάρξει μια συνεργασία με συμμετοχική διαδικασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, των πολιτών ιδιαίτερα των ιδιοκτών, για την ενημέρωση κυρίως των κτηνοτρόφων και των αγροτών της περιοχής για τα προβλήματα που δημιουργούνται στο φυσικό περιβάλλον από τις δραστηριότητες τους, να δοθούν λύσεις έτσι ώστε να μπορούν να ασκούν κτηνοτροφικές και αγροτικές δραστηριότητες χωρίς να καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον. Να ενεργοποιηθεί ο ΣΧΟΑΠ της Ιεράπετρας.

Όσον αφορά την περιοχή της Θρυπτής και του Σελακάνου ως άμεση ενέργεια είναι να προωθηθούν μελέτες οι οποίες θα χρηματοδοτηθούν από κοινού από τους Δήμους Σητείας-Ιεράπετρας και από την Περιφέρεια Κρήτης. Οι μελέτες αυτές θα καθορίζουν την φέρουσα ικανότητα, την ανάπτυξη μορφών τουρισμού, την κτηνοτροφία, το χωροταξικό, τις υποδομές, το τι πρέπει να γίνει και το τι δεν πρέπει να γίνει, θα τα περιέχουν όλα και θα υπάρχει ο Φορέας διαχείρισης ο οποίος θα ελέγχει. Επίσης υπάρχει δυνατότητα χρηματοδότησης μέσα από το πρόγραμμα Leader ή από άλλα προγράμματα προκειμένου να δημιουργηθούν απαραίτητες υποδομές και δραστηριότητες.

Η φέρουσα ικανότητα είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται ευρέως για να καθορίσει την ικανότητα μιας περιοχής να «αντέξει» το μεγαλύτερο δυνατό επίπεδο ανάπτυξης που μπορεί να δεχτεί από τον τουρισμό και τις άλλες δραστηριότητες. Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας επικεντρώνεται σε τρεις παραμέτρους: φυσικό-οικολογικές, κοινωνικό-δημογραφικές, πολιτικό-οικονομικές. Και οι τρεις αυτές διαστάσεις έχουν διαφορετική βαρύτητα για κάθε τόπο προορισμού. Η διαφορετικότητα έγκειται στα χαρακτηριστικά και στις ιδιαιτερότητες του τόπου, στον τύπο τουρισμού που εφαρμόζεται (μαζικός, εναλλακτικός), καθώς και από την αλληλεπίδραση των τουριστικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Φέρουσα ικανότητα για το τη Χρυσή σημαίνει τη δυνατότητα της επισκεψιμότητας των ατόμων

που την επισκέπτονται κατά την θερινή περίοδο, εδώ θα πρέπει να ειπωθεί ότι ο κανονισμός λειτουργίας του Νησιού το προβλέπει αυτό. Για την Θρυπτή σημαίνει βόσκω-ικανότητα δηλαδή πόσες χιλιάδες αιγοπρόβατα μπορούν να υπάρχουν εκεί, και για το Σελάκανο σημαίνει πόσες χιλιάδες μελισσοκυψέλες μπορούν να τοποθετηθούν στην περιοχή, έτσι ώστε να υπάρχει η προοπτική μιας Αειφόρου Βιώσιμης τουριστικής και Περιβαλλοντικής ανάπτυξης τους.

Για τη Νήσο Χρυσή πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα ως προς την ανάπτυξη υποδομών για την διευκόλυνση των συνθηκών διαβίωσης των επισκεπτών. Να δημιουργηθεί προβλήτα, ενώ μελλοντικά να αναγερθεί ένα κτήριο, δημοτικό περίπτερο, που να συνάδει, να εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον και τα χαρακτηριστικά του τοπίου. Να δημιουργηθεί αλιευτικό και κυνηγετικό καταφύγιο. Η αποκομιδή των σκουπιδιών πρέπει να γίνεται σε καθημερινή βάση ή να συγκεντρώνονται σε ένα σημείο και να μην είναι διάσπαρτα σε όλη την περιοχή, στο οποίο να μην έχουν πρόσβαση οι επισκέπτες, έως τη συγκεκριμένη ημέρα που θα φορτωθούν και θα απομακρυνθούν από την περιοχή. Στο νησί υπάρχει σπάνια χλωρίδα και πανίδα γι' αυτό προτείνεται να μεταφερθούν Αίγαγροι από άλλες περιοχές της Κρήτης ούτως ώστε να υποστηρίξει το ήδη υπάρχον φυσικό περιβάλλον. Να λειτουργήσει ως φυσικό εκτροφείο για τον πολλαπλασιασμό των λαγών και των περδίκων που βρίσκονται στο φυσικό περιβάλλον του νησιού (το είδος της πέρδικας που απαντάται στο νησί, είναι η γνήσια πέρδικα της Κρήτης) ούτως ώστε να μπορεί να μεταφερθεί και να εποίκησει και σε άλλες φυσικές περιοχές του Δήμου και της Κρήτης. Προτείνεται να επιδοτηθούν οι ιδιοκτήτες βοσκοί που έχουν στην κατοχή τους κασίκες μέχρι ένα ορισμένο χρονικό διάστημα μέχρι να σφαγούν και να πουληθούν γιατί δημιουργούν ανεπανόρθωτη ζημιά στο φυσικό περιβάλλον, και έπειτα να απαγορευτεί τελείως η επιδότηση τους έτσι ώστε να εξαλειφθούν, για να μπορέσει το φυσικό περιβάλλον σε μερικά χρόνια να ξαναγεννηθεί. Να απαγορευθεί το εμπόριο που γίνεται από την υπέρμετρη συλλογή άγριων χόρτων, αγριαγκινάρων, χοχλιών, θηραμάτων κ.τ.λ. με σκοπό την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας των περιοχών Natura 2000.

Για την Θρυπτή και το Σελάκανο, να σχεδιαστούν και να γίνουν περιπατητικά μονοπάτια ώστε να μπορεί ο επισκέπτης να απολαμβάνει το φυσικό τοπίο, να περιοριστεί έως και να εξαλειφθεί η ανεπιτήρητη βόσκηση, να μειωθεί ο αριθμός των

αιγοπροβάτων. Επίσης πρέπει να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων με τις διαδρομές και τα Μνημεία, όπως και κάποιες υποδομές για τον Αγροτουρισμό, να δημιουργηθούν περίπτερα που μπορούν να έχουν τοπικά προϊόντα, βότανα κ.τ.λ., να δημιουργηθεί φορέας ο οποίος θα προωθήσει τα τοπικά προϊόντα. Τα προϊόντα που παράγονται στις περιοχές αυτές να έχουν τις ονομασίες προέλευσης τους π.χ. Θρυπτής ή Σελακάνου.

Αφού ολοκληρωθούν οι απαραίτητες δομές και υποδομές, σεβόμενοι πάντα το φυσικό περιβάλλον, να γίνει η ανάλογη προβολή και προώθηση των περιοχών αυτών με στόχο την αύξηση της επισκεψιμότητας και την ευαισθητοποίηση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής για μια Αειφόρο Τουριστική Ανάπτυξη. Για το Σελάκανο, να γίνει οριοθέτηση ζωνών για την μελισσοκομία, οι μελισσοκόμοι να πληρώνουν ένα μικρό αντίτιμο μηνιαίως για την προστασία του δάσους. Να φύγουν όλες οι περιφράξεις των κτηνοτρόφων οι οποίες δημιουργούν προβλήματα στην πρόσβαση και στην προσπέλαση των μονοπατιών Ε4, και να παραμείνουν μόνο αυτές που προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον από τη βόσκηση.

Ο «εναλλακτικός ή επιλεκτικός τουρισμός» δίνει έμφαση στην ποιότητα, στην προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και αναμένεται να καλύψει ένα μεγάλο μέρος του μαζικού τουρισμού τα επόμενα χρόνια. Η νέα αυτή προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης, έρχεται σε αντίθεση με το συμβατικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού και τις αρνητικές του συνέπειες, βασισμένη στις αρχές της βιώσιμης – αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Για να αξιοποιηθεί η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη στις περιοχές αυτές, θα πρέπει να ιδρυθεί μια ομάδα ή φορέας από τον Δήμο με εθελοντές για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να εφαρμοστούν στις περιοχές αυτές είναι ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο αγροτικός τουρισμός, ο περιπατητικός, εξερεύνησης και περιπέτειας. Για τη Χρυσή πέρα από την ελεγχόμενη τουριστική επισκεψιμότητα, δεν ενδείκνυται για κανενός άλλου είδους τουριστική ανάπτυξη (καταλύματα, τουριστικές εγκαταστάσεις, ξενοδοχεία κ.τ.λ.). Οι παλιοί εγκαταλειμμένοι οικισμοί με την ανάπλαση τους για τουριστικούς λόγους, να γίνουν τουριστικά και δασικά χωριά σε συνεργασία με φορείς τουρισμού και εναλλακτικού τουρισμού.

Τέλος, επισημάνθηκε ότι πρέπει να απλουστευθούν οι διαδικασίες διαχείρισης αυτών των περιοχών, να υπάρξει ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κόσμου έτσι ώστε, να προστατεύονται αλλά συνάμα και να αναπτύσσονται από τους ίδιους τους κατοίκους και τους επισκέπτες οι εν λόγω περιοχές. Να μην προχωρήσουν σχέδια που αφορούν την δημιουργία Βιομηχανικών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΒΑΠΕ). Χρειάζεται πολύ προσοχή στην διαχείριση των περιοχών αυτών οι οποίες θεωρούνται σχεδόν παρθένες περιοχές έναντι των περιοχών που βρίσκονται στην βόρεια Κρήτη.

8.3 Προτάσεις

Με την ανάδειξη φορέα διαχείρισης για την Νήσο Χρυσή εκτιμάται ότι τα διαχειριστικά και περιβαλλοντικά προβλήματα θα αντιμετωπιστούν έως και θα εξαλειφθούν. Για τη Θρουπή και Σελάκανο ήδη έχει προταθεί να προχωρήσουν ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες οι οποίες θα αναδείξουν Φορέα Διαχείρισης ο οποίος θα μπορέσει αναπτύξει πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης στις περιοχές αυτές.

Κρίνεται απαραίτητη η στήριξη των υπό ίδρυση Φορέων Διαχείρισης, και η συνεχής ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση της τοπικής κοινωνίας για τη διατήρηση και διαφύλαξη αυτών των περιοχών.

Βασική προτεραιότητα των υπό ίδρυση Φορέων Διαχείρισης θα πρέπει να αποτελεί η διερεύνηση και η εφαρμογή των παρακάτω: του θεσμικού καθεστώτος, η λειτουργία ενός διοικητικού συμβουλίου, η οργάνωση και λειτουργία, τα οικονομικά θέματα, η παρακολούθηση, διαχείριση και προστασία των εν λόγω περιοχών, η ενημέρωση, φύλαξη και εποπτεία τους, η διαύγεια, διαφάνεια και ο συντονισμός, και τέλος το ελάχιστο κόστος διαχείρισης. Ο ρόλος τους πρέπει να είναι, συντονιστικός - οργανωτικός μεταξύ επιστημονικών ινστιτούτων, κεντρικής Διοίκησης, ΟΤΑ και ιδιωτικών φορέων, με στόχο τη διαρκή ενημέρωση και τις συνεχείς διαβουλεύσεις με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς για την τελική κατάρτιση και εκπόνηση Διαχειριστικών Σχεδίων στις εν λόγω περιοχές. Βασικά χαρακτηριστικά τους πρέπει να είναι, η εντοπιότητα των μελών του, ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας τους και να έχουν δυνατότητα επιβολής εξαναγκαστικών - διοικητικών μέτρων. Ένας τέτοιος φορέας, ο οποίος θα διακρίνεται από ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη των

αποφάσεων, θα μπορεί με επιτυχία να αντιμετωπίζει, με τη δημιουργία «Προγραμματικών Συμβάσεων», συγκρούσεις συμφερόντων, γραφειοκρατικές αγκυλώσεις που προέρχονται από την επικάλυψη αρμοδιοτήτων και από τις συγκρουόμενες εκτιμήσεις των Υπηρεσιών της κρατικής Διοίκησης, επίσης μεμονωμένα τοπικά συμφέροντα που δεν εναρμονίζονται στην εφαρμογή των κανονισμών διαχείρισης, και το χαμηλό βαθμό συνεργατικότητας που φαίνεται να χαρακτηρίζει τους όμορους Δήμους της περιοχής.

Οποιαδήποτε μορφής βιώσιμης ανάπτυξης στις περιοχές NATURA 2000 του Δήμου Ιεράπετρας, προϋποθέτει τον καθορισμό ζωνών προστασίας. Ο διαφοροποιημένος σε έκταση και ένταση προσδιορισμός ζωνών προστασίας («ζώνωση») για ευπαθή οικοσυστήματα είναι ένα αρκετά διαδεδομένο εργαλείο ολοκληρωμένης διαχείρισης. Αποτελεσματικός θεσμός έμμεσης προστασίας αποτελεί ο θεσμός των Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (Z.O.E.), οι οποίες περιλαμβάνουν δύο ζώνες, μια ζώνη πυρήνα απολύτου προστασίας όπου μόνο χρήσεις έρευνας, αναψυχής και εκπαίδευσης θα είναι επιτρεπτές, και μια περιφερειακή, όπου οι οικονομικές δραστηριότητες θα ελέγχονται με καθορισμένους όρους δόμησης και την επιτακτική θέσπιση ιδιαίτερων χρήσεων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Δήμος, Περιφέρεια) καλείται να διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο σε ότι αφορά την προστασία και τη σωστή διαχείριση των περιοχών αυτών. Πρώτα απ' όλα με μέτρα που σχετίζονται με την ορθή διαχείριση των απορριμμάτων και τη σωστή επεξεργασία των λυμάτων, με την εκπόνηση και προώθηση προγραμμάτων για την ήπια τουριστική ανάπτυξη αυτών των περιοχών, κυρίως με δράσεις αγροτουριστικού και οικοτουριστικού χαρακτήρα και τη διασφάλιση πόρων από το ΕΣΠΑ 2007-2013 (ΕΠΕΡΑΑ, ΠΕΠ) ή από άλλα προγράμματα (Διαρθρωτικά Ταμεία, Ταμείο Συνοχής, Interreg, LEADER, LIFE).

Σημαντικός παράγοντας για την μείωση των απειλών και των πιέσεων στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας και ιδιαίτερα για τη Χρυσή είναι η ενημέρωση τόσο των επισκεπτών όσο και των αρμόδιων για τη διαχείριση φορέων. Ελλείψει ενημέρωσης, ακόμα και όταν υπάρχει η ευαισθησία και διάθεση για προστασία οι επισκέπτες μπορεί να ακολουθούν λανθασμένες πρακτικές.

Επιβάλλεται άμεσα η ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών από τους εμπλεκόμενους φορείς διαχείρισης έτσι ώστε να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί η τουριστική ανάπτυξη των περιοχών που εξετάσαμε η οποία θα σέβεται τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και παράλληλα θα προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά και το φυσικό περιβάλλον. Οι πολιτικές που αφορούν την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας θα πρέπει να στοχεύουν:

- στην άμβλυνση της εποχικότητας
- στην μεγιστοποίηση των ωφελειών
- στην ανανέωση του τουριστικού προϊόντος
- στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος ως τουριστικού πόρου.

Στην εφαρμογή πολιτικών για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, παρουσιάζονται προβλήματα και δυσκολίες που προέρχονται κυρίως από την πολυσύνθετη μορφή του τουρισμού, στην αδυναμία συσχέτισης σε τοπικό επίπεδο των αρμόδιων φορέων, στις συγκρούσεις και αντιδράσεις που πηγάζουν από τις ίδιες τις πολιτικές. Για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, και την αξιολόγηση των δράσεων αλλά και την ενθάρρυνση για να υιοθετηθούν οι κατάλληλες περιβαλλοντικές πρακτικές, έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με κατεύθυνση για μια βιώσιμη ανάπτυξη (σχετική αναφορά γίνεται στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας).

1) Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), είναι μια διαδικασία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούνται από οποιαδήποτε δραστηριότητα, ανθρωπογενή, τουριστική ή μη όπως, κατασκευή καταλυμάτων, δημοσίων πλαζ, αυτοκινητόδρομων, γηπέδων γκολφ κ.ά. Η σύνταξη περιβαλλοντικής μελέτης για κάθε προτεινόμενο έργο, αποτελεί ένα εργαλείο εκτίμησης των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

2) Ο περιβαλλοντικός έλεγχος, είναι ένα εργαλείο που δίνει την δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις και στους φορείς - οργανισμούς να μετρήσουν και να αξιολογήσουν την περιβαλλοντική απόδοσή τους. Στόχος είναι να εντοπιστούν τα προβλήματα και να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα για να περιοριστούν οι συνέπειες στο περιβάλλον που δημιουργούνται από την λειτουργία τους.

3) Η εκτίμηση φέρουσας ικανότητας, είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται ευρέως για να καθορίσει την ικανότητα μιας περιοχής να «αντέξει» το μεγαλύτερο δυνατό επίπεδο ανάπτυξης που μπορεί να δεχτεί από τον τουρισμό και τις άλλες δραστηριότητες. Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας επικεντρώνεται σε τρεις παραμέτρους, φυσικο-οικολογικές, κοινωνικο-δημογραφικές, πολιτικο-οικονομικές. Και οι τρεις αυτές διαστάσεις έχουν διαφορετική βαρύτητα για κάθε τόπο προορισμού. Η διαφορετικότητα έγκειται στα χαρακτηριστικά και στις ιδιαιτερότητες του τόπου, στον τύπο τουρισμού που εφαρμόζεται (μαζικός, εναλλακτικός), καθώς και από την αλληλεπίδραση των τουριστικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.

4) Τα συστήματα διαχείρισης επισκεπτών, τα εργαλεία αυτά έχουν σκοπό να διαχειρίζονται την χρονική και χωρική κατανομή των επισκεπτών, με τέτοιο τρόπο ώστε από την μια να προστατεύεται το περιβάλλον και από την άλλη να μην υποβαθμίζεται η τουριστική εμπειρία. Όλες οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται είναι σχεδιασμένες πάνω στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται η χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση των επισκεπτών.

5) Οι δείκτες βιώσιμου τουρισμού, τα εργαλεία αυτά συμβάλλουν στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση της διαδικασίας εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης. Έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα τρεις δείκτες, ο περιβαλλοντικός, ο κοινωνικός και ο οικονομικός για να ανταποκρίνονται στις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Η επιλογή τους διαφοροποιείται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής, τον τύπο τουρισμού που εφαρμόζεται και τις απαιτήσεις που υπάρχουν. Οι δείκτες προτεραιότητας εφαρμόζονται και έχουν απήχηση στις περισσότερες τουριστικές περιοχές.

6) Η πιστοποίηση και οικολογική σήμανση, είναι μια διαδικασία η οποία βεβαιώνει ότι μια εταιρεία, ένα προϊόν ή ένα διαχειριστικό σύστημα συμμορφώνεται σε συγκεκριμένα πρότυπα που επιβάλλονται από εθνικούς και διεθνείς κανονισμούς. Υπάρχουν αναγνωρισμένα Διεθνή, Ευρωπαϊκά και Εθνικά προγράμματα οικολογικής σήμανσης και πιστοποίησης, τα οποία παρέχουν τα κατάλληλα σήματα/ λογότυπα τα οποία δηλώνουν τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές, οικονομικές πρακτικές για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

7) Το Ευρωπαϊκό βραβείο για τον τουρισμό και το περιβάλλον, εφαρμόστηκε από το 1995 από την Ε.Ε. και έχει στόχους: να γνωστοποιήσει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς του τουρισμού, να ενημερώσει για το ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν και τους κανόνες συμπεριφοράς, την επικοινωνία μεταξύ των όλων των εμπλεκόμενων ομάδων για την ανάπτυξη του τουρισμού, να είναι σταθερή και μόνιμη, να βραβεύει τις πολιτικές που εφαρμόζονται στον τουρισμό και το περιβάλλον.

Η εφαρμογή μιας Τοπικής Ατζέντας 21 (σχετική αναφορά γίνεται στο δεύτερο κεφάλαιο του παρόντος συγγράμματος) η οποία αποτελεί βασικό εργαλείο της βιώσιμης ανάπτυξης. Εκείνο που θα κερδίσει η τοπική κοινωνία από την εφαρμογή μιας Τοπικής Ατζέντας 21, πέρα από τις επιτυχίες και την επίτευξη των στόχων, είναι το δικαίωμά της να μπορεί να διαμορφώνει το όραμά της και να απαιτεί την ενσωμάτωσή του στην εκάστοτε πολιτική που χαράζει η τοπική αρχή, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα μερίδιο ευθύνης για την πραγματοποίηση των ονείρων της. Είναι εύλογο να υπάρχει δισταγμός για την εφαρμογή της από την τοπική αρχή, διότι οι δομές της ελληνικής δημόσιας διοίκησης πιθανόν να μην ώριμες ακόμα για να ενσωματώσουν βασικές αρχές της αειφορίας. Ωστόσο είναι αρκετές οι περιπτώσεις Δήμων στην Ελλάδα που τόλμησαν να κάνουν βήματα προς αυτή την κατεύθυνση γιατί πιστεύουν στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και στην αληθινή δημοκρατία. Η εφαρμογή της απευθύνεται κυρίως στους εκπροσώπους και σε στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμος, Περιφέρεια), επίσης σε όλους τους φορείς και τα πρόσωπα που θα κληθούν να συμμετάσχουν σε αυτή την κατεξοχήν συμμετοχική διαδικασία για τη σύνταξη και εφαρμογή μιας Τοπικής Ατζέντας 21. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονιστεί προς τους άμεσα ενδιαφερόμενους φορείς διαχείρισης ότι, κανένα μοντέλο διαχείρισης δεν μπορεί να επιφέρει τα βέλτιστα αποτελέσματα αν σχεδιάζεται, αποφασίζεται και υλοποιείται από ένα στενό κύκλο ληπτών, στους οποίους περιλαμβάνονται μόνο οι κυβερνητικοί φορείς, οι εκπρόσωποι της τοπικής Αυτοδιοίκησης και ειδικοί εμπειρογνώμονες. Η αειφορική ανάπτυξη σε νησιωτικές περιοχές όπως στην περίπτωση που εξετάσαμε, προϋποθέτει το σχεδιασμό και την υιοθέτηση τοπικών σχεδίων ολοκληρωμένης διαχείρισης, βασισμένων στις ιδιαιτερότητες της περιοχής, και η επιτυχία της εξαρτάται από την συντονισμένη δράση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, κυρίως μέσω της

πληροφόρησης, της ευαισθητοποίησης, της εκπαίδευσης και της ενεργού συμμετοχής του κοινού, στο πλαίσιο συμμετοχικών διαδικασιών και ενδυνάμωσης της κοινωνίας των πολιτών.

Αποτελεί αναγκαιότητα πλέον η Λειτουργία Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών. Οι προστατευόμενες περιοχές χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία και σημασία λόγω των απειλούμενων ειδών και οικοτόπων που απαντώνται σε αυτές, ενώ παράλληλα είναι πρόσφορες για την ανάπτυξη ήπιων τουριστικών και άλλων δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα παραγωγής ώστε να ενσωματώσουν περιβαλλοντικά φιλικές πρακτικές. Για να επιτευχθεί όμως η προστασία και ανάδειξη του φυσικού πλούτου των περιοχών αυτών σε συνδυασμό με την ιστορική και πολιτιστική τους αξία, δημιουργείται η ανάγκη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τις προστατευόμενες περιοχές και απαιτείται η ανάπτυξη και λειτουργία υποδομών, η οργάνωση των παρεχομένων υπηρεσιών καθώς και η δημιουργία επαρκούς διοικητικής δομής. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητη τη συγκρότηση και λειτουργία ενός Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών, στο πλαίσιο ενός ενιαίου συστήματος το οποίο θα επιτρέπει τη θέσπιση προτεραιοτήτων διαχείρισης, θα διευκολύνει την περιβαλλοντική ενσωμάτωση, θα βοηθά στην προσέλκυση χρηματοδότησης αλλά και στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων. Επιπλέον η συστηματική προσέγγιση, αντίθετα με την ad hoc και ανά περιοχή, οδηγεί τελικά σε μεγαλύτερη συμμετοχή και περιορισμένες συγκρούσεις με τους διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς.

Ως αποτέλεσμα της μεταστροφής της τουριστικής ζήτησης τα τελευταία δέκα χρόνια, υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο φυσικό περιβάλλον. Οι δραστηριότητες αυτές εντάσσονται στην κατηγορία των ειδικών/εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες αποτελούν ήπιες μορφές τουρισμού και η άσκηση των δραστηριοτήτων τους συνδέεται έμμεσα ή άμεσα με το φυσικό περιβάλλον. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αυξάνονται σχεδόν τρεις φορές πιο γρήγορα από τις κλασσικές αγορές τουρισμού. Οι περιοχές Natura, με την μαγευτική φύση τους αποτελούν ιδανικό ταξιδιωτικό προορισμό για ανθρώπους που αναζητούν εναλλακτικό τουρισμό υψηλής ποιότητας σε περιοχές με μοναδικά στοιχεία φυσικής ομορφιάς, παραδοσιακής ταυτότητας και πολιτισμού. Επειδή το δίκτυο Natura 2000 προστατεύει πολλές από τις καλύτερες περιοχές για τη φύση και

τη βιοποικιλότητα, μπορεί να δράσει σα μαγνήτης για τέτοιου είδους επισκέπτες. Αυτό, στη συνέχεια, μπορεί να βοηθήσει στο να προσδοθεί ποικιλία στην τοπική οικονομία και να τονώσει εσωτερικές επενδύσεις σε τοπικές επιχειρήσεις και πρωτοβουλίες που σχετίζονται με το τουρισμό. Σημαντικό όμως είναι να εξασφαλιστεί ότι αυτό το είδος τουρισμού αναπτύσσεται με τρόπο ο οποίος δεν προκαλεί ζημιές στις οικολογικές αξίες των εν λόγω περιοχών. Αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί όταν υπάρχει έννομο συμφέρον για τη διατήρηση του φυσικού πόρου. Αντιθέτως, πολλά έργα μαζικού τουρισμού τείνουν να είναι άκρως ανταγωνιστικά με τη φύση, κυρίως κατά μήκος της ακτής και στα βουνά. Υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός εμπειριών όσον αφορά την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων γύρω από το δίκτυο Natura 2000. Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα παραπάνω προτείνονται οι παρακάτω ήπιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού ως οι πλέον κατάλληλες για να εφαρμοστούν στις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας (σχετική αναφορά γίνεται στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας).

Ο Αγροτουρισμός ο οποίος μπορεί να εφαρμοστεί στην περιοχή του όρους Θρυπή και γύρω περιοχή και στο Σελάκανο, διότι η μορφή αυτή τουρισμού αναπτύσσεται στην ύπαιθρο, με βασικό γνώρισμα την προσπάθεια σύζευξης του πρωτογενή τομέα με τον τουρισμό, αποβλέποντας στο κοινό όφελος και των δύο τομέων. Η ανάπτυξη του συνδέεται με την προσπάθεια παραμονής του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές και της εξασφάλισης συμπληρωματικού εισοδήματος για τους αγρότες. Ο αγροτουρισμός σέβεται, την πολιτισμική, κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική δομή του τόπου υποδοχής, δεν απαιτεί μεγάλης έκτασης παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, αντίθετα ενισχύει τη διατήρηση και αναδόμηση του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου. Προβάλλει τα τοπικά προϊόντα αναγνωρίζοντας την αυθεντικότητά τους, ωθεί στην ενασχόληση με παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες που τείνουν να εξαλειφθούν (οικοτεχνία, χειροτεχνία κ.ά.), κρατά ζωντανό το ενδιαφέρον των ντόπιων για την διατήρηση και περιφρούρηση των παραγωγικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών του τόπου τους.

Ο Οικοτουρισμός, αναπτύσσεται σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, οικοσυστήματα με πλούσια βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα μνημεία της φύσης, εθνικά πάρκα, σπάνια χλωρίδα και πανίδα και γενικά σε προστατευόμενες περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Για το λόγο αυτό μπορεί να αναπτυχθεί στη

Θρυπτή και γύρω περιοχή και στο Σελάκανο. Στη Χρυσή έχει ήδη αναπτυχθεί ο φυσιολατρικός τουρισμός και πιο συγκεκριμένα, ο τουρισμός για υπαίθρια αναψυχή. Οι οικοτουρίστες, είναι ταξιδιώτες που αναζητούν την εμπειρία και έχουν ενεργητικό ρόλο στο ταξίδι. Τα κυρίαρχο κίνητρο των οικοτουριστών είναι η ανάγκη να βρεθούν ή να αναπτύξουν δραστηριότητες κοντά στη φύση. Εξαιτίας της στάσης ζωής και της φιλοσοφίας που έχουν υιοθετήσει απέναντι στη φύση, οι δραστηριότητές τους όχι μόνο δεν αλλοιώνουν, αλλά αντίθετα συμβάλλουν ενεργά στην ενδυνάμωση των χαρακτηριστικών των προστατευόμενων και μη περιοχών. Για να λειτουργήσει ο οικοτουρισμός προς όφελος του φυσικού, κοινωνικού, πολιτιστικού, οικονομικού περιβάλλοντος μιας περιοχής, θα πρέπει η εφαρμογή του να εντάσσεται σε ένα πλαίσιο αρχών και κανόνων, το οποίο θα στηρίζεται από ένα πλέγμα συστημάτων ορθής διαχείρισης (διαχείρισης επισκεπτών, παρακολούθησης των επιπτώσεων από τις τουριστικές δραστηριότητες, χωροθέτησης τουριστικών υποδομών κ.ά.).

Ο τουρισμός περιπέτειας ο οποίος μπορεί να αναπτυχθεί στη Θρυπτή και γύρω περιοχή και στο Σελάκανο λόγω του δάσους, των φαράγγιων και του ανάγλυφου. Σαν μορφή τουρισμού είναι ιδιαίτερα δημοφιλής σε άτομα νεαρής ηλικίας, χωρίς να αποκλείονται άτομα από άλλες ηλικιακές ομάδες, και μπορεί επίσης να συνδεθεί με άλλες μορφές τουρισμού όπως **ο οικοτουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός**. Δραστηριότητες που μπορούν να αναπτυχθούν είναι, παρατήρηση της φύσης, παρατήρηση ζώων - πουλιών, δραστηριότητες χερσαίας περιπέτειας όπως ορειβασία, αναρρίχηση, δραστηριότητες εναέριας περιπέτειας όπως πτήσεις με ανεμόπτερο, bungee jumping.

Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί στη Χρυσή, στη Θρυπτή και γύρω περιοχή και στο Σελάκανο. Ως πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να χαρακτηριστεί η περιήγηση που έχει στόχο την επαφή και εκτίμηση της ιστορικής, καλλιτεχνικής και πνευματικής κληρονομιάς, καθώς και των σύγχρονων πολιτιστικών δημιουργημάτων μιας περιοχής. Στοιχεία πολιτισμού που μπορούν να αποτελούν τουριστικούς πόρους είναι: μορφές τέχνης μουσική-χορός, έθιμα, παραδόσεις που σχετίζονται με την τοπική παράδοση, γαστρονομία - τοπική κουζίνα, ιστορία, θρησκεία, δομημένο περιβάλλον αρχιτεκτονική - παραδοσιακοί οικισμοί - ιστορικά κέντρα, φυσικό περιβάλλον ή συνδυασμός φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος –

τοπία, πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός συνδυάζει την «κατανάλωση» μιας ευρείας γκάμας πολιτιστικών και φυσικών προϊόντων που προσφέρονται σε έναν τόπο, και αποτελεί μια εξειδικευμένη δραστηριότητα. Οι επισκέπτες γίνονται οι ίδιοι κοινωνοί της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμβάλλοντας στην διαφύλαξη και την ανάδειξη, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της κουλτούρας του τόπου που επισκέπτονται. Ο **εκπαιδευτικός / επιστημονικός τουρισμός** μπορεί να αναπτυχθεί και στις τρεις περιοχές στη Χρυσή, στη Θρυπτή και γύρω περιοχή και στο Σελάκανο, με κίνητρο αφενός μεν την εκπαίδευση (σεμινάρια, εκδηλώσεις, περιβαλλοντικές επισκέψεις) και αφετέρου δε την επιστήμη (επιστημονικές ανταλλαγές, έρευνες, επισκέψεις).

8.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Στην έρευνα αυτή που διεξήχθη για τις ανάγκες της παρούσας πτυχιακής εργασίας με θέμα «Τουρισμός και Περιβάλλον: Διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης» εξετάστηκαν οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στον Δήμο Ιεράπετρας Νήσος Χρυσή, Όρος Θρυπτή και γύρω περιοχή, Σελάκανο, ως προς το διαχειριστικό καθεστώς που τις διέπει, σε πληροφορητές οι οποίοι ήταν εμπλεκόμενοι φορείς διαχείρισης των περιοχών αυτών.

Επειδή τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής κατέδειξαν ότι στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας δεν έχει συσταθεί επίσημος φορέας διαχείρισης και για το λόγο αυτό υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ως προς τη διαχείρισή τους και κατ' επέκταση και στη διατήρησή τους, κρίνεται αναγκαίο παρόμοια έρευνα να διεξαχθεί μετά από 2-3 έτη για να διερευνηθεί το κατά πόσον προχώρησαν τα διαχειριστικά σχέδια για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Κρίνεται σκόπιμο να διεξαχθεί μια έρευνα η οποία να καταγράφει τις απόψεις των επισκεπτών και το βαθμό ικανοποίησης του τουριστικού προϊόντος που προσφέρεται στις περιοχές αυτές, και άλλη μία η οποία να καταγράφει τις απόψεις, το βαθμό ικανοποίησης και τα οφέλη που προσλαμβάνει η τοπική κοινωνία από την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας.

Προκειμένου να υπάρξει μια συνολική εικόνα ως προς την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και διαχείριση περιοχών Natura 2000, προτείνεται να διεξαχθούν παρόμοιες έρευνες στις υπόλοιπες περιοχές της Κρήτης και της Ελλάδας και να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων για να αποθηκεύονται όλες οι σχετικές με το αντικείμενο έρευνες, με σκοπό να υπάρξει αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ των περιοχών έτσι ώστε, όλα τα αρχεία, τα αποτελέσματα με τις λύσεις που προτείνονται να είναι διαθέσιμα για κάθε ενδιαφερόμενο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αθανασίου, Λ. (2007). *Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Ανδρεά, Β., Ταμπάκης, Σ., Τσαντόπουλος, Γ. και Σκαναβή, Κ. (2012). ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΈΒΡΟΥ. 5ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ «Περιβαλλοντικής Πολιτικής & Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών», 25-27 Μαΐου, Μυτιλήνη.
- Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.
- Βασιλειάδης, Χ.Α. (2009). *Η Διοικητική και το Μάρκετινγκ των Τουριστικών Ποορισμών*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.
- Βέργος, Σ., Ευθυμίου, Γ., Καβράκη, Α. και Συρακούλης, Κ. (2012). ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΡΥΜΩΝ ΒΙΚΟΥ – ΑΩΟΥ ΚΑΙ ΠΙΝΔΟΥ. 5ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ «Περιβαλλοντικής Πολιτικής & Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών», 25-27 Μαΐου, Μυτιλήνη.
- Βώκου, Δ. (2012). ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΦΥΣΗ 2000. 5ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ «Περιβαλλοντικής Πολιτικής & Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών», 25-27 Μαΐου, Μυτιλήνη.
- Δασκαλάκης, Π., Μυλωνάκης, Ε., Βουμβουλάκης, Χ. και Τσαντηράκη, Σ. (2013). Νήσος Χρυσή: Η διαμαντόπετρα της Μεσογείου και η αειφορική της διαχείριση. *Τριήμερο Πανελλήνιο Σεμινάριο Εκπαιδευτικών «Το δίκτυο Τουρισμός και Περιβάλλον στα χρόνια της Αειφορίας»*, 29-31 Μαρτίου, Ηράκλειο, Κρήτη.

- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2009). ΦΕΚ 530-19.10.2009 - Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου – Γ.Π.Σ (πρώην ΣΧΟΟΑΠ) Δήμου Ιεράπετρας Νομού Λασιθίου.
- Κεδράκα, Κ.(2014). ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΛΗΨΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:
<https://docs.google.com/document/d/1Ns81KOsIEHm0PKruMXSgV-xe9gtye6Npp-x2KgROIbS/edit?hl=en&pli=1> , [πρόσβαση: 10 /6/14].
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. και Γκρίμπα, Ε. (2011). *ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. ΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΝΕΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κυριαζή, Ν. (1998). *Η κοινωνιολογική έρευνα, κριτική επισκόπηση των μεθόδων και τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.
- Λαγός, Δ. (2005). *Τουριστική Οικονομική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Λιάλιος, Γ. (2014). «Μίνι-Natura» στην Κρήτη για μοναδικά αυτοφυή είδη. Kathimerini.gr, 17/01/2009. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:
<http://www.kathimerini.gr/346474/article/epikairothta/ellada/mini-natura-sthn-krhth-gia-monadika-aytofyh-eidh> ,[πρόσβαση: 05 /6/14].
- Μάλλιαρης, Π. Γ. (2001). *Εισαγωγή στο ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.
- Μαντζούκας, Σ. (2007). *Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση*. Thames Valley University, Λονδίνο. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο http://www.hjn.gr/actions/get_pdf.php?id=201 ,[πρόσβαση:05 /6/14].
- Middleton, V. και Hawkins, R. (2004). *Τουριστικό Μάρκετινγκ για Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Παντής, Ι. (2012). ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000 ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΣΕ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ. 5ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ. «Περιβαλλοντικής Πολιτικής & Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών», 25-27 Μαΐου, Μυτιλήνη.
- Παρασκευοπούλου, Ε. και Κόλλια, Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:

<http://journal.openet.gr/index.php/openjournal/article/view/60/35>, [πρόσβαση: 10 / 6 / 14]

Παραγκαμιάν, Κ. (1996). *Μελέτη για την οικολογική διαχείριση της νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι) Ιεράπετρα, Κρήτη*. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ, Εργαστήριο Χερσαίας Οικολογίας, Ιανουάριος 1996.

Περιφέρεια Κρήτης (2011). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2012-2014*. Ηράκλειο: Περιφέρεια Κρήτης.

Σβορώνου, Ε. (2006). *Μεθοδολογικός Οδηγός για τη σύνταξη Τοπικών Ατζέντα 21*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:

https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ZGCTU9XLJLW8geOvoCwCQ&gws_rd=ssl#q=%CE%A3%CE%B2%CE%BF%CF%81%CF%8E%CE%BD%CE%BF%CF%8%2C+%CE%95.%282006%29.%CE%9C%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82+%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82+%CE%B3%CE%B9%CE%B1+%CF%84%CE%B7+%CF%83%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7+%CE%A4%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD+%CE%91%CF%84%CE%B6%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1+21 [πρόσβαση: 05/6/14].

Σταθακόπουλος, Β. (2005). *Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

Τσάρτας, Π., Σταυρινούδης, Θ., Ζαγκότση, Σ., Κυριακάκη, Α. και Βασιλείου, Μ. (2010). *Τουρισμός και Περιβάλλον*. Αθήνα: WWF Ελλάς.

Τσάρτας, Π. (1996). *Αειφορική ανάπτυξη και τουρισμός: προβληματισμοί και προτάσεις για ένα διαφορετικό τύπο τουριστικής ανάπτυξης*. Στο: Κ. Λάσκαρης (επιμ.) *Sustainable Development: θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.

Τσάρτας, Π. (2010). *Ελληνική Τουριστική Ανάπτυξη. Χαρακτηριστικά, Διευκρινήσεις, Προτάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Χρήστου, Ε. (1999). *Έρευνα Τουριστικής Αγοράς*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Apostolopoulou, E., Drakou, E. G. & Pediaditi, K. (2012). Participation in the management of Greek Natura 2000 sites: Evidence from a cross-level analysis. *Journal of Environmental Management*
- Bachvarov, M. (1999). Troubled sustainability: Bulgarian seaside resorts. *Tourism Geographies*, 1(2): 192-203.
- Bramwell, B. & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5): 411-421.
- Castellani, V. & Sala, S. (2010). Sustainable performance index for tourism policy development. *Tourism Management*, 31(6): 871-880.
- Cernat, L. & Gourdon, J. (2012). Paths to success: Benchmarking cross-country sustainable tourism. *Tourism Management*, 33(5): 1044-1056.
- Creswell, J.W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions*. London and Thousand Oaks. CA; Sage Publications.
- Hall, M.C. (2011). Policy learning and policy failure in sustainable tourism governance: from first- and second-order to third-order change? *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5): 649-671.
- Hardy, A., Beeton, R.J.S. & Pearson, L. (2002). Sustainable Tourism: An Overview of the Concept and its Position in Relation to Conceptualisations of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6): 475-496.
- Harris, R., Griffin, T. & Williams, P. (2002). *Sustainable Tourism: A Global Perspective*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Jackson, G. & Morpeth, N. (1999). Local Agenda 21 and Community Participation in Tourism Policy and Planning: Future or Fallacy. *Current Issues in Tourism*, 2(1): 1-38.
- Janusz, G.K. & Bajdor, P. (2013). Towards Sustainable Tourism – Framework, Activities and Dimensions. *Procedia Economics and Finance*, 6: 523-529.
- Jayawardena, C., Pollard, A., Chort, V., Choi, C. & Kibicho, W. (2013). Trends and sustainability in the Canadian tourism and hospitality industry. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 5(2): 132-150.

- Johnston, C.S. (2014). Towards a theory of sustainability, sustainable development and sustainable tourism: Beijing's hutong neighbourhoods and sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(2): 195-213.
- Karatzoglou, B. & Spilanis, I. (2010). Sustainable tourism in Greek islands: the integration of activity-based environmental management with a destination environmental scorecard based on the adaptive resource management paradigm. *Business Strategy and the Environment*, 19(1): 26-38.
- Kazakis, G., Ghosn, D., & Remoundou, E.(2010). “Actions for the conservation of coastal dunes with *Juniperus* spp. In Crete and the South Aegean (Greece)”. *Mediterranean Agronomic Institute of Chania (MAICh)*.
- Lagos, D. & Stamatiou, E. (2006). Sustainable Tourism Development through Endogenous Growth Models. *European Regional Science Association (ERSA) conference*.
- Lee, K.F. (2001). Sustainable tourism destinations: the importance of cleaner production. *Journal of Cleaner Production*, 9(4): 313-323.
- Lee, T.H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34: 37-46.
- Leslie, D. & Hughes, G. (1997). Agenda 21, local authorities and tourism in the UK. *Managing Leisure*, 2(3): 143-154.
- Lozano-Oyola, M., Blancas, F.J., Gonzales, M. & Caballero, R. (2012). Sustainable Tourism Indicators as Planning Tools in Cultural Destinations. *Ecological Indicators*, 18: 659-675.
- McNamara, K.E. & Gibson, C. (2008). Environmental Sustainability in Practice? A Macro-scale Profile of Tourist Accommodation Facilities in Australia’s Coastal Zone. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(1): 85-100.
- Middleton, V. & Hawkins, R. (1998). *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Miller, G., Rathouse, K., Scarles, C., Holmes, K. & Tribe, J. (2010). Public understanding of sustainable tourism. *Annals of Tourism Research*, 37(3): 627-645.
- Risteskia, M., Kovevskia, J. & Arnaudov, K. (2012). Spatial Planning and Sustainable Tourism as Basis for Developing Competitive Tourist Destinations. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 44: 375-386.

- Saufi, A., O'Brien, D. & Wilkins, H. (2014). Inhibitors to host community participation in sustainable tourism development in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5): 801-820.
- Sorensson, A. & von Friedrichs, Y. (2013). An importance-performance analysis of sustainable tourism: A comparison between international and national tourists. *Journal of Destination Marketing & Management*, 2(1): 14-21.
- Spilanis, I., Kizos, T., Koulouri, M., Kondyli, J., Vakoufaris, H. and Gatsis, I. (2009). Monitoring Sustainability in Insular Areas. *Ecological Indicators*, 9: 179-187.
- Spilanis, I. & Vayanni, H. (2004). Sustainable Tourism: Utopia or Necessity? The Role of New Forms of Tourism in the Aegean Islands. In: B. Bramwell (ed.) *Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in Southern Europe*. Clevedon, UK: Channel View Publications.
- Tao, T.C.H & Wall, G. (2009). Tourism as a sustainable livelihood strategy. *Tourism Management*, 30(1): 90-98.
- Tsartas, P., Spilanis, I. Kizos, A., Vagiani, E. Arvanitis, P. & Gkoumas, A. (2007). *Tourism and Sustainability*. MEDOCC. Chios: University of the Aegean, Laboratoty for Tourism Research & Studies.
- Tsartas, P. (2003). Tourism Development in Greek Insular and Coastal Areas: Sociocultural Changes and Crucial Policy Issues. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2&3): 116-132.
- UNEP (2003). *Tourism and Local Agenda 21. The Role of Local Authorities in Sustainable Tourism*. Paris: UNEP.
- UNWTO (2013). *Sustainable Tourism for Development Guidebook. Enhancing Capacities for Sustainable Tourism for development in developing countries*. Madrid: World Tourism Organization.
- Waligo, V.M, Clarke, J. & Hawkins, R. (2013). Implementing Sustainable Tourism: A multi-stakeholder involvement management perspective. *Tourism Management*, 36: 342-353.
- Weaver, D. (2006). *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- WTO (1998). *Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism*. Madrid: WTO.

WTTC (1998). Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry: Towards an environmentally sustainable development. World Travel and Tourism Council. Progress Report No. 1.

Γ. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής (2014), *ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000, Κατάλογος Τόπων*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

(http://www.minenv.gr/1/12/121/12103/g1210300_03.html), [πρόσβαση: 10 /5/13].

Natura2000 (2014), *Network Viewer, Χάρτες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

WWF (2014), *Οικοσκόπιο, Χάρτες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.oikoskopio.gr/>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

Google Maps (2014), *Χάρτες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <https://www.google.com/maps/>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

VisitIerapetra (2014), *facebook, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <https://www.facebook.com/VisitIerapetra/>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

wondergreece (2013), *Νήσος Χρυσή, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.wondergreece.gr/v1/el/Perioxes/N_Lasithioy/Fysi/Paralies/2409-Nisos_Xrysi, [πρόσβαση: 20 /6/14].

Pathfinder Blogs (2013), *Νήσος Γαϊδουρονήσι η Χρυσή, Γκρινιάρης, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

junicoast (2009-2014), *N. Χρυσή, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.junicoast.gr/>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

pezopories.blogspot (2014), *ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://pezopories.blogspot.gr>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

selakano (2014), *δάσος σελακάνου, Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.selakano.net/> [πρόσβαση: 20 /6/14].

thrypti.blogspot (2012), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), Φωτογραφίες*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://thrypti.blogspot.gr/>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

Panoramio (2013), *Photos of the World*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.panoramio.com>, [πρόσβαση: 20 /6/14].

Biodiversity (2010), *Βιοποικιλότητα στην Ελλάδα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.biodiversity.gr/nomothesia.php> , [πρόσβαση: 05/6/14].

Mom (2012), *Δίκτυο Natura*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.mom.gr/displayITM1.asp?ITMID=66> ,[πρόσβαση: 10 /5/14].

Mom (2012), *Οι περιοχές Natura της Ελλάδας*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.mom.gr/displayITM1.asp?ITMID=66> 2012,[πρόσβαση:12 /5/14].

europa.eu (2011), *Φυσικοί οικότοποι (Natura 2000), Σύνοψη της νομοθεσίας της ΕΕ*,
Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/l28076_el.htm , [πρόσβαση: 14 /5/13].

Όμιλος Φύλων του Δάσους Ν. Φθιωτιδας, (2011). *Προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000, ανάπτυξη και τοπικές κοινωνίες*.omfidas-lamias.gr, 2011.Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: <http://www.omfidas-lamias.gr/arthra/002.pdf> , [πρόσβαση: 12 /5/13].

Natura 2000 Συνεργασία για την προστασία της φύσης, (2009). *Natura 2000-μέρος ενός ζωντανού τοπίου*. ec.europa.eu,2009. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:
<http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/conservation/el.pdf> , [πρόσβαση: 12 /6/13].

Europa(2011), Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε, Φυσικοί οικότοποι (Natura 2000), *Βιογεωγραφικές περιφέρειες*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/l28076_el.htm , [πρόσβαση: 12 /6/13].

ypeka(2009),*ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000,Η εφαρμογή του Δικτύου στην Ελλάδα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432>, [πρόσβαση: 12 /6/13].

ypeka(2009), *NOMOΘΕΣΙΑ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=236&language=el-GR>,

[πρόσβαση: 14 /6/13].

ypeka(2009), *ΕΠΙΤΡΟΠΗ "ΦΥΣΗ 2000"*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=764&language=el-GR>, [πρόσβαση: 17

/6/13].

Περιφέρεια Κρήτης, (2013). *Incredible Crete - Ιστορία Νησιού*. Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.incrediblecrete.gr/23/index.el.html> ,[πρόσβαση:12/6/2013]

Incrediblecrete (2013), *Ιστορία Νησιού*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.incrediblecrete.gr/23/index.el.html> , [πρόσβαση: 28/5/14].

Visitgreece (2013), *Αρχική,Προορισμοί, Κρήτη*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://visitgreece.gr/el/greek_islands/crete , [πρόσβαση: 20 /5/13].

Incrediblecrete (2013), *Φύση* , Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.incrediblecrete.gr/17/index.el.html> , [πρόσβαση: 10 /5/13].

emark.teicrete (2010), *Οδηγός σπουδών, Κρήτη*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.emark.teicrete.gr/emark/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE/tabid/36/Default.aspx> ,[πρόσβαση: 10 /7/13].

Incrediblecrete,(2013),*Σχετικά με την Κρήτη, Ιστορία Νησιού*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.incrediblecrete.gr/23/index.el.html> , [πρόσβαση: 10 /7/13].

Incrediblecrete,(2013), *Ενδοχώρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.incrediblecrete.gr/19/index.el.html> , [πρόσβαση: 10 /7/13].

Incrediblecrete,(2013), *Χλωρίδα και Πανίδα* , Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.incrediblecrete.gr/75/index.el.html> , [πρόσβαση: 12 /7/13].

Frontoffice,(2014), *Χλωρίδα Κρήτης*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://frontoffice-147.dev.edu.uoc.gr/natural-enviroment/flora/plantscrete.html> , [πρόσβαση: 28 /5/14].

Destinationcrete, (2014), *Χλωρίδα της Κρήτης*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.cretanbeaches.com/panida/thilastika/>, [πρόσβαση: 28 /5/14].

Chetzogian,(2014), *ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://users.sch.gr/chetzogian/globalschautosch/iware/?D=a4a598248ae2c5402447c68a580d76b8β> , [πρόσβαση: 05 /6/14].

cretanbeaches,(2009-2012),*Πανίδα, Θηλαστικά*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.cretanbeaches.com/panida/thilastika/> , [πρόσβαση: 05 /6/14].

Destinationcrete, (2014), *Πανίδα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.destinationcrete.gr/chlorida-a-panida> , [πρόσβαση: 05 /6/14].

Patris, (1998-2002), *Επιστήμη & Τεχνολογία, Περιβάλλον, Οι περιοχές NATURA στην Κρήτη*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.patris.gr/articles/194518/127487?PHPSESSID=#.U5Ay4Xa2O1s> ,
[πρόσβαση: 05/6/13].

wikipedia,(2014), *ΚΡΗΤΗ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7> ,
[πρόσβαση: 05 /6/14].

Visitgreece (2013), *Κρήτη*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://www.visitgreece.gr/el/greek_islands/crete , [πρόσβαση: 28 /5/14].

Wikipedia (2014), *Δήμος Ιεράπετρας*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CE%99%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%82 , [πρόσβαση: 16/5/14].

Ierapetra, (2013), *ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.ierapetra.gov.gr/ierapetra/info/xoria/> ,[πρόσβαση: 2/6/14].

Explorecrete (2014), *Εξερενήστε την Κρήτη : Ιεράπετρα, Διακοπές στην Ιεράπετρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.explorecrete.com/crete-east/GR-Ierapetra-diakopes.html> , [πρόσβαση: 02/7/13].

Ierapetra (2014), *Καλώς Ήλθατε στην Ιεράπετρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.ierapetra.gr/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE/tabid/36/language/el-GR/Default.aspx> , [πρόσβαση: 10 /7/13].

emark.teicrete,(2008), *Διασκέδαση στην Ιεράπετρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.emark.teicrete.gr/emark/default.aspx?tabid=55>, [πρόσβαση: 12/7/13].

Wikipedia (2014), *Ιεράπετρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1>, [πρόσβαση: 30/5/14].

Agronomist,(2014),*Ευρωπαϊκές διακρίσεις για Ιεράπετρα, Σαμοθράκη και Αλόνησο*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.agronomist.gr/%CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/1760-europaiques-diakriseis-gia-ierapetra-samothraki-alonniso> ,[πρόσβαση: 30 /5/13]

Madeincreteta, (2013), *Χρυσά αστέρια για την Ιεράπετρα 19/08/2013*, Πηγή από το Διαδίκτυο:<http://www.madeincreteta.gr/el/article/%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%AC-%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1> [πρόσβαση: 30/5/14].

Κυφονίδης, Ν.,Χρήστος Μ.(2007). *Natura 2000 και Ιεράπετρα*. ecocrete.gr,(2001-2004), Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας, 08 Νοεμβρίου 2007. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=4243 ,[πρόσβαση: 38/5/13].

Winesurveyor,(2009 - 14), *Δρόμοι του Κρασιού - Οινοτουρισμός στο Λασίθι*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://winesurveyor.weebly.com/tour1901.html>, [πρόσβαση: 30/5/13].

Flashnews,(2014), *Συνέδριο για τη Θρυπή στην Ιεράπετρα*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://flashnews.gr/page.ashx?pid=3&aid=174843&cid=304>, [πρόσβαση: 03/6/14].

planet-radio,(2013), *Ψήφισμα φορέων της Ιεράπετρας από την σύσκεψη για την υπερβόσκηση*, 04/12/2013, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.planet-radio.gr/enimerosi/anakoinoiseis/7685-psifisma-foreon-tis-ierapetras-apo-tin-syskepsi-gia-tin-ypervoskisi>, [πρόσβαση: 03/6/14].

Κουδουμογιαννάκης, Λ.(2013). *Την εφαρμογή των νόμων ζήτησαν εκπρόσωποι φορέων της Ιεράπετρας για την ανεξέλεγκτη βόσκηση*. planet-radio, 04 Δεκεμβρίου 2013. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: <http://www.planet-radio.gr/enimerosi/ierapetra/7686-tin-efarmogi-ton-nomon-zitisan-ekprosopoi-foreon-tis-ierapetras-gia-tin-anekselegkti-voskisi>, [πρόσβαση: 03/6/14].

Κουδουμογιαννάκης, Λ.(2013). *Έπιασε δουλειά η Επιτροπή Φορέων Ιεράπετρας κατά της ανεξέλεγκτης βόσκησης*. planet-radio, 12 Δεκεμβρίου 2013. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:<http://www.planet-radio.gr/enimerosi/ierapetra/7727-epiase-douleia-i-epitropi-foreon-ierapetras-kata-tis-anekselegktis-voskisis>, [πρόσβαση: 03/6/14].

Δερμιτζάκης,Κ.(2014). *Μάστιγα η ανεξέλεγκτη βόσκηση αιγοπροβάτων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας*. planet-radio, 26 Φεβρουαρίου 2014. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: <http://www.planet-radio.gr/enimerosi/ierapetra/8151-mastiga-i-anekselegkti-voskisi-aigoprovaton-stin-evryteri-perioxi-tou-dimou-ierapetras>, [πρόσβαση: 03/6/14].

Junicoast (2009-2014), *περιοχές, Ν. Χρυσή*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.junicoast.gr/el/>, [πρόσβαση: 16/5/13].

Σμπώκος,Γ.(2009). *ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ 2250* ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. junicoast.gr, ΧΑΝΙΑ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2009. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:

http://www.junicoast.gr/documents/0000/0018/LIFE_07_NAT_GR_000296_Deliverable_%CE%91.9.1.pdf, [πρόσβαση: 16/6/13].

Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας – Χρυσή, Περ. Ομ. ΤΕΕ Ιεράπετρας, (2001 – 2004). *Η φωτογράφιση ενός ενδημικού φυτού*. ecocrete.gr, 14/4/2004. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:

http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=370&Itemid=34, [πρόσβαση: 22 /7/13].

emark. teicrete (2008), *Αρχική, Η ζωή στην Ιεραπετρα, Περιοχη Χρυσή*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.emark.teicrete.gr/emark/%CE%A6%CE%BF%CE%B9%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%AD%CF%82/%CE%99%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B7%CF%87%CE%AE/tabid/59/Default.aspx> , [πρόσβαση: 20/5/13].

Filotis (2011), *Στοιχεία Τόπων, Νήσος Χρυσή*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/GR4320003/> , [πρόσβαση: 20 /5/13].

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής (2014), *Το έργο 'οικοτόπων' ΦΥΣΗ 2000 στην Ελλάδα, ΝΗΣΟΣ ΧΡΥΣΗ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:<http://www.minenv.gr/1/12/121/12103/viotopoi/g4320003.html>, [πρόσβαση: 20/8/13].

Junicoast (2009-2014), *Το πρόγραμμα, Νήσος Χρυσή*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.junicoast.gr/el/sites/chrysi> , [πρόσβαση :20 /8/13].

Junicoast (2009-2014), *ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ, Νήσος Χρυσή, Περιγραφή του οικοτόπου στη Χρυσή, Οικοτοπος προτεραιότητας 2250**, Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.junicoast.gr/el/the_project/info_on_priority_habitat_2250*, [πρόσβαση: 24 /8/13].

cretanbeaches (2009-2012), *Νήσος Χρυσή*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.cretanbeaches.com/hrisimes-plir/%CE%Bf%CE%Bfries/nisides/nisos-chrissi/>, [πρόσβαση: 24 /8/13].

Junicoast (2009-2014), *Απειλές* , Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.junicoast.gr/el/the_project/threats/ , [πρόσβαση: 26/8/13].

ierapetra (2014), *Το Δάσος του Σελάκανου*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ierapetra.gr/%CE%9F%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82%CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CE%94%CE%AC%CF%83%CE%BF%CF>

[%82%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AC%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%BF/tabid/86/language/el-GR/Default.aspx](#), [πρόσβαση: 16/5/14].

pezoulia (2013), *Τοποθεσία Πεζούλια*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.pezoulia.gr/%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1/>, [πρόσβαση: 16 /4/14].

Cretanbeache (2009-2012), *Σελάκανο*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.cretanbeaches.com/hrisimes-pler%CE%BF%CE%BFries/dasi/dasos-selakano/>, [πρόσβαση: 17 /5/14].

Lasithinews (2006-2011), *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου : Σύσκεψη για την προστασία του δάσους Σελάκανου*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.lasithinews.gr/News.aspx?ArtId=3600&%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%20%CE%91%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7%20%CE%9B%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B8%CE%AF%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%8D%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%88%CE%B7%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%B4%CE%AC%CF%83%CE%BF%CF%85%CF%82%20%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AC%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85>, [πρόσβαση: 17 /7/13].

selakano (2014), *καλώς ορίσατε στο Σελάκανο*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.selakano.net/index_newtest.html, [πρόσβαση: 16 /4/14].

Φερετζάκης, Ν. (2013). *Γύρος Δάσους Σελεκάνου Ιεράπετρας*. Runningnews.gr, 04/8/2013. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο:

<http://www.runningnews.gr/item.php?id=14888>, [πρόσβαση: 16/5/14].

ecocrete (2010), *Από την Οικολογική Ομάδα Ιεράπετρας*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ecocrete.gr/images/stories/texts/oikologio05.pdf>, [πρόσβαση: 16/8/13].

creteplus (2014), Η ελπίδα γεννιέται στο Σελάκανο από τους ... Κρητικούς, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.creteplus.gr/news/i-elpida-gennietai-sto-selakano-apo-tous-kritikous-60611.html> , [πρόσβαση: 15/8/13].

ierapetra (2014), Το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.ierapetra.gr/%CE%9F%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82%CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CE%A4%CE%BF%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%954/tabid/77/language/el-GR/Default.aspx> , [πρόσβαση: 16/4/14].

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής (2014), Το έργο 'οικοτόπων' ΦΥΣΗ 2000 στην Ελλάδα, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.minenv.gr/1/12/121/12103/viotopoi/g4320005.html> , [πρόσβαση: 16/9/13].

biodiversity (2010), Βιοποικιλότητα στην Ελλάδα, Περιοχές Natura 2000, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.biodiversity.gr/natura.php> , [πρόσβαση: 28 /5/14].

Cretanbeaches (2009-2012), Οροπέδιο Θρυπτής, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.cretanbeaches.com/hrisimes-plir%CE%BFf%CE%BFries/%CE%9Fr%CE%BFpedia-kai-pediades/oropedio-thrypti/> , [πρόσβαση: 28 /5/14].

filotis.itia (2011), Στοιχεία Τόπου, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/GR4320014/> [πρόσβαση: 28/5/14].

filotis.itia (2011), Στοιχεία Τόπου, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/A00040087/> [πρόσβαση: 28/5/14].

Ornithologiki (2014), Σημαντικές περιοχές για τα πουλιά της Ελλάδας, Κρήτη, Όρη Θρύπτης και Όρνον, Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.ornithologiki.gr/page_iba.php?aID=191GR191 , [πρόσβαση :29/5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), Η ΧΛΩΡΙΔΑ ΤΗΣ ΘΡΥΠΤΗΣ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/5.%CE%A7%CE%9B%CE%A9%CE%A1%CE%99%CE%94%CE%91%20%CE%98%CE%A1%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%97%CE%A3> , [πρόσβαση: 20 /9/13].

biodiversity (2010), *Βιοποικιλότητα στην Ελλάδα, Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους*, Πηγή από το διαδίκτυο: <http://www.biodiversity.gr/landscapedata.php> [πρόσβαση: 20 /9/13].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), ΤΟ ΔΑΣΟΣ* , Πηγή από το Διαδίκτυο:<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/3.%CE%A4%CE%9F%20%CE%94%CE%91%CE%A3%CE%9F%CE%A3> , [πρόσβαση: 18 /8/13].

Cretanbeaches(2009-2012), *Φαράγια, Φαράγια Λασιθί, Φαράγγι του Χα*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.cretanbeaches.com/faraggia/faraggia-lasithi%CE%BFy/faraggi-xa/>, [πρόσβαση: 28/5/14].

Ierapetra (2014), *Φυσιολατρικές και Πολιτιστικές Διαδρομές, ΜΠΑΕ ΔΙΑΔΡΟΜΗ, ΠΡΑΣΙΝΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.ierapetra.gr/%CE%9F%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82%CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CE%A6%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82/tabid/78/language/el-GR/Default.aspx> , [πρόσβαση:28/5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), ΑΓΚΙΣΑΡΙΤΕΣ*, Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://thrypti.blogspot.gr/search/label/1.%CE%97%20%CE%98%CE%A1%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%97> , [πρόσβαση :25 /8/13].

filotis.itia (2011), *Στοιχεία Τόπου*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/AT6011024/>, [πρόσβαση: 29/5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), Η ΘΡΥΠΤΗ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/%CE%91%CE%93%CE%9A%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%A1%CE%99%CE%A4%CE%95%CE%A3>, [πρόσβαση: 20/9/13].

Cretanbeaches(2009-2012), *Καταφύγιο Θρουπτής στον Σταυρωμένο*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.cretanbeaches.com/hrisimesplir%CE%BFf%CE%BFries/%CE%9Freibatika-katafygia/katafygio-thrypti-afentis-stavromenos/>, [πρόσβαση: 29/5/14].

Cretanbeache (2009-2012), *Σπήλαια Λασιθι*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.cretanbeaches.com/spilaia/spilaia-lasithi%CE%BFy/theriospilios/>, [πρόσβαση: 29 /5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), Πανίδα Θρουπτής*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/6.%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%94%CE%91%20%CE%98%CE%A1%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%97%CE%A3>, [πρόσβαση: 28/7/13].

Cretanbeaches (2009-2012), *Η αρχαία ελιά στον Αζοριά*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.cretanbeaches.com/hlorida/ta-mythika-dentra-tis-kritis/aionobia-eliazoria/>, [πρόσβαση: 29/5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), ΦΑΡΑΓΓΙ ΧΑ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/%CE%A6%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%93%CE%93%CE%99%20%CE%A7%CE%91>, [πρόσβαση :28/7/13].

cretanbeaches (2009-2012), *Αζοριάς στο Καβούσι*, Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.cretanbeaches.com/arhai%CE%BFi%CE%BFgik%CE%BFi-hor%CE%BFi/yster%CE%BFminoiki-ep%CE%BFhi/azorias-kavousi/http://www.cretanbeaches.com/hlorida/ta-mythika-dentra-tis-kritis/aionobia-eliazoria/>, [πρόσβαση: 30/5/14].

thrypti.blogspot (2010), *ΘΡΥΠΤΗ (τ' αόρη), ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://thrypti.blogspot.gr/search/label/%CE%A0%CE%95%CE%96%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3%20%20%CE%94%CE%99%CE%91%CE%94%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%95%CE%A3>,

[πρόσβαση: 29/7/13].

Wikipedia (2013), *Έρευνα αγοράς*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%88%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC%CF%82,

[πρόσβαση:

20 /5/14].

Wikipedia (2012), *Η σημασία της έρευνας αγοράς στις επιχειρήσεις*, Πηγή από το

Διαδίκτυο:http://el.wikibooks.org/wiki/%CE%97_%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82_%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82, [πρόσβαση: 20/5/14].

irakleitos.ntua (2007), Ανδρέατου Αγγελική, *Συστήματα Διαχείρισης Βιώσιμης Ανάπτυξης*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://irakleitos.ntua.gr/dns/107.pdf>, [Πρόσβαση: 12/6/2014].

vprc (2008), *Ποιοτικές Έρευνες*, Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.vprc.gr/articlex.php?cat=32> , [Πρόσβαση: 25/5/2014].

wordpress (2010), Παπατριανταφύλλου Γεώργιος, *Η ποιοτική έρευνα. Depth Interview. Μάθετε με επιστημονικό τρόπο το κοινό σας. Εντοπίστε σπάνια ευρήματα. Μπορούμε να φθάσουμε στην αρχή κάθε συμπεριφοράς*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://georgepatriantafillou.wordpress.com/2010/10/22/h-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1-depth-interview-%CE%BC%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B5-%CE%BC%CE%B5-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC/>

[Πρόσβαση: 25/5/2014].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ – ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΙΟΟΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΝΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

**«Τουρισμός και Περιβάλλον: Διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση
των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης»**

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας με θέμα «Τουρισμός και Περιβάλλον: Διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση των περιοχών Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης» και υλοποιείται από την φοιτήτρια Ζυγάκη Αιμιλία. Επιβλέπων καθηγητής είναι ο Δρ. Τριχάς Νικόλαος.

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση και καταγραφή των απόψεων των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με το διαχειριστικό καθεστώς που διέπει τις περιοχές Natura 2000 του Δήμου Ιεράπετρας, τα προβλήματα που υπάρχουν στις περιοχές αυτές και τις λύσεις που προτείνονται. Απώτερος στόχος της εργασίας είναι η διατύπωση προτάσεων για τη γενικότερη αναβάθμιση των εν λόγω περιοχών μέσω της ανάπτυξης ήπιας τουριστικής δραστηριότητας, και την επίτευξη μιας ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης που θα φέρει την πολυπόθητη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Η συμμετοχή σας είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ολοκλήρωση της έρευνας και σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας. Επιπλέον, θα ήθελα να τονίσω ότι όλες οι απαντήσεις που θα δώσετε θα θεωρηθούν εμπιστευτικές και δεν θα χρησιμοποιηθούν για κανέναν άλλο σκοπό εκτός από αυτόν της έρευνας.

1. Ποιες είναι οι περιοχές Natura 2000 που ανήκουν στο Δήμο Ιεράπετρας;
2. Τι σημαίνει για τις περιοχές αυτές η ένταξή τους στο δίκτυο Natura 2000 και ποια τα οφέλη για το Δήμο Ιεράπετρας και τους ντόπιους;
3. Ποιοι είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς (stakeholders) διαχείρισης σε κάθε περιοχή;
4. Ποια προβλήματα καταγράφονται σε κάθε περιοχή (περιβαλλοντικά, προβλήματα διαχείρισης, ιδιοκτησιακό καθεστώς, προβλήματα εφαρμογής του κανονισμού και νομοθεσίας, αντικρουόμενα συμφέροντα, κλπ);

5. Ποιες είναι οι άμεσες ενέργειες που πρέπει να γίνουν κατά τη γνώμη σας για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων;
6. Ποια είναι η παρούσα τουριστική αξιοποίηση των περιοχών αυτών;
7. Ποιες είναι οι απαραίτητες ενέργειες που θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν στις περιοχές αυτές ώστε να επιτευχθεί μια αειφόρος/βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη; (π.χ. υπολογισμός φέρουσας ικανότητας, ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κλπ)
8. Άλλα σχόλια – προτάσεις;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Το Νομοθετικό Πλαίσιο για την Προστασία του Περιβάλλοντος

Το Ελληνικό Σύνταγμα του 2001, αναφέρει ότι «*Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αειφορίας. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων εκτός αν προέχει για την εθνική οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον*» (άρθρο 24).

Παράλληλα όμως με το ρόλο που το Σύνταγμα του 2001 αναθέτει στο κράτος σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, εισάγεται και συνταγματική υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ειδικότερα το άρθρο 106 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι: «*Για την edραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα ...για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθωρίων περιοχών...*».

Επίσης το άρθρο 22 ορίζει ότι: «*Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών ... και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού*».

Επειδή ενίοτε η επιδίωξη προστασίας του περιβάλλοντος αντικρούεται ή πιστεύεται ότι αντικρούεται με την επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, είναι προφανές ότι σε τέτοιου είδους περιπτώσεις η μόνη ενδεδειγμένη λύση είναι ο συγκερασμός. Σχετικά, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος του 2001 προβλέπει για πρώτη φορά ότι, «*... οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και μέλους του κοινωνικού συνόλου ... πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας*».

Η βούληση για ισορροπία μεταξύ του περιβαλλοντικού αγαθού και των αγαθών της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και της απασχόλησης φαίνεται σαφώς να προκύπτει και από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο άρθρο 2 της Συνθήκης αυτής μεταξύ άλλων ορίζεται ότι: *«Η Ένωση θέτει ως στόχους: Να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και να επιτύχει ισορροπία και αειφόρο ανάπτυξη...»*.

Περαιτέρω στο άρθρο 174 (πρώην 130P) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζεται μεταξύ άλλων ότι: *«Κατά την εκπόνηση της πολιτικής της στον τομέα του περιβάλλοντος η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη: τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα, τις συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας, τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορεί να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης, την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολο της και την ισορροπία ανάπτυξη των περιοχών της»*.

Κατά το Ν. 2971/2001, *«ο αιγιαλός, η παραλία, η όχθη και η παρόχθια ζώνη είναι πράγματα κοινόχρηστα και ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο το οποίο τα προστατεύει και τα διαχειρίζεται»*. Επιτρέπεται όμως *«η παραχώρηση έναντι οικονομικού ανταλλάγματος και χωρίς δημοπρασία, της χρήσης αιγιαλού και παραλίας για ένα χρόνο σε όμορες ξενοδοχειακές εν γένει επιχειρήσεις, κάμπινγκ ή κέντρα αναψυχής ... για την άσκηση δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν τους λουομένους ή την αναψυχή του κοινού (όπως εκμίσθωση θαλασσίων μέσων αναψυχής, καθισμάτων, ομπρελών, λειτουργία τροχληλάτου αναψυκτηρίου, κλπ) (παρ. 4 και 3 άρθρου 13)*.

Επιτρέπεται επίσης *«η παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης αιγιαλού, παραλίας, θάλασσας ή πυθμένα ... για προσαμμωτικά έργα ή έργα ανάπλασης από το δημόσιο, ΝΠΔΔ ή από ξενοδοχειακές τουριστικές μονάδες στο χώρο που βρίσκεται μπροστά από αυτές»* καθώς και η *«χωρίς δημοπρασία απ' ευθείας παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης αιγιαλού και παραλίας, θάλασσας ή πυθμένα και του υπεδάφους του ... σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. για να κατασκευάσουν προβλήτες ή άλλα έργα»*

προοριζόμενα για την εξυπηρέτηση των δραστηριοτήτων τους (άρθρο 14, παρ. 5 και 6).

Τέλος επιτρέπεται «η παραχώρηση της χρήσης νησίδων, υφάλων, σκοπέλων και αβαθών θαλάσσιων εκτάσεων και του συνεχόμενου αιγιαλού και της παραλίας για την εξυπηρέτησσκοπών.... τουριστικών» (άρθρο 16, παρ. 1).

Για τη διευκόλυνση της προσφοράς γης για σκοπούς οικισμού και τουριστικής ανάπτυξης εισήχθη με το Ν1947/1991 ο θεσμός της πολεοδόμησης είτε από το δημόσιο, είτε από ιδιωτικά συμφέροντα, υπό τον όρο ότι η κάθε πολεοδομούμενη περιοχή έχει ενιαία έκταση τουλάχιστον 100 στρεμμάτων. Και στις δυο περιπτώσεις «το ποσοστό κοινοχρήστων και κοινωφελών χώρων δεν μπορεί να είναι μικρότερο του 30% της έκτασης, ο δε συντελεστής δόμησης στο σύνολο της έκτασης δεν μπορεί να υπερβαίνει το 0,04» (άρθρα 28 και 29 παρ. 3).

Περισσότερο προχωρεί το άρθρο 24 του Συντάγματος που ορίζει ότι «*Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμιση της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής*». Είναι γνωστό ότι οι μεγάλες ενιαίες ιδιοκτησίες στη χώρα μας είναι λίγες. Με την πρόνοια αυτή του Συντάγματος θα ήταν δυνατόν εκτός από την πολεοδόμηση ενιαίας ιδιοκτησίας ιδιώτη ίσης ή μεγαλύτερης των 100 στρ. να καταστεί δυνατή - εφ' όσον εκδοθεί σχετικός Νόμος – και η πολεοδόμηση περιοχών που προκύπτουν από την συνένωση περισσότερων ιδιοκτησιών μικρότερης έκτασης η κάθε μια με την σύμπραξη των ιδιοκτητών τους.

Πηγή: (Αθανασίου, 2007)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 **Περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα**

Πίνακας Π1: Οι περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα

	SITECODE	CATEGORY	SITE_NAME	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΠΟΥ	AREA (ha)
			1 ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ		
			11 ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ		
			ΕΒΡΟΣ		
1	GR1110002	SPA	DASOS DADIAS-SOUFLI	ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ-ΣΟΥΦΛΙ	41017,00
2	GR1110003	SCI	TREIS VRISES	ΤΡΕΙΣ ΒΡΥΣΕΣ	9912,62
3	GR1110004	SCI	FEGGARI SAMOTHRAKIS	ΦΕΓΓΑΡΙ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	9603,07
4	GR1110005	SCI	VOUNA EVROU	ΒΟΥΝΑ ΕΒΡΟΥ	42372,50
5	GR1110006	SPA	DELTA EVROU	ΔΕΛΤΑ ΕΒΡΟΥ	13120,00
6	GR1110007	SCI	DELTA EVROU KAI DYTIKOS VRAXIONAS	ΔΕΛΤΑ ΕΒΡΟΥ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΟΣ ΒΡΑΧΙΩΝΑΣ	9857,60
7	GR1110008	SPA	PARAPOTAMIO DASOS VOREIOU EVROU KAI ARDA	ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟ ΔΑΣΟΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΒΡΟΥ ΚΑΙ ΑΡΔΑ	25758,00
8	GR1110009	SPA	NOTIO DASIKO SYMPLEGMA EVROU	ΝΟΤΙΟ ΔΑΣΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΕΒΡΟΥ	29275,00
			ΞΑΝΘΗ		
9	GR1120003	SCI	OROS CHAIDOU-KOULA & GYRO KORYFES	ΟΡΟΣ ΧΑΪΝΤΟΥ-ΚΟΥΛΑ & ΓΥΡΩ ΚΟΡΥΦΕΣ	3488,69
10	GR1120004	SPA	STENA NESTOU	ΣΤΕΝΑ ΝΕΣΤΟΥ	8752,00
11	GR1120005	SCI	AISTHITIKO DASOS NESTOU	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΝΕΣΤΟΥ	2335,87
			ΡΟΔΟΠΗ		
12	GR1130006	SCI	POTAMOS FILIOURIS	ΠΟΤΑΜΟΣ ΦΙΛΙΟΥΡΗΣ	2058,44
13	GR1130007	SCI	POTAMOS KOMSATOS (NEA KOITI)	ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΜΨΑΤΟΣ (ΝΕΑ ΚΟΙΤΗ)	423,65
14	GR1130008	SCI	MARONEIA-SPILAION	ΜΑΡΩΝΕΙΑ-ΣΠΗΛΑΙΟ	
15	GR1130009	SCI	LIMNES & LIMNOTHALASSES TIS THRAKIS-EVRYTERI PERIOCHI KAI PARAKTIA ZONI	ΛΙΜΝΕΣ & ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ-ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	29455,98
16	GR1130010	SPA	LIMNES VISTONIS, ISMARIS- LIMNOTHALASSES PORTO LAGOS, ALYKI PTELEA, XIROLIMNI, KARATZA	ΛΙΜΝΕΣ ΒΙΣΤΟΝΙΣ, ΙΣΜΑΡΙΣ- ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ, ΑΛΥΚΗ ΠΤΕΛΕΑ, ΞΗΡΟΛΙΜΝΗ, ΚΑΡΑΤΖΑ	18221,00
17	GR1130011	SPA	KOILADA FILIOURI	ΚΟΙΛΑΔΑ ΦΙΛΙΟΥΡΙ	37502,00

18	GR1130012	SPA	ΚΟΙΛΑΔΑ ΚΟΜΣΑΤΟΥ	ΚΟΙΛΑΔΑ ΚΟΜΨΑΤΟΥ	16582,00
			ΔΡΑΜΑ		
19	GR1140001	SCI	DASOS FRAKTΟΥ	ΔΑΣΟΣ ΦΡΑΚΤΟΥ	1085,56
20	GR1140002	SCI	RODOPI (SIMYDA)	ΡΟΔΟΠΗ (ΣΗΜΥΔΑ)	6708,90
21	GR1140003	SCI	PERIOCHI ELATIA, PYRAMIS KOUTRA	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΑΤΙΑ, ΠΥΡΑΜΙΣ ΚΟΥΤΡΑ	7431,51
22	GR1140004	SCI	KORYFES OROUS FALAKRO	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΦΑΛΑΚΡΟ	9845,62
23	GR1140007	SPA	PARTHENO DASOS KENTRIKIS RODOPIS	ΠΑΡΘΕΝΟ ΔΑΣΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	569,00
			ΚΑΒΑΛΑ		
24	GR1150001	SPA	DELTA NESTOU KAI LIMNOTHALASSES KERAMOTIS KAI NISOS THASOPOULA	ΔΕΛΤΑ ΝΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΚΕΡΑΜΟΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΟΣ ΘΑΣΟΠΟΥΛΑ	14606,00
25	GR1150005	SCI	KORYFES OROUS PANGAIO	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΠΑΓΓΑΙΟ	10345,46
26	GR1150008	SCI	ORMOS POTAMIAS-AKR. PYRGOS EOS N. GRAMVOUSSA	ΟΡΜΟΣ ΠΟΤΑΜΙΑΣ-ΑΚΡ. ΠΥΡΓΟΣ ΕΩΣ Ν. ΓΡΑΜΒΟΥΣΣΑ	344,98
27	GR1150009	SCI	KOLPOS PALAIΟΥ-ORMOS ELEFTHON	ΚΟΛΠΟΣ ΠΑΛΑΙΟΥ - ΟΡΜΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	1178,55
28	GR1150010	SCI	DELTA NESTOU & LIMNOTHALASSES KERAMOTIS-EVRYTERI PERIOCHI KAI PARAKTIA ZONI	ΔΕΛΤΑ ΝΕΣΤΟΥ & ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΚΕΡΑΜΩΤΗΣ-ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	22484,63
			12 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		
			ΗΜΑΘΙΑ		
29	GR1210001	SCI	OROS VERMIO	ΟΡΟΣ ΒΕΡΜΙΟ	25555,13
30	GR1210002	SCI	STENA ALIAKMONA	ΣΤΕΝΑ ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ	3623,73
			ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		
31	GR1220001	SCI	LIMNES VOLVI KAI LAGKADA-EVRYTERI PERIOCHI	ΛΙΜΝΕΣ ΒΟΛΒΗ & ΛΑΓΚΑΔΑ-ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	26947,81
32	GR1220002	SCI	DELTA AXIΟΥ-LOΥΔΙΑ- ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ-EVRYTERI PERIOCHI-ΑΧΙΟΥΠΟΛΙ	ΔΕΛΤΑ ΑΞΙΟΥ-ΛΟΥΔΙΑ- ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ-ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ-ΑΧΙΟΥΠΟΛΗ	33676,35
33	GR1220003	SCI	STENA RENTINAS- EVRYTERI PERIOCHI	ΣΤΕΝΑ ΡΕΝΤΙΝΑΣ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	2905,16
34	GR1220005	SCI/SPA	LIMNOTHALASSA AGGELOCHORIOY	ΛΙΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΑΓΓΕΛΟΧΩΡΙΟΥ	377,20
35	GR1220009	SPA	LIMNES VOLVI KAI LANGADA KAI STENA RENTINAS	ΛΙΜΝΕΣ ΒΟΛΒΗ ΚΑΙ ΛΑΓΚΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΡΕΝΤΙΝΑΣ	15671,00

36	GR1220010	SPA	DELTA AXIOU-LOUDIA- ALIAKMONA-ALYKI KITROUS	ΔΕΛΤΑ ΑΞΙΟΥ-ΛΟΥΔΙΑ- ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ-ΑΛΥΚΗ ΚΙΤΡΟΥΣ	29551,00
37	GR1220011	SPA	LIMNOTHALASSA EPANOMIS	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΕΠΑΝΟΜΗΣ	690,00
38	GR1220012	SCI	LIMNOTHALASSA EPANOMIS KAI THALASSIA PARAKTIA ZONI	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΕΠΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	830,38
			ΚΙΛΚΙΣ		
39	GR1230001	SCI	LIMNI PIKROLIMNI	ΛΙΜΝΗ ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ	1089,35
40	GR1230002	SCI	YDROCHARES DASOS MOURION	ΥΔΡΟΧΑΡΕΣ ΔΑΣΟΣ ΜΟΥΡΙΩΝ	775,01
41	GR1230003	SPA	LIMNI DOIRANI	ΛΙΜΝΗ ΔΟΙΡΑΝΗ	2146,00
42	GR1230004	SPA	LIMNI PIKROLIMNI- XILOKERATEA	ΛΙΜΝΗ ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ- ΞΗΛΟΚΕΡΑΤΕΑ	2043,00
			ΠΕΛΛΑ		
43	GR1240001	SCI/SPA	KORYFES OROUS VORAS	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΒΟΡΑ	40328,29
44	GR1240002	SCI/SPA	ORI TZENA	ΟΡΗ ΤΖΕΝΑ	12580,50
45	GR1240003	SCI	OROS PAIKO	ΟΡΟΣ ΠΑΪΚΟ	35265,76
46	GR1240004	SCI	LIMNI AGRA	ΛΙΜΝΗ ΑΓΡΑ	1249,75
47	GR1240005	SCI	STENA APSALOU- MOGLENITSAS	ΣΤΕΝΑ ΑΨΑΛΟΥ - ΜΟΓΛΕΝΙΤΣΑΣ	6110,57
48	GR1240006	SPA	LIMNI KAI FRAGMA AGRA	ΛΙΜΝΗ ΚΑΙ ΦΡΑΓΜΑ ΑΓΡΑ	1386,00
			ΠΙΕΡΙΑ		
49	GR1250001	SCI/SPA	OROS OLYMPOS	ΟΡΟΣ ΟΛΥΜΠΟΣ	19139,59
50	GR1250002	SCI	PIERIA ORI	ΠΙΕΡΙΑ ΟΡΗ	16640,29
51	GR1250003	SCI	OROS TITAROS	ΟΡΟΣ ΤΙΤΑΡΟΣ	5325,05
52	GR1250004	SCI	ALYKI KITROUS-EVRYTERI PERIOCHI	ΑΛΥΚΗ ΚΙΤΡΟΥΣ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	1440,56
			ΣΕΡΡΕΣ		
53	GR1260001	SCI	LIMNI KERKINI-KROUSIA- KORYFES OROUS BELES, AGISTRO-CHAROPO	ΛΙΜΝΗ ΚΕΡΚΙΝΗ - ΚΡΟΥΣΙΑ - ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΜΠΕΛΕΣ, ΑΓΓΙΣΤΡΟ-ΧΑΡΩΠΟ	78315,82
54	GR1260002	SCI/SPA	EKVOLES POTAMOY STRYMONA	ΕΚΒΟΛΕΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΑ	1297,10
55	GR1260003	SCI	AI GIANNIS-EPTAMYLOI	ΑΪ ΓΙΑΝΝΗΣ-ΕΠΤΑΜΥΛΟΙ	327,29
56	GR1260004	SCI	KORYFES OROUS MENOIKIO-OROS KOUSKOURAS-YPSOMA	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΜΕΝΟΙΚΙΟΝ- ΟΡΟΣ ΚΟΥΣΚΟΥΡΑΣ-ΥΨΩΜΑ	23288,69
57	GR1260005	SCI	KORYFES OROUS ORVILOS	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΟΡΒΙΛΟΣ	4914,83

58	GR1260007	SCI	ORI VRONTOUS-LAILIAS- EPIMIKES	ΟΡΗ ΒΡΟΝΤΟΥΣ - ΛΑΪΛΙΑΣ-ΕΠΙΜΗΚΕΣ	6799,47
59	GR1260008	SPA	TECHNITI LIMNI KERKINIS - OROS KROUSIA	ΤΕΧΝΗΤΗ ΛΙΜΝΗ ΚΕΡΚΙΝΗΣ - ΟΡΟΣ ΚΡΟΥΣΙΑ	27712,00
60	GR1260009	SPA	KOILADA TIMIOU PRODROMOU - MENOIKION	ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ - ΜΕΝΟΙΚΙΟΝ	26512,00
61	GR1260010	SPA	OROS BELLES	ΟΡΟΣ ΜΠΕΛΛΕΣ	25264,00
			ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ		
62	GR1270001	SCI	OROS CHOLOMONTAS	ΟΡΟΣ ΧΟΛΟΜΟΝΤΑΣ	15543,63
63	GR1270002	SCI	OROS ITAMOS-SITHONIA	ΟΡΟΣ ΙΤΑΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑ	18142,62
64	GR1270003	SCI	CHERSONISOS ATHOS	ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΑΘΩΣ	23279,39
65	GR1270004	SCI/SPA	LIMNOTHALASSA AGIOY MAMA	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑ	633,15
66	GR1270005	SCI	OROS STRATONIKON- KORYFI SKAMNI	ΟΡΟΣ ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟ- ΚΟΡΥΦΗ ΣΚΑΜΝΙ	7927,99
67	GR1270007	SCI	AKROTIRIO ELIA- AKROTIRIO KASTRO- EKVOLI RAGOULA	ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΕΛΙΑ - ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΚΑΣΤΡΟ- ΕΚΒΟΛΗ ΡΑΓΟΥΛΑ	536,37
68	GR1270008	SCI	PALIOURI-AKROTIRI	ΠΑΛΙΟΥΡΙ-ΑΚΡΩΤΗΡΙ	287,21
69	GR1270009	SCI	PLATANITSI-SYKIA: AKR. RIGAS-AKR. ADOLO	ΠΛΑΤΑΝΙΤΣΙ - ΣΥΚΙΑ: ΑΚΡ. ΡΗΓΑΣ-ΑΚΡ. ΑΔΟΛΟ	994,58
70	GR1270010	SCI	AKROTIRIO PYRGOS- ORMOS KYPSAS-MALAMO	ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΠΥΡΓΟΣ - ΟΡΟΣ ΚΥΨΑΣ-ΜΑΛΑΜΟ	1176,87
71	GR1270012	SPA	TAXIARCHIS - POLYGYROS	ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ - ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ	21248,00
72	GR1270013	SPA	YGROTOPOI NEAS FOKAIAS	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΝΕΑΣ ΦΩΚΙΑΣ	440,00
			13 ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		
			ΓΡΕΒΕΝΑ		
73	GR1310001	SCI	VASILITSA	ΒΑΣΙΛΙΤΣΑ	8012,77
74	GR1310002	SPA	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ	3294,00
75	GR1310003	SCI	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ (VALIA KALDA) - EVRYTERI PERIOCHI	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ (ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ) - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	6838,25
			ΚΑΣΤΟΡΙΑ		
76	GR1320001	SCI	LIMNI KASTORIAS	ΛΙΜΝΗ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	4732,50
77	GR1320002	SCI/SPA	KORYFES OROUS GRAMMOS	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΓΡΑΜΜΟΣ	34469,96
78	GR1320003	SPA	LIMNI ORESTIAS (KASTORIAS)	ΛΙΜΝΗ ΟΡΕΣΤΙΑΣ (ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ)	3846,00
			ΚΟΖΑΝΗ		

79	GR1330001	SCI	OROS VOURINO (KORYFI ASPROVOUNI)	ΟΡΟΣ ΒΟΥΡΙΝΟ (ΚΟΡΥΦΗ ΑΣΠΡΟΒΟΥΝΙ)	764,05
			ΦΛΩΡΙΝΑ		
80	GR1340001	SCI/SPA	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ PRESPOΝ	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	26621,72
81	GR1340003	SCI/SPA	ORI VARNOUNTA	ΟΡΗ ΒΑΡΝΟΥΝΤΑ	6071,16
82	GR1340004	SCI	LIMNES VEGORITIDA-PETRON	ΛΙΜΝΕΣ ΒΕΓΟΡΙΤΙΔΑ - ΠΕΤΡΩΝ	12569,02
83	GR1340005	SCI/SPA	LIMNES CHIMADITIDA-ZAZARI	ΛΙΜΝΕΣ ΧΕΙΜΑΔΙΤΙΔΑ - ΖΑΖΑΡΗ	4064,39
84	GR1340006	SCI	OROS VERNON-KORYFI VITSI	ΟΡΟΣ ΒΕΡΝΟΝ - ΚΟΡΥΦΗ ΒΙΤΣΙ	8202,13
85	GR1340007	SPA	LIMNI PETRON	ΛΙΜΝΗ ΠΕΤΡΩΝ	6699,00
			14 ΘΕΣΣΑΛΙΑ		
			ΚΑΡΔΙΤΣΑ		
86	GR1410001	SCI	PERIOCHI LIMNIS TAVROPOY	ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΙΜΝΗΣ ΤΑΥΡΩΠΟΥ	2982,05
87	GR1410002	SCI	AGRAFA	ΑΓΡΑΦΑ	9753,02
			ΛΑΡΙΣΑ		
88	GR1420001	SCI	KATO OLYMPOS, KALLIPEFKI	ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΣ - ΚΑΛΛΙΠΕΥΚΗ	12437,76
89	GR1420003	SCI	AISTHITIKO DASOS OSSAS	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΟΣΣΑΣ	19521,12
90	GR1420004	SCI	KARLA - MAVROVOUNI - KEFALOVRYSO VELESTINOU-NEOCHORI	ΚΑΡΛΑ - ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ - ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ-ΝΕΟΧΩΡΙ	43435,50
91	GR1420005	SCI/SPA	AISTHITIKO DASOS KOILADAS TEMPON	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΕΜΠΩΝ	1335,91
92	GR1420006	SPA	OROS MAVROVOUNI	ΟΡΟΣ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ	36454,00
93	GR1420007	SPA	OROS OSSA	ΟΡΟΣ ΟΣΣΑ	24064,00
94	GR1420008	SPA	KATO OLYMPOS, OROS GODAMANI KAI KOILADA RODIAS	ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΣ, ΟΡΟΣ ΓΟΔΑΜΑΝΙ ΚΑΙ ΚΟΙΛΑΔΑ ΡΟΔΙΑΣ	24572,00
95	GR1420009	SPA	STENA KALAMAKIOY KAI ORI ZARKOU	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ ΚΑΙ ΟΡΗ ΖΑΚΡΟΥ	4168,00
96	GR1420010	SCI	STENA KALAMAKIOY	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ	474,19
			ΜΑΓΝΗΣΙΑ		
97	GR1430001	SCI	OROS PILIO KAI PARKATIA THALASSIA ZONI	ΟΡΟΣ ΠΗΛΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	31112,17
98	GR1430002	SCI	KOURI ALMIROY-AGIOS SERAFEIM	ΚΟΥΡΙ ΑΛΜΥΡΟΥ-ΑΓΙΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ	100,23

99	GR1430003	SCI	ΣΚΙΑΘΟΣ: ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΚΙΑΘΟΣ: ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	89,60
100	GR1430004	SCI	ΕΘΝΙΚΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΠΑΡΚΟ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ - ΒΟΡΕΙΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΚΟΠΕΛΟΣ	ΕΘΝΙΚΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΠΑΡΚΟ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ - ΒΟΡΕΙΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΚΟΠΕΛΟΣ	249145,62
101	GR1430005	SPA	ΝΗΣΙΑ ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ, ΠΙΠΕΡΙ, ΨΑΘΟΥΡΑ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΔΕΣ ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΝΗΣΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ, ΛΕΧΟΥΣΑ, ΓΑΙΔΟΥΡΟΝΗΣΙΑ	ΝΗΣΙΑ ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ, ΠΙΠΕΡΙ, ΨΑΘΟΥΡΑ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΔΕΣ ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΝΗΣΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ, ΛΕΧΟΥΣΑ, ΓΑΙΔΟΥΡΟΝΗΣΙΑ	12965,00
			ΤΡΙΚΑΛΑ		
102	GR1440001	SCI	ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΣ	ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΣ	20094,10
103	GR1440002	SCI	ΚΕΡΚΕΤΙΟ ΟΡΟΣ (ΚΟΖΙΑΚΑΣ)	ΚΕΡΚΕΤΙΟ ΟΡΟΣ (ΚΟΖΙΑΚΑΣ)	50431,17
104	GR1440003	SCI	ΑΝΤΙΧΑΣΙΑ ΟΡΙ - ΜΕΤΕΩΡΑ	ΑΝΤΙΧΑΣΙΑ ΟΡΗ - ΜΕΤΕΩΡΑ	60625,03
105	GR1440005	SPA	ΠΟΤΑΜΟΣ ΠΙΝΙΟΣ - ΑΝΤΙΧΑΣΙΑ ΟΡΙ	ΠΟΤΑΜΟΣ ΠΗΝΕΙΟΣ - ΑΝΤΙΧΑΣΙΑ ΟΡΗ	55220,00
106	GR1440006	SPA	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΚΟΖΙΑΚΑ	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΚΟΖΙΑΚΑ	19720,00
			2 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		
			21 ΗΠΕΙΡΟΣ		
			ΑΡΤΑ		
107	GR2110001	SCI	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΔΕΛΤΑ ΛΟΥΡΟΥ ΚΑΙ ΑΡΑΧΤΗΘΟΥ (ΡΕΤΡΑ, ΜΥΤΙΚΑΣ, ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ)	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΔΕΛΤΑ ΛΟΥΡΟΥ & ΑΡΑΧΘΟΥ (ΡΕΤΡΑ ΜΥΤΙΚΑΣ, ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ)	28780,13
108	GR2110002	SCI	ΟΡΙ ΑΘΑΜΑΝΩΝ (ΝΕΡΑΙΔΑ)	ΟΡΗ ΑΘΑΜΑΝΩΝ (ΝΕΡΑΙΔΑ)	18695,33
109	GR2110004	SPA	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΤΑΦΟΥΡΚΟ ΚΑΙ ΚΟΡΑΚΟΝΗΣΙΑ	ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΤΑΦΟΥΡΚΟ ΚΑΙ ΚΟΡΑΚΟΝΗΣΙΑ	23004,00
110	GR2110005	SPA	ΚΟΙΛΑΔΑ ΑΧΕΛΟΟΥ	ΚΟΙΛΑΔΑ ΑΧΕΛΩΟΥ	13541,00
			ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ		
111	GR2120001	SCI	ΕΚΒΟΛΕΣ (ΔΕΛΤΑ) ΚΑΛΑΜΑ	ΕΚΒΟΛΕΣ (ΔΕΛΤΑ) ΚΑΛΑΜΑ	8531,68
112	GR2120002	SCI	ΕΛΟΣ ΚΑΛΟΔΙΚΙΟΥ	ΕΛΟΣ ΚΑΛΟΔΙΚΙ	786,78
113	GR2120003	SCI	ΛΙΜΝΗ ΛΙΜΝΟΠΟΥΛΑ	ΛΙΜΝΗ ΛΙΜΝΟΠΟΥΛΑ	579,50
114	GR2120004	SCI	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑ	ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑ	1820,30
115	GR2120005	SPA	ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΕΚΒΟΛΩΝ ΚΑΛΑΜΑ ΚΑΙ ΝΗΣΟΣ	ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΕΚΒΟΛΩΝ ΚΑΛΑΜΑ ΚΑΙ ΝΗΣΟΣ	8614,00

			PRASOUDI	ΠΡΑΣΟΥΔΙ	
116	GR2120006	SPA	ELI KALODIKI, MARGARITI, KARTERI & LIMNI PRONTANI	ΕΛΗ ΚΑΛΟΔΙΚΙ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΙ, ΚΑΡΤΕΡΙ & ΛΙΜΝΗ ΠΡΟΝΤΑΝΗ	1806,00
117	GR2120007	SPA	STENA PARAKALAMOU	ΣΤΕΝΑ ΠΑΡΑΚΑΛΑΜΟΥ	3483,00
118	GR2120008	SPA	ORI PARAMYTHIAS, STENA KALAMA KAI STENA ACHERONTA	ΟΡΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ, ΣΤΕΝΑ ΚΑΛΑΜΑ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΑΧΕΡΟΝΤΑ	11692,00
119	GR2120009	SPA	ORI TSAMANTA, FILIATRON, FARMAKOVOUNI, MEGALI RACHI	ΟΡΗ ΤΣΑΜΑΝΤΑ, ΦΙΛΙΑΤΡΟΝ, ΦΑΡΜΑΚΟΒΟΥΝΙ, ΜΕΓΑΛΗ ΡΑΧΗ	19906,00
			ΙΩΑΝΝΙΝΑ		
120	GR2130001	SCI	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΒΙΚΟΥ-ΑΟΟΥ	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΒΙΚΟΥ ΑΩΟΥ	12794,25
121	GR2130002	SCI/SPA	KORYFES OROUS SMOLIKA	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΣΜΟΛΙΚΑΣ	19975,72
122	GR2130004	SCI	KENTRIKO TMIMA ZAGORIOU	ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	33114,95
123	GR2130005	SCI/SPA	LIMNI IOANNINON	ΛΙΜΝΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2690,13
124	GR2130006	SCI	PERIOCHI METSOVOU (ANILIO-KATARA)	ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ (ΑΝΗΛΙΟ - ΚΑΤΑΡΑ)	7328,82
125	GR2130007	SCI/SPA	OROS LAKMOS (PERISTERI)	ΟΡΟΣ ΛΑΚΜΟΣ (ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ)	20123,52
126	GR2130008	SCI/SPA	OROS MITSIKELI	ΟΡΟΣ ΜΙΤΣΙΚΕΛΙ	8435,99
127	GR2130009	SPA	OROS TYMFI (GAMILA)	ΟΡΟΣ ΤΥΜΦΗ (ΓΚΑΜΙΛΑ)	27416,00
128	GR2130010	SPA	OROS DOUSKON, ORAIOKASTRO, DASOS MEROPIΣ, KOILADA GORMOU, LIMNI DELVINAKIOU	ΟΡΟΣ ΔΟΥΣΚΩΝ, ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ, ΔΑΣΟΣ ΜΕΡΟΠΗΣ, ΚΟΙΛΑΔΑ ΓΟΡΜΟΥ, ΛΙΜΝΗ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	17383,00
			ΠΡΕΒΕΖΑ		
129	GR2140001	SCI	EKVOLES ACHERONTA (APO GLOSSA EOS ALONAKI) KAI STENA ACHERONTA	ΕΚΒΟΛΕΣ ΑΧΕΡΟΝΤΑ (ΑΠΟ ΓΛΩΣΣΑ ΕΩΣ ΑΛΟΝΑΚΙ) ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΑΧΕΡΟΝΤΑ	4630,16
130	GR2140003	SCI	PARAKTIA THALASSIA ZONI APO PARGA EOS AKROTIRIO AGIOS THOMAS (PREVEZA), AKR. KELADIO-AG. THOMAS	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΠΑΡΓΑ ΕΩΣ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΣ ΘΩΜΑΣ (ΠΡΕΒΕΖΑ), ΑΚΡ. ΚΕΛΑΔΙΟ - ΑΓ.ΘΩΜΑΣ	1525,88
			22 ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ		
			ΖΑΚΥΝΘΟΣ		
131	GR2210001	SCI/SPA	ΔΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	ΔΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	21419,22

132	GR2210002	SCI	KOLPOS LAGANA ZAKYNTHOU (AKR. GERAKI-KERI) KAI NISIDES MARATHONISI KAI PELOUZO	ΚΟΛΠΟΣ ΛΑΓΑΝΑ ΖΑΚΥΝΘΟΥ (ΑΚΡ. ΓΕΡΑΚΙ-ΚΕΡΙ) ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΜΑΡΑΘΩΝΗΣΙ & ΠΕΛΟΥΖΟ	6957,70
133	GR2210003	SCI	NISOI STROFADES	ΝΗΣΟΙ ΣΤΡΟΦΑΔΕΣ	525,43
134	GR2210004	SPA	NISIDES STAMFANI & ARPYIA (STROFADES)	ΝΗΣΙΔΕΣ ΣΤΑΜΦΑΝΙ & ΑΡΠΥΙΑ (ΣΤΡΟΦΑΔΕΣ)	138,00
			ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ		
135	GR2220001	SCI	KALON OROS KEFALONIAS	ΚΑΛΟΝ ΟΡΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	2566,19
136	GR2220002	SCI/SPA	ETHNIKOS DRYMOS AINOY	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΑΙΝΟΥ	2779,43
137	GR2220003	SCI	ESOTERIKO ARCHIPELAGOS IONIOY (MEGANISI, ARKOUDI, ATOKOS, VROMONAS)	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ ΙΟΝΙΟΥ (ΜΕΓΑΝΗΣΙ, ΑΡΚΟΥΔΙ, ΑΤΟΚΟΣ, ΒΡΩΜΟΝΑΣ)	88409,90
138	GR2220004	SCI	PARAKTIA THALASSIA ZONI APO ARGOSTOLI EOS VLACHATA (KEFALONIA) & ORMOS MOUNTA	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ ΕΩΣ ΒΛΑΧΑΤΑ (ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ) ΚΑΙ ΟΡΜΟΣ ΜΟΥΝΤΑ	3763,52
139	GR2220005	SCI	DYTIKES AKTES KEFALLINIAS - STENO KEFALLINIAS ITHAKIS - BORIA ITHAKI (AKROTIRIA GERO GOMPOS - DRAKOU PIDIMA - KENTRI - AG. IOANNIS)	ΔΥΤΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ - ΣΤΕΝΟ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΙΘΑΚΗΣ - ΒΟΡΕΙΑ ΙΘΑΚΗ (ΑΚΡΟΤΗΡΙΟ ΓΕΡΟ ΓΚΟΜΠΟΣ - ΔΡΑΚΟΥ ΠΗΔΙΜΑ - ΚΕΝΤΡΙ - ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ)	18682,16
			ΚΕΡΚΥΡΑ		
140	GR2230001	SCI/SPA	LIMNOTHALASSA ANTINIOTI (KERKYRA)	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΑΝΤΙΝΙΟΤΗ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	189,69
141	GR2230002	SCI	LIMNOTHALASSA KORISSION (KERKYRA)	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΡΙΣΣΙΩΝ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	2357,03
142	GR2230003	SCI/SPA	ALYKI LEFKIMIS (KERKYRA)	ΑΛΥΚΗ ΛΕΥΚΙΜΗΣ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	242,96
143	GR2230004	SCI	NISOI PAXI KAI ANTIPAXI	ΝΗΣΟΙ ΠΑΞΟΙ & ΑΝΤΙΠΑΞΟΙ	5649,66
144	GR2230005	SCI	PARAKTIA THALASSIA ZONI APO KANONI EOS MESONGI (KERKYRA)	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΚΑΝΟΝΙ ΕΩΣ ΜΕΣΟΓΓΙ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	884,14
145	GR2230007	SPA	LIMNOTHALASSA KORISSION (KERKYRA) & NISOS LAGOYDIA	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΡΗΣΣΙΩΝ (ΚΕΡΚΥΡΑ) & ΝΗΣΟΣ ΛΑΓΟΥΔΙΑ	1060,00
			ΛΕΥΚΑΔΑ		
146	GR2240001	SCI/SPA	LIMNOTHALASSES STENON LEFKADAS (PALIONIS-AVLIMON) KAI ALYKES LEFKADAS	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΣΤΕΝΩΝ ΛΕΥΚΑΔΑΣ (ΠΑΛΙΟΝΗΣ-ΑΥΛΙΜΩΝ) & ΑΛΥΚΕΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	2142,22
147	GR2240002	SCI	PERIOCHI CHORTATON (LEFKADA)	ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΟΡΤΑΤΩΝ (ΛΕΥΚΑΔΑ)	1255,60

23 ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ					
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ					
148	GR2310001	SCI	DELTA ACHELOOU, LIMNOTHALASSA MESOLOGGIΟΥ- ΑΙΤΟΛΙΚΟΥ, ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΙΝΟΥ, ΝΙΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΙΣΟΣ ΡΕΤΑΛΑΣ	ΔΕΛΤΑ ΑΧΕΛΟΟΥ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ- ΑΙΤΟΛΙΚΟΥ, ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΗΝΟΥ, ΝΗΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΙΣΟΣ ΡΕΤΑΛΑΣ	35588,73
149	GR2310004	SCI	ΟΡΟΣ ΠΑΝΑΙΤΟΛΙΚΟ	ΟΡΟΣ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟ	18542,03
150	GR2310005	SCI	ΟΡΟΣ ΒΑΡΑΣΟΒΑ	ΟΡΟΣ ΒΑΡΑΣΟΒΑ	1446,06
151	GR2310006	SCI	LIMNES VOULKARIA KAI SALTINI	ΛΙΜΝΕΣ ΒΟΥΛΚΑΡΙΑ & ΣΑΛΤΙΝΗ	3236,86
152	GR2310007	SCI	LIMNI AMVRAKIA	ΛΙΜΝΗ ΑΜΒΡΑΚΙΑ	2204,75
153	GR2310008	SCI	LIMNI OZEROS	ΛΙΜΝΗ ΟΖΕΡΟΣ	1258,49
154	GR2310009	SCI	LIMNES TRICHONIDA KAI LYSIMACHIA	ΛΙΜΝΕΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ & ΛΥΣΙΜΑΧΕΙΑ	14279,80
155	GR2310010	SCI	ΟΡΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ	ΟΡΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ	13331,28
156	GR2310011	SPA	ΟΡΟΣ ΤΣΕΡΕΚΑΣ (ΑΚΑΡΝΑΝΙΚΑ)	ΟΡΟΣ ΤΣΕΡΕΚΑΣ (ΑΚΑΡΝΑΝΙΚΑ)	5056,00
157	GR2310012	SPA	ΟΡΙ ΒΑΛΤΟΥ	ΟΡΗ ΒΑΛΤΟΥ	10112,00
158	GR2310013	SPA	LIMNI LYSIMACHIA	ΛΙΜΝΗ ΛΥΣΙΜΑΧΙΑ	2275,00
159	GR2310014	SPA	LIMNI VOULKARIA	ΛΙΜΝΗ ΒΟΥΛΚΑΡΙΑ	3301,00
160	GR2310015	SPA	DELTA ACHELOOU, LIMNOTHALASSA MESOLONGIΟΥ- ΑΙΤΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΙΝΟΥ, ΝΙΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΙΣΟΣ ΡΕΤΑΛΑΣ, ΔΥΤΙΚΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ & ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ	ΔΕΛΤΑ ΑΧΕΛΟΟΥ, ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ- ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΗΝΟΥ, ΝΗΣΟΙ ΕΧΙΝΑΔΕΣ, ΝΗΣΟΣ ΡΕΤΑΛΑΣ, ΔΥΤΙΚΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΣ & ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ	44184,00
ΑΧΑΪΑ					
161	GR2320001	SCI/SPA	LIMNOTHALASSA ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ, ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΟΣ ΛΑΜΙΑΣ, ΑΡΑΞΟΣ	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΛΟΓΡΙΑΣ, ΔΑΣΟΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΟΣ ΛΑΜΙΑΣ, ΑΡΑΞΟΣ	3522,89
162	GR2320002	SCI	ΟΡΟΣ CHELMOS ΚΑΙ ΥΔΑΤΑ ΣΤΥΓΟΣ	ΟΡΟΣ ΧΕΛΜΟΣ & ΥΔΑΤΑ ΣΤΥΓΟΣ	17493,00
163	GR2320003	SCI	FARAGGI VOYRAIKΟΥ	ΦΑΡΑΓΓΙ ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ	2176,31
164	GR2320004	SCI/SPA	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	2386,08
165	GR2320005	SCI	ΟΡΙ ΜΑΡΜΠΑΣ ΚΑΙ ΚΛΟΚΟΣ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΛΙΝΟΥΝΤΑ	ΟΡΗ ΜΑΡΜΠΑΣ ΚΑΙ ΚΛΟΚΟΣ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΛΙΝΟΥΝΤΑ	6042,57
166	GR2320006	SCI/SPA	ΑΛΥΚΙ ΑΙΓΙΟΥ	ΑΛΥΚΗ ΑΙΓΙΟΥ	32,49

167	GR2320007	SCI	OROS PANACHAIKO	ΟΡΟΣ ΠΑΝΑΧΑΪΚΟ	12219,51
168	GR2320008	SCI	OROS ERYMANTHOS	ΟΡΟΣ ΕΡΥΜΑΝΘΟΣ	19332,14
169	GR2320009	SCI	SPILAIΟ KASTRION	ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΑΣΤΡΙΟΝ	308,02
170	GR2320010	SPA	ZOUMΠATA-AGIOS CHARALAMPOS-MARMPAS-KLOKOS	ΖΟΥΜΠΑΤΑ-ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ-ΜΠΑΡΜΠΑΣ-ΚΛΟΚΟΣ	10762,00
			ΗΛΕΙΑ		
171	GR2330002	SCI/SPA	OROPEDIO FOLOIS	ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΦΟΛΟΗΣ	9741,95
172	GR2330003	SCI	EKVOLES (DELTA) PINEIOY	ΕΚΒΟΛΕΣ (ΔΕΛΤΑ) ΠΗΝΕΙΟΥ	945,70
173	GR2330004	SCI	OLYMPIA	ΟΛΥΜΠΙΑ	314,83
174	GR2330005	SCI	THINES KAI PARALIAKO DASOS ZACHAROS, LIMNI KAI AFA, STROFYLIA, KAKOVATOS	ΘΙΝΕΣ & ΠΑΡΑΛΙΑΚΟ ΔΑΣΟΣ ΖΑΧΑΡΟΣ, ΛΙΜΝΗ ΚΑΪΑΦΑ, ΣΤΡΟΦΥΛΙΑ, ΚΑΚΟΒΑΤΟΣ	3274,32
175	GR2330006	SCI	LIMNOTHALASSA KOTYCHI, BRINIA	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΤΥΧΙ, ΒΡΙΝΙΑ	1647,02
176	GR2330007	SCI	PARAKTIA THALASSIA ZONI APO AKR. KYLLINI EOS TOUMPI-KALOGRIA	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΑΚΡ. ΚΥΛΛΗΝΗ ΕΩΣ ΤΟΥΜΠΙ - ΚΑΛΟΓΡΙΑ	13259,45
177	GR2330008	SCI	THALASSIA PERIOCHI KOLPOY KYPARISSIAS: AKR. KATAKOLO-KYPARISSIA	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΛΠΟΥ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ, ΑΚΡ. ΚΑΤΑΚΟΛΟ - ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ	11038,83
178	GR2330009	SPA	LIMNOTHALASSA KOTYCHI - ALYKI LECHENON	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΚΟΤΥΧΙ - ΑΛΥΚΗ ΛΕΧΕΝΩΝ	2351,00
			24 ΣΤΕΡΑ ΕΛΛΑΔΑ		
			ΒΟΙΩΤΙΑ		
179	GR2410001	SCI	LIMNES YLIKI & PARALIMNI - SYSTIMA VOIOTIKOU KIFISSOU	ΛΙΜΝΕΣ ΥΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΜΝΗ - ΣΥΣΤΗΜΑ ΒΟΙΩΤΙΚΟΥ ΚΗΦΙΣΣΟΥ	11606,50
180	GR2410002	SPA	ETHNIKOS DRYMOS PARNASSOU	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ	3695,00
			ΕΥΒΟΙΑ		
181	GR2420001	SCI	OROS OCHI - KAMPOS KARYSTOU - POTAMI - AKROTIRIO KAFIREFS - PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΟΡΟΣ ΟΧΗ - ΚΑΜΠΟΣ ΚΑΡΥΣΤΟΥ - ΠΟΤΑΜΙ - ΑΚΡΟΤΗΡΙΟ ΚΑΦΗΡΕΥΣ - ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	15948,13
182	GR2420002	SCI	DIRFYS: DASOS STENIS - DELFI	ΔΙΡΦΗ: ΔΑΣΟΣ ΣΤΕΝΗΣ - ΔΕΛΦΟΙ	1297,73
183	GR2420004	SCI	MEGALO KAI MIKRO LIVARI - DELTA XIRIA - YDROCHARES DASOS AG. NIKOLAOU-PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΜΕΓΑΛΟ & ΜΙΚΡΟ ΛΙΒΑΡΙ - ΔΕΛΤΑ ΞΙΡΙΑ - ΥΔΡΟΧΑΡΕΣ ΔΑΣΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ - ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	480,86
184	GR2420006	SCI/SPA	SKYROS: OROS	ΣΚΥΡΟΣ: ΟΡΟΣ ΚΟΧΥΛΑΣ	4096,86

			KOCHYLAS		
185	GR2420007	SPA	MEGALO & MIKRO LIVARI-DELTA XIRIA	ΜΕΓΑΛΟ & ΜΙΚΡΟ ΛΙΒΑΡΙ-ΔΕΛΤΑ ΞΗΡΙΑ	1017,00
186	GR2420008	SPA	LIMNI DYSTOS	ΛΙΜΝΗ ΔΥΣΤΟΣ	2636,00
187	GR2420009	SPA	NISIDES SKYROY	ΝΗΣΙΔΕΣ ΣΚΥΡΟΥ	466,00
			ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ		
188	GR2430001	SCI	OROS TYMFRISTOS (VELOUCHI)	ΟΡΟΣ ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΣ (ΒΕΛΟΥΧΙ)	3407,87
			ΦΘΙΩΤΙΔΑ		
189	GR2440002	SCI	KOILADA KAI EKVOLES SPERCHEIΟΥ - MALIAKOS KOLPOS	ΚΟΙΛΑΔΑ & ΕΚΒΟΛΕΣ ΣΠΕΡΧΕΙΟΥ - ΜΑΛΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ	47547,07
190	GR2440003	SCI	FARANGI GORGOPOTAMOU	ΦΑΡΑΓΓΙ ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΥ	523,02
191	GR2440004	SCI	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΟΙΤΙΣ	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΟΙΤΗΣ	7151,16
192	GR2440005	SPA	ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΕΚΒΟΛΟΝ (DELTA) SPERCHΙΟΥ	ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΕΚΒΟΛΩΝ (ΔΕΛΤΑ) ΣΠΕΡΧΙΟΥ	3966,00
193	GR2440006	SCI	OROS KALLIDROMO	ΟΡΟΣ ΚΑΛΛΙΔΡΟΜΟ	6684,83
194	GR2440007	SPA	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΟΙΤΙΣ - KOILADA ASOPOY	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΟΙΤΙΣ - ΚΟΙΛΑΔΑ ΑΣΩΠΟΥ	13088,00
			ΦΩΚΙΔΑ		
195	GR2450001	SCI	ORI VARDOUSIA	ΟΡΗ ΒΑΡΔΟΥΣΙΑ	19373,53
196	GR2450002	SCI	OROS GKIONA	ΟΡΟΣ ΓΚΙΩΝΑ	21879,82
197	GR2450004	SCI	PARALIAKI ZONI APO NAFPAKTO EOS ITEA	ΠΑΡΑΛΙΑΚΗ ΖΩΝΗ ΑΠΟ ΝΑΥΠΑΚΤΟ ΕΩΣ ΙΤΕΑ	10827,34
198	GR2450005	SCI	NOTIOANATOLIKOS PARNASSOS - ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ PARNASSOU - DASOS TITHOREAS	ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΠΑΡΑΝΑΣΣΟΣ - ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΑΡΑΝΑΣΣΟΥ - ΔΑΣΟΣ ΤΙΘΩΡΕΑΣ	18422,57
199	GR2450007	SPA	KORYFES OROUS GKIONA, CHARADRA REKA, LAZOREMA KAI VATHIA LAKKA	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΓΚΙΩΝΑ, ΧΑΡΑΔΡΑ ΡΕΚΑ, ΛΑΖΟΡΕΜΑ ΚΑΙ ΒΑΘΙΑ ΛΑΚΚΑ	10547,00
			25 ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ		
			ΑΡΓΟΛΙΔΑ		
200	GR2510003	SCI	AKRONAFPLIA KAI PALAMIDI	ΑΚΡΟΝΑΥΠΛΙΑ & ΠΑΛΑΜΙΔΙ	356,30
			ΑΡΚΑΔΙΑ		
201	GR2520001	SCI	OROS MAINALO	ΟΡΟΣ ΜΑΙΝΑΛΟ	22673,06
202	GR2520002	SCI	LIMNI TAKA	ΛΙΜΝΗ ΤΑΚΑ	1033,15
203	GR2520003	SCI	LIMNOTHALASSA MOUSTOU	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΜΟΥΣΤΟΥ	366,44
204	GR2520005	SCI	MONI ELONAS KAI	ΜΟΝΗ ΕΛΟΝΑΣ &	7000,16

			CHARADRA LEONIDIΟΥ	ΧΑΡΑΔΡΑ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ	
205	GR2520006	SCI	OROS PARNONAS (ΚΑΙ PERIOCHI MALEVIS)	ΟΡΟΣ ΠΑΡΝΩΝΑΣ (ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΑΛΕΒΗΣ)	55767,54
			ΚΟΡΙΝΘΙΑ		
206	GR2530001	SCI	KORYFES OROUS KYLLINI (ZIREIA) ΚΑΙ CHARADRA FLAMPOURITSA	ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΚΥΛΛΙΝΗ (ΖΙΡΕΙΑ) & ΧΑΡΑΔΡΑ ΦΛΑΜΠΟΥΡΤΙΣΑ	23423,92
207	GR2530002	SCI/SPA	LIMNI STYMFALIA	ΛΙΜΝΗ ΣΤΥΜΦΑΛΙΑ	1308,91
208	GR2530003	SCI	AKROKORINTHOS	ΑΚΡΟΚΟΡΙΝΘΟΣ	589,78
209	GR2530004	SCI	OROS OLIGYRTOS	ΟΡΟΣ ΟΛΙΓΥΡΤΟΣ	8630,70
210	GR2530005	SCI	ORI GERANIA	ΟΡΗ ΓΕΡΑΝΙΑ	6836,54
			ΛΑΚΩΝΙΑ		
211	GR2540001	SCI	ORI GIDOVOUNI, CHIONOVOUNI, GAIDOUROVOUNI, KORAKIA, KALOGEROVOUNI, KOULOCHERA ΚΑΙ PERIOCHI ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ	ΟΡΗ ΓΙΔΟΒΟΥΝΙ, ΧΙΟΝΟΒΟΥΝΙ, ΓΑΪΔΟΡΟΒΟΥΝΙ, ΚΟΡΑΚΙΑ, ΚΑΛΟΓΕΡΟΒΟΥΝΙ, ΚΟΥΛΟΧΕΡΑ & ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ	28821,73
212	GR2540002	SCI	PERIOCHI NEAPOLIS ΚΑΙ NISOS ELAFONISOS	ΠΕΡΙΟΧΗ ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΟΣ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΣ	5492,66
213	GR2540003	SCI	EKVOLES EVROTA	ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΥΡΩΤΑ	5445,61
214	GR2540005	SCI	LAGKADA TRYPIΣ	ΛΑΓΚΑΔΑ ΤΡΥΠΗΣ	1588,49
215	GR2540006	SPA	YGROTOPOI EKVOLON EVROTA	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΕΚΒΟΛΩΝ ΕΥΡΩΤΑ	2260,00
216	GR2540007	SPA	ORI ANATOLIKIS LAKONIAS	ΟΡΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	37537,00
			ΜΕΣΣΗΝΙΑ		
217	GR2550001	SCI	FARAGGI NEDONA (PETALON-CHANI)	ΦΑΡΑΓΓΙ ΝΕΔΩΝΑ (ΠΕΤΑΛΟΝ - ΧΑΝΙ)	1241,84
218	GR2550003	SCI	NISOI SAPIENTZA ΚΑΙ SCHIZA, AKROTIRIO AKRITAS	ΝΗΣΟΙ ΣΑΠΙΕΝΤΖΑ & ΣΧΙΖΑ, ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΑΚΡΙΤΑΣ	11406,23
219	GR2550004	SCI	LIMNOTHALASSA PYLOU (DIVARI) ΚΑΙ NISOS SFAKTIRIA, AGIOS DIMITRIOS	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΠΥΛΟΥ (ΔΙΒΑΡΙ) ΚΑΙ ΝΗΣΟΣ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ, ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	3548,06
220	GR2550005	SCI	THINES KYPARISSIAS (NEOCHORI-KYPARISSIA)	ΘΙΝΕΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ (ΝΕΟΧΩΡΙ - ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ)	1345,86
221	GR2550006	SCI	OROS TAYGETOS	ΟΡΟΣ ΤΑΪΓΕΤΟΣ	53367,46
222	GR2550007	SCI	THALASSIA PERIOCHI STENOY METHONIS	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΤΕΝΟΥ ΜΕΘΩΝΗΣ	983,00
223	GR2550008	SPA	LIMNOTHALASSA GIALOVAS & NISOS SFAKTIRIA	ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΓΙΑΛΟΒΑΣ & ΝΗΣΟΣ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ	998,00

224	GR2550009	SPA	OROS TAYGETOS - LAGKADA TRYPIΣ	ΟΡΟΣ ΤΑΥΓΕΤΟΣ - ΛΑΓΚΑΔΑ ΤΡΥΠΗΣ	48783,00
			3 ΑΤΤΙΚΗ		
225	GR3000001	SCI/SPA	OROS PARNITHA	ΟΡΟΣ ΠΑΡΝΗΘΑ	14902,43
226	GR3000003	SCI	ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΧΙΝΙΑ-ΜΑΡΑΘΩΝΑ	ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΧΙΝΙΑ-ΜΑΡΑΘΩΝΑ	1296,65
227	GR3000004	SCI	VRAVRONA-PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΒΡΑΒΡΩΝΑ - ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	2669,24
228	GR3000005	SCI	SOUNIO - NISIDA PATROKLOU KAI PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΣΟΥΝΙΟ - ΝΗΣΙΔΑ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	5379,91
229	GR3000006	SCI	YMITTOS - AISTHITIKO DASOS KAISARIANIS - LIMNI VOULIAGMENIS	ΥΜΗΤΤΟΣ - ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ - ΛΙΜΝΗ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	8836,91
230	GR3000008	SCI	ANTIKYTHIRA - PRASSONISI KAI LAGOUVARDO	ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΑ- ΠΡΑΣΣΟΝΗΣΙ & ΛΑΓΟΥΒΑΡΔΟ	7172,12
231	GR3000010	SCI	NISIDES KYTHIRON: PRASONISI, DRAGONERA, ANTIDRAGONERA	ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΥΘΗΡΩΝ: ΠΡΑΣΣΟΝΗΣΙ, ΔΡΑΓΟΝΕΡΑ, ΑΝΤΙΔΡΑΓΟΝΕΡΑ	989,16
232	GR3000011	SPA	NISIDES MIRTOOU PELAGOUS: FALKONERA, VELOPOULA, ANANES	ΝΗΣΙΔΕΣ ΜΥΡΤΩΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ: ΦΑΛΚΟΝΕΡΑ, ΒΕΛΟΠΟΥΛΑ, ΑΝΑΝΕΣ	255,00
233	GR3000012	SPA	NISOS ANTIKYTHIRA KAI NISIDES PRASSONISI, LAGOUVARDOS, PLAKOULITHRA KAI NISIDES THIMONIES	ΝΗΣΟΣ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΠΡΑΣΟΝΗΣΙ, ΛΑΓΟΥΒΑΡΔΟΣ, ΠΛΑΚΟΥΛΙΘΡΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΘΥΜΟΝΙΕΣ	2010,00
234	GR3000013	SPA	KYTHIRA KAI GYRO NHSIDES: PRASONISI, DRAGONERA, ANTIDRAGONERA, AVGO, KAPELLO, KOUFO KAI FIDONISI	ΚΥΘΗΡΑ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΠΡΑΣΟΝΗΣΙ, ΔΡΑΓΟΝΕΡΑ, ΑΝΤΙΔΡΑΓΟΝΕΡΑ, ΑΥΓΟ, ΚΑΠΕΛΛΟ, ΚΟΥΦΟ ΚΑΙ ΦΙΔΟΝΗΣΙ	5448,00
235	GR3000014	SPA	PERIOCHI LEGRENON - NISIDA PATROKLOU	ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΕΓΡΕΝΩΝ - ΝΗΣΙΔΑ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ	2109,00
			4 ΝΗΣΙΑ		
			41 Β. ΑΙΓΑΙΟ		
			ΛΕΣΒΟΣ		
236	GR4110001	SCI	LIMNOS: CHORTAROLIMNI - LIMNI ALYKI KAI THALASSIA PERIOCHI	ΛΙΜΝΟΣ: ΧΟΡΤΑΡΟΛΙΜΝΗ- ΛΙΜΝΗ ΑΛΥΚΗ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	18231,66
237	GR4110002	SCI	AGIOS EFSTRATIOS KAI PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	6283,75
238	GR4110003	SCI	LESVOS: DYTIKI CHERSONISOS - APOLITHOMENO DASOS	ΛΕΣΒΟΣ: ΔΥΤΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ- ΑΠΟΛΙΘΩΜΕΝΟ ΔΑΣΟΣ	20974,07

239	GR4110004	SCI	LESVOS: KOLPOS KALLONIS KAI CHERSAIA PARAKTIA ZONI	ΛΕΣΒΟΣ: ΚΟΛΠΟΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ ΚΑΙ ΧΕΡΣΑΙΑ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	18297,82
240	GR4110005	SCI	LESVOS: KOLPOS GERAS, ELOS NTIRI KAI OROS OLYMPOS	ΛΕΣΒΟΣ: ΚΟΛΠΟΣ ΓΕΡΑΣ, ΕΛΟΣ ΝΤΙΡΙ & ΟΡΟΣ ΟΛΥΜΠΟΣ	11200,41
241	GR4110006	SPA	YGROTOPOI CHORTAROLIMNI KAI ALYKI LIMNOY	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΧΟΡΤΑΡΟΛΙΜΝΗ ΚΑΙ ΑΛΥΚΗ ΛΗΜΝΟΥ	1302,00
242	GR4110007	SPA	PARAKTIOI YGROTOPOI KOLPOY KALLONIS	ΠΑΡΑΚΤΙΟΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΛΛΟΝΗΣ	6461,00
243	GR4110008	SPA	NISIDES KAI VRACHONISIDES LIMNOY: NHSOS SERGITSI KAI NISIDES DIAVATES, KOMPIO, KASTRIA, TIGANI, KARVALAS, PRASONISI	ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΔΕΣ ΛΗΜΝΟΥ: ΝΗΣΟΣ ΣΕΡΓΚΙΤΣΙ ΚΑΙ ΝΙΣΙΔΕΣ ΔΙΑΒΑΤΕΣ, ΚΟΜΠΙΟ, ΚΑΣΤΡΙΑ, ΤΗΓΑΝΙ, ΚΑΡΒΑΛΑΣ, ΠΡΑΣΟΝΗΣΙ	125,00
244	GR4110009	SPA	NISIDES LESVOU (SYMPLEGMA TOMARONISION, KIDONAS, AGIOS GEORGIOS, GLARONISI, KLP)	ΝΗΣΙΔΕΣ ΛΕΣΒΟΥ (ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΟΜΑΡΟΝΗΣΙΩΝ, ΚΙΔΩΝΑΣ, ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΓΛΑΡΟΝΗΣΙ, ΚΛΠ.)	103,00
			ΣΑΜΟΣ		
245	GR4120001	SCI	SAMOS: PARALIA ALYKI	ΣΑΜΟΣ: ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΛΥΚΗ	301,34
246	GR4120002	SCI	SAMOS: OROS AMPELOS (KARVOUNIS)	ΣΑΜΟΣ: ΟΡΟΣ ΑΜΠΕΛΟΣ (ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ)	4850,14
247	GR4120003	SCI/SPA	SAMOS: OROS KERKETEFIS - MIKRO KAI MEGALO SEITANI - DASOS KASTANIAS KAI LEKKAS, AKR. KATAVASIS-LIMENAS	ΣΑΜΟΣ: ΟΡΟΣ ΚΕΡΚΕΤΕΥΣ - ΜΙΚΡΟ & ΜΕΓΑΛΟ ΣΕΙΤΑΝΙ - ΔΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ & ΛΕΚΚΑΣ, ΑΚΡ. ΚΑΤΑΒΑΣΗΣ - ΛΙΜΕΝΑΣ	6679,84
248	GR4120004	SCI	IKARIA - FOURNOI KAI PARAKTIA ZONI	ΙΚΑΡΙΑ - ΦΟΥΡΝΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	12908,99
249	GR4120005	SPA	NISOS IKARIA (NOTIODYTICO TMIMA)	ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ (ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ)	7405,00
250	GR4120006	SPA	NISOS FOURNOI KAI NISIDES THIMAINA, ALATSONISI, THIMAINAKI, STRONGYLO, PLAGA, MAKRONISI, MIKROS KAI MEGALOS ANTHROPOFAGOS, AGIOS MINAS	ΝΗΣΟΣ ΦΟΥΡΝΟΙ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΘΥΜΑΙΝΑ, ΑΛΑΤΣΟΝΙΣΙ, ΘΥΜΑΙΝΑΚΙ, ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ, ΠΛΑΚΑ, ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ, ΜΙΚΡΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΣ, ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ	4587,00
251	GR4120007	SPA	SAMOS: ALYKI PSILIS AMMOY	ΣΑΜΟΣ: ΑΛΥΚΗ ΨΙΛΗΣ ΑΜΜΟΥ	44,00
			ΧΙΟΣ		
252	GR4130001	SCI	VOREIA CHIOS KAI NISOI OINOUSES KAI PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΒΟΡΕΙΑ ΧΙΟΣ & ΝΗΣΟΙ ΟΙΝΟΥΣΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	34409,95

253	GR4130002	SPA	NISIA ANTIPSARA & NISIDES DASKALIO, MATROGIORGO, PRASONISI, KATO NISI, MESIAKO, KOYTZOYLIA	ΝΗΣΙΑ ΑΝΤΙΨΑΡΑ & ΝΗΣΙΔΕΣ ΔΑΣΚΑΛΙΟ, ΜΑΤΡΟΓΙΩΡΓΟ, ΠΡΑΣΟΝΗΣΙ, ΚΑΤΩΝΗΣΙ, ΜΕΣΙΑΚΟ, ΚΟΥΤΣΟΥΛΙΑ	455,00
			42 Ν. ΑΙΓΑΙΟ		
			ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ		
254	GR4210001	SCI	KASOS KAI KASONISIA-EVRYTERI THALASSIA PERIOCHI	ΚΑΣΟΣ & ΚΑΣΟΝΗΣΙΑ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	13452,39
255	GR4210002	SCI	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΡΠΑΘΟΣ: ΚΑΛΙΛΙΜΝΗ - LASTHOS - ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΡΠΑΘΟΣ: ΚΑΛΗ ΛΙΜΝΗ - ΛΑΣΘΟΣ - ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	9321,90
256	GR4210003	SCI/SPA	ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΡΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΡΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	11297,96
257	GR4210004	SCI	ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ ΚΑΙ ΝΙΣΙΔΕΣ ΡΟ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΡΩ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	1769,68
258	GR4210005	SCI	ΡΟΔΟΣ: ΑΚΡΑΜΥΤΗΣ, ΑΡΜΕΝΗΣΤΗΣ, ΑΤΤΑΒΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΚΑΡΑΒΟΛΑ-ΟΡΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑ)	ΡΟΔΟΣ: ΑΚΡΑΜΥΤΗΣ, ΑΡΜΕΝΗΣΤΗΣ, ΑΤΤΑΒΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΚΑΡΑΒΟΛΑ - ΟΡΜΟΣ ΓΛΥΦΑΔΑ)	27514,59
259	GR4210006	SCI	ΡΟΔΟΣ: ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΕΠΤΑ ΠΗΓΕΣ - ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ	ΡΟΔΟΣ: ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΕΠΤΑ ΠΗΓΕΣ - ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ	11184,40
260	GR4210007	SCI	ΝΟΤΙΑ ΝΙΣΥΡΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΝΟΤΙΑ ΝΙΣΥΡΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	4055,74
261	GR4210008	SCI	ΚΩΣ: ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΛΟΥΡΟΣ - ΛΙΜΝΗ ΨΑΛΙΔΙ - ΟΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ - ΑΛΥΚΗ - ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΚΩΣ: ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΛΟΥΡΟΣ - ΛΙΜΝΗ ΨΑΛΙΔΙ - ΟΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ - ΑΛΥΚΗ - ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	10138,24
262	GR4210009	SCI	ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ: ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΓΥΡΟ ΝΙΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΟΦΙΔΟΥΣΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΑΚΡ. ΛΑΝΤΡΑ - ΑΚΡ. ΒΡΥΣΗ)	ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ: ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΓΥΡΟ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΟΦΙΔΟΥΣΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΑΚΡ. ΛΑΝΤΡΑ - ΑΚΡ. ΒΡΥΣΗ)	7027,21
263	GR4210010	SCI	ΑΡΚΟΙ, ΛΕΙΨΟΙ, ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΔΕΣ	ΑΡΚΟΙ, ΛΕΙΨΟΙ, ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΔΕΣ	12407,03
264	GR4210011	SCI	ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ: ΒΕΛΟΠΟΥΛΑ, ΦΑΛΚΟΝΕΡΑ, ΑΝΑΝΕΣ, ΧΡΗΣΤΙΑΝΑ, ΠΑΧΕΙΑ, ΦΤΕΝΟ, ΜΑΚΡΑ, ΑΣΤΑΚΙΔΟΝΗΣΙΑ, ΣΥΡΝΑ-ΓΥΡΟ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ: ΒΕΛΟΠΟΥΛΑ, ΦΑΛΚΟΝΕΡΑ, ΑΝΑΝΕΣ, ΧΡΗΣΤΙΑΝΑ, ΠΑΧΕΙΑ, ΦΤΕΝΟ, ΜΑΚΡΑ, ΑΣΤΑΚΙΔΟΝΗΣΙΑ, ΣΥΡΝΑ - ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	4568,46

265	GR4210014	SPA	NISIDES PATMOY: PETROKARAVO, ANYDROS	ΝΗΣΙΔΕΣ ΠΑΤΜΟΥ: ΠΕΤΡΟΚΑΡΑΒΟ, ΑΝΥΔΡΟΣ	62,00
266	GR4210015	SPA	NISOS AGATHONISIOY KAI NISIDES: PITTA, KATSAGANI, NERONISI, STRONGYLI	ΝΗΣΟΣ ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΠΙΤΤΑ, ΚΑΤΣΑΓΑΝΙ, ΝΕΡΟΝΗΣΙ, ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ	1419,00
267	GR4210016	SPA	NISOS LEIPSOI (ΔΥΤΙΚΟ ΤΜΙΜΑ) & NISIDES: FRAGKOS, MAKRONISI, PILAFI, KAPARI, KALAPODIA, MEGALO ASPRONISI, MAKRY ASPRONISI, KOYLOYRA, NOTIA ASPRA, SAKAKINA, PIATO, PSOMOS, STAVRI, LIRA, ARETHOYSA, MANOLI	ΝΗΣΟΣ ΛΕΙΨΟΙ (ΔΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ) & ΝΗΣΙΔΕΣ: ΦΡΑΓΚΟΣ, ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ, ΠΙΛΑΦΙ, ΚΑΠΠΑΡΙ, ΚΑΛΑΠΟΔΙΑ, ΜΕΓΑΛΟ ΑΣΠΡΟΝΗΣΙ, ΜΑΚΡΥ ΑΣΠΡΟΝΗΣΙ, ΚΟΥΛΟΥΡΑ, ΝΟΤΙΑ ΑΣΠΡΑ, ΣΑΡΑΚΙΝΑ, ΠΙΑΤΟ, ΨΩΜΟΣ, ΣΤΑΥΡΙ, ΛΙΡΑ, ΑΡΕΘΟΥΣΑ, ΜΑΝΩΛΙ	876,00
268	GR4210017	SPA	VOREIODYTIKO TMIMA ARKION & NISIDES: AGRELOYSA, STROGGYLI, SPALATHI, SMINERO, TSOYKA, TSOYKAKI, PSATHONISI, KALOVOLOS, MAKRONISI, AVAPTISTOS, KOMAROS	ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΑΡΚΙΩΝ & ΝΗΣΙΔΕΣ: ΑΓΡΕΛΟΥΣΑ, ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ, ΣΠΑΛΑΘΙ, ΣΜΙΝΕΡΟ, ΤΣΟΥΚΑ, ΤΣΟΥΚΑΚΙ, ΨΑΘΟΝΗΣΙ, ΚΑΛΟΒΟΛΟΣ, ΜΑΚΡΟΝΗΣΙ, ΑΒΑΠΤΙΣΤΟΣ, ΚΟΜΑΡΟΣ	502,00
269	GR4210018	SPA	NISIDES LEROU: PIGANOUSA, MEGALO GLARONISI, MIKRO GLARONISI, LERIKO	ΝΗΣΙΔΕΣ ΛΕΡΟΥ: ΠΙΓΑΝΟΥΣΑ, ΜΕΓΑΛΟ ΓΛΑΡΟΝΗΣΙ, ΜΙΚΡΟ ΓΛΑΡΟΝΗΣΙ, ΛΕΡΙΚΟ	62,00
270	GR4210019	SPA	NISIDES KALYMNOU: EPANO, NERA, SARI, TELENDOS	ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΛΥΜΝΟΥ: ΕΠΑΝΩ, ΝΕΡΑ, ΣΑΡΙ, ΤΕΛΕΝΔΟΣ	528,00
271	GR4210020	SPA	NISOI KINAROS KAI LEVITHA KAI NISIDES LIADA, PLAKA, GLAROS, MAVRIA	ΝΗΣΟΙ ΚΙΝΑΡΟΣ ΚΑΙ ΛΕΒΙΘΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΛΙΑΔΑ, ΠΛΑΚΑ, ΓΛΑΡΟΣ, ΜΑΒΡΙΑ	1457,00
272	GR4210021	SPA	ANATOLIKO TMIMA ASTYPALAIAS KAI NISIDES KOUNOYPOI, FTENO, CHONDROPOULO, KOUTSOMYTIS, MONI, AGIA KYRIAKI, TIGANI, CHONDRI, LIGNO, FOKIONISIA, KATSAGRELI, PONTIKOUSSA, OFIDOUSSA, KTENIA	ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΟΥΝΟΥΠΟΙ, ΦΤΕΝΟ, ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟ, ΚΟΥΤΣΟΜΥΤΗΣ, ΜΟΝΗ, ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ, ΤΙΓΑΝΙ, ΧΟΝΔΡΗ, ΛΙΓΝΟ, ΦΩΚΙΟΝΗΣΙΑ, ΚΑΤΣΑΓΡΕΛΙ, ΠΟΝΤΙΚΟΥΣΣΑ, ΟΦΙΔΟΥΣΣΑ, ΚΤΕΝΙΑ	1459,00
273	GR4210022	SPA	NISOS SYRNA KAI NISIDES MEGALOS ADELFOΣ, MIKROS ADELFOΣ, KATSIKAS, MESONISI, PLAKIDA, STEFANIA, NAVAGIO	ΝΗΣΟΣ ΣΥΡΝΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ, ΜΙΚΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ, ΚΑΤΣΙΚΑΣ, ΜΕΣΟΝΗΣΙ, ΠΛΑΚΙΔΑ, ΣΤΕΦΑΝΙΑ, ΝΑΥΑΓΙΟ	944,00
274	GR4210023	SPA	NISIDES KARPATHIOY PELAGOUS: MEGALO SOFRANO, SOCHAS, MIKRO SOPHRANO, AVGO, DIVOUNIA, CHAMILI, ASTAKIDONISIA	ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ: ΜΕΓΑΛΟ ΣΟΦΡΑΝΟ, ΣΟΧΑΣ, ΜΙΚΡΟ ΣΟΦΡΑΝΟ, ΑΥΓΟ, ΔΙΒΟΥΝΙΑ, ΧΑΜΗΛΗ, ΑΣΤΑΚΙΔΟΝΗΣΙΑ	356,00

275	GR4210024	SPA	NISOS TILOS KAI NISIDES: ANTITILLOS, PELEKOUSA, GAIDOURONISI, GIAKOUMI, AGIOS ANDREAS, PRASOUDA, NISI	ΝΗΣΟΣ ΤΗΛΟΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΑΝΤΙΤΗΛΟΣ, ΠΕΛΕΚΟΥΣΑ, ΓΑΙΔΟΥΡΟΝΗΣΙ, ΓΙΑΚΟΥΜΙ, ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, ΠΡΑΣΟΥΔΑ, ΝΗΣΙ	6438,00
276	GR4210025	SPA	ANATOLIKO TMIMA NISOU SYMIS KAI NISIDES KOULOUNDROS, SESKLI, TROUPETO, MARMARAS, KARAVALONISI, MEGALONISI, GIALESINO, OXEIA, CHONDROS, PLATI, NIMOS	ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΟΥΛΟΥΝΔΡΟΣ, ΣΕΣΚΛΙ, ΤΡΟΥΜΠΕΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΑΣ, ΚΑΡΑΒΑΛΟΝΗΣΙ, ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΙ, ΓΙΑΛΕΣΙΝΟ, ΟΞΕΙΑ, ΧΟΝΔΡΟΣ, ΠΛΑΤΥ, ΝΙΜΟΣ	2213,00
277	GR4210026	SPA	NISOS CHALKI KAI NISIDES: KOLOFONA, PANO PRASOUDA, TRAGOUSA, STRONGYLI, AGIOS THEODOROS, MAELONISI, ALIMIA, KREVATI, NISAKI	ΝΗΣΟΣ ΧΑΛΚΗ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΚΟΛΟΦΩΝΑ, ΠΑΝΩ ΠΡΑΣΟΥΔΑ, ΤΡΑΓΟΥΣΑ, ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ, ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΜΑΕΛΟΝΗΣΙ, ΑΛΙΜΙΑ, ΚΡΕΒΑΤΙ, ΝΗΣΑΚΙ	3623,00
278	GR4210027	SPA	KOS: LIMNI PSALIDI - ALYKI	ΚΩΣ: ΛΙΜΝΗ ΨΑΛΙΔΙ - ΑΛΥΚΗ	435,00
279	GR4210028	SPA	NISOS KASOS KAI SYMPLEGMATA KASONISION	ΝΗΣΟΣ ΚΑΣΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΚΑΣΟΝΗΣΙΩΝ	5979,00
			ΚΥΚΛΑΔΕΣ		
280	GR4220001	SCI	ANDROS: ORMOS VITALI KAI KENTRIKOS OREINOS OMKOS	ΑΝΔΡΟΣ: ΟΡΜΟΣ ΒΙΤΑΛΙ & ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΟΡΕΙΝΟΣ ΟΓΚΟΣ	7288,50
281	GR4220002	SCI	ANAFI: CHERSONISOS KALAMOS - ROUKOUNAS	ΑΝΑΦΗ: ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΚΑΛΑΜΟΣ - ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ	1143,05
282	GR4220003	SCI	SANTORINI: NEA KAI PALIA KAMENI - PROFITIS ILIAS	ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ: ΝΕΑ & ΠΑΛΙΑ ΚΑΜΜΕΝΗ - ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ	1230,13
283	GR4220004	SCI/SPA	FOLEGANDROS ANATOLIKI MECHRI DYTIKI SIKINO KAI THALASSIA ZONI	ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΧΡΙ ΔΥΤΙΚΗ ΣΙΚΙΝΟ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	7011,26
284	GR4220005	SCI	PARAKTIA ZONI DYTIKIS MILOY	ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΥΛΟΥ	5328,25
285	GR4220006	SCI	NISOS POLYAIGOS-KIMOLOS	ΝΗΣΟΣ ΠΟΛΥΑΙΓΟΣ-ΚΙΜΩΛΟΣ	13855,78
286	GR4220007	SCI	NISOS ANTIMILOS-THALASSIA PARAKTIA ZONI	ΝΗΣΟΣ ΑΝΤΙΜΗΛΟΣ - ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	1260,76
287	GR4220008	SCI	SIFNOS: PROFITIS ILIAS MECHRI DYTIKES AKTES KAI THALASSIA PERIOCHI	ΣΙΦΝΟΣ: ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΔΥΤΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	2067,35
288	GR4220009	SCI	NOTIA SERIFOS	ΝΟΤΙΑ ΣΕΡΙΦΟΣ	4530,83

289	GR4220010	SCI	VOREIODYTIKI KYTHNOS: OROS ATHERAS- AKROTIRIO KEFALOS KAI PARAKTIA ZONI	ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΚΥΘΝΟΣ: ΟΡΟΣ ΑΘΕΡΑΣ & ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	2855,19
290	GR4220011	SCI	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΕΑ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΕΑ	7194,03
291	GR4220012	SCI	VOREIA AMORGOS KAI KYNAROS, LEVITHA, MAVRIA, GLAROS KAI THALASSIA ZONI	ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΟΡΓΟΣ ΚΑΙ ΚΥΝΑΡΟΣ, ΛΕΒΙΘΑ, ΜΑΥΡΙΑ, ΓΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	6068,62
292	GR4220013	SCI	MIKRES KYKLADES: IRAKLEIA, SCHINOUSSA, KOUFONISIA, KEROS, ANTIKERI KAI THALASSIA ZONI	ΜΙΚΡΕΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ: ΑΠΟ ΚΕΡΟ ΜΕΧΡΙ ΗΡΑΚΛΕΙΑ, ΣΧΙΝΟΥΣΑ, ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΑ, ΚΕΡΟΣ, ΑΝΤΙΚΕΡΙ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	12595,25
293	GR4220014	SCI	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ NAXOS: ZEFS KAI VIGLA EOS MAVROVOUNI KAI THALASSIA ZONI (ORMOS KARADES-ORMOS MOUTSOUNAS)	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΝΑΞΟΣ: ΖΕΥΣ & ΒΙΓΛΑ ΕΩΣ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ (ΟΡΜΟΣ ΚΑΡΑΔΕΣ - ΟΡΜΟΣ ΜΟΥΤΣΟΥΝΑΣ)	8668,41
294	GR4220016	SCI	NISOS PAROS: PETALOUDES	ΝΗΣΟΣ ΠΑΡΟΣ: ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ	97,69
295	GR4220017	SCI	NISOI DESPOTIKO KAI STRONGYLO KAI THALASSIA ZONI	ΝΗΣΟΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	1858,35
296	GR4220018	SCI	SYROS: OROS SYRINGAS OS PARALIA	ΣΥΡΟΣ: ΟΡΟΣ ΣΥΡΙΓΓΑΣ ΕΩΣ ΠΑΡΑΛΙΑ	783,03
297	GR4220019	SCI	TINOS: MYRSINI - AKROTIRIO LIVADA	ΤΗΝΟΣ: ΜΥΡΣΙΝΗ - ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΛΙΒΑΔΑ	2004,72
298	GR4220020	SCI	NISOS MILOS: PROFITIS ILIAS - EYRYTERI PERIOCHI	ΝΗΣΟΣ ΜΗΛΟΣ: ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	5271,30
299	GR4220021	SPA	NISOS IRAKLIA, NISOI MAKARES, MIKROS KAI MEGALOS AVELAS, NISIDA VENETIKO IRAKLIAS	ΝΗΣΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑ, ΝΗΣΟΙ ΜΑΚΑΡΕΣ, ΜΙΚΡΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΒΕΛΑΣ, ΝΗΣΙΔΑ ΒΕΝΕΤΙΚΟ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	1983,00
300	GR4220022	SPA	NISOI CHRISTIANA	ΝΗΣΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ	146,00
301	GR4220023	SPA	NISIDES ANAFIS: FTENA, PACHIA, MAKRA	ΝΗΣΙΔΕΣ ΑΝΑΦΗΣ: ΦΤΕΝΑ, ΠΑΧΙΑ, ΜΑΚΡΑ	209,00
302	GR4220024	SPA	NISOS AMORGOS (VOREIOANATOLIKO TMIMA) KAI NISIDES: PSALIDA, GRAMVOUSSA, NIKOYRIA, MIKRO KAI MEGALO VIOKASTRO, KRAMVONISI, PETALIDI	ΝΗΣΟΣ ΑΜΟΡΓΟΣ (ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ) ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΨΑΛΙΔΑ, ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ, ΝΙΚΟΥΡΙΑ, ΜΙΚΡΟ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟ ΒΙΟΚΑΣΤΡΟ, ΚΡΑΜΒΟΝΗΣΙ, ΠΕΤΑΛΙΔΙ	3038,00
303	GR4220025	SPA	NISIDES PAROU KAI NOTIA ANTIPAROS	ΝΗΣΙΔΕΣ ΠΑΡΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΑΝΤΙΠΑΡΟΣ	2414,00
304	GR4220026	SPA	NAXOS: ORI ANATHEMATISTRA, KORONOS, MAVROVOUNI, ZEFS, VIGLATOURI	ΝΑΞΟΣ: ΟΡΗ ΑΝΑΘΕΜΑΤΗΣΤΡΑ, ΚΟΡΩΝΟΣ, ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ, ΖΕΥΣ, ΒΙΓΛΑΤΟΥΡΙ	11938,00

305	GR4220027	SPA	NISIDES MYKONOU (RINEIA, CHTAPODIA, TRAGONISI)	ΝΗΣΙΔΕΣ ΜΥΚΟΝΟΥ (ΡΗΝΕΙΑ, ΧΤΑΠΟΔΙΑ, ΤΡΑΓΟΝΗΣΙ)	1598,00
			43 ΚΡΗΤΗ		
			ΗΡΑΚΛΕΙΟ		
306	GR4310002	SCI	GIOUCHTAS - FARAGGI AGIAS EIRINIS	ΓΙΟΥΧΤΑΣ: ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	716,05
307	GR4310003	SCI/SPA	NISOS DIA	ΝΗΣΟΣ ΔΙΑ	1337,16
308	GR4310004	SCI	DYTIKA ASTEROUSIA (APO AGIOFARAGGO OS KOKKINO PYRGO)	ΔΥΤΙΚΑ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ (ΑΠΟ ΑΓΙΟΦΑΡΑΓΓΟ ΕΩΣ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΥΡΓΟ)	2922,24
309	GR4310005	SCI	ASTEROUSIA (KOFINAS)	ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ (ΚΟΦΙΝΑΣ)	16174,27
310	GR4310006	SCI	DIKTI: OMALOS VIANNOU (SYMI - OMALOS)	ΔΙΚΤΗ: ΟΜΑΛΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ (ΣΥΜΗ - ΟΜΑΛΟΣ)	3939,70
311	GR4310007	SPA	DYTIKA ASTEROUSIA	ΔΥΤΙΚΑ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ	3403,00
312	GR4310008	SPA	ANATOLIKA ASTEROUSIA	ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ	25074,00
313	GR4310009	SPA	KROUSONAS - VROMONERO IDIS	ΚΡΟΥΣΩΝΑΣ - ΒΡΩΜΟΝΕΡΟ ΙΔΗΣ	7876,00
314	GR4310010	SPA	OROS GIOUCHTAS	ΟΡΟΣ ΓΙΟΥΧΤΑΣ	420,00
315	GR4310011	SPA	KORYFI KOYPA (DYTIKI KRITI)	ΚΟΡΥΦΗ ΚΟΥΠΑ (ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ)	1992,00
316	GR4310012	SPA	EKVOLI GEROPOTAMOU MESSARAS	ΕΚΒΟΛΗ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΜΕΣΣΑΡΑΣ	687,00
			ΛΑΣΙΘΙ		
317	GR4320002	SCI	DIKTI: OROPEDIO LASITHIOU, KATHARO, SELENA, KRASI, SELEKANOS, CHALASMENI KORYFI	ΔΙΚΤΗ: ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ, ΚΑΘΑΡΟ, ΣΕΛΕΝΑ, ΚΡΑΣΙ, ΣΕΛΕΚΑΝΟΣ, ΧΑΛΑΣΜΕΝΗ ΚΟΡΥΦΗ	34007,17
318	GR4320003	SCI	NISOS CHRYSI	ΝΗΣΟΣ ΧΡΥΣΗ	630,65
319	GR4320004	SCI	MONI KAPSA (FARANGI KAPSA KAI GYRO PERIOCHI)	ΜΟΝΗ ΚΑΨΑ (ΦΑΡΑΓΓΙ ΚΑΨΑ & ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ)	986,23
320	GR4320005	SCI	OROS THRYPTIS KAI GYRO PERIOCHI	ΟΡΟΣ ΘΡΥΠΤΗΣ & ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ	8587,66
321	GR4320006	SCI	VOREIOANATOLIKO AKRO KRITIS: DIONYSADES, ELASA KAI CHERSONISOS SIDERO (AKRA MAVROVOUNI - VAI - AKRA PLAKOS) KAI THALASSIA ZONI	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ: ΔΙΟΝΥΣΑΔΕΣ, ΕΛΑΣΑ ΚΑΙ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΣΙΔΕΡΟ (ΑΚΡΑ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ - ΒΑΪ - ΑΚΡΑ ΠΛΑΚΟΣ) ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	13066,57
322	GR4320008	SCI	NISOS KOUFONISI KAI PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΝΗΣΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	804,68
323	GR4320009	SPA	VOREIOANATOLIKO AKRO KRITIS	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ	3746,00

324	GR4320010	SPA	LAZAROS KORYFI - MADARA DIKTIS	ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΡΥΦΗ - ΜΑΔΑΡΑ ΔΙΚΤΗΣ	13266,00
325	GR4320011	SPA	DIONYSADES NISOI	ΔΙΟΝΥΣΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ	506,00
326	GR4320013	SPA	FARAGGI SELINARI- VRACHASI	ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΛΗΝΑΡΙ- ΒΡΑΧΑΣΙ	2313,00
327	GR4320014	SPA	NOTIODYTIKI THRYPTI (KOUFOTO)	ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΘΡΥΠΤΗ (ΚΟΥΦΩΤΟ)	1613,00
328	GR4320015	SPA	NISIDES KAVALLOI	ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΒΑΛΛΟΙ	4,63
329	GR4320016	SPA	ORI ZAKROU	ΟΡΗ ΖΑΚΡΟΥ	3883,00
			ΡΕΘΥΜΝΟ		
330	GR4330002	SCI	OROS KEDROS	ΟΡΟΣ ΚΕΔΡΟΣ	4700,24
331	GR4330003	SCI	KOURTALIOTIKO FARANGI - MONI PREVELI - EVRYTERI PERIOCHI	ΚΟΥΡΤΑΛΙΩΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ - ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	3642,09
332	GR4330004	SCI	PRASIANO FARAGGI - PATSOS - SFAKORYAKO REMA - PARALIA RETHYMNOU KAI EKVOLI GEROΠOTAMOU, AKP. LIANOS KAVOS-PERIVOLIA	ΠΡΑΣΙΑΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ - ΠΑΤΣΟΣ - ΣΦΑΚΟΡΥΑΚΟ ΡΕΜΑ - ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΗ ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ, ΑΚΡ. ΛΙΑΝΟΣ ΚΑΒΟΣ - ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ	13121,48
333	GR4330005	SCI	IDI OROS (VORIZIA, GERANOI, KALI MADARA)	ΟΡΟΣ ΙΔΗ (ΒΟΡΙΖΙΑ, ΓΕΡΑΝΟΙ, ΚΑΛΗ ΜΑΔΑΡΑ)	39913,08
334	GR4330006	SPA	ZOROS - AGATHI - KEDROS	ΖΟΡΟΣ - ΑΓΑΘΗ - ΚΕΔΡΟΣ	8270,00
335	GR4330007	SPA	KOURTALIOTIKO FARAGGI, FARAGGI PREVELI	ΚΟΥΡΤΑΛΙΩΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΠΡΕΒΕΛΗ	7598,00
336	GR4330008	SPA	PRASIANO FARAGGI	ΠΡΑΣΙΑΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ	1102,00
337	GR4330009	SPA	OROS PSILORITIS (NOTIODYTICO TMIMA)	ΟΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ (ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ)	10538,00
			ΧΑΝΙΑ		
338	GR4340001	SCI	IMERI KAI AGRIA GRAMVOUSA - TIGANI KAI FALASARNA - PONTIKONISI, ORMOS LIVADIA-VIGLIA	ΗΜΕΡΗ & ΑΓΡΙΑ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ - ΤΙΓΑΝΙ & ΦΑΛΑΣΑΡΝΑ - ΠΟΝΤΙΚΟΝΗΣΙ, ΟΡΜΟΣ ΛΙΒΑΔΙ - ΒΙΓΛΙΑ	5781,30
339	GR4340002	SCI	NISOS ELAFONISOS KAI PARAKTIA THALASSIA ZONI	ΝΗΣΟΣ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ	271,79
340	GR4340003	SCI	CHERSONISOS RODOPOU - PARALIA MALEME	ΧΕΡΣΟΝΗΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥ - ΠΑΡΑΛΙΑ ΜΑΛΕΜΕ	8753,27
341	GR4340004	SCI	ELOS - TOPOLIA - SASALOS - AGIOS DIKAIOS	ΕΛΟΣ - ΤΟΠΟΛΙΑ - ΣΑΣΑΛΟΣ - ΑΓΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ	7351,92
342	GR4340005	SCI	ORMOS SOUGIAS - BARDIA - FARAGGI LISSOU - ANYDROUS KAI PARAKTIA ZONI	ΟΡΜΟΣ ΣΟΥΓΙΑΣ - ΒΑΡΔΙΑ - ΦΑΡΑΓΓΙ ΛΙΣΣΟΥ ΜΕΧΡΙ ΑΝΥΔΡΟΥΣ ΚΑΙ	3039,84

				ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	
343	GR4340006	SCI	LIMNI AGIAS - PLATANIAS - REMA KAI EKVOLI KERITI - KOILADA FASAS	ΛΙΜΝΗ ΑΓΙΑΣ - ΠΛΑΤΑΝΙΑΣ - ΡΕΜΑ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΗ ΚΕΡΙΤΗ - ΚΟΙΛΑΔΑ ΦΑΣΑΣ	1211,58
344	GR4340007	SCI	FARAGGI THERISSOU	ΦΑΡΑΓΓΙ ΘΕΡΙΣΣΟΥ	497,73
345	GR4340008	SCI	LEFKA ORI KAI PARAKTIA ZONIA	ΛΕΥΚΑ ΟΡΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	53363,68
346	GR4340010	SCI	DRAPANO (VOREIOANATOLIKES AKTES) - PARALIA GEORGIOPOLIS - LIMNI KOURNA	ΔΡΑΠΑΝΟ (ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ) - ΠΑΡΑΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΙΣ - ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ	4430,51
347	GR4340011	SCI	FRE - TZITZIFES - NIPOS	ΦΡΕ - ΤΖΙΤΖΙΦΕΣ - ΝΙΠΟΣ	1217,60
348	GR4340012	SCI	ASFENDOU - KALLIKKRATIS KAI PARAKTIA ZONI	ΑΣΦΕΝΔΟΥ - ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ	14022,51
349	GR4340013	SCI	NISOI GAVDOS KAI GAVDOPOULA	ΝΗΣΟΙ ΓΑΒΔΟΣ ΚΑΙ ΓΑΒΔΟΠΟΥΛΑ	6290,59
350	GR4340014	SPA	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ SAMARIAS - FARAGGI TRYPITIS - PSILAFI - KOUSSTOGERAKO	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΣΑΜΑΡΙΑΣ - ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΡΥΠΙΤΗΣ - ΨΙΛΑΦΙ - ΚΟΥΣΤΟΓΕΡΑΚΟ	13949,00
351	GR4340015	SCI	PARALIA APO CHRYSSOKALITISSA MECHRI AKROTIRIO KRIOS	ΠΑΡΑΛΙΑ ΑΠΟ ΧΡΥΣΟΣΚΑΛΙΤΙΣΣΑ ΜΕΧΡΙ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΚΡΙΟΣ	2202,49
352	GR4340016	SPA	METERIZIA AGIOS DIKAIOS - TSOUNARA - VITSILIA LEFKON OREON	ΜΕΤΕΡΙΖΙΑ ΑΓΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ - ΤΣΟΥΝΑΡΑ - ΒΙΤΣΙΛΙΑ ΛΕΥΚΩΝ ΟΡΕΩΝ	6874,00
353	GR4340017	SPA	XERSONISOS GRAMVOUSAS KAI NISIDES IMERI KAI AGRIA GRAMVOUSA, PONTIKONISI	ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΗΜΕΡΗ ΚΑΙ ΑΓΡΙΑ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ, ΠΟΝΤΙΚΟΝΗΣΙ	2806,00
354	GR4340018	SPA	NISIDA AGIOI THEODOROI	ΝΗΣΙΔΑ ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ	81,00
355	GR4340019	SPA	FARAGGI KALLIKRATIS- ARGOYLIANO FARAGGI- OROPEDIO MANIKA	ΦΑΡΑΓΓΙ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ- ΑΡΓΟΥΛΙΑΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ- ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΜΑΝΙΚΑ	4209,00
356	GR4340020	SPA	LIMNI AGHIAS (CHANIA)	ΛΙΜΝΗ ΑΓΙΑΣ (ΧΑΝΙΑ)	67,00
357	GR4340021	SPA	CHERSONISOS RODOPOU	ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥ	2920,00
358	GR4340022	SPA	LIMNI KOURNA KAI EKVOLI ALMYROU	ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΗ ΑΛΜΥΡΟΥ	200,00
359	GR4340023	SPA	ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΓΑΥΔΟΣ ΚΑΙ ΓΑΥΔΟΠΟΥΛΑ	ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΓΑΥΔΟΣ ΚΑΙ ΓΑΥΔΟΠΟΥΛΑ	1564,00

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
(http://www.minenv.gr/1/12/121/12103/g1210300_03.html)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

**Διεύθυνση Δασών Λασιθίου – Απόφαση για την προστασία και τη σύνταξη
κανονισμού λειτουργίας της Νήσου Χρυσής Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ
ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Αγ. Νικόλαος, 11-10-2012

Αριθμ. Πρωτ.:

Ταχ. Δ/ση : Ρ. Καπετανάκη 8
Τ.Κ. : 72100
Πληροφορίες : τμήμα Β'
Τηλέφωνο : 2841021930-82490
FAX : 2841082489
E-mail : forestlas@yahoo.gr

ΠΡΟΣ : Όπως Π.Δ.

ΚΟΙΝ: Όπως Π.Κ.

ΘΕΜΑ: Απόφαση για την προστασία και τη σύνταξη Κανονισμού λειτουργίας της νήσου "Χρυσής" Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Το Ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289/Α'/29.12.1979) «περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303/Α'/24.12.2003) «περί προστασίας των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις» και ιδιαίτερα τα άρθρα 2,5 παρ.1,16,19 παρ.5 και 48 παρ.4 αυτού.
2. Το Ν.1650/1986 (ΦΕΚ 160/Α'/16.10.1986) «για την προστασία του περιβάλλοντος» και ιδιαίτερα τα άρθρα 18 και 20 αυτού όπως έχει τροποποιηθεί.
3. Τις ρυθμίσεις του Ν. 3937/31.03.2011 με θέμα την «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις».
4. Την παράγραφο 7 του άρθρου 2 του νόμου 2040/1992 (ΦΕΚ 70/Α'/23.4.1992) «Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Γεωργίας και νομικών προσώπων εποπτείας του και άλλες διατάξεις».
5. Το Ν. 2503/1997 (ΦΕΚ 107/Α'/30.5.1997) «Περί Διοίκησης, Οργάνωσης, Στελέχωσης της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις» και ιδιαίτερα τα άρθρα 1 και 6 αυτού.
6. Το Ν. 2647/1998 (ΦΕΚ 237/Α'/22.10.1998) και ιδιαίτερα το άρθρο 1 αυτού.
7. Τις διατάξεις των άρθρων 79, 80 και 286 του Ν.Δ. 86/1969 «περί Δασικού Κώδικα», όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 5, 6 και 15 του Ν.Δ. 996/1971 «περί αντικατάστασης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του Ν.Δ. 86/1969 κ.λ.π.».
8. Το Π.Δ. 67/1981 «Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και αγρίας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερευνής επ' αυτών».
9. Το Ν. 177/1975 «περί αντικατάστασης και συμπλήρωσης διατάξεων τινών του Ν.Δ. 86/1969»
10. Το Ν. 2637/1998 «περί σύστασης οργανισμού πιστοποίησης λογαριασμών κ.λ.π. και άλλες διατάξεις».
11. Την ΥΑ Φ3124456/1834/Π.Ε./5-5-1976 (ΦΕΚ 699/Β'/23-9-1976), με την οποία η νήσος Χρυσή έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος.
12. Το Ν. 3028/2002 «περί προστασίας των αρχαιοτήτων και εν γένει τη πολιτιστικής κληρονομιάς» και συγκεκριμένα τα άρθρα 10,13,15 και 56.
13. Το Ν. 2971/2001 «περί αιγιαλού-παράλιας και άλλες διατάξεις» και συγκεκριμένα τα άρθρα 13 και 14.

14. Την 1038460/2439/B0010/15-04-2009 ΚΥΑ (ΦΕΚ 792/Β/29-4-2009) «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, τον δικαιώματος απλής χρήσης αγιαλιού, παραλίας, όχθης και παράχθιας ζώνης μεγάλων λιμένων και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α΄ Βαθμού».
15. Το Ν. 4014/2012 (ΦΕΚ 209/Α/21-9-2011) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος».
16. Την ΥΑ 1958/2012 (ΦΕΚ 21/Β/13-01-2012) «Κατάταξη δημοσίων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 του Ν. 4014/2012 (ΦΕΚ 209/Α/21-9-2011)»
17. Το Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α/13-02-2012) «Ποινική προστασία του Περιβάλλοντος-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής».
18. Το Π.Δ. 148/2009 (ΦΕΚ 190/Α/29-09-2009) «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004, όπως ισχύει »
19. Την ΥΑ 9597/12-9-1970 (ΦΕΚ 666/Β΄/23-9-1970), με την οποία η νήσος Χρυσή έχει κηρυχθεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
20. Την ΥΑ 166135/13-9-1983 (ΦΕΚ 562/Δ΄/1983), με την οποία η νήσος Χρυσή αποτελεί καταφύγιο άγριας ζωής.
21. Την υπ΄ αριθμ. 2576/08-10-2001 απόφαση του Γ.Γ.Π.Κ. (ΦΕΚ 896/Δ΄/22-10-2001), με την οποία η νήσος Χρυσή έχει χαρακτηριστεί αναδασωτέα.
22. Τη με αριθ. 176958/5671/27.7.1985 διαταγή του Υπ. Γεωργίας «Κανονισμοί λειτουργίας χώρων αναψυχής, αισθητικών δασών και διατηρητέων μνημείων της φύσης».
23. Την 33318/3028/28-12-98 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιατημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», σύμφωνα με την οποία η Νήσος Χρυσή έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο «Natura 2000», με κωδικό GR 43200003 και τίτλο «Νήσος Χρυσή».
24. Την 8353/276/Ε103 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012) ΚΥΑ «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ΄ αριθμ.37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιατημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ ...» (Β΄ 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για την διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004, όπως ισχύει».
25. Τη με αριθ. 66102/970/23.2.1995 απόφαση του Υπουργού Γεωργίας «Ρύθμιση θεμάτων που αφορούν την δημιουργία χώρων διημέρευσης και υπαίθριας αναψυχής στα δάση και τις δασικές εκτάσεις της χώρας» και ιδιαίτερα τα άρθρα 3, 4 και 5.
26. Την 50910/2727/03 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1909/Β΄/22.12.2003) άρθρα 7 & 8 «Μέτρα και όροι για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων κ.λ.π.», όπως ισχύει.
27. Την 114218/1997 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1016/Β΄/17.11.1997) περί της «κατάρτισης πλαισίου προδιαγραφών και γενικών προγραμμάτων διαχείρισης στερεών αποβλήτων».
28. Την Υγειονομική Διάταξη ΑΒ8577/83 όπως αυτή αντικαταστάθηκε-τροποποιήθηκε με την 8405/92 όμοια, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 ΑΝ 2520/40 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 21 παρ.3 Ν.3904,
29. Την με αριθ. 3131/1-7-1997 (ΦΕΚ 1136/Β/22-12-1997) απόφαση του Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας «Έγκριση του Γενικού Κανονισμού Λιμένος με αριθ. 17 "Για τις Λεμβουχικές εργασίες"».
30. Το Ν. 2971/2001 (ΦΕΚ 285/Α/19-12-2001) «Αγριαλός και άλλες διατάξεις».
31. Το Π.Δ. 136/2010 (ΦΕΚ Α΄ 229) «Οργανισμός της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης».
32. Το Π.Δ. 149/2010 (ΦΕΚ Α 242) «Οργανισμός της Περιφέρειας Κρήτης».
33. Το Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ Α΄ 87) «Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης . Πρόγραμμα Καλλικράτης» και ιδιαίτερα το άρθρο 280 αυτού.

34. Την ανάγκη προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης της νήσου "Χρυσής" Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

ΣΧΕΔΙΟ
ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Για την προστασία και λειτουργία της νήσου Χρυσής ή Γαϊδουρονήσι, περιφέρειας Δήμου Ιεράπετρας Κρήτης τα εξής:

1. Η αποβίβαση και επιβίβαση στο νησί επιτρέπεται μόνο από τη θέση «Βουγιού μάτι» (σημ. η οποία πρόκειται να σημειωθεί).
2. Ως χώρο παραμονής και ανάπαυσης, ορίζεται το τμήμα που θα παραχωρηθεί από τη Δ/νση Δασών Λασιθίου ή την Κτηματική Υπηρεσία στο Δήμο Ιεράπετρας,
3. Η αποβίβαση στο νησί θα επιτρέπεται από την 1^η Μαΐου έως και την 31^η Οκτωβρίου. Εξαιρείται το προσωπικό φύλαξης και άτομα ή ομάδες που πραγματοποιούν επιστημονική έρευνα κατόπιν ειδικής αδειοδότησης.
4. Η παραμονή στο νησί επιτρέπεται από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου.
5. Δεν επιτρέπεται η κατασκήνωση με οποιαδήποτε μορφή και η διανυκτέρευση σε όλη την έκταση της προστατευόμενης νήσου Χρυσής. Εξαιρείται το προσωπικό φύλαξης και άτομα ή ομάδες που πραγματοποιούν επιστημονική έρευνα κατόπιν ειδικής αδειοδότησης.
6. Η προσπέλαση στους χώρους μπορεί να απαγορευτεί από τη Διεύθυνση Δασών Λασιθίου και για λόγους που έχουν να κάνουν με την προστασία των επισκεπτών, του οικοσυστήματος, της χλωρίδας και της πανίδας.
7. Η προσπέλαση των χώρων δασικής αναψυχής στο προστατευόμενο τμήμα (σημ. το οποίο πρόκειται να οριοθετηθεί και να σημειωθεί) των αμμοθινών με είδη *Juniperus* spp. επιτρέπεται μόνο δια μέσου των διαμορφωμένων μονοπατιών (σημ. τα οποία πρόκειται να σημειωθούν με σαφήνεια επί του εδάφους), ενώ η προσπέλαση στο νησί θα γίνεται μόνο μέσω των υφιστάμενων παλαιότερα διανοιγμένων μονοπατιών (έως τριών).
8. Απαγορεύεται η παραμονή των επισκεπτών στην περιοχή των αμμοθινών με είδη *Juniperus* spp και η με οποιονδήποτε τρόπο φθορά των οικοτόπων αυτών.
9. Δεν επιτρέπεται η αυθαίρετη τοποθέτηση πλωτής ξύλινης προβλήτας για την αποβίβαση των επισκεπτών από θαλάσσης, καθώς και οιονδήποτε λιμενικό έργο πλην της προβλήτας λιμενισμού των σκαφών των επισκεπτών στη θέση «Βουγιού το μάτι», μετά από έγκριση της Κτηματικής Υπηρεσίας του Δημοσίου σε εφαρμογή εγκεκριμένης μελέτης.
10. Δεν επιτρέπεται η διοργάνωση εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων οι οποίες δεν συνάδουν με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την οικολογία του τοπίου και το σεβασμό των αρχαιολογικών χώρων (π.χ. χρήση μεγαφωνικών εγκαταστάσεων, επεμβάσεις οιαδήποτε μορφής κ.λ.π.).
11. Ο μέγιστος αριθμός των επισκεπτών του χώρου αναψυχής, σε οποιαδήποτε ώρα της ημέρας, δεν θα υπερβαίνει τους *Ήα μαθοριβεί*
12. Απαγορεύεται η μεταφορά κοπτικών εργαλείων, η κοπή δέντρων και θάμνων, η εκρίζωση και η συλλογή φυτών (άγρια χλωρίδα) και σπόρων και γενικά η καταστροφή κάθε είδους φυσικής βλάστησης.
13. Απαγορεύεται η εισαγωγή και εγκατάσταση ξενικών με την περιοχή ειδών χλωρίδας και πανίδας.
14. Απαγορεύεται η εκσκαφή, συλλογή και μεταφορά φυτοχώματος και ξύλων.
15. Απαγορεύεται το άναμμα φωτιάς γενικά και το κάπνισμά σε χώρους άλλους από τις θέσεις ανάπαυσης καθώς και η ρίψη αναμμένων τσιγάρων και σπύρων σε οποιονδήποτε σημείο του χώρου.
16. Απαγορεύεται η επίδειξη ή τοποθέτηση οιονδήποτε πινακίδων και σημάτων από τρίτους, πλην των αρμοδίων υπηρεσιών.
17. Απαγορεύεται η θήρα, η εκγύμναση σκύλων και η σύλληψη κάθε ζώου με οποιονδήποτε μέσο κατά τη διάρκεια του έτους.

18. Απαγορεύεται η εγκατάσταση κτηνοτροφικών και πτηνοτροφικών μονάδων καθώς και η βοσκή κάθε ζώου.
19. Απαγορεύεται η προσέγγιση σε θέσεις διαβίωσης και αναπαραγωγής πουλιών, η αφαίρεση ή καταστροφή φωλεών, αυγών ή νεοσσών των πουλιών και γενικά η ενόχληση και καταστροφή όλων των ειδών της άγριας πανίδας.
20. Απαγορεύεται η συλλογή κοχυλιών, οστράκων και λοιπών νεκρών ειδών της θαλάσσιας πανίδας, καθώς και η συλλογή αρχαιολογικών ευρημάτων και απολιθωμάτων.
21. Απαγορεύεται η απόρριψη υγρών αποβλήτων, καθώς επίσης και στερεών (σκουπιδιών) σε χώρους άλλους εκτός από τα δοχεία απορριμμάτων. Σε κάθε περίπτωση, η διαχείριση και η αποκομιδή των απορριμμάτων θα γίνεται με ευθύνη του Δήμου Ιεράπετρας και των εντεταλμένων του Υπηρεσιών.
22. Απαγορεύεται η ρύπανση των υδατικών πόρων και του ευρύτερου χώρου γενικά.
23. Απαγορεύεται η μεταφορά υλικών για οικοδομικές εργασίες.
24. Απαγορεύεται η μεταφορά παντός ζώου (σκύλων, γάτων κ.λ.π.).
25. Απαγορεύονται οι εκχερσώσεις.
26. Κατ' εξαίρεση επιτρέπονται συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως η συλλογή φυτών, η σύλληψη ειδών άγριας πανίδας, κ.λπ., για ερευνητικούς σκοπούς μετά από ειδική αδειοδότηση της Δασικής Υπηρεσίας. Επίσης επιτρέπεται η σύλληψη ειδών της άγριας πανίδας και η μεταφορά τους προς εμπλουτισμό άλλων κατάλληλων περιοχών, μόνον από την Δασική Υπηρεσία.
27. Κατ' εξαίρεση επιτρέπονται οι παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην αποκατάσταση ή και στη διαχείριση των υδροτόπων, στο πλαίσιο εφαρμογής εγκεκριμένων διαχειριστικών σχεδίων.
28. Απαγορεύονται οι αποξηράνσεις και τα αποστραγγιστικά έργα.
29. Απαγορεύονται οι επιχωματώσεις.
30. Απαγορεύονται οι ιχθυοκαλλιέργειες.
31. Απαγορεύονται οι αμμοληψίες, εκτός εάν από ειδική μελέτη προκύπτει ότι σχετίζονται με τη διαχείριση του υδροτόπου.
32. Απαγορεύεται η συλλογή αμφιβίων.
33. Απαγορεύονται οι παρεμβάσεις που προκαλούν αλλαγή του υδρολογικού καθεστώτος, συμπεριλαμβανομένων των γεωτρήσεων και της άντλησης υδάτων, εκτός εάν αποσκοπούν στη διατήρηση του υδροτόπου.
34. Απαγορεύονται οι παρεμβάσεις που αλλοιώνουν το τοπίο.
35. Απαγορεύεται η καταστροφή των φυτοφραχτών.
36. Απαγορεύεται η μεταφορά και κυκλοφορία πάσης φύσεως μηχανοκίνητων οχημάτων στο νησί, εκτός από ένα όχημα (τετρακίνητο, τύπου γουρούνα) του Δήμου Ιεράπετρας, για την αποκομιδή απορριμμάτων αλλά και για τη μετακίνηση ατόμων που χρήζουν ιατρικής βοήθειας, καθώς και ένα όχημα (τετρακίνητο, τύπου γουρούνα) της Δ/σης Δασών Λασιθίου για τις ανάγκες φύλαξης και προστασίας της νήσου.
37. Απαγορεύεται η κατά οποιοδήποτε τρόπο ενόχληση των άλλων επισκεπτών.
38. Απαγορεύεται η πρόκληση ζημιών σε γεωλογικούς σχηματισμούς και η μεταφορά δειγμάτων και ορυκτών.
39. Απαγορεύεται η εξορυκτική δραστηριότητα καθώς και η έρευνα για εξόρυξη.
40. Δεν επιτρέπεται η ένταξη της νήσου «Χρυσής» σε πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχεδιασμό.
41. Απαγορεύεται η οποιαδήποτε εργασία ή δημιουργία εγκαταστάσεων χωρίς την προηγούμενη έγκριση από το Υπουργείο Πολιτισμού, ενώ κρίνεται απαραίτητη η πρόβλεψη για σύστημα δασοπυρόσβεσης.
42. Για την παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης χώρων αιγιαλού και παραλίας που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας (κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, προστατευόμενες περιοχές, ευπαθή οικοσυστήματα, ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και πολιτιστικού ενδιαφέροντος κ.τ.λ.) εφαρμόζονται οι ειδικές διατάξεις που διέπουν το καθεστώς αυτών και παραχωρούνται κατόπιν σύμφωνης γνώμης των αρμοδίων κατά περίπτωση Υπουργών.
43. Επιτρέπεται η λειτουργία, με ευθύνη του Δήμου Ιεράπετρας (ύστερα από προγραμματική σύμβαση), ενός οικίσκου προσαρμοσμένου στο περιβάλλον, στο χώρο Δασικής αναψυχής που θα οργανώσει η Δ/ση Δασών Λασιθίου για τις ανάγκες των επισκεπτών και του προσωπικού και θα

χρησιμοποιείται ως αναψυκτήριο, μη επιτρεπόμενης της λειτουργίας του μετά τη δύση του ηλίου. Το αναψυκτήριο θα κατασκευαστεί μετά από αδειοδότηση τόσο της χωροθέτησης του όσο και του μορφολογικού σχεδιασμού του από το Δήμο Ιεράπετρας. Το συγκεκριμένο αναψυκτήριο θα πρέπει να είναι εναρμονισμένο με το περιβάλλον, να μην προσβάλλει την αισθητική και ακουστική του χώρου και να παλύνονται τα εντελώς απαραίτητα για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών (νερό, χυμούς, πρόχειρα εδέσματα, τοπικά προϊόντα, το εντελώς αναγκαίο φαρμακευτικό υλικό, κ.λπ.), στα πλαίσια της ανταποδοτικότητας. Επίσης, θα πρέπει να μην ρυπαίνει και να μην προκαλεί οχλήσεις προς τους επισκέπτες. Για την ενεργειακή κάλυψη του οικίσκου αυτού θα επιδιωχθεί η χρήση συστημάτων που αξιοποιούν την ανανεώσιμη ηλιακή ενέργεια.

Στη κατασκευή του παραπάνω οικίσκου (αναψυκτηρίου), θα προβλεφτεί και η δυνατότητα της διαμονής του προσωπικού του, καθώς και των Δασοφυλάκων για την προστασία και φύλαξη του νησιού.

44. Απαγορεύεται η πώληση τροφίμων και αναψυκτικών, εκτός εκείνων του αναψυκτηρίου του Δήμου Ιεράπετρας που νόμιμα επιτρέπονται.
45. Για τους παραβάτες της απόφασης αυτής έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του Ν.Δ. 86/69, των Π.Δ. 67/81 και 996/97, του Ν. 998/1979, του Ν. 1650/1986 και γενικά οι ισχύουσες διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας για την προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, του Ν. 3028/2002, του 3208/2003, του Ν.2971/2001, και των ισχυουσών κατά περίπτωση Αρχαιολογικών, Αστυνομικών, Λιμενικών διατάξεων και νόμων καθώς και εκείνων της Κτηματικής Υπηρεσίας του Δημοσίου, του ΥΠΕΧΩ, της Δ/σης Υδάτων και του Δήμου Ιεράπετρας.
46. Αρμόδια Δασική Αρχή για χρήσιμες πληροφορίες είναι η Δ/ση Δασών Λασιθίου (τηλ. 2841082490).
47. Η τήρηση των ανωτέρω ανατίθεται στη Δασική υπηρεσία, στον Κυνηγετικό Σύλλογο Ιεράπετρας, στην Α.Κ.Ο.Κ. και Δωδεκανήσου, στην Αστυνομία, στο Λιμεναρχείο, στην Αρχαιολογική υπηρεσία, στην Κτηματική Υπηρεσία του Δημοσίου, στην ΥΠΕΧΩ, στην Δ/ση Υδάτων και στο Δήμο Ιεράπετρας.
48. Από την παρούσα απόφαση δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού.

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

11/2

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Πηγή: Δήμος Ιεράπετρας (<http://www.ierapetra.gov.gr/>)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5
Χάρτες – Φωτογραφικό Υλικό

Εικόνα Π1: Το λογότυπο της Natura 2000

Εικόνα Π2: Το λογότυπο του προγράμματος Life

Εικόνα Π3: Το λογότυπο του προγράμματος Junicoast

Εικόνα Π4: Οι περιοχές Natura 2000 στη Κρήτη

Σημ.: Με γαλάζιο οι οικοτόποι & με κόκκινο οι ζώνες ειδικής προστασίας για την ορνιθοπανίδα

Πηγή: Natura 2000 Network Viewer (<http://natura2000.eea.europa.eu/#>)

Εικόνα Π5: Προγράμματα Life στην Κρήτη

Πηγή: Natura 2000 Network Viewer (<http://natura2000.eea.europa.eu/#>)

Εικόνα Π6: Δίκτυο οικοτόπων στην Κρήτη

Περιοχές Natura 2000 (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης)	Εθνικοί Δρυμοί
Περιοχές Natura 2000 (Ζώνες Ειδικής Προστασίας)	Καταφύγια Άγριας Ζωής

Πηγή: WWF - Οικοσκόπιο (<http://www.oikoskopio.gr/>)

Εικόνα Π7: Η θέση του φυσικού υγρότοπου στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: WWF - Οικοσκόπιο (<http://www.oikoskopio.gr/>)

Εικόνα Π8: Δορυφορική φωτογραφία της Νήσου Χρυσής

Πηγή: Google Maps (<https://www.google.com/maps/>)

Εικόνα Π9: Δορυφορική φωτογραφία της περιοχής με το δάσος Σελάκανο

Πηγή: Google Maps (<https://www.google.com/maps/>)

Εικόνα Π10: Δορυφορική φωτογραφία της περιοχής Θρυπτή

Πηγή: Google Maps (<https://www.google.com/maps/>)

Εικόνα Π11: Αεροφωτογραφία της Νήσου Χρυσής

Πηγή: Αρχείο του Δήμου Ιεράπετρας (φωτογραφία Λιανός Νίκος), Visit Ierapetra (<https://www.facebook.com/VisitIerapetra/>)

Εικόνα Π12: Κέδροι στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: φωτογραφία Γρηγόρης Σετάκης, Visit Ierapetra (<https://www.facebook.com/VisitIerapetra/>)

Εικόνα Π13: Κέδροι στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Pavlos Fafalios, WonderGreece
(http://www.wondergreece.gr/v1/el/Perioxes/N_Lasithiou/Fysi/Paralies/2409-Nisos_Xrysi)

Εικόνα Π14: Τουριστικές υποδομές στη Νήσο Χρυσή – αισθητική υποβάθμιση του φυσικού τοπίου

Πηγή: <https://www.facebook.com/heartcrete?fref=ts>

Εικόνα Π15: Τουριστικές υποδομές στη Νήσο Χρυσή– αισθητική υποβάθμιση του φυσικού τοπίου

Πηγή: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>

Εικόνα Π16: Κατάπλους του πρώτου κρουαζιερόπλοιου στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π17: Κατάπλους του πρώτου κρουαζιερόπλοιου στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π18: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>

Εικόνα Π19: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>

Εικόνα Π20: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>

Εικόνα Π21: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: <http://menos.pblogs.gr/2013/07/nhsos-ga-doyronhsi-h-hrysh.html>

Εικόνα Π22: Απορρίμματα στη Νήσο Χρυσή

Εικόνα Π23: Σημάδια από τροχοφόρα οχήματα στη Νήσο Χρυσή

Εικόνα Π24: Βόσκηση στη Νήσο Χρυσή

Εικόνα Π25: Κομμένοι κέδροι στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π26: Ξεραμένοι κέδροι στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π27: Παράνομο camping στη Νήσο Χρυσή

Εικόνα Π28: Σήμανση Natura 2000 στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π29: Οριοθέτηση του οικοτόπου στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π30: Ξύλινος διάδρομος στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π31: Ξύλινος διάδρομος στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π32: Φράκτες για τη σταθεροποίηση της άμμου στη βόρεια παραλία της Χρυσής

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π33: Φράκτης για τη προστασία των αμμοθινών στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: φωτογραφία John Metaxakis, Visit Ierapetra (<https://www.facebook.com/VisitIerapetra/>)

Εικόνα Π34: Εγκατάσταση ενημερωτικών πινακίδων στη Νήσο Χρυσή

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π35: Κώδικας συμπεριφοράς επισκεπτών στη Νήσο Χρυσή

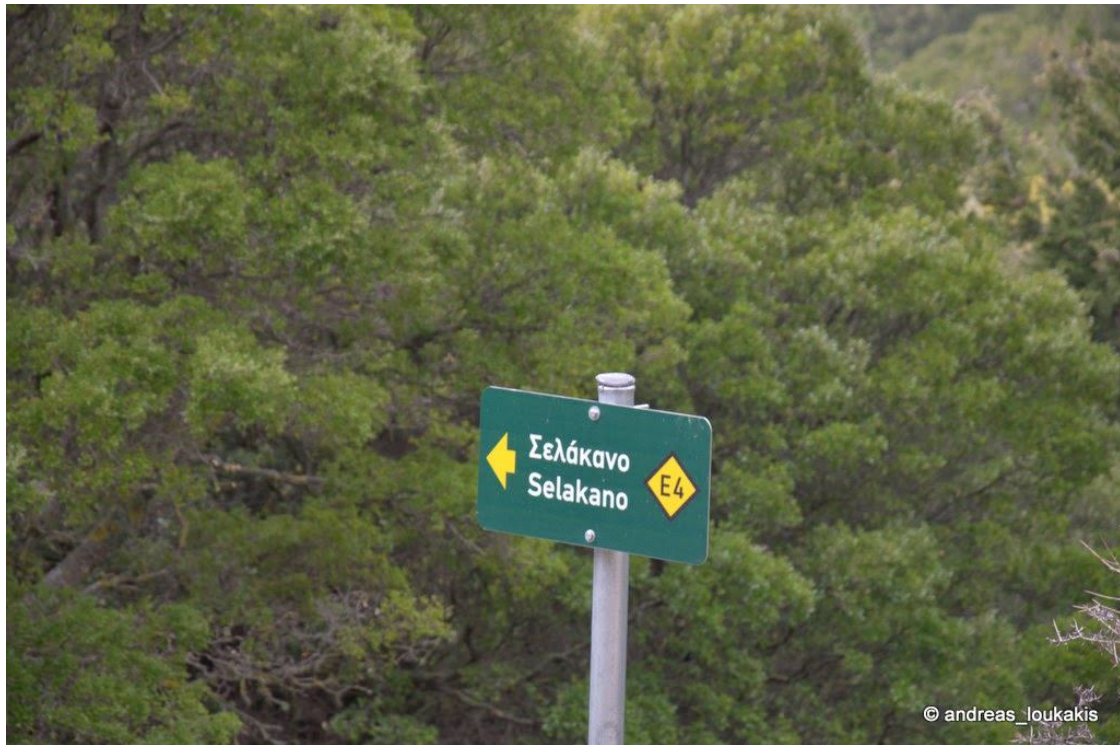
Αγαπητοί επισκέπτες, οι ακόλουθες πρακτικές θα ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και θα βοηθήσουν στη διατήρηση της φυσικής ομορφιάς του οικοτόπου.

- **Μην κόβετε κλαδιά από τους κέδρους.** Ακόμα και αν φαίνονται ξερά, βοηθούν στη συγκράτηση της άμμου, στη στήριξη των κέδρων και αποτελούν σημαντικό παράγοντα της φυσικής ισορροπίας των αμμοθινών.
- **Μην πετάτε σκουπίδια.** Αφήστε τον οικοτόπο καθαρότερο απ' ότι τον βρήκατε, μαζέψτε τα σκουπίδια και μεταφέρετέ τα στους κάδους συλλογής ή στους κατάλληλους κάδους ανακύκλωσης.
- **Περπατάτε στα μονοπάτια.** Όπου είναι εφικτό προσπαθήστε να περπατάτε στα μονοπάτια. Ετσι δεν καταστρέφονται τα νεαρά κέδρα και η υπόλοιπη χλωρίδα, ενώ αποφεύγεται η διάβρωση του εδάφους.
- **Αποφύγετε το άναμα φωτιάς.** Τα κέδρα δεν είναι πυρόφιλο είδος και δεν αναγεννούνται μετά τη φωτιά. Μην ανάβετε φωτιά, υπάρχει πάντα κίνδυνος πυρκαγιάς. Σε περίπτωση ανάγκης τηλεφωνήστε στο **199**.
- **Μην ενοχλείτε.** Σεβαστείτε την προσωπική ζωή, την κουλτούρα και τις συνήθειες των άλλων επισκεπτών και των ανθρώπων που ζουν στην περιοχή.

Φεύγοντας, πάρτε μαζί σας τις **εμπειρίες** σας και τις **αναμνήσεις** σας. Αφήστε πίσω **ΜΟΝΟ** τις **πατημασιές** σας!

Πηγή: Junicoast (<http://www.junicoast.gr/>)

Εικόνα Π36: Σήμανση μονοπατιού Ε4 στο Σελάκανο

Πηγή: http://pezopories.blogspot.gr/2014/03/blog-post_16.html

Εικόνα Π37: Σήμανση μονοπατιού Ε4 στο Σελάκανο

Πηγή: http://pezopories.blogspot.gr/2014/03/blog-post_16.html

Εικόνα Π38: Μελισσοκομία στο Σελάκανο

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνα Π39: Μελισσοκομία στο Σελάκανο

Πηγή: Γιώργος Προϊστάκης (https://www.facebook.com/proistakis.giorgos/photos_albums)

Εικόνες Π40-42: Απορρίμματα, υλοτομία & αποτελέσματα της βόσκησης στο Σελάκανο

Πηγή: <http://www.selakano.net/problimata.html>

Εικόνα Π43: Η είσοδος στον οικισμό της Θρυπτής

Πηγή: http://thrypti.blogspot.gr/2010/07/blog-post_21.html

Εικόνα Π44: Ο οικισμός της Θρυπτής

Πηγή: <http://www.panoramio.com/photo/76175898>

Εικόνα Π45: Ο οικισμός της Θρυπτής

Πηγή: φωτογραφία Μάριος Τριχάς

Εικόνα Π46: Πεζοπορία στο δάσος της Θρυπτής

Πηγή: http://pezopories.blogspot.gr/2014/03/blog-post_30.html

Εικόνα Π47: Παλιά οικία (μαγατζές) στον οικισμό της Θρυπτής

Πηγή: <http://thrypti.blogspot.gr/>

Εικόνα Π48: Βόσκηση στο δάσος της Θρυπτής

Πηγή: <http://thrypti.blogspot.gr/>